

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

V. De Discretione Spirituum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

DE

DISCRETIONE
SPIRITUUM

LIBER UNUS.

S ANCTISSIMO PATRI
BERNARDO ABBATI
DOCTORI MELLIFLUO*Joannes S. R. E. Presb. Cardinalis Bona Indignus
Servus & Filius.*

Non diu mihi quærendum fuit, cujus potissimum nomine hanc exiguam de discernendis spiritibus lucubrationem inscriberem, quemve illi Patronum accerferem: nam Tu statim occurristi, dulcissime Pater BERNARDE, cujus erga me officia & beneficia multò majora sunt, quàm ut possint paucis perstringi. Ut enim hoc solum commemorem, quod præcipuum est, Tibi tuæque opi ac tuitioni debeo, quòd à teneris annis ab hoc seculo nequam ereptus totum cum pompis ac divitiis suis mundum despiciere didici, filiorumque tuorum cœtui aggregatus melioris vitæ vias eorum exemplo & institutione ingressus sum. Cumque meritò formidarem, ne fructus à me exigens tam grandì culturâ dignos, & non inveniens, tanquam arborem infecundam me succidi, & flammis tradi juberet; Tu, Clementissime Pater, degenerem filium non abjecisti, sed rorem divinæ gratiæ à fonte omnium bonorum impetrasti mihi, lumenque admovisti, ut discussâ caligine, in qua volutabar, errores meos discernerem & detestater. Et hoc paternæ protectioni tuæ deputo, quòd inhæserunt præcordiis meis præclara monita & documenta salutis, quibus discipulos tuos in diebus vitæ tuæ potenter instruxisti, & delectabar in eis; & hoc indicium divinæ erga me misericordiæ agnosco & gratias ago, quòd verba tua non sicut verba hominis, sed sicut Dei, ut revera sunt, libenter audiebam: à vera siquidem sapientia, quæ Deus est, illa profluxit, quæ in libris tuis mirabiliter elucet. Sive enim Monachos erudis, sive vitia redarguis, sive hæreticos conteris &

E c 3

schisma-

schismaticos expugnas, five abdita mysteria pandis, five gratiam Dei extollis, five Pontifices instruis, five Dei dilectionem doces, five Sanctorum merita celebras, five negotia pertractas; nihil certè legi potest aut disertius, aut excellentius, aut efficacius ad persuadendum. Urit, afficit, penetrat mellifluus sermo tuus: & nardus tua dedit odorem suavitatis, odorem vitæ in vitam, ab illis dumtaxat percipiendum, quibus datum est à Patre, testante Filio & dicente; *Confiteor tibi Pater, Domine cali & terra, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Hæc sunt nimirum incerta & occulta increata Sapientiæ, quæ non nisi ab illis cognosci possunt, qui spiritum ipsius habent; de quo scriptum est; *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* Atque utinam hunc ipse spiritum habuissem, cum animum appuli ad hæc scribenda; certas etenim & infallibiles regulas tradidissem, quibus boni instinctus à malis, verum lumen à falso, & sibilus serpentis à voce sponsi loquentis in silentio ad cor Hierusalem dignoscerentur. Et quidem si Tu hîc esses, tenerem Te & rogarem, ut panderes mihi secretum tuum, & penderem ex ore tuo, sicut olim discipuli tui: nec dubitarem Te verum dicere, quia summa Veritas mihi intus diceret te verum dicere. Nunc verò etsi audio te mutis vocibus loquentem & docentem, vereor ne peccatis meis exigentibus eloquia oris tui non percipiam; nec doceas me, etiam si loquaris; neque enim doces non intelligentem. Et si quid intelligo, vix me idoneum existimo ad hoc ipsum rudi meo sermone explicandum. Quæ est igitur scientia mea, si nescio utrum aliquid sciam? Idcirco verbis tuis in hoc Tractatu usus sum, aliorumque Patrum qui Te præcesserunt, nihil ausus asserere, quod firmissimâ eorum auctoritate, sacrarumque Literarum irrefragabili testimonio, aut certâ experientiâ non roboretur. Sed Te præ cæteris magistrum, Te doctorem sequutus sum, cui sublimioris hujus Theologiæ magisterium divinitus traditum est; adeo ut Tibi displicere non possit hoc qualecunque munusculum, quod in perenne humillimi mei obsequii & grati erga Te animi monumentum offero, quia Tuum est, ex tuæ videlicet sapientiæ ditissimis thesauris depromptum. Illud igitur excipe & protege paternâ benignitate, illorumque mentibus, qui in hunc librum inciderint, divini luminis obtine claritatem, quâ desuper imbuti æternis rationibus inhæreant, & mundi ac dæmonis insidiosis susurrationibus despectis in sempiternæ Veritatis amore, ejusque beata possessione conquiescant. Hoc votum meum est, hæc merces operi meo. Romæ, die festo Natalis Tui. M. DC. LXXII.

Imprimatur,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici

I. de Angelis Archiep. Urbinaten. Vicesg.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Libellus Sac. Palatii Apost. Mag.

D E

DISCRETIONE
SPIRITUUM

LIBER UNUS.

CAPUT I.

Scopus hujus libri. *Quanta sit hujus Discretionis difficultas; & unde oriatur. Eiusdem necessitas. Ejus defectu plures & horribiles lapsus. Ad eam impetrandam oratio.*

I. **Q**UAE à sanctis Patribus, aliisque probatis Scriptoris de DISCRETIONE SPIRITUUM tradita sunt, & quae ipse tum propria tum aliena experientia percepi, in unum colligere proposui stylo facili, & quantum argumenti natura patitur, claro, ad Dei gloriam & eorum instructionem, qui animas regendas susceperunt. Quia in re utrum aliquid praestiterim, Lectori bene attendenti ipsa tractatio, me nihil temerè affirmante, indicabit. Opus enim aggressus sum difficile, multà oblitum caligine, casuum varietate perplexum, & quibusdam quasi cavernosis anfractibus impeditum, quod omnem quarentis diligentiam occurrentibus saepe insolubilibus nodis ita eludit, ut modò elabatur è manibus quod inventum est, modò rursus appareat, & iterum absorbeat. Haec nimirum sapientia est omnium hominum intelligentiam excedens, quantumvis doctissimi sint, & in spiritali palaestra longo certamine probati. (a) *Abfcondita est ab oculis omnium viventium, volucres quoque caeli later. Deus solus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius.* (b) *Excelsior caelo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognoscet? longior terrà mensura ejus, & latior mari.* Vita enim spiritalis plena latibulis est, diversae

(a) *Job. 28: 21.* (b) *Idem 11. 8.*

sunt & admirabiles Dei vocationes: nec potest homo discernere sine lumine supernaturali ab eo infuso, qui veritas est, an quis ambulet in spiritu veritatis. Et si nemo novit quae Dei sunt, nisi spiritus ipsius Dei, ut docet Apostolus, (c) quis hominum poterit divinum instinctum cognoscere, ejusque vocem percipere loquentis in silentio ad cor Jerusalem? Quis etiam valeat humani cordis secreta penetrare, ad quae nulli aditus patet, nisi soli Creatori? *Pravum est cor omnium & inscrutabile, teste Prophetà, (d) quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes.* Diaboli verò multiplices fraudes, innumeras nocendi artes, ac penè inextricabiles laqueos, quis detegere, quis evitare queat? Cùm praesertim ipse malignus hostis quandoque se in Angelum lucis transigret. Monet Scriptura (e) *sathanæ cibum electum esse, quia illos praecipue decipere ac devorare conatur, qui sanctiores sunt, quare cautius cavere debent, ne ab ipso circumveniantur.* Proprii denique spiritus diversos instinctus inter tot affectionum tumultuantium procellas, inter tot errorum tenebras quis accuratè discernet? Quis iter arduum & tenebrosum inoffenso pede conficiet, nemine facem praeferente.

II. *Spirituum ponderator est Dominus, ait Sapiens, (f) & omnes viæ hominis patent oculis ejus. Ipse librat, ponderat, dijudicat omnia, qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in mensura. (g) Sermo ejus virus est & efficax, inquit Apostolus, (h) penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.* Hic prohibemur de

(c) *1 Cor. 2. 11.* (d) *Jerem. 17. 9.* (e) *Habac. 1. 16.*
(f) *Prov. 16. 2.* (g) *Job. 28. 25.* (h) *Hebr. 4. 12.*

interioribus & incognitis humanâ prudentiâ judicare, eodem Apostolo testante, (i) ne ante tempus judicemus, quousque veniat Dominus, qui illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet consilia cordium. Nam teste Gregorio (k) qui lucem videt, scit quid de tenebris aestimet. Qui verò lucis candorem ignorat, etiam obscura pro lucidâ approbat. Sæpè virtutum aditus vitiorum foribus vicini sunt, magnoque lumine indiget homo, ne in vitium inconsideratè labatur, dum se putat virtutem amplecti. Qui in re maxima circumspèctio adhibenda, tum quia obtusior est intellectus ad res internas pernoscendas, rerumque terrenarum amor captivat & obcæcat nos; tum quia falsæ virtutum similitudines aciem mentis quibusdam quasi præstigiis ita perstringunt, ut species boni appareat in re non bonâ, & species mali in re non malâ.

III. Clamat Apostolus (l) quem diligebat Jesus, ne credamus omni spiritui, omnibus scilicet internis motibus, impulsibus, suggestionibus, desideriis, inspirationibus; sed probate, inquit, spiritus, si ex Deo sunt. Unde probat ait Augustinus (m) Probare vellem, si errare non possem. Certè nisi probavero spiritus qui ex Deo sunt, incurram necesse est in spiritus, qui ex Deo non sunt, & ex hoc seducar à pseudopropheta. Quid agam? Quomodo observem? O si S. Joannes quo modo nobis dixit, Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt; dicere dignaretur, quomodo probentur spiritus, qui ex Deo sunt? Sed ne solliciti simus. Monet nos Spiritus Sanctus probare spiritus, & quia superat hæc probatio quicquid viribus naturæ aut assequi aut indagare possumus, ipse idem Spiritus spirans ubi vult, postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, facit nimirum nos summis precibus à Deo postulare quod non possumus, ut Pater luminum, qui dicit de tenebris lucem splendescere, illuminet nos mirabiliter à montibus æternis, docens nos juxta propheticum sermonem (n) eligere bonum & reprobare malum, & separare pretiosum à vili. (o) Filii quidem tenebrarum sumus ob peccatum primi parentis opacâ nocte circumsepti; ac cum radius effulget divinæ gratiæ, tunc caligo dissipatur, tunc supernâ luce perfusi ambulamus sicut in die, tunc videmus quid agendum sit, & mortalitatem nostram transilientes in meliorem sortem

transcribimur. Cumque ad unam & eandem rem modò diabolus, modò natura, modò Deus impellant; necessariâ profus est lux Discretionis, ut sciamus, quæ suggestiones, à quo principio sint, quibus aditum aperire, quibus obstruere debeamus. Ipsa nos docet in singulis actibus circuire conscientiam nostram, & nosmetipsos deprehendere, hostisque dolos & verfutias eludere. Quod si scientia curandorum corporum ideò difficillima dicitur esse, quia pendet à conjecturis & signis externis, quæ ambigua & æquivoca sunt, adè ut his decepti etiam periculisimi Medici noxia quandoque morbis remedia præscribant: quanto difficilior erit internos motus dijudicare, qui à sensibus remoti, & densis tenebris sepulti sunt? Animalis homo, ait Apostolus (p), non percipit quæ sunt spiritus Dei; ea enim videt & examinat crassâ & animali imaginatione, quæ rebus sensibilibus mentem affigit: spirituales autem judicat omnia, quia ad divinum & incommutabile lumen elevatus, radium ejus excipit, & in eandem imaginem à claritate in claritatem transformatus omnia videt quæ in animo sunt, & in eis ac per ea illa quoque circumspicit, quæ in mundo sunt, & de omnibus judicat; quia nihil ab ejus judicio subtrahitur, à cujus cognitione nihil occultatur. Veruntamen rari sunt, ut B. Laurentius Justinianus scribit, (q) qui spirituales re & nomine censendi sint. Vocabulum hoc denuntiatione sortiuntur multi, effectum verò ipsius pauci. Nomen plerique sanctitatis habent, sed non opera: vocem Jacob, manus Esau: & in Apocalypsi (r), qui viventis speciem gerebat, tanquam mortuus conclamatur. Ideò veteri ritu hinc prociur arcendi omnes profani, quorum immensa turba est; oculos enim ad hæc intuenda non habent, quorum fides opifex est. Similes sunt de tenebris ad solem repentè prodeuntibus, qui à luce abhorrent, donec sensum assuescant ejus fulgorem sustinere.

IV. Hinc fraudes, hinc doli, hinc illusiones, hinc pericula, & lapsus: hinc horrenda magnorum virorum præcipitia, quorum cum plurima proferre valeam exempla, duo tamen præ cæteris notanda sufficient, ut discant fideles non altum sapere, nec sibi temerè spirituum discretionem arrogare. Quis inter Ecclesiæ proceres sapientior & nobilior Origene? cujus tanta vis ingenii, tanta doctrinæ profunditas, tanta eruditionis ac eloquentiæ ubertas, tanta vitæ sanctimonia fuit, ut apud omnes admirationi esset. Et hic tantus

(i) 1 Cor. 4: 5. (k) Greg. 5. moral. c. 27. (l) 1 Joann. 4: 1. (m) Aug. ser. 30. de verbis Ap. (n) Isa. 7: 15. (o) Jer. 15: 19.

(p) 1 Cor. 2: 14. (q) Lib. de obed. c. 16. (r) Apoc. 3: 1.

æ talis vir dum ingenio suo nimium indulget, dum proprio spiritu inflatus veterum traditiones contemnit, in absurdos errores lapsus est. Tertuliani quoque par casus fuit. Hic enim mirâ ingenii capacitate omnes Philosophorum sectas, omnes disciplinas complexus, vetustæ fidei parùm tenax, dum specie deceptus castitatis & abstinentiæ falsæ Montani dogmata, & insanarum mulierum deliramenta tanquam veras prophetias præcipiti iudicio suscipit, ex Ecclesiæ magistro orthodoxæ fidei hostis acerrimus factus est. Quæ cum ita sint, ne nobis diabolus vitrum pro margarita, falsum pro vero obrudat, illa Domini nostri sententia, quam sancti Patres (f) sæpè commemorant, sequenda est, ut simus probabiles trapezitæ, probos nummos ab adulterinis subtilissimè discernentes. Sicut enim trapezita non ea solidam numismata examinat, quæ faciem tyrannorum expriment, sed illa etiam, quæ veri Regis imagine, sed non legitime figurata sunt: tum inquit ad trutinam, an quidpiam illis iusti ponderis desit. Ita nos debemus internos animi motus, & omnes cordis recessus sagacissimâ indagazione perferutari, & non humanâ staterâ, sed iustissimâ sanctuarii lance perpendere, & ad Christi Sanctorumque doctrinam, & exempla veluti ad lydiuum lapidem examinare. Hoc mihi in hoc tractatu propositum est, in quo nullam necessariæ institutionis partem defuturam confido: nam in his quæ cunctis patent satis esse credo excellentiora notare: in his verò quæ latent, magna pars doctrinæ est nosse quid quæras. Sed satius est divinam opem in hoc ipso introitu implorare, sine qua inanes sunt omnes conatus nostri, omnis providentia timida & incerta, stulta & vana omnis sapientia.

V. Veni igitur Lux splendidissima increatæ sapientiæ, & illumina tenebras meas, quia nox perpetua incubuit mihi, & horribilis malorum cohors. Doce me cognoscere veritatem tuam, ut tuâ efficaci inspiratione imbutus è facie terræ emergens divinis inhæream rationibus. Perlustra vitali tuo fulgore intima cordis, ne tenebras, in quibus natus sum, infeliciter amans longè abeam à te in regionem dissimilitudinis. Fac me gustare per affectum, quod te donante percipio per intellectum, quo te purè purum attingens pravæ opinioniones, mundi que hujus simulacra per inane voluntaria ex animo expellam. Da legi tuæ consona

(f) Clem. Alex. lib. 1. Strom. Origen. in Joan. tom. 19. Epiph. har. 44. Hieron. Ep. ad Min. & Alexan. Cassian. collat. 1. cap. 20. Cyrill. Alex. lib. 1. adv. Nestorium.

scribere despectis iniquorum fabulationibus, tu qui occulta sapientiæ tuæ non prudentibus hujus sæculi, sed parvulis & humilibus revelare dignaris. Excita me, & accende illo igne, quem misisti in terram, & insinua nurus tuos. Pande sinus secreti tui, & immitte cogitationes hæc sublimiori sapientiâ dignas, cujus explicationem in te confusus aggressus sum. A te enim summo bono, creatore & artifice meo omnia bona sunt, quæ in vita, sensibus, & mente habeo. Sine te labitur memoria, errat iudicium: nec idoneus sum ad bonum eligendum, quo per peccatum me sponte privavi. Te deserui, à quo factus sum, & duo mala contraxi ignorantiam & infirmitatem: atque in his manebo, & in his peribo, nisi tu me reficias, qui de nihilo me fecisti. Sine luce & ope tuâ non est veritas, sed vanitas: non est scientia, sed error: non est discretio, sed confusio. Ideò clamo ad te cum Propheta (t), Dominus illuminatio mea, & salus mea; ut illuminatio detrahat ignorantiam, salus infirmitatem. Clamo, inquam ad te, ut ea quæ nescio doceas me, in his quæ novi custodias me, in quibus fallor corrigas me, in quibus labor confirmes me: à falsis & noxiis eripias me. Et velle quidem ex tuo munere adjacet mihi, perficere autem non invenio, nec aliquando me inventurum confido, nisi tu qui velle dedisti, des & perficere. Non enim est volentis neque currentis, sed tui miserentis, Salvator mundi, sine quo nihil possum, nihil habeo, nihil sum.

CAPUT II.

Duplicem esse gratiam, quarum una justificans & gratum faciens, altera gratis data. Quid utraque sit. Discretionem spirituum inter gratis datas potissimum locum habere. Quid sit Discretio. An detur per modum habitus. Quid ad eam requiratur. Duo ejus modi, unus à Deo infusus, alter per modum artis.

I. **G**RATIA Dei, quæ nihil excellentius hominibus tributum est, duplex ab Angelico Doctore dicitur esse; una per quam homo justificatus ad Deum reducit, & divinæ naturæ confors efficitur: altera per quam aliis cooperatur, utificentur, & ad Deum reducantur. Illa

FF gra.

(t) Psal. 26.

gratum faciens, hæc gratis data nuncupatur. (a) Quamvis enim omnis gratia à Deo gratis doneatur supra meritum personæ, & supra debitum naturæ; ex fine tamen, propter quem datur, orta est hæc distinctio: nam prima ad sanctificationem ejus, cui datur, altera ad aliorum salutem ordinatur. Illa iustorum propria est, hæc iustis & peccatoribus communis. Ideo illa gratum faciens dicitur, quia supra rationem gratiæ gratis datæ hoc addit, quod hominem Deo gratum & amabilem reddit: hæc autem antonomastice gratis data vocatur, quia hanc solam gratiæ proprietatem habet, quod gratis detur; per se verò, & ex primario ac intrinseco fine non sanctificat hominem, cui datur. Illa unius rationis & speciei est, quia unica est recipientis perfectio: hæc in plures dividitur species, quia diversæ sunt operationes sive energemata ad multiplicem aliorum utilitatem. Hæc gratiæ sic ab Apostolo (b) enumerantur. *Divisiones gratiarum sunt, & divisiones operationum. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanitarum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus dividens singulis prout vult. Et hæc quidem sunt species gratiarum, quas divina providentia illis hominibus conferre solet, quibus utitur tamquam instrumentis, ut quosdam per eos ad fidem vocet, & ad salutem promoveat. Eminent autem inter cæteras tam dignitate, quam necessitate Discretio spirituum, de qua aliis omnibus sermo nobis futurus est. Sed quia, ut diximus superiori Capite, ea obscura, & valde perplexa est, ne Lector statim in limine impingat, & se laqueis involvat, paulò fufius explicare oportet, quid hujus gratiæ nomine intelligatur.*

II. Quidam cum S. Thoma (c) Discretionem spirituum nihil aliud esse arbitrantur, quam cognitionem cogitationum cordis, & eam sicut & prophetiam ordinari ajunt ad confirmandam fidei doctrinam. Confirmatio enim in his quæ sunt supra rationem per ea fit, quæ propriè pertinent ad divinam virtutem; cujusmodi est earum rerum manifestatio, quas solius Dei est scire; futura scilicet contingentia, pro quibus datur prophetia; & occulta cordium, ad quæ

(a) S. Tho. 1. 2. q. 111 art. 1. (b) 1 Cor. 12. (c) S. Th. 1. 2. q. 111 art. 4.

penetranda datur Discretio spirituum. Sic autem accepta Discretio, quamvis sub prophetia comprehendi, & vix ab ea distingui videatur, notabile tamen inter utramque discrimen intercedit. Nam prophetia per se est obscura, nec potest evidens esse nisi in attestante: Discretio verò evidentiam habere potest non solum in attestante, sed etiam ex clarâ intuitione internarum cogitationum, quæ revelantur. Istæ enim actu existunt, suntque occulta, vel ex defectu principii cognoscendi, specierum nempe & luminis, vel ex dependentia cognitionis nostræ à phantasmatis: at verò hæc impotentia facilè à Deo suppleri potest vel per infusionem specierum & luminis, vel per speciale auxilium, quo intellectus elevetur ad operandum sine dependentia à phantasmatis. Alii rectius docent, Discretionem spirituum in peculiari motione Spiritus Sancti consistere, ad discernendum inter varios motus, à quo spiritu proveniant bono an malo, sive ad mores spectent, sive ad doctrinam: sive quis interiori & invisibiliter moveatur, & excitetur, sive exteriori per homines docentes & consulentes, aut per Angelos sensibiliter loquentes, vel apparentes. Et hæc est gratia Discretionis, quam inter gratis datas septimo loco recenset Apostolus, quæ à Spiritu Sancto non omnibus datur, sed quibus, & quando vult ad discernendos spiritus non solum in seipsis, sed etiam in aliis ad communem Ecclesiæ utilitatem. Hæc autem nihil aliud est quàm illustratio mentis, quæ perfusus homo facilè, & sine errore judicat, à quo principio tum proprii, tum alieni motus & cogitationes ad electionem pertinentes excitentur: quid scilicet à bono, quidve à malo spiritu suggeratur.

III. Sunt qui putent, hanc gratiam infundi per modum habitus; nam de aliquibus Sanctis legitur, virtute quâdam habituali aliorum cogitationes pro suo arbitratu perspexisse, imò etiam cognovisse quasi ex ipso aspectu, an quis esset in statu gratiæ, vel damnationis, quæ gratia major est, quàm occultas cogitationes inspicere. S. Anselmus Cantuariensis, ut in ejus vita refert Edinurus, divinâ luce perfusus mores omnis sexûs & ætatis ita discretionis ratione monstrante penetravit, ut cuique posset sui cordis arcana revelare. Origines etiam, semina, & radices omnium virtutum, ac vitiorum detegebat, & quomodo illæ acquiri, & ista vinci, & evitari possent, luce clariùs edocebat. Alii plures occurrunt Sanctorum acta legentibus hoc eodem dono præditi; non tamen credo, in eorum potestate fuisse, omnes

omnium cogitationes videre quoties vellent: hæc enim gratia, sicut & reliquæ gratis datæ, in Christo solo per modum habitus tuerunt, ut con- tors Theologorum sententia docet; cæteris datur per modum actûs sive motionis transeuntis, aliis quidem rariûs, aliis frequentius, aspirante divinâ gratiâ, quando & quomodo vult. Optime de hac re Gregorius Magnus. (d) *In cunctis fidelibus spiritus venit, sed in solo mediatore semper singulariter permanet, quia ejus humanitatem nunquam deseruit, ex cujus divinitate procedit. In illo igitur manet, qui solus & omnia & semper potest. Nam fideles, qui hunc accipiunt, cum signorum dona semper habere, ut volunt, non possunt, hunc se accepisse quasi in transitu offensione restantur. Idem alibi. (e) Prophetiæ spiritus Prophetarum mentes non semper irradiat: quia, sicut de sancto Spiritu scriptum est, Ubi vult spirat; ita sciendum est, quia & quando vult aspirat. Quod omnipotens Deus ex magnâ pietatis dispensatione disponit, quia dum spiritum prophetiæ aliquando dat, & aliquando subtrahit, & mentes elevat in celsitudines, & custodit in humilitate, ut & accipientes spiritum inveniant quid de Deo sint, & rursus non habentes cognoscant quid de semetipsis.*

IV. Varios Discretionis modos Joannes Climacus (f) ita describit. „Discretio in tyronibus, seu rudibus est perfecta, & vera status sui interioris cognitio. In mediis seu proficientibus est sensus quidam animi, qui bonum propriè dictum à Physico, & ejus contrario sine errore dijudicat. In perfectis est cognitio ex divina illustratione orta, quæ obscura quæque in se, & in aliis suo lumine illustrare potest. Generatim verò & omnia complectendo hoc est, & intelligitur esse Discretio, divinæ nimirum voluntatis certâ & firmâ comprehensio, quovis tempore, quocumque in loco, & negotio, quam tantum possident mundi corde, corpore, & ore. Hæc ille, qui dum hanc gratiam solis justis, & mundis inesse affirmat, communi Theologorum sententiæ non adversatur. Licet enim hi doceant, omnem gratiam gratis datam etiam in malis reperiri posse, quia ex primario, & intrinseco fine non ad propriam sanctificationem, sed ad aliorum ædificationem tribuitur; si tamen consideremus bonitatem morum secundum passionem animi, & actiones externas, ex doctrina S. Thomæ (g) certum est; per morum malitiam donum Discretionis impediri. Infusio

etenim luminis supernaturalis ad hoc necessaria mentis tranquillitatem, & internam pacem requirit, quæ in animo vitii obnoxio, ac terrenis affectionibus perturbato locum non habet. Ideo ut plurimum solis justis, & mundis corde lux ista infunditur, quibus visio Dei rerumque divinorum promissa est dicente Domino: (h) *Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt.* Hæc est sapientia, quæ in malevolam animam non intrat, nec habitat in corpore subdito peccatis, (i) sed in sola anima justis requiescit. Quicquid Dei est, illi protinus percipiunt, qui spiritu Dei pleni sunt. Et si gratia Dei bonus odor est, ut testatur Apostolus, (k) anima Deo plena, ejus suavitate perceptâ, post eam currit, & internâ quâdam motione animam item cognoscit, in qua Deus inhabitat. Quod verò oporteat perturbationibus carere ad discernendas cogitationes, S. Diadochus Photicensis Episcopus his verbis docet. (l) „Oportet eos, qui certant, animum semper extra perturbationum fluctus conservare, ut mens cogitationes incurrentes discernens, bonas quidem, & à Deo missas in penu memoriæ recondat, malas verò, & dæmoniâs ex apothecis naturæ ejiciat. Mare enim cum tranquillum est, usque ad fundum est piscatorium perspicuum, ita ut tunc nihil ferè ibi piscium eos lateat; cum verò ventis agitur, tegit tempestate turbidâ, quæ in placida tranquillitate largiter facit perspicui. Et infra, (m) *Quemadmodum gustu, qui est sensus corporis, bona à malis sine errore, cum rectè valemus, discernentes, ea quæ sunt suavia appetimus: sic mens nostra cum cœperit integrâ sanitate, & in multa curarum vacuitate moveri, potest etiam divinam consolationem affatim sentire, & à contraria nunquam rapi. Concinit scholiastes Climaci dicens: (n) „Modestia animi, simplicitasque cordis discretionis gratiâ illuminata, discrimina spirituum ostendit, & discernere facit. Et ipse Climacus, (o) „Mare, inquit, est parens & causa fontis, humilitas autem fons, & mater Discretionis. Laurentius item Justinianus de discernendis spiritibus agens, hanc raram esse gratiam ait, & paucissimis collatam, illis videlicet, qui sunt corde humiles, mente puri ac tentationibus variis diutissime probati. Qui non est tentatus, ait Sapiens, (p) *quid scit vir in multis expertus cogitabit multa.* Nihil enim fa-*

F f 2 pien-

(d) Greg. 1. 2. mor. c. 27. (e) Lib. 2. Dialog. cap. 21.
(f) Clim. grad. 26. (g) 2. 2. qu. 172. art. 4.

(h) Matth. 5: 8. (i) Sap. 1: 4. (k) 2 Cor. 2: 14.
(l) Dind. c. 26. (m) Idem c. 30. (n) Ad grad. 21.
(o) In fine gr. 25, Lib. de obed. c. 26. (p) Eccl. 34: 9.

pientius experientia, nec facile quis potest ea de-
stitutus mysticas Spiritus Sancti operationes ejus-
que occultas semitas, & diversas vocationes, dia-
boli verfutias, & intima cordis penetralia, atque
alia ejusdem generis dignoscere, quorum discre-
tio non in simplici notitia, sed in opere & exer-
citatione consistit.

V. Huc pertinet quod ait Job, (g) *Nomme auris
verba dijudicat & fauces comedentis saporem?* Quæ
verba explicans B. Gregorius, (r) *Aliud est, in-
quit, nominatum cibum audire solummodo, aliud
etiam gustare. Electi cibum sapientie sic audiunt,
ut degustent, quia hoc quod audiunt, eis per amorem
medullitus sapit.* De quo sapore idem alibi hæc
habet, (s) *Sancti viri, inter illusiones atque reve-
lationes, ipsius visionum voces aut imagines quodam
inimo sapore discernunt, ut sciant vel quid à bono
spiritu percipiant, vel quid ab illusione patiantur.*
Hunc autem saporem Cancellarius Parisiensis (t)
intimam inspirationem esse docet, & experimen-
talem dulcedinem, sive illustrationem à monti-
bus æternis omnes tenebras effugantem, & man-
na absconditum ac nomen novum, quod nemo
scit, nisi qui accipit. Inerat hæc gratia S. Mo-
nicæ magni Augustini optimæ matri, quæ, ut
ipse testatur (u), dicebat, se discernere nescio
quo sapore, quem verbis explicare non poterat,
quid interesset inter Deum revelantem & ani-
mam suam somniantem. Iterum Gregorius au-
diendus est: (x) *Cum per semetipsum Dominus lo-
quitur, de verbo ejus sine verbis ac syllabis cor do-
ceatur, quia virtus ejus intimam quoddam sublevationem
cognoscitur.* Joannes Rusbrochius (y) in regno
amantium Deum hunc saporem immensum, in-
exhaustum, & incomprehensibilem vocat: ad-
ditque Harphius (z) totam animam eo perfundi.
Differt hic sapor à Discretionem proprie dicta,
quia hæc ad vim intellectivam, ille ad affectivam
spectat. Deinde hoc sapore proprii tantum in-
stinctus, & ea quæ quisque patitur & percipit,
discerni possunt, in alienis autem motionibus
judicandis locum non habet.

VI. Quia verò Discretio ex lumine cœlitus
infuso paucorum est, sicut pauci item sunt, qui-
bus datum sit prophetare, patrare miracula, lo-
qui variis linguis, & sermones interpretari; ideo
alia via discernendi spiritus inquirenda est, quæ

(g) Job 12: 11. (r) Gregor. lib. 11: cap. 4. (s) Item
l. 4. Dialog. cap. 48. (t) Gerson tract. de prob. spiri-
tuum. (u) Aug. l. 6. confess. cap. 13. (x) Gregor. 28.
mor. cap. 2. (y) Rusbr. c. 33. (z) Harph. l. 3. myst.
Theolog. cap. 18.

communior sit & facilior, illa nimirum quæ per
modum artis & doctrinæ sit, examinatis motio-
num principis & effectibus, perpensis item re-
gulis, quæ à Spiritu sancto præscriptæ sunt in sa-
cris Scripturis, & quas sancti Patres à Deo inspi-
rati, alique Doctores ab experientia instructi
tradiderunt. Hæc autem Discretio, licet directè
& immediatè ad gratiam gratis datam non spe-
ctet, ad eam tamen reducitur, quatenus præcep-
tis utitur, quæ viri sapientissimi præter scientiam
& naturale judicium spiritu etiam veritatis imbu-
ti, & æqui spirituum ex principis supernaturali-
bus ponderatores in suis lucubrationibus reli-
querunt. Ex his multa longo studio excerpti,
quæ ad certa veluti axiomata sive aphorismos
redigam, ut quæ in pluribus libris dispersa sunt,
hic in unum collecta, brevique sermone perstri-
cta habeantur. Moneo tamen, ne quis facilè sibi
persuadeat, se ex istis instructionibus posse certum
& irrefragabile judicium ferre, nisi accedat expe-
rientia, quæ omninò necessaria est ad varias mo-
tiones, Deique diversas operationes in anima
percipiendas. Nam ut scribit Richardus lib. de
præparatione animi ad contemplationem, (a)
*Multa quidem de Discretionem legendo, multa disci-
mus audiendo, multa ex isto nobis rationis judicio,
veruntamen nunquam de hac ad plenum erudimur
sine experientie magisterio.* Debet quoque discre-
tor in simplicitate cordis, & in spiritu humili-
tatis Deum solum respicere, ipsi soli inniti, &
ab eo lumen petere; quia ut ait Seraphica Virgo
Theresia, (b) *Parum ex libris discitur, nisi Deus
intus doceat.*

CAPIT III.

*Ad quid se extendat Discretio spirituum.
Varii hominum motus & affectiones. Vox
spiritus quid significet. Quid & quotu-
plex sit spiritus. Omnes spiritus ad tres
revocari, quorum unus intra nos, duo ex-
tra sunt.*

I. **C**UM duplex facultas in homine reperitur,
una viribus ad agnoscendum, altera ad ap-
petendum instructa; utramque autem variis spi-
ritus moveant & excitent, quicquid ad eas per-
tinet, accuratè debet examinari, ne sub specie ve-
ri aut boni quidpiam ad malum aut ad errorem
inducens diabolicam fraude irreat, & humanis
actionibus permisceatur. Spectat igitur ad discre-
tionem

(a) Rich. c. 67. (b) Theres. vita. suæ. c. 22.

tionem qualibet mentis excitatio, siue impulsus ad aliquid credendum vel agendum inducens, quod ita verum & bonum appareat, ut tamen veritas & bonitas non sit manifesta; vel periculum saltem immineat, ne ad falsum & malum viam sternat. Sub his comprehenduntur privatæ revelationes, visiones & apparitiones; internæ item motiones & inspirationes ad aliquid extraordinarium vel superfluum incitantes: vel ad aliquid aggrediendum supra vires sub fiducia specialis auxilii seu miraculi, siue etiam ad boni status semel suscepti mutationem, sub prætextu maioris perfectionis impellentes; & aliæ ejusdem generis, quæ probis viris Deo in veritate fervientibus contingentes, eos anxios ac sollicitos reddere solent.

II. Facultas quæ cognitioni deservit duas habet potentias phantasiam & intellectum, quibus potest aut cœlestia lumina Deus immittere, aut diabolus errores inserere, siue id immediatè fiat, siue hominum ministerio. Quare solenter disquirendum est primò, qui & quales sint homines, cum quibus loquimur & conversamur. *Discretio spirituum*, ait Chrysostomus (a), *significat cognitionem, quisnam spiritualis sit, quis non: quis propheta, & quis deceptor.* De qua re Christus etiam nos monuit dicens (b), *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos.* Secundò cavendum est, ne omni vento doctrinæ circumferamur, neque sinamus nos abduci doctrinis variis & peregrinis, sicut monet Apostolus (c), sed constantes in vera fide Novatorum impulsus, & falsa dogmata despiciamus. At verò in appetitu, qui duplex est, concupiscibilis & irascibilis, magna est series affectionum, quæ ex cupiditate & ira tanquam ex duobus fontibus promanantes in plures rivus deducuntur. Plato (d) considerat hominem, quasi monstrum & sphingem ex diversorum animalium partibus constatam, cupiditatem verò lausissimam esse ait, multarumque bestiarum capita, innumeras scilicet affectiones continentem. Alibi etiam docet (e) hujusmodi affectiones plures esse sine nomine, itemque plures quæ nominantur. Scholastici verò cum Aristotele (f) & S. Thoma undecim enumerant, sub quibus reliquæ, si quæ sunt, comprehenduntur. Cum enim species boni aut veri aut apparentis sese offert, statim oritur in parte concupiscibili

amor, qui si augetur, dicitur zelus. Sequitur desiderium, quod cum est vehemens, vocatur concupiscentia. Si bonum est præsens, nascitur delectatio; quæ si exterius exprimitur, hilaritas, exultatio, jubilus dici solet. At si obijcitur imago mali, adversus illud insurgit odium. Si præsens adest, tristitia existit; quæ si est nimia, vocatur tædium: si retardat ab opere, accidia: si est de malo alterius tanquam ad nos spectante, misericordia: si est de bono alieno tanquam minuente excellentiam nostram, invidia: si de malorum prosperitate, quæ putantur indigni, nemesis. In parte verò irascibili ex apprehensione boni ardui absentis procedunt spes, & desperatio: ex opinione mali ardui absentis, audacia & timor. Spes nimia in præsumptionem, audacia in temeritatem degenerant. Si timor oritur ex novitate rei, fit admiratio: si ex vehementi apprehensione imminentis adversitatis, fit perturbatio, quæ postea definit in stuporem, angorem, & anxietatem. Si res quæ timetur superat vires, fit ignavia & segnitias: si habet adjunctam in se turpitudinem nascitur verecundia; si in aliorum opinione, erubescencia. Si culpa metuitur, ubi non est, scrupulus nuncupatur. Cum verò malum arduum jam instat, ira erumpit, quæ si crescit, in furorem & rabiem transit. Hæc animi pathemata, hæc perturbationes, hi motus sunt, quos in nobis excitant vel Deus, vel Sathan, vel ipsa natura nostra. Pertinet autem ad Discretionem quibusdam notis indicare, à quoniam principio oriuntur.

III. Ad alia plura Discretionem extendit Richardus à S. Victore: (g) *Pertinet enim ad eam, inquit, quodlibet insidians malum & adhuc latens proinde circumspicere, callide deprehendere, citius detegere, acerbius arguere. Ad officium ejus spectat diligenter attendere, frequenter discutere, quantum animus quotidie proficiat, vel quantum sorte deficiat, quibus cogitationibus magis incursetur, quibus affectibus frequentius tangatur. Debet non solum vitia sua, sed & gratiarum munera, & virtutum merita nosse: & quæ sint bona natura, vel qua dona gratiæ subtiliter pensare. Promptum habere debet, quibus tentationum machinis malignus eam spiritus impugnet, quantis spiritualium gratiarum consolationibus abundet, quam frequenter divinum eum spiritus visitet; quomodo ab ipso, cum sit unus, non tamen uniformiter, eodemque modo semper tangitur, sed nunc spiritu sapientiae, nunc spiritu intellectus, nunc spiritu consilii, vel aliis quibuslibet ejus affectibus repletur. Et ut totum breviter concludam, debet totum interioris & exterioris hominis statum & habitum, in-*

(a) Chrys. hom. 29. in 1. ad Cor. (b) Matt. 7: 15.
(c) Ephes. 4: 14. Hebr. 13: 9. (d) Lib. 9. de Rep.
(e) In Theat. (f) Arist. 2. Ethic. 1. 2. qu. 23.

(g) De præp. animi ad contempl. c. 70.

quantum possibile est, plene cognoscere, nec solum qualis sit, verum etiam qualis esse debeat, subtiliter querere, diligenter investigare. Hæc Richardus. Unum addo, quod clarius evadat hujus rei explicatio, non solum inter bonum & malum, sed etiam inter bonum & melius discretionem adhibendam esse. Ita docet Albertus magnus in Paradiso animæ, (b) *Discretio vera est prudenter judicare quid sit bonum, quid melius, quid optimum.* Hæc omnia in toto suo ambitu Discretio spirituum complectitur, sed jam videndum est, quid nomine spiritus intelligatur, quidve spiritus sit, & quotuplex.

IV. Nomen spiritus plura significare & Grammaticis notum est & Philosophis, quibus Theologi consentiunt, & sancti Patres (i). Sumitur enim pro halitu, sive respiratione (k); *Non habebat ultra spiritum*: pro vita, (l) *revixit spiritus ejus*: pro aëre moto & impulso, (m) *adduxit spiritum super terram & imminuta sunt aquæ*: pro anima rationali, (n) *spiritus redeat ad Deum qui fecit illum*; pro potentis animæ, (o) & *exultavit Spiritus meus*: pro Angelis bonis & malis, *qui facis Angelos tuos spiritus* (p): pro Deo optimo maximo, *spiritus est Deus*: (q) pro tertia persona sanctissimæ Trinitatis, *accipite Spiritum sanctum*: (r) pro cognitione intellectiva supernaturali, *verba que loquutus sum vobis, spiritus & vera sunt*: (s) pro iracundia, *requievit spiritus eorum, quo tumbant*: (t) pro dono Spiritus Sancti, *spiritus sapientiæ & intellectus* (u): pro intimo ac vehementi animi sensu, *infremuit spiritu, & turbatus est spiritu*. (x) Medici vero cum tria genera spirituum tradunt, vitalem, animale, & naturalem, sumunt spiritum pro substantia quadam subtili, aëreâ, dilucidâ, & tenuissimâ, quâ defertur virtus à præcipuis membris ad reliqua, ut suas valeant operationes exercere. Istæ verò acceptiones alienæ sunt à nostro instituto. Significat tandem spiritus internam inspirationem, sive impulsum, instinctum, & motionem, quâ quis seipsum sentit ad aliquid agendum vel non agendum incitari, ut cum dicit Scriptura,

(h) Albert. cap. 34. (i) Athanas. ad Serap. de sp. sancto. Didym. l. 3. de sp. sancto. Epiph. her. 74. num. 9. Aug. 14. de Trinit. c. 14. & 12. de Gen. ad lit. c. 7. Chrys. hom. 5. contra Anomæos. Bonav. 1. sent. dist. 10. q. 3. (k) Reg. 10. 5. (l) Gen. 45. 27. (m) Gen. 8. 1. (n) Eccles. 12. 7. (o) Luc. 1. 47. (p) Psalm. 103. (q) Johan. 4. 24. (r) Jo. 20. 23. (s) Johan. 6. 64. (t) Jud. 8. 3. (u) Esai. 11. 2. (x) Jo. 11. 33. & 13. 21.

Nolite omni spiritui credere: (y) itemque, *Nescitis cuius spiritus sitis* (z): & alibi, *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est* (a). Hoc sensu nomen spiritus in hoc tractatu accipitur ab halitu respirationis ductâ analogiâ; nam quia halitus ex corde procedit, & illius dispositionem ac motum indicat, inde translatus est spiritus ad quoslibet animi motus & impulsus, quo homo interdum ad aliquem actum humanum incitatur; qui nihil aliud est, quàm apprehensio sive judicium intellectûs, & inclinatio voluntatis ad opus vel omissionem operis, sive à principio intrinseco, sive ab extrinseco moveatur.

V. Aliquando nomine spiritus non ipsos afflatus & inspirationes, sed earum auctores intelligimus, quâ ratione spiritus bonus, spiritus nequam, spiritus hominis, qui est in homine sæpè in Scripturis nominantur. Sive autem spiritus ipsos afflatus & motus animi, sive principia eorum significet, sex illos esse auctor est Bernardus in eo sermone, qui de septem spiritibus titulum præfert, cum de sex inscribi debeat. Primus est divinus, de quo Psalmista ait, *Audiam quid loquatur in me dominus Deus* (b). Secundus angelicus, quem Zacharias Propheta commemorat dicens (c), *Angelus qui loquebatur in me.* Tertius diabolicus, immisiones scilicet per Angelos malos; ut in Psalmo scriptum est (d). Quartus est spiritus carnis, cuius meminit Apostolus, cum Colossensibus scribens quosdam *spiritu carnis sue inflatos esse testatur* (e). Quintus est spiritus hujus mundi; quem idem negat Apostolos accepisse, sed spiritum qui ex Deo est. Sextus est spiritus humanus, de quo ibidem legimus (f). *Quis enim hominum scit que sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in ipso* (g). Ex his spiritibus tres semper mali & falsi sunt, diabolicus, carnalis, & mundanus: duo semper boni & veraces, divinus, & angelicus: unus indifferens & medius, nempe humanus, quia tam bono, quàm malo indifferenter adhæret & servit. Rectè Hugo in Miscellaneis: (b) *Spiritus Dei & spiritus diaboli immobiles sunt; alter in bono, alter in malo. Spiritus hominis nunc huc, nunc illuc fluctat.* Possunt igitur omnes spiritus ternario numero comprehendi, & ad divinum, diabolicum, & humanum contrahi, si angelicum divino, carnalem

(y) 1 Johan. 4. 1. (z) Luc. 9. 55. (a) 1 Cor. 2. 12. (b) Psalm. 84. (c) Zach. 1. 14. (d) Ps. 77. (e) Coloss. 2. 18. (f) 2 Cor. 2. 12. (g) Ibidem v. 11. (h) Lib. 1. tit. 130.

nalem & mundanum diabolico jungamus. Angelus enim bonus ex semetipso non loquitur. Carnis verò & mundi spiritus satellites sunt magni principis tenebrarum, & quæ ex parte illius sunt, suggerunt nobis.

VI. Horum spirituum unus intra nos est, ipsa nimirum unicuique insita natura, quæ spiritus humanus dicitur: duo extra nos sunt, divinus, & diabolicus. Licet enim motiones ab his excitatæ, si considerentur ut actiones, vitales sunt, à principio intrinseco oriri dicantur, ab his tamen distinguuntur, quas per se natura excitat sine ullo externo agente, à quo primum moveatur, & hoc sensu principia extrinseca nuncupantur. Magni autem momenti est, clarè dignoscere, à quonam principio omnis motio procedat. Certum quippe est, per unum & eundem impulsu ad contrarios fines Deum & diabolum tendere, unde magna ambiguitas est in omni motione discernenda. Quod si principium cognoscamus à quo procedit, nulla amplius hæsitatio remanebit; Deus enim semper ad bonum, semper diabolus ad malum impellit. Deinde si quis intelligat se à Deo moveri, multò alacrius exiliet ad opus: & si diaboli vestigia in aliqua re deprehendat, multò citius ab ea recedet. Alia denique remedia adhibenda sunt homini qui ad aliquod malum à propria natura impellitur: alia illi, qui cum naturaliter ab aliquo vitio abhorreat, ad id nonnunquam diabolicam suggestionem incitatur.

CAPUT IV.

Difficile esse discernere à quonam principio sint instinctus & motus nostri, ab intrinseco, an ab extrinseco. Nota aliquot & regulæ ad id traduntur.

Cum duplex sit principium omnium motuum animæ nostræ, ut supra dictum est, intrinsecum unum, nempe ipsa natura nostra sive spiritus humanus; alterum extrinsecum, Deus scilicet, vel diabolus: magnique momenti sit posse discernere, à quo ipsi motus, impulsus, instinctus, cogitationes, & affectiones nostræ oriuntur, priusquam ulterius progrediamur, aliquot regulæ ad id necessariæ præmittendæ sunt, quas sancti Patres divinitus inspirati tradiderunt. Difficilis enim est hæc discretio & vix paucis concessa, quibus Deus uberiorem spiri-

tus sui gratiam conferre dignatus est. Nec mirari quicumque de hoc debet, ut ait Gerson, (a) cum paucissimos inveniamus qui plenè sciunt, discernere cogitationes & affectiones suæ rationalis animæ, ut rationalis est, ab illis, quæ sunt animales, videlicet in sensu communi, vel in organo phantasiæ. Quem invenies precor ex timentibus Deum, & peccata fugientibus, qui semper & in omnibus ad liquidum prospiciat, dum tentationes vigent, si sensus eorum sit tantummodò in imaginatione, vel consensus in ratione? Aded non facile est discernere sensum à consensu. Quanto plus habet difficultatis probatio spiritus, dum videlicet instinctus unus vel inspiratio vehemens tangit mentem, si sit à Deo, vel ab Angelo bono aut malo, vel à proprio spiritu humano? cuius rursus sensus portio duplex superior & inferior adscripta est: cuius sentire divisionem perfectè dat illud verbum Dei, quod pertingit usque ad divisionem spiritus & animæ. Hoc Gerson, Sed præstat audire Bernardum ex altâ suâ sapientia de hac re differentem: (b) Quis ita vigilet diligens, observator motionum internarum suarum sive in se, sive ex se factarum, ut liquidò ad quæque illicita sensu cordis sui discernat inter morbum mentis, & morsum serpentis? Quantumlibet enim quis omni custodia servet cor suum, & omnia quæ intra se moventur vigilantissimâ intentione observet, etiam si diuturnum fortè in his habuerit exercitium & frequens experimentum, non poterit tamen ad purum in se dignoscere discernere ab invicem malum innatum & malum seminatam. Nam delicta quis intelligit? & ego non possum tradere vobis, quod non accepi. Non autem accepi fateor, unde assignem certam notionem inter partem cordis & seminarium hostis. Quippe utrumque malum, utrumque à malo, utrumque in corde, sed non utrumque de corde. Hoc totum certum mihi in me, & si incertum quid cordi, quid hosti tribuam. Hactenus Doctor mellissimus, qui prius distinxit duplex genus cogitationum: quasdam enim cor intus parit, quasdam audit. Illæ à principio intrinseco, hæ ab extrinseco sunt. Tunc certam notam & criterion tradidit, quo discernantur quæ à Deo sunt ab his, quæ intus à nobis producuntur. Nam cum mala, inquit, (c) in corde versamus, nostra cogitatio est; si bona, Dei

(a) Gerson. de prob. spirituum. (b) ser. 32. in Cant.
(c) Ibid.

sermo est. Illa cor nostrum dicit, hæc audit. Itaque pacem, pietatem, iustitiam Deus in nobis loquitur: nec talia nos cogitamus ex nobis, sed in nobis audimus. Cæterum homicidia, adulteria, furta, blasphemæ, & his similia de corde exeunt, nec audimus ea, sed dicimus.

1. Est igitur, teste Bernardo, prima & infallibilis regula, quod omnis bona cogitatio, omnis ad bonum instinctus à Deo est: nam ut ait Augustinus (d), *Quicquid bonum est, non nisi ab illo nobis est, qui summè & incommutabiliter bonus est.* Rationem affert Prosper dicens (e), *quia cum nemo sit bonus, nisi solus Deus, quale erit bonum, quod auctorem non habet bonum?* ex nobis verò, teste Apokolo (f), non sumus sufficientes aliquid cogitare tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, qui omnem boni sufficientiam benignè nobis subministrat. Sicut enim subsistere non possumus sine illius operatione qui fecit nos; ita nec bonum velle aut cogitare valeamus, nisi munere gratuito divinæ opitulationis adjuvemur.

2. Mala cogitatio ex nobis est, sed non semper. Est enim aliquod malum, quod corde quidem sentitur, non tamen exit de corde, sicut nostra cogitatio; sed immittitur à contrariis potestatis, quale fuit quod diabolus in cor Judæ misisse legitur, ut traderet Dominum, clandestinis avaritiæ facibus miserum accendendo. Quamvis autem immisiones istas per angelos malos à cogitationibus sive affectionibus, quæ ex nobis oriuntur, indubitanter discernere non valeamus, ut ex allatâ Bernardi sententiâ constat; non desunt tamen probabilia quædam signa & conjecturæ, quibus illæ ab istis discernantur.

3. Illa, ad quæ movemur à principio intrinseco, liberè inchoamus, prosequimur, perficimus; liberè intermittimus & abscimus; & cum status præsens exigat, ad eâ nos excitari experimur. Illorum verò, quæ ab extrinseco adveniunt, nec initium est in nostra potestate, nec facile possumus progressum impedire: animum etiam ex improvise plerumque præoccupant, nullâ præsentis causâ præexistente. Idcirco quæ ab intrinseco sunt, certis notis & indiciis à Philosophis moralibus traditis dignosci queunt: quæ autem ab extrinseco procedunt, nullam certam rationem, nullam regulam nobis notam habent. Et enim si bona sunt, à Deo pendent, cuius spiritus ubi vult spirat, & nescimus unde veniat, aut

quò vadat: Si mala, à dæmone suggeruntur, cuius perversa voluntas, & mille nocendi artes nulli mortalium satis perspectæ.

4. Principio extrinseco tribuendi sunt motus, qui vires naturales superant, quia natura seipsam non excedit. Illi quoque forinsecus immitti censentur, quos impetu quodam quasi aliunde immisos patimur, nam motus naturæ placidiores esse solent. A foris item sunt, cum nulla in nobis dispositio, nulla præcedens occasio, nullus humorum excessus, nulla perturbatio inveniri potest, cui adscribantur.

5. Cum malæ cogitationes excitantur in mente, hinc agnoscere possumus unde trahant originem. Si enim incipiunt in imaginatione ex turpium rerum representatione, postquam in carne pravus motus exurgat, ejus solet esse suggestio, cuius halitus prunas ardere facit. Si verò motus primitus excitatur in carne, & inde turpes subsequuntur cogitationes, mali initium à pravitate naturæ est, & à concupiscentia quæ regnat in mortali corpore. Hoc indicio vir sanctus & Sanctorum prudentiâ plenus Philippus Nerius non à carne, sed à diabolo emanasse cognovit impuram quamdam tentationem, quæ in ipso exorta est ad aspectum cuiusdam pauperis, quem nudo corpore obvium habuit Romæ prope Amphitheatrum: erat enim malignus hostis, qui hominis specie se illi objecerat, ut refert Galtonius in ejus vita. Quia verò in omni tentatione potentissima orationis arma arripere oportet, quibus sathan vincitur & in fugam vertitur: si post longam & ferventem orationem pravi motus perseverant, non à dæmone eos esse, sed à natura probabile est.

6. Hoc item observandum, sæpè multa diabolo tribui, quæ depravatæ ac perturbatæ naturæ germina sunt. Corporum enim constitutio, & humorum, præsertim melancholici, exuperantia; pravæque consuetudines, ac subitaneæ perturbaciones gravissimas efficiunt commotiones, ad eâ ut multi à malo spiritu obsessi & possessi perperam existimantur, qui non nisi naturali morbo exagitantur. Idem accidit in bonis motibus. Nam fervor ætatis & complexionis, ingenii acumen, & vehemens apprehensio varios affectus aliquando excitant, lacrymas & suspiria, altissimos animi sensus & cogitationes, ecstases quoque & alienationes, quæ cum à causis naturalibus oriuntur, ab ignavis tamen divino spiritui adscribuntur.

(d) Lib. 2. ad Bonif. cap. 9. (e) Adv. collatorum cap. 26. (f) 2 Cor. 3: 5.

(g) Lib. 3. c. 54.

7. Instinctus gratiæ ab instinctu naturæ his notis dignoscitur, quas auctor libelli de Imitatione Christi (g) fusiùs profequitur, & quia liber vulgatissimus est, hic prætermitto. Illud autem maximè notandum, quod fervor procedens ex naturali temperamento, gravi aliquâ difficultate superveniente, statim languet & evanescit: at qui ex Deo provenit, superato omni impedimento, ex periculis vires, & ex adversitatibus incrementum sumit; illa enim virtute roboratur, de qua scriptum est (h), *Agua multa non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.*

8. Divinæ inspirationis initium semper est à gratia, quæ voluntatem nostram prævenit, adjuvat, perficit. Unde est illa Domini sententia (i), *Sine me nihil potestis facere.* Nullum enim bonum in nobis est, nisi à summo bono nobis donetur. Cumque nos ea delectant, quibus excitamur ad Deum, non nutu nostro ac industriâ hoc fit, sed qui seminat in corde bonum semen, ipse idem rigat & dat incrementum, ut possit voluntas nostra ab eo sanata, quod per se vitiosa non potest. Quia verò natura sibi relicta semper ad malum prona est, hinc fit, ut nonnunquam diabolici instinctus ab ipsa natura initium sumant, à qua exilientes scintillas pravis suggestionibus daemon ventilat & accendit. Optumè ille novit, quæ sint vires humanæ naturæ post lapsum primi parentis, & quàm vehementer ipsa se suæ corruptionis pondere ad peccatum impellat, Homo, inquit Bernardus (k), *impulsor sibi est & suimet præcipitator, ut non sit quod ab altero impulsore formidet: nam suo sine alieno impulsu cadere potest, alieno absque suo cadere non potest.* Sponte igitur in lubrico constitutos sæpè hostis impellit, conatus suos validiores fore confidens, si cum naturæ motu consenserint. Liqueat ex his, initia bonorum semper à Deo esse, malorum autem instinctus vel à diaboli suggestionem in nobis oriri, vel ab ipsa naturæ ad malum inclinatione absque opéra extrinseci impulsoris.

9. Quando internæ motiones à nobis ipsis oriuntur, suaviter ut plurimum ac leniter exurgunt, motumque ac vires naturæ ferè sequuntur: at cum veniunt ab extrinsecò, duplex in iis modus observatur. Unus est, cum placidè incipientes ita se naturæ accommodant, ut omninò naturales existimentur: alter, cum violentiùs irruunt, nosque adeò vehementer concitant, ut

agi potiùs quàm agere videamur. Manet tamen in his motibus illæsa semper & inconcussa humana libertas: nam diabolus, licèt impellat, non nisi consentientes & non resistentes evertit. Deus verò, cum ad bonum nos incitat, dat simul veile & consentire; & tunc verè liberi sumus, cum nos liberat à servitute peccati, & transfert in libertatem filiorum Dei.

10. Si motus pravus est, nihil profus refert discutere & scire, sitnè à proprio, an à maligno spiritu: vigilandum potiùs & orandum, ne consensum illi præbeamus, undecunque proveniat. Bono autem instinctui, qui Dei solius est, obedire statim oportet, satagendo nè in vacuum gratiam Dei recipiamus.

11. Cæterùm nulla regula excogitari potest, quæ in aliquo singulari casu aut non fallat, aut fallere non possit; præter eam quæ defursum est à Patre luminum descendens. Sed neque certâ demonstratione constare nobis potest, quòd sancti Spiritus magisterio edocti bonum à malo, proprium ab alieno discernamus; quia Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audiri, sed nescis unde veniat, aut quò vadat (l). Et Job ait (m), *quasi furtivè suscepit auris mea venas susurri ejus: & iterum (n), si veneris ad me, non videbo eum; si abieris, non intelligam.* Servanda itaque præscripta ab Apostolo documenta (o), *Spiritum nolite extinguere: prophetiam nolite spernere: omnia autem probate, quòd bonum est tenete.* Hæc autem probatio tunc legitima esse censetur, cum sedulum de re proposita examen instituitur; atque omnis motio ad superiorum ac peritorum judicium refertur. Sic cum Joseph narrasset patri somnia sua, increpavit eum pater, sed rem tacitus considerabat (p). Sic Helias, non in turbine adeste Dominum, non in commotione, non in igne, sed in sibilo auræ tenuis, rem seriò examinans cognovit (q). Sic Beata Virgo ab Angelo salutata cogitabat qualis esset ista salutatio (r). Sic Samuel voce Domini auditâ ad Heli protinus currit, ejusque monitis obedivit (s). Sunt qui dicunt se alieno judicio non credere, quia de suo certi sunt per occultam Dei revelationem. Sed his respondendum est, posse hominem decipi, cum sibi credit: si autem credit superiori, aut consulit peritiores, errare non potest: respicit enim Deus animam humilem, & si revelatio vera est, nunquam permittet ut alterius judicio elidatur.

Gg

C A.

(g) Lib. 3. c. 54. (h) Cant. 8: 7. (i) Joan. 15: 5. (k) Ser. 85. in Cant.

(l) Joan. 3: 8. (m) Job. 4: 12. (n) Idem. 9: 11. (o) 1 Thess. 5: 19. (p) Gen. 37. (q) 3 Reg. 19. (r) Luc. 1. (s) 1 Reg. 3.

CAPUT V.

Judicium quo fit Discretio, non esse certum & infallibile, nisi adsit expressa revelatio. Ad rectè discernendum inter varios spiritus per modum artis multa requiruntur. Quaedam ad id regule praescribuntur.

I. **Q**UOD in fine praecedentis Capitis diximus, nullam certam & evidentem regulam dari, quā discerni spiritus possint, id paulò fufius & distinctius tractandum est, antequam de singulis spiritibus differamus, ut è saebris, in quas multi impingere & labi solent, initio operis Deo juvante evadamus. Norunt omnes in hac palæstra exercitati dubiae quaestionis esse, sitne evidens vel obscurum, certum vel incertum illud iudicium, per quod spiritus discernuntur, sive dono specialis gratiae id fiat, sive per modum artis & doctrinae. In cujus rei explicatione ut ordinatim procedamus, de illo primùm, quod fit per gratiam Spiritus sancti, agendum est, quod sanè certum & infallibile videtur esse, sicut est prima & summa veritas, quae ipsum suggerit & inspirat. Nihilominus dicendum est, hoc iudicium non esse evidens per evidentiam rei in se, sive in causa; quia causa est occulta, & non conceditur iudicanti visio perspicua & intuitiva illius spiritus, cujus instinctum dijudicat, sive bonus sive malus ille sit: neque per evidentiam ab effectu, quia si posset ab effectibus evidenter cognosci, non esset ad tale iudicium gratia specialis necessaria. Afferendum item est, non esse propriè & formaliter certum, quia esset assensus fidei, cui proprium est, certitudinem habere cum inevidentia; vel esset assensus propheticus per expressam revelationem, de cujus ratione est divinae auctoritati & veritati inniti. At hoc iudicium fit per instinctum Spiritus sancti sine expressa revelatione, & qui hoc modo discernit spiritus, non est certus Deum esse, qui ipsum movet ad ita iudicandum, nec id alteri proponit, ut de fide credendum: ex quo fit, ut iudicium certum non proferat, atque interdum decipi possit, quod aliquando prophetis contigisse magnus Gregorius testatur. (a) Quia verò Spiritus sanctus non movet speciali instinctu, nisi ad id quod re ipsa verum & certum est, potest hoc iudicium infallibile dici ex parte principii moventis, ac proinde materialiter

(a) *Hom. 1. in Ezech.*

certum: quamvis in eo qui iudicat nulla sit certitudo, quia prorsus ignorat, aut saltem dubitat, an illud iudicium ex motione & directione Spiritus sancti procedat.

II. Quod si adsit expressa revelatio cogitationum cordis, cujuscunque modi illa sit, aderit proculdubio certitudo, firmus scilicet assensus & firma adhesio intellectus ad objectum; ut enim docet Angelicus Doctor (b) agens de prophetia, duplici modo mens propheta à Deo instruitur, vel per expressam revelationem, vel per occultum instinctum, quem interdum humanae mentes etiam nescientes patiuntur, ut scribit Augustinus (c): & in hoc nulla est certitudo. Quae verò expressè revelata sunt, maximam habent certitudinem, & quoad revelata, & quoad ipsam revelationem. Hinc Abraham paratus fuit ad filium suum unigenitum immolandum (d), quod nullatenus fecisset, nisi certè & evidenter cognovisset; id sibi à Deo revelatum & imperatum fuisse. Jeremias quoque cum sanctae civitatis excidium praedixisset, & hac de causa additus morti pro se deprecaretur, Scitote, inquit, (e) & cognoscite quòd si occideritis me, sanguinem innocentem trahetis: in veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba haec. Erat ergo Propheta persuasissimus, se Deo revelante accepisse verba, quae populo locutus est, cujus certitudinis rationem reddens Bernardus ait: (f) *Pessimae matris ignorantiae pessimae iidem filiae duae sunt, falsitas & dubietas, illa miserior, ista miserabilior; perniciosior illa, ista molestior. Cum loquitur spiritus, cedit utraque: & est non solum veritas, sed & certa veritas. Est quippe veritatis ille spiritus, cui contraria falsitas est. Est & sapientiae, quae cum sit candor vitae aeternae, & ubique attingat propter munditiam suam, obscurum ambigui non admittit. Hoc donum quosdam eximiae sanctitatis viros à Deo percepisse manifestum est. Sancti Patres veteris Testamenti à Deo illustrati facile cognoverunt Angelos sibi apparentes à Deo esse: imò Hieronymus in cap. 3. Isaiae constitutos asserit in populo Judaeorum sacerdotales gradus, qui prophetias & pseudoprophetas discernere, & intelligere, quinam de spiritu Dei, qui de contrario loquerentur. Sub lege autem Evangelica innumera-biles proferre possem, qui hac gratia singulariter praediti intimos cordis recessus penetrabant, omnes diaboli insidias detegebant, cunctosque*

(b) 2. 2. qu. 171. a. 5. (c) *Lib. 2. de Gen. ad lit. c. 17.*
(d) *Gen. 22.* (e) *Jer. 26: 15.* (f) *Ser. 17. in Cant.*

instinctus accuratissime discernabant. Euthymius Abbas (g) internos Monachorum suorum motus ex externo aspectu veluti per speculam cognoscebat, clarè perspicuus, cum quibus quicquæ cogitationibus deceraret, quas superaret, & à quibus diabolico instinctu superaretur. Theodorus Archimandrita (h) oblatum sibi argenteum calicem affabre elaboratum noluit accipere, quia Discretionis spiritu etiam ad insensibilia se extendente cognovit fabricatum fuisse ex stula argentea mulieris peccatricis. Eodem spiritu imbutus Ven. Alphonsus de Oroasco ordinis S. Augustini (i) nunquam induci potuit, ut Magdalenam à Cruce Cordubensem, cujus vitæ singularis fama totum repleverat orbem, alloqueretur; tandemque innotuit, eam spiritu superbiæ delusam fuisse. Idem ei accidit cum Moniali Lusitana, quæ stigmata in manibus, pedibus, & latere ficta ostentabat. Petrum quoque de Pedrola, quem tanquam prophetam omnes colebant, ad suum colloquium admittere noluit, cum alioquin benignissimus esset: & hic postea à supremo fidei tribunali extremo supplicio punitus fuit. Joannes à Cruce magnus Carmeli restaurator (k), cujusdam Monialis, quæ scientiam scholasticam pacto cum dæmone inuito affectu cum peritioribus magistris disputabat, fraudem & imposturam detexit. In Catharina Senensi (l) cognitio prophetica & discretio mirabilis fuit, nihil enim eâ absente agebant domestici, quod illi cæleretur: secretas etiam cordium cogitationes ita ipsis indicabat, ac si eas in proprio corde versaret. Fatetur de se ingenuè P. Raimundus, quod cum sancta Virgo aliquid in illo reprehenderet, ipsa se excusare conanti dixit: *cur mihi negas pater, quod evidentiis cerno, quam tu ipse qui id cogitas? In Seraphica ac verè Theodidacta Virgine Theresia tanta erat certitudo, quod ejus revelationes à Deo essent, ut in relatione suæ conscientie Confessario suo scripserit (m):* „ Diebus „ quibus quæta sum & mente in Deum fixa, „ quamvis in unum coirent quotquot sunt literati „ & sancti, meque omni tormentorum genere afficerent, nunquam induci poterit ut credam dæmonem auctorem revelationum mearum esse, „ neque possem hoc credere, etsi maxime id vellem. Subdit post hæc: „ Tametsi certò credam „ hujusmodi visiones à Deo esse, nihil tamen om-

„ nino agerem, nisi eorum jussu, qui mei curam „ habent. Omitto plura his similia, quæ in gestis Sanctorum adeò frequenter occurrunt, ut ex iis prolixus liber conscribi possit.

III. Si autem Discretio fiat per modum doctrinæ ex regulis & conjecturis prudenter applicatis, atque omnibus circumstantiis accuratè perpensis, cum signis & præceptionibus innitatur non excedentibus probabilitatem, hinc manifestè inferitur, semper judicium fieri cum formidine & incertitudine. Porro si regulis & signis, quæ per discursum ad ferendum judicium adhibentur, judicantis peritia, rerumque usus, & longa experientia acceperint, haberi profectò poterit moralis quædam certitudo; sed non adeò firma, ut omnem excludat dubitationem. Illud verò advertendum, quod, licet Discretio in ferendo judicio de his quæ in alio fiunt, minus certa videatur, quam de his quæ judicans in seipso experitur; quia tamen affectus ad res proprias mentem à recto facile abducit, tutius est ab alio potius quam à se probari spiritus, omnemque instinctum ad prudentem directorem referre. In tanta denique judicii incertitudine & obscuritate ne rector animarum in sathanæ laqueos impingat, seque & alios temerè prolatâ sententiâ in discrimen salutis conjiciat, præscribendæ quædam regulæ sunt ab eo diligenter servandæ, ut cautè & prudenter in re tanti momenti procedat.

1. Quia omne bonum desursum est, & sine Dei gratia omnes conatus nostri inutiles sunt, ipsius auxilium humili prece ante omnia implorare oportet, ut mittat desuper spiritum sapientiæ & intellectus, qui depulsâ caligine mentem illustret, æternæque veritati faciat semper inhærere, quæ nec fallere nec falli potest.

2. Cum scriptum sit (n), *lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis*: fitque sacra Scriptura, sicut ait Apostolus (o), *divinitus inspirata utilis ad docendum, & ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*; sufficiens apparatus ad spirituum discretionem in ea proculdubio reperitur, atque ideo regulæ in ea contentæ expendi debent. Nam ut optimè observat auctor commentationum in Epistolas Pauli apud Ambrosium (p), *Quæcumque Apostolorum & Domini dictis congruunt, ea bene dicta habenda sunt & retinenda: ab his autem, quæ inimica fidei videntur, abstinendum. Solent enim spiritus immundi fallaciter*

G g 2 quasi

(g) Cyrillus Mon. in ejus vita. (h) Apud Surium. 22. Apr. (i) Jo. Marquez vita ejus c. 23. (k) Lib. 2. vita ejus cap. 33. (l) Apud Surium Apr. 29. (m) Ribera vita ejus lib. 4. c. 26.

(n) Ps. 118. (o) 2. ad Timor. 3. 16. (p) In ep. 1. ad Theof. c. 5.

quasi per imitationem dicere bona, & inter hæc sub-
inducere prava, ut per hæc quæ bonæ sunt, accepto
ferantur & mala: ut quia unius spiritus dicta pu-
tantur, non discernantur ab invicem: sed per id quod
licitum est, commendetur illicitum, auctoritate no-
minis, non ratione virtutis. Eandem regulam
tradidit Aelredus Abbas S. Bernardi discipulus.

(q) Ut error humanus, ait ille, vel demonum sugge-
stio certo examine, ac sancti Spiritus possit revelati-
one discerni; præfixa est fidei regula, præscripta
spei promissa, promulgata charitatis præcepta, ut
quæcumque sententia occurrens animo his non conve-
nire probetur, eam aut fallaciæ demonum, aut hu-
mano errori incumstanter adscribas: quæcumque ve-
rò à sacris paginis convenienter elicitæ vel ad fidem
erudit, vel ad spem erigit, vel ad charitatem accen-
dit, ipsam & à sancto Spiritu sacris literis inser-
tam, & ab eo tibi revelatam non dubites. Quam-
vis autem in sacris literis optima ad discernendos
spiritus institutio contineatur; non sunt tamen
omittenda sanctorum Patrum documenta, quæ
solida & utilia sunt; & nos multa in hoc tracta-
tu dabimus ab his studiosè collecta.

3. Considerare attento animo oportet, quid
fiat in proprio corde, ut ex illo aliorum cordium
motus utcumque cognoscantur, sicut scriptum
est (r), „Intellige quæ sunt proximi tui ex te
ipso. Nam sicut Gerson præclare scribit (s),
„probare spiritus per modum artis & doctrinæ
„nemo perfectè potest per solam sacræ Scriptu-
„ræ eruditionem, qui non etiam expertus sit in
„semetipso variam affectionum spiritualium
„pugnam, tanquam ascenderit nunc in cælos,
„nunc descenderit in abyssos, & viderit mirabi-
„lia Dei in profundo. Nam qui navigant mare
„hoc mysticum diversarum affectionum quasi
„collidentium se fluctuum, enarrant mirabilia
„ejus. Inexpertus autem talium quid novit eo-
„rum? Hæc Gersonis consideratio prudentif-
sima est; cum enim sacra Scriptura, & sancti Pa-
tres singulares eventus non attingant, experientia
rerum magistra certius docebit, quâ ratione re-
gulæ generales casibus particularibus sint appli-
candæ.

4. Ad hanc experientiam accedere necessariò
debet omnium virtutum usus & praxis, sine qui-
bus nemo potest ad Discretionis perfectionem
pervenire. Quid enim factò opus sit in quolibet
instinctu, nemo meliùs scire potest, quàm qui
dicit ex his quæ passus est experientiam. Huius

regulæ auctor est Richardus Victorinus. „Prius,
inquit (t), „nos oportet in singulis virtutibus
„exerceri, & quid in unaquaque possimus, expe-
„riri, quam possimus de omnibus plenam scien-
„tiam percipere, & de singulis sufficienter judi-
„care. Multa quidem de discretione legendo,
„multa discimus audiendo, multa ex infito nobis
„rationis iudicio; veruntamen nunquam de hac
„ad plenum erudimur sine experientiæ magiste-
„rio. Post omnes sequi oportet, qui de omni-
„bus judicare debet. Primum ergò est, ut fataga-
„mus singulis virtutibus studium frequens im-
„pendere, quod dum facimus, necesse est nos se-
„piùs cadere: oportet ergò nos sæpè resurgere,
„& per frequentem lapsum addicere quâ vigi-
„lantia, quâ cautela oporteat virtutum bona ac-
„quirere, vel custodire. Sic sic dum longo usu
„virtutum disciplina addiscitur, quandoque mens
„diù exercitata ad plenam morum discretionem
„perducitur.

5. Cognitio, ut docet S. Thomas (u), aliter
invenitur in homine, quàm in Deo & in Angelis:
homo enim obtenebrato intellectu veritatis noti-
tiam per discursum habet, undè accidit ei dubita-
tio & difficultas in discernendo & iudicando. In
Deo autem & in Angelis nulla huiusmodi diffi-
cultas reperitur, quia in eis est simplex notitia ve-
ritatis absque discursu & inquisitione. Cùm igitur
homo hac simplici cognitione careat, propriam
imbecillitatem præ oculis semper habere, & qua-
cumque polleat experientiâ, prudentiâ, ac naturali
capacitate, non ei inniri debet, sed soli Christo,
in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ
Dei. Si in spiritu gratiæ ejus spirituum examen
cum cordis humilitate instituitur, rectum erit ju-
diciu, ipse enim dixit (x), „Qui sequitur me, non
„ambulat in tenebris, ipse discretor est cogitationum
& intentionum cordis: ipse via, veritas, & vita.

6. Humilitas necessaria est, ne quis decipia-
tur, & ut omnia ad prudentem directorem defe-
rantur. Ideò Christus admonuit nos (y), ut cavea-
mus, ne lumen quod in nobis est, tenebræ fiant;
hoc est, ne mens quæ obedientiâ & humilitate
comitantibus pro lumine nobis est, superbiæ, pro-
prijque iudicii tenebris, veluti caligine, offunda-
tur. Monitum quoque sapientis est (z), „Ne imi-
tari prudentiæ suæ. Cassianus vitæ spiritualis ma-
gister eximius, Nullo, inquit (a), alio vitio tam præ-
cipitem diabolus Monachum pertrahit ac perducit ad
mora

(q) Serm. 1. inc. 13. Isai. (r) Eccl. 31. 18. (s) De
prob. spirituum.

(t) De præp. ad contempl. c. 67. (u) De verit. q. 24.
artic. 3. (x) Joan. 8. 2. (y) Luc. 11. 35: (z)
Prav. 3. 5. (a) Collat. 2. cap. 11.

mortem, quam eum neglectis consiliis seniorum in suo iudicio persuaserit ac definitione, doctrinam considerare. Hoc documentum exactissime observabat S. Abbas Dorotheus, qui de seipso sic scribit. „Quando eram in cœnobio, exponebam „omnia seni Abbati Joanni. Nunquam enim „præsumebam facere quidpiam absque illius sententia. Accidit aliquando, ut cogitatio mea mihi suggereret: nunquid hoc tibi dicturus est senex? quid vis ipsi molestus esse? & reponebam cogitationi: Anathema tibi, & iudicio tuo, & intelligentiæ tuæ, & prudentiæ tuæ, & scientiæ tuæ, quia id quod nosti, à dæmonibus nostri: Abibat igitur & senem interrogabam, acciditque nonnunquam, ut id ipsum mihi quod cogitaveram, responderet. Tum mihi mea suggererebat cogitatio. Quid ergo? ecce id ipsum est quod dixi: & reponebam isti cogitationi: sed nunc bonum est, nunc à Spiritu sancto est. Nam quod tuum est, id malum est, à dæmonibus est, à statu passionibus obnoxio est. S. Teresa, ut Luiscus Legionensis in præfatione operum eius testatur, timida & maxime circumspicenda in suis revelationibus esse solebat, vitamque suam non ex his solis, sed ex directione superiorum, ne deciperetur, instituebat. Et merito, ut mellissimus Doctor ad Ogerium scribit (b) quia qui se sibi magistrum constituit, stulto se discipulum subdit.

7. Cum aliqua suggestio mentem perturbat, labor inutilis est, in eâ discutiendâ tunc immorari, mulcis enim & inextricabilibus difficultatibus involutus animus, vix se poterit ab earum molestia expedire. Pravis item affectibus carere debet, Deumque solum, non suum commodum, suamve inclinationem respicere, qui cupit cogitationes & instinctus absque errore discernere. Neque enim potest rectum iudicium ferre, qui suis sensibus & cupiditatibus adhæret. Audiendus hac de re optimus præceptor Gregorius Magnus. (c) „Hæc sapientiâ, inquit, non turbulenta atque „confusa, sed tranquilla corda replentur. Benè „ergo de ea dicitur, quia abyssus dicit, Non est „in me: & mare loquitur, Non est mecum. Ac „si apertè diceretur, perturbatæ mentes eo ipso „clamant, quoniam à verâ sapientiâ longè divise „sunt, quo quietæ non sunt. Supercecidit ignis, ait Propheta (d) passionum scilicet animum incendientium, & non viderunt solem; mens etenim cupiditatibus cæcata præsentem lucem veritatis non intuetur.

8. Simplicitas rectè discernere cupienti neces-

saria item est, & ut abhorreat à multis & superfluis considerationibus, objectionibus, ratiocinationibus: solaque regula æternæ veritatis sit mensura iudicii sui, non proprium institutum, non principia naturalia, non aliorum exempla: alioquin semper confusus & perplexus erit, & novæ semper emergent difficultates. Nihil pejus, inquit Chrysostomus, (e) quàm humanis rationibus spiritualia subicere. Et alius quidam dixit. (f) non regnat spiritus Christi, ubi dominatur spiritus Aristotelis.

9. Non solum respicere sedulo oportet, actiones, ad quas homo impellitur, sint in se bonæ & conformes Præceptis Dei & Ecclesiæ, sed etiam an sint conformes gratiæ & lumini, aliisque divinis perceptionibus, quibus ille à Spiritu S. agitur & pertrahitur. An ordinem divinæ circa se providentiæ, viamque sibi præfixam constanter ac fideliter sequatur, sine ullo respectu ad seipsum. An gratiæ à Deo acceptæ, atque ejusdem efficacitæ actiones ejus consentiant, sitque stabilis & immobilis in sua vocatione. Diversæ enim sunt viæ, per quas Deus non tam ducit, quàm trahit animas ad se: si quis verò à semita sua aberrat, in infinitos errores incidit. Perversi spiritus indicium est, cum mens infirma & invalida ad ardua & excelsa Deo non trahente conscendere nititur, cum vix in imo consistat. Ideò Apostolus ad Corinthios scribit, (g) Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat, & ad Ephesios, (h) Obsecro vos ut digne ambuletis vocatione quâ vocati estis cum omni humilitate, & mansuetudine, & patientia. Quod si quis ad statum sublimiorem vocari se sentiat, non desit gratiæ Dei; sed caveat illusiones.

10. Quia latentes cogitationes, cordisque secreta scrutari non possumus, certius ac præcipuum internæ motionis principium ab operibus desumendum est dicente Domino, (i) à fructibus eorum cognoscetis eos, cujus dicti rationem reddens ait, non potest arbor bona malos fructus facere; neque arbor mala bonos fructus facere. Igitur ex fructibus arbor, ex operibus homo cognoscitur. Iudicium mentis, inquit Chrysostomus, (k) operatio est hominis, quoniam factis ostenditur, quicquid cordis secreto concipitur. Hoc signum Judæis calumniantibus pro seipso proposuit Redemptor noster dicens, (l) Ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me. Rursum

Gg 3

Chry-

(e) Hom. 24. in Joan. (f) Absalon Abb. ser. 4. de Adv. ven. (g) 1 Cor. 7: 20. (h) Eph. 4: 1. (i) Matt. 7: (k) Hom. 12. in variis Matthei locis. (l) Joan. 5: 36.

(b) Bern. ep. 87. (c) Lib. 18. mor. c. 25. (d) Ps. 57.

Chrysolomus: (m) „A facie nemo videt, quis
 „habeat spiritum immundum, vel quis habeat
 „spiritum sanctum. Nam si visibilis esset, non
 „deceperet. Venit Montanus dicens, spiritum
 „sanctum habeo. Venit Manichæus dicens,
 „spiritum sanctum habeo, non fuit autem ma-
 „nifestum. Ne igitur plures seducerentur, dicit:
 „quando venerit Paraclitus spiritus veritatis,
 „qui à patre procedit, ille inducet nos in
 „omnem veritatem. Si quem igitur videritis di-
 „centem, spiritum sanctum habeo, & non lo-
 „quentem Evangelica, sed propria, is à se ipso
 „loquitur, & non est spiritus sanctus in ipso.
 Eleganter, ut solet, Augustinus: (n) „Quid
 „enim attendo quid sonet, cum video quid co-
 „gitet? & tu, inquis, vides quid cogitet? Facta
 „indicant. Nam oculus in conscientiam non pe-
 „netrat. Attendo quid agat, & ibi intelligo
 „quid cogitet. Non enim fructus ostenditur nisi
 „in factis. Unde dictum est. Ex fructibus eo-
 „rum cognoscetis eos.

Libet autem in fine huius Capituli ad traditas
 regulas hoc documentum attexere, quod quam-
 vis singulæ pro discernendis spiritibus peculia-
 rem institutionem contineant, singulæ tamen per
 se non sufficiunt, nisi aliæ simul adhibeantur.
 Notavit hoc Gerson dicens, Fallit unum signum
 vel pauca, si non in unum plura conglobaverimus.
 Ita enim tradit Tullius, ita Boëthius, ita Aristote-
 les in conjecturali causa faciendum. Omnium quo-
 que circumstantiarum connexio attendenda, ex
 qua rerum exacta cognitio plurimum pendet.

CAPIT VI.

*Spiritus sive instinctus Divinus quid sit.
 Quot & quibus modis animam excitet
 & moveat. Traduntur regulæ, & indi-
 cia, quibus à diabolico discerni possit.*

I. **S** Ex esse spiritus, atque hos ad tres arctari,
 divinum scilicet, diabolicum, & huma-
 num, & nos supra conclusimus, & Cassianus af-
 firmat dicens: (a) Illud sanè præ omnibus nosse
 debemus, tria cogitationum nostrarum esse principia,
 id est ex Deo, ex diabolo, & ex nobis. Postquam
 igitur de Discretionem spirituum quædam genera-
 liter prænotavimus, de singulis spiritibus singul-
 latim, & primum de Divino tractandum est.

Spiritus Divinus est motio interior animæ si-

(m) Hom. de Spiritu Sancto. (n) In Psal. 149.

(a) Cass. col. 1. c. 79.

ve inspiratio, quæ à Deo procedit, & ad virtu-
 rem ac sanctitatem impellit. Est locutio interna
 Dei, de qua sic differit S. Bernardus. (b) Felix &
 beata anima quæ venas susurri divini percipit in silen-
 tia, frequenter iterans illud Samuelis, Loquere Domi-
 ne, quia audit servus tuus. Ergo tacentibus nobis Deum
 intus audiamus loquentem, & suadentem de regno suo,
 tanto utilius, quanto subtilius per internam inspira-
 tionem. Dicitur etiam adventus sponsi & visita-
 tio Verbi, eodem mellifluo Doctore hoc do-
 cente ex propria experientia. (c) Da mihi animam
 quam frequenter Verbum sponsus invisere soleat, cui sa-
 miliaritas ausum, cui gustus famem, cui contemptus
 omnium otium dederit: & ego huic inconstantiter assi-
 gno vocem pariter & nomen sponsæ. Et post pauca.
 Fateor & mihi adventasse Verbum, in insipientia di-
 co, & plures. Cumque sapius intraverit ad me, non
 sensi aliquoties eum intravit. Adesse sensi, assuisse re-
 cordor, interdum & præsentire potui introitum ejus,
 sentire nunquam, sed ne exitum quidem. Nam unde
 in animam meam venerit, quare abierit deo tam di-
 mittens: sed & qua vel introierit vel exierit, etiam
 nunc ignorare me fateor, secundum illud, Nescis un-
 de veniat, aut quò vadat. Nec mirum tamen, quia
 ipse est, cui dictum est; Et vestigia tua non cognos-
 centur. Sanè per oculos non intravit, quia non est
 coloratum: sed neque per aures, quia non sonuit: ne-
 que per naves, quia non aëri miscetur, sed menti;
 nec infecit aërem, sed fecit: neque vero per fauces,
 quia non est mansum vel haurium: nec tactu comperi-
 illud, quia palpabile non est. Quæ igitur introivit?
 An forte nec introivit quidem, quia non de foris venit?
 Neque enim est unum aliquid ex istis, quæ foris sunt.
 Porro nec de intra me venit quoniam bonum est, &
 scio quoniam non est in me bonum. Ascendi etiam su-
 perius meum, & ecce supra hoc Verbum eminent. Ad-
 in, erius quoque meum curiosus explorator descendi, &
 nihilominus infra inventum est. Si foras aspexi, ex-
 tra omne exterius meum comperi illud esse: si verò in-
 tus, & ipsum interius erat. Et cognovi verum quidem
 esse quod legeram, Quia in ipso vivimus, move-
 mur & sumus: sed ille beatus est, in quo est ipsum,
 qui illi vivit, qui eo movetur. Hæc Bernardus, à
 quo si quæras, unde ergo verbum ad ille cognov-
 erit, si omnino investigabiles sunt viæ ejus:
 respondebit tibi signa præsentia ejus ex his, quæ
 operatur in anima, clarissimè manifestari. Sed
 de his mox sermo erit.

II. Motio autem sive inspiratio divina multi-
 pliciter fit, quia multifariè multisque modis lo-
 quitur Deus servis suis. Aliquando per seipsum
 immediatè, cum sine alicujus ministerio ipse cor
 nostrum movet excitans in eo bonas cogitatio-
 nes

(b) Serm. de sex Spiritibus. (c) Ser. 74. in Cant.

nes, & sancta desideria, ad quæ concipienda idonei non sumus sine eius illuminatione, & inspiratione, qui omnem nobis sufficientiam boni gratuito munere ministrat. Aliquando per Angelum suum à malo nos revocat, excessus nostros increpat, provocat ad emendationem, bona suggerit, quæ ipso adjuvante faciamus, gressusque nostros dirigit in viam pacis, salutis, & perfectionis. Aliquando nos excitat mediante conscientia nostrâ stimulante nos & incitante, ut secundam rationem, & virtutem vivamus: aliquando per fidem, & charitatem; fide enim purificat corda nostra, & charitas Christi urget nos: aliquando per scripturas, per exempla, per exhortationes, per varias afflictiones, cum nimirum his pullantibus ad ostium sensuum, ipse intus percellit mentem, & internâ inspiratione loquitur ad cor, atque animam dormitantem è somno suscitât, suam illi voluntatem insinuans, quæ est salus & sanctificatio nostra. Quæ omnia sigæi indagacione discutiens Cassianus (d), Ex Deo, inquit, sunt cogitationes nostræ, cum Spiritus Sancti illustratione nos visitare dignatur, erigens nos ad sublimiorem profectum: & in quibus, vel minus acquisivimus, vel desidiosè agentes superati sumus, saluberrima compunctione castigat: vel cum referat nobis celestia sacramenta, & propositum nostrum ad meliores actus, voluntatemque convertit, ut ibi cum Rex Assuerus castigatus à Domino libros annales instigatur inquirere, quibus Mardochæi beneficia recordatus, summi eum gradu honoris exaltat, ac protinus crudelissimam super nece gentis Judææ sententiam revocat. Vel cum Propheta commemorat, Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Alius quoque, & dixit, inquit, Angelus, qui loquebatur in me. Vel cum filius Dei venturum se unâ cum Patre, & mansionem apud nos facturum esse promittit. Et, Non estis vos, inquit, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. An verò Deus per se solum loquatur, an Angelos tanquam ministros adhibeat, cognitum difficillimum est. Verum hoc aut parvi, aut nullius momenti est, nihil enim refert loquentis nosse personam, quando constat bonum esse quod loquitur. Nec facile est, ait Bernardus, (e) quis loquatur discernere, nec ignorare periculosum: præsertim cum certum sit, Angelum bonum nunquam loqui ex semetipso, sed Deum esse, qui loquitur in ipso. Satagendum potius, idque humili

oratione à Deo petendum, ut bonum instinctum agnoscamus, & ei fideliter obediamus.

III. Pessima foret ignorantia, & quæ summo nos periculo exponeret, si tenebris peccatorum nostrorum obcæcati, Angelum bonum à malo, instinctum Dei à diaboli suggestionem distinguere, & discernere nesciremus. Ideo timebat Apostolus, (f) ne sicut serpens Evam seduxit astutiâ suâ; ita & corda nostra decipiantur, ab eo utique, cujus ipse Paulus (g) cogitationes non ignorat. Id verò ne contingat, docet magnus Antonius apud Athanasium, omni motioni, impulsui, apparitioni audacter illis verbis occurrendum esse, quibus Iosue Angelum sibi in specie hominis apparentem interrogavit, Noster es, an adversariorum? Solet enim sæpius, ait Petrus Damianus, (h) intervenire tentatio, dum non, nunquam spiritus iniquitatis transfigurât se in angelum lucis. Et ideo subtiliter est agendum, ut discernantur genera visionum. Sicut & Iosue Nave, cum Angelum cerneret, & tentationes aliquando huiusmodi visionibus inesse nullatenus dubitaret, protinus ab eo qui apparebat, requisivit dicens; Noster es, an adversariorum? Hoc documentum eodem exemplo Iosue suggerit Gregorius Magnus, ejusque rationem reddit dicens: (i) Quia sæpe adversarius specie sanctitatis induitur, & nisi per divinam gratiam simulationis ejus detegi indumenta non possunt, bene dicitur; Quis revelabit faciem indumenti ejus? (k) Subaudis, nisi ego, qui servorum meorum mentibus gratiam subtilissimæ discretionis inspiro, ut revelatâ malitiâ faciem ejus nudam videant, quam coopertam ille sub habitu sanctitatis occultat. Et quia aliquando fidelium mentes corrumpere ostensione suâ, aliquando suggestionem conatur; agit enim modò opere, modò persuasionem, rectè subjungitur; & in medium oris ejus quis intrabit? Subaudis, nisi ego, qui per discretas electorum mentes suggestionum ejus verba discutio, & non ita hæc esse ut sonuerunt, manifesto. Bonum namque videtur promittere, sed ad perditum finem trahunt. Bonum ergò spiritum à malo distinguere docet divina gratia, quâ illustrati sancti Patres & viri religiosi quædam signa tradiderunt, quibus possint internosci.

1. Occurrit autem primum indicium ex Bernardo. Quoniam spiritualis omnium spirituum natura

(d) Cassian. coll. 1. cap. 19. (e) Serm. 23. de diversis.

(f) 2 Cor. 11. 3. (g) 2 Cor. 2. 11. (h) Opus. 32. cap. 4. (i) Lib. 33. Mor. cap. 22. (k) Job. 41. 4.

tura est, à sermonibus eorum cognoscemus eos, & quis spiritus sit qui loquatur, ipsa suggestio declarabit. Si enim ad id quod bonum, quod sanctum, quod perfectum est, incitatur; ille spiritus est, de quo psallit Propheta (m), Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Si verò movetur ad seculi vanitatem, ad illecebras carnis, ad inutilia desideria, certum est, spiritum malum esse qui loquitur, quem repellere debemus cum indignatione dicentes ei, vade retrò sathana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, & sapientia tua inimica est Deo. Idem mellifluus Pater, quibus signis adesse sibi Verbum cognoverit, & quid ejus instinctus in ipso operaretur, sic alibi sapienter edisserit (n), „Vivum & efficax est, moxque ut intus venit, ex-
 „pergefecit dormitantem animam meam, movit
 „& mollivit, & vulneravit cor meum, quoniam
 „durum lapideumque erat, & malè sanum. Ccepit
 „quoque evellere & destruere, & ædificare &
 „plantare, rigare arida, tenebrosa illuminare, clausa
 „referare, frigida inflammare, nec non & mit-
 „tere prava in directa, & aspera in vias planas, ita
 „ut benediceret anima mea Domino, & omnia
 „quæ intra me sunt nomini sancto ejus. Ex motu
 „cordis intellexi præsentiam ejus: & ex fuga vitiorum,
 „carnaliumque compressione affectuum
 „adverti potentiam virtutis ejus: & ex discussione
 „sive redargutione occultorum meorum
 „admiratus sum profunditatem sapientiæ ejus:
 „& ex quantulacunque emendatione morum
 „meorum expertus sum bonitatem mansuetudinis
 „ejus: & ex renovatione ac reformatione
 „spiritus mentis meæ, id est, interioris hominis
 „mei, percepi utcumque speciem decoris ejus;
 „& ex contuitu horum omnium simul expavi
 „multitudinem magnitudinis ejus.

2. Deus paulatim ab imo ad summum, ab imperfecto ad perfectum perducit: soletque ætatis & personarum habere rationem; atque aliam seni, aliam adolescenti; aliam incipientibus, aliam perfectis sapientiam infundit. Dæmon è diverso nullum ordinem servat, intempestivos fervores immittit, statim suggerit mentis excessus, miracula, prophetias, ut hæc fraude illaqueatas, rerumque novarum studio illectas animas in superbiæ barathrum secum præcipitet. His quoque suadet nimiam abstinentiã ac immoderatis vigiliis, aliisque cruciatibus corpus penè conficere; & quia modum non habent, onera sibi imponunt, quæ ferre non possunt. Viribus autem fractis, mentisque vigore enervato, in tantam postea relaxatio-

nem labuntur, ut merito de illis propheticum illud usurpari possit (o), Ascendant usque ad celos, & descendant usque ad abyssos.

3. Solet Deus initio conversionis lacte consolationis animam reficere, ut gustans quàm suavis est Dominus eo crescat in salutem: cum verò jam adulta fuerit, solidiorem porrigit cibum, quam normam sequutus Apostolus Corinthiis lac potum dedit tamquam parvulis in Christo, non escam, quia solidi cibi nondum erant capaces. Diabolus verò difficillima quæque initio proponit, Dei severitatem exaggerat, judiciorum ejus abyssum cum horrore ingerit, ut in foam desperationis inducat. Ille laboranti in comparandis virtutibus paternâ pietate tranquillitatem immittit: hic hostili nequitiâ molestias infert, & anxietates.

4. Spiritu Dei agi creditur, qui celestes suffros internâ cordis aure excipere sibi videtur: vocem verò quasi de foris venientem & strepitum quemdam audire, indicium est maligni spiritus. Proprium est enim Dei in animum intimè illabi, diaboli extrinsecus advolare.

5. Qui à Deo movetur, si quid in seipso mirabile & præter consuetum ordinem accidit, non id pro certo habet, sed timet, se donis Dei indignum æstimat, & ne diaboli insidiis decipiat, quicquid illud est superiori revelat. Qui verò proclivis est ad complacentiam in hujusmodi rebus, qui sine delectu fidem illis præstare solet, ab eo spiritu agi videtur, qui per superbiam primum hominem seduxit. Sancta virgo Theresia (p), cum Deus inciperet mirabilia in ea operari, hostis illusiones formidans, multis lacrymis à Deo petiit, ut eam ad perfectionem viâ consuetâ perduceret, tum examini diversorum se subiecit, qui tunc doctrinæ & sanctitatis laude in Hispania florebat; & cum his libentius tractabat, qui magis timebant. Hanc regulam qui sequitur, falli non potest.

6. Signum notabile divini spiritus est misericordia, & pietas erga proximum, eo etiam tempore quo justitia in illum exercenda est; quia teste Gregorio (q), Vera justitia compassionem habet, falsa dedignationem. Justi siquidem etsi foris increpationes per disciplinam exaggerant, intus tamen dulcedinem per charitatem servant. Preponunt sibi in animo ipsos plerumque, quos corrigunt, meliores existimant eos quoque, quos judicant. Quod videlicet agentes, & per disciplinam sub-

(o) Ps. 106. (p) Ribera vita ejus lib. 4. c. 7. (q) Lib. 34. in Evang.

(m) Ps. 142. (n) Ser. 74. in cant.

ditos, & per humilitatem custodiunt semetipsos. Malus verò spiritus semper ad iram, ad impatientiam, ad amaritudinem animi provocat, semperque ferociam ingenerat. Proprium quoque est spiritus boni ad regenda & excusanda, quantum fieri potest, aliorum vitia, impellere; at qui illis irascitur, qui ea extollit, qui de illis passim loquitur, à spiritu superbiæ incitatur; propriam enim virtutem ostentare convincitur, dum publicat aliorum defectus.

7. Boni spiritus nota est Sanctos cum Deo regnantes, Deique servos adhuc viventes sincero pietatis ac reverentiæ affectu prosequi, res eorum & gesta frequenter legere, & venerari; ipsorum vestigiis insistere, & interno quodam sensu erga eorum reliquias commoveri. Ille verò qui ab aquilone fiat spiritus protervum facit hominem & refractarium, Sanctorum contemptorem, eorumque res gestas tanquam fabulas irridentem.

8. Quæ à nobis remora sunt & longius diffita, occulta item & arcana cognoscere, tunc signum est divini spiritus, cum de hominis charitate & humilitate certum habetur experimentum. Quod si eâ cognitione foveri inanem gloriam & curiositatem videamus, nulli dubium erit à diabolo ea pandi. Internas autem cogitationes & cordis secreta nullo exteriori indicio manifestata intelligere & pandere, opus est divini spiritus, qui solus penetrat corda hominum, & quæ in ipsis latent, servis suis revelat.

9. Miracula etiam ab impiis fieri posse Scriptura nos docet, (r) cum refert Magos Ægyptios eadem, quæ Moyses operatus est, portenta edidisse, & Dominus in Evangelio de peccatoribus damnandis in die iudicii ait, (s) *Multi dicent mihi in illa die: Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo demonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc constebor illis: Quia nunquam novi vos: discedite à me, qui operamini iniquitatem.* Faciunt enim miracula, teste Augustino, (t) Magi per privatos contractus cum daemonibus, boni Christiani per publicam justitiam, mali per signa publicæ justitiæ. Et illa quidem quæ à Magis fiunt, demonis invocatione & illusionem fiunt: à malis autem Christianis atque etiam ab infidelibus, & multò magis à justis virtute divina fieri possunt, vel ad demonstrandam fidei veritatem, vel ad honorem Christi propagandum, cuius nomen invocatur, ut docet S. Thomas (u) &

(r) Exod. 7. (s) Matth. 7: 22. (t) Lib. 3. quest. qu. 79. (u) 2. 2. qu. 172. art. 2.

hæc nota sanctitatis non sunt, nisi attentis omnibus circumstantiis evidenter constet, Deo operante à viro probatæ virtutis fieri, ut per huiusmodi signa ejus sanctitas elucescat. Quæ verò in animis patrantur, verè & absolute nota sanctitatis censenda sunt: non enim solet Deus ad tantum opus, cujusmodi est perfecta ad Deum conversio, quempiam assumere, qui sibi gratus non sit. Unde usu compertum est, neminem unquam hypocritæ suavis verè conversum fuisse: & licet aliqua virtutis argumenta protulerit, ea tamen successu temporis emarcuerunt, & ad nihilum redacta sunt.

10. Instinctus ad bonum, in quo nihil mali appareat, nec quod majus bonum impediatur, aut agenti ejusque statui non conveniat, bonus est. Sed subtilissimum examen hic necessarium est, quia bonum est ex integra causa, nec facile comprehendere possumus, quæ sit exacta, & perfecta operis rectitudo. Deinde motus ab initio boni in ipso progressu, vel naturæ corruptæ vitio, vel dæmonis impulsu in malum sæpè degenerant. Videndum igitur an principium, medium, & finis eodem tenore procedant: an omnes circumstantiæ in ipsum bonum consentiant.

11. Spiritum bonum semper comitatur Discretio, & si aliquem introducit in cellam vinariam, statim ordinat in eo charitatem. *Omnidè necessariè*, ait Bernardus, (x), quia ubi fervidior, & vehementior est spiritus, profusiorque charitas, eò vigilantiori opus scientiæ est, quæ spiritum temperet, ordinet charitatem. Discretio quippè omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit, & decorem, etiam & perpetuitatem. Est ergo Discretio non tam virtus, quam quædam moderatrix & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix. Tolle hanc & virtus vitium erit, ipsaque affectio naturalis in perturbationem magis convertetur, ex terminiumque naturæ. Omnia ligat charitas, & contemperat in unitatem spiritus, si tamen ipsa fuerit discretione ordinata. Nam qui modum non servat in affectibus suis, qui ad excessum impellitur, ab eo utriusque spiritu incitatur, in quo nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Dicebat quædam devota mulier apud Gersonem. (y) *Nibil mihi magis suspectum quàm amor, etiam erga Deum.* Quo enim amor vehementior est, eo facilius præcipitat, & difficilius regitur: solentque amantes impetu potius quàm rationis iudicio

H h ferri
(x) Ser. 49. in Cant. (y) De simplici cordis not. 19.

ferri in objectum amatum, nisi freno discretionis coercerentur. Et quia ex amore suavitas quædam & dulcedo promanat, sollicitè cavendum est, ne amor, qui à spiritu incæpit, in carnem definit, sicut sæpius contingit etiam in personis probatæ sanctitatis, quos in præceptis deiecit impetus, & defectus circumspectionis in moderandis affectibus. Nulla quippe virtus esse potest, ubi vehementia & ardor spiritus dominatur.

12. Impulsus Dei, cum ad opera grandia & mirabilia movet, à spiritu interno incipit, replendo illum præclaris donis, quæ deinde posito solidæ humilitatis fundamento, extra prodeunt ad aliorum ædificationem. Suggestio autem diabolica ad res tantum externas impellit, quæ videantur ab hominibus, internam reformationem neglectam.

13. Bonus spiritus bonos suaviter, malos asperè movet: malus autem spiritus malos fovet, bonos terret. Ideò observanda est hominis & spiritus similitudo, vel dissimilitudo: agunt enim contrario modo cum his qui sibi contrarii sunt. Dæmon peccatoribus illecebras seculi proponit, & sensuum delectationes: inanem spem divinæ misericordiæ ingerit, ut differatur pœnitentiæ, & peccatorum cumulus augetur. Justos verò tanquam dissimiles scrupulis divexat, vanoque metu & variis angoribus cruciat, ut cum tædio quæ Dei sunt operentur. At Dei spiritus malos, quia dissimiles, durius pulsât, conscientia stimulis pungit, & mortis ac inferni timore concutit, nullamque finit in rebus seculi habere quietem: bonos autem mulcet, adjuvat, exhilarat. Huc respexit Augustinus, cum in suis confessionibus dicebat Deo (z), *Quid est illud quod interlucet mihi, & percutit cor meum sine læsione, & inhorresco & inardesco? Inhorresco in quantum dissimilis ei sum, inardesco, in quantum similis ei sum.*

14. Divini instinctus signum est excitatio animæ ad pœnitentiæ, & ad veram contritionem; quando anima repente succenditur, atque adeò mutatur, ut dici possit, *Hæc mutatio dextera Excelsi.* Quando, inquam, torpor, pusillanimitas, perplexitas subito repelluntur, & alacritas, promptitudo, & jucunditas oriuntur. Hæc enim omnia non nisi à Spiritu sancto esse possunt. Appositè Bernardus (a), *Quæ Spiritus sanctus operatur in nobis, testimonium perhibent de eo. Initium revertendi ad Deum pœnitentiæ*

(z) Lib. 11: cap. 9. (a) Serm. 1. Pentec.

est, quam sine dubio spiritus operatur, non noster, sed Dei: idque & certâ ratio docet & confirmat auctoritas. Quis enim cum ad ignem venerit algens, & furis calefactus, dubitabit ei ab igne venisse calorem, quem habere non poterat sine illo? Sic ergo qui prius iniquitate erat frigidus, si postmodum fervore quodam pœnitentiæ accendatur, aliam sibi spiritum, qui suum arguit & dijudicat, non dubitet advenisse.

15. Cum ex peccato originali ad sensuum delectationem proni simus, ille bonus censetur instinctus, qui à voluptatibus retrahit, & ad laborem ac crucem trahit. Vox Apostolica est perfecti Christi amatoris (b), *Placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Grata ignominia crucis ei, qui Crucifixo ingratus non est,* inquit Bernardus. (c)

16. Nulla certior nota divini spiritus, quam dilectio, ut rectè docet Augustinus. *Cognoscimus, inquit (d), quia habitat in nobis. Et hoc ipsum undè cognoscimus? quia de spiritu suo dedit nobis. Undè scimus quia de spiritu suo dedit nobis? Interroga viscera tua. Si plena sunt charitate, habes spiritum Dei. Idem alibi. (e) Qui non diligunt, si linguis hominum loquantur & Angelorum, sicut erant sonans & cymbalum tinniens. Et si habuerint prophetiam, & scierint omnia Sacramenta & omnem scientiam, & habuerint omnem fidem, ut montes transferant, nihil sunt. Et si distribuerint omnem substantiam suam, & tradiderint corpus suum, ut ardeant, nihil eis prodest (f). Dilectio sanctos discernit à mundo.*

CAPUT VII.

Dari quandoque instinctus obscuros, & suspectos, de quibus dubium est à quo spiritu sint. Quæ cautio in his adhibenda. Quædam pro illorum examine documenta. Agitur obiter de singulari quorundam vita, & de dono lacrymarum.

I. **T**Otius doctrinæ de Discretionem spirituum caput est ac veluti fundamentum, quo uno hujus lucubrationis structura nititur, non solum bonos instinctus à malis distinguere, quod supra notatum est; sed dubios quoque & incertos

(b) 2 Cor. 12: 10. (c) Serm. 25. in cant. (d) Tract. 8. in Ep. 1. Joan. (e) Tr. 76. in Joan. (f) 1 Cor. 13.

tos dignoscere, & unamquamque motionem illi, à quo provenit, spiritu assignare. Celebris est Salamonis sententia (a): *Est via quæ videtur homini iusta, novissima autem ejus deducunt ad mortem.* Multorum enim mentes ita excæcat amor sui, ut falsâ persuasione existiment, se per viam salutis tutò incedere, cùm celeri cursu iteri perditionis arripuerunt. Ea item affinitas inter quosdam affectus virtutis & vitii quandoque intercedit, ut sæpè contingat nos iram pro zelo, pertinaciam pro constantia, & pro Dei amore philantiam amplecti. Fovent hunc errorem carnis nostræ sagacitas; perturbationum commotio, imbecillitas intellectus: quibus fit, ut ponamus tenebras lucem, lucem tenebras; amarum veritatem in dulce, dulce in amarum. Alta est hæc profunditas, quam nemo potest sine Dei gratia penetrare. Necessarium igitur est, ut semper consideremus, qui nos impetus ducat. Quia in re docet Gregorius duplicem nobis curam incumbere (b): *Prima est, ne ad ea, quæ agimus, per apertum carnis impetum ducamur, nec pravæ cogitationibus animus seductus malæ esse cognoscat, & tamen faciat. Secunda, ne se impetus carnis, quasi impetus spiritus latenter subiciat, & culpas, quas agimus, nobis virtutes fingat. Sciendum verò est, quia graviores culpe sunt, quæ superducta specie virtutes imitantur, quia illæ in aperto cognite animum in confusionem dejiciunt, atque ad poenitentiam trahunt; istæ verò non solum in poenitentiam non humilant, sed etiam mentem operantis elevant, dum virtutes putantur.* Ex hoc Gregorii monito patenter deducitur, omnes impulsus solerti inquisitione discutendos esse, ne malum pro bono amplectamur, aut bonum pro malo repudiemus. Utrumque extremum æquè perniciosum est, tam Deo pulsanti ostium cordis claudere, putando dæmonem esse; quam hosti aperire, si Dei spiritum esse credamus. Quicumque verò sit ille qui pulsat, non ei facilis tribuatur ingressus, sed prudentiam iustorum imitemur, omnes instinctus sollicitè explorantes, obscuros præsertim, de quibus dubium est, à quo procedant. Ad hos autem discernendos, & ad omnem errorem præcavendum, usui erunt hæc documenta.

I. Quicquid naturam sapit, tamen si bonum in se sit, suspectum est. Cùm ergo impellimur ad aliquod bonum, si pars inferior illud appetit, ejus impetum coercere debemus, eoque cohibito ipsum bonum prius actibus intellectus

& voluntatis aggredi, gratiâ præcedente & dominante. Nam si aliquo naturæ sensu bonum à Deo inspiratum permiscetur, puræ virtutis claritas eâ complacentiâ tanquam cœno coinquinatur.

2. Securior cæteris est ille instinctus, quo voluntas movetur, nullâ præcedente imaginationis vel intellectus operatione. Id autem fit, quando intellectum eo ipso in puncto Deus illuminat, quo voluntatem intus impellit. Movere autem, & immutare ab interiori voluntatem solius Dei est, qui potest eam efficaciter inclinare quocunque voluerit, ut docet S. Thomas (c): ab exteriori verò & ineffaciter moveri potest ab Angelo, vel proponendo objectum, vel concitando passiones. Non dico voluntatem moveri posse sine ulla profus intellectus operatione, sed tantum sine ea, quæ modo naturali & consueto fieri solet. An verò possit in sublimiori raptu, aut voluntas sine prævia cognitione actum amoris exercere, aut intellectus sine ulla conversione ad phantasmata in objectum suum ferri, quaestio celebris est; quæ ad hunc tractatum non pertinet.

3. Anceps est omnis impulsus, & non nisi cum timore & tremore admittendus, quo quis ad regimen animarum incitatur. Ut verò periculum evadat; & introitus ad dignitates securus sit, acceptandæ illæ non sunt, nisi ex speciali Dei revelatione, aut ex obedientia, cui resisti non possit, aut ex consilio viri sancti & prudentis, cui bene perspecta sint illius status discrimina.

4. Aliquando contingit, ut gratiæ & consolationes spirituales ad corpus & ad sensus redundant, sicut scriptum est (d), *cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Sicut enim tabescit corpus, cùm tristatur anima: ita etiam interiori dulcedine per redundantiam sensus afficiuntur, hoc Deo concedente his præsertim, qui imperfectiores sunt, ut eâ dulcedine perfusi à terrenis delectationibus abstrahantur. Sunt tamen subjectæ hujusmodi suavitates illusionibus, & seductionibus malignorum spirituum, atque hinc sordes Illuminatorum, hinc Begardorum turpitudines prodierunt. Docet seraphicus Doctor (e), *quod quidam decepti à seductoriis spiritibus, vel propriis falsis opinionibus putant sibi apparere Christum, vel ejus gloriosam Genetricem, & non solum amplectibus & osculis, sed etiam aliis* H h 2 inde (e) in p. qu. lxxi. a. 2. (d) Ps. 83. (e) de processu Relig. tr. 7. cap. 18.

(a) Prov. 14: 12. (b) Hom. 5. in Ezech. lxx (3)

indecentioribus gestibus, & actibus ab eis demulceri, ut sicut spiritus ipsorum interius ab ipsis consolatur spiritualiter, ita & caro exterius sibi congruo oblectationis sensu consoletur; quod non solum est falsum, sed etiam blasphemia gravis esse comprobatur. Tum subdit, De his vero, qui eum aliquando dulcedinem spiritualem sentiunt, continuo etiam carnalis delectationis pruritu illi succedantur, nescio quid iudicem, nisi quod potius eligo illis carere floribus, quos de luti fordibus legere debent. Et sicut illos damnare non audeo, qui inviti quandoque in huiusmodi spiritualibus affectionibus carnalis fluxus liquore maculantur; ita excusare eos nescio, qui tali fluxu ex consensu delectantur, cum qualiscumque eorum intentio videatur. Hactenus Bonaventura.

5. Cum quis ad aliquid operandum intus movetur, non solum examinandae sunt actiones illae ad quas incitatur, utrum sint bonae, & conformes mandatis Dei, & Ecclesiae; sed etiam utrum convenienter statui ipsius & ordini, in quo positus à Deo est: an aliquam redolent singularitatem, superstitionem, vel levitatem. Spiritus enim Dei solidus est, eiusque operatio luminis & gratiae commensuratur, quibus anima praedita est. Qui hunc ordinem temerè transgreditur, infinitis se periculis exponit. Actiones item & verba, non in seipsis consideranda sunt, nec referenda ad Sanctorum exempla; sed ad principium sive motivum, propter quod sic operatur, & loquitur. Nam S. Martinus morti proximus dixit, *Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem*: At haec eadem verba proferre noluerunt sancti viri Philippus Neri, & Franciscus Salesius: ille motus charitate, iste humilitate. S. Franciscus stultum aliquando se finxit, ut sperneretur; aliquando vestem osculandam portexit, ut honoraretur, non ipse quidem, sed Deus in ipso. S. Hilarion munditiam in cilicio non requirebat, quam S. Bernardus optavit & commendavit. Ut rectum igitur iudicium feratur, disquirere oportet, quo spiritu quisque ducatur: quo principio innitatur, quodnam verborum & actionum proximum ac proprium motivum sit.

6. Suspectus est impulsus, quo quis movetur ad vitam singularem, & ad actiones insolitas & inusitatas. Nihil enim frequentius damnant sancti Patres, in his praesertim, qui vitam religiosam profitentur, quam singularitatem. Pater Monachorum, (f) octavum humilitatis gra-

(f) Bened. regulae, 7.

dum in hoc constituit, si nihil agat Monachus, nisi quod communis Monasterii regula, vel majorum cohortantur exempla. Antiquorum item Monachorum unanimi consensu apud Cassianum (g) sancitum fuit: Vitam singularem noxiam esse, magisque speciem vanitatis, quam virtutis ostentare. Ratio autem desumitur primò à suavitate divinae providentiae, quae viam communem instituit pro salute omnium, quos salvare decrevit, ducitque omnes, ut plurimum per iter planum, rectum, & usitatum. Secundò à malitia diaboli, qui ad res novas, curiosas, & inusitatas instigat, quae admirationem afferant, & sanctitatis opinionem concilient; facitque transgredi terminos quos posuerunt Patres nostri, ut à solidis virtutibus removeat, & inducat in vanitatem. Tertio ex pravitate naturae nostrae, quae peculiaribus exercitiis supra reliquos appetit apparere, & non esse sicut ceteri hominum. Quarto ex conditione ipsarum rerum singularium, quae cum rarae sint, minus cognoscuntur, & illusionibus, ac deceptionibus subjectae sunt. Sed quia ex sacris literis & experientia constat, spiritum Dei movere nonnumquam ad huiusmodi res mirabiles, quae communem operandi rationem excedant, non statim talis instinctus damnandus est. Sic praecepit Abraham, ut ignem à caelo peteret, quo quinquaginta viri consumpti sunt. Quosdam martyres impulit, ut pro fide tuenda se in ardentem rogam conjicerent. Danielem & Simeonem Stylites ad vitam in columna degendam, & alios multos ad singularia quaedam patranda incitavit, quae admirari oportet, non imitari. Talem vero impulsus ad opera mirabilia & non consueta tunc esse à Deo cognoscemus; si vocatus ad illa excellenti sanctitate emineat; semper enim tendit huiusmodi motio ad raram sanctitatem efficiendam, & ad virtutes internas in grada heroico. Si omnia adversa patientissime toleret, quia in patientia, & tolerantia verus Christianitatis spiritus consistit, & praecipuus ejus actus est veterem hominem crucifigere, & ad nihilum redigere. Modus item examinandus est, quo quis impellitur ad opera grandia & excelsa: est enim aliquando ita vehemens & efficax, ut cor & mentem fortiter trahat, & rapiat, cujus rei luculentum extat exemplum in

Apostoli

(g) Lib. 1. instit. c. 3.

Apostoli Pauli conversione. Deinde cum impulsus à Deo est, pacem & tranquillitatem cordis conservat, quia factus est in pace locus ejus. Nemini autem ad hæc opera eximia, & inulitata aspirare licet, nisi sentiat in se testimonium Spiritus sancti vocantis, & trahentis, atque intus docentis, quod à Deo certissime incitetur. Ut tandem de anima sic mora rectum feratur iudicium, cognoscere oportet ubi habiter lux gratiæ, ut ait Job, (h) & per quam viam spargitur, quod sine spiritu Dei fieri nequit, quem nemo habet, nisi Deum possideat, & à Deo possideatur. Quia verò hoc donum in paucis reperitur, cavendum est, ne quis temerè sententiam proferat de via peculiari, per quam Spiritus sanctus aliquem singulariter dilectum trahit ad se. Adoranda potissimum iudicia Dei, quorum abyssus immensa est: summisque precibus ab eo petendum, ut det spiritum bonum, nam spiritus omnia scrutatur etiam profunda Dei. Rectè Gregorius (i),

„ Lux in hac vita spargitur, quia ad omnis rei
 „ intelligentiam continua non habetur. Dum
 „ enim aliud sicut est comprehendimus, & aliud
 „ ignoramus, quasi sparsa luce & ex parte cerni-
 „ mus, & in obscuritate ex parte remanemus.
 „ Tunc verò lux nobis sparsa jam non erit, quan-
 „ do mens nostra ad Deum funditis rapta ful-
 „ gesceat.

7. Qui spiritu Dei aguntur, quoddam habent experimentum divinæ erga se providentiæ, sibi-que à Deo tantum imponi pondus intelligunt, quantum est virium ad perferendum. At qui spem collocant in suis viribus, quod proculdubio vel à proprio, vel à maligno spiritu procedit, majorem viribus conflictum experiuntur. Fidelis siquidem Deus est, qui non patitur nos tentari supra id quod possumus; sed facit cum tentatione proventum, ut possimus sustinere (k). Explicat hoc aptissimâ similitudine S. Ephrem (l).

„ Si homines exiguo intellectu ac mente præditi
 „ probare, & discernere nōrunt, quantum pon-
 „ dus, atque onus singula ferre queant animalia,
 „ veluti mulus, aut camelus, tantumque addunt
 „ oneris, quantum vires animalis tolerant: quan-
 „ tō magis Deus, qui incomprehensibilis est &
 „ ineffabilis scientiâ & intellectu, totusque sa-
 „ pientiâ plenus, novit quantis probationibus &
 „ tentationibus indigeant animæ ipsi placere vo-
 „ lentes? Qui verò nimis in se confidunt, cedere,

& vinci permittuntur, ut discant non altum sapere, sed timere.

8. Divinæ operationes in anima, & interna jucunditas ex illis procedens diuturnæ non sunt, quia mens luminis claritate reverberata ad semetipsam revocatur, & ad infirmitatis suæ tenebras fracta relabatur. Idcirco suspectus est illorum spiritus, qui actualem Dei unionem semper se habere gloriantur. Legimus in Apocalypsi (m) factum esse silentium in cælo quasi media horâ, per quod Haymo & Anspertus significari ajunt breviter quietis in rerum cælestium contemplatione, quam Deus sanctis in hac vita concedit. Sic docet Gregorius in illa verba Job, (n)

„ *Et cum spiritus me præsentis transfret, inhorruerunt pilæ carnis meæ. Non stat, inquit, (o) sed transit spiritus, quia supernam lucem nostra nobis contemplatio & inbianibus aperit, & mox infirmantibus abscondit. In hac siquidem vita quantalibet virtute quis profecerit, adhuc tamen corruptionis suæ stimulum sentit.* Legimus quidem, fuisse nonnullos eximie sanctitatis viros, qui per plures horas aut etiam dies ex speciali Dei gratia intimam cum ipso unionem habuere, sed hoc rarissimum est & paucissimis concessum. Alii quoque reperiuntur, qui quoties intrò se vertunt, facillimè cum Deo uniuntur: at hoc differt à continua unionem; sicut diversum est posse Principem alloqui quoties libuerit, & re ipsa semper cum eo loqui. It & redit Verbum divinum pro suo beneplacito, quasi visitans diluculo & subito probans, ut dicat anima ipsius fervens desiderio, (p) *Revertere, revertere dilectio mi.* Has vicissitudines euntis & redeuntis Verbi diffusè explicat, eas in se expertus, amicus Sponsi mellissimus Doctor: (q) *Es nunc, inquit, da mihi animam, quam frequenter Verbum sponsus invisere soleat, cui familiaritas ausum, cui gustus sanem, cui contemptus omnium otium dederit: & ego huic incunctanter assigno vocem pariter & nomen sponsæ, nec ab ea penitus locum qui in manibus est, scilicet revertere, censuerim alienum. Quem enim revocat, ejus absque dubio probat se mernisse præsentiam, etsi non copiam. Alioquin non revocasset illum, sed vocasset. Porro revocationis verbum revertere est, & fortè idèd subtraxit se, quo avidius revocaretur, teneatur fortius. Nam & aliquando simulabat se longius ire, non quia hoc volebat, sed vole-*

H h 3 baz

(h) Job. 38. (i) Lib. 29. mor. cap. 12. (k) 1 Cor. 10: 13. (l) Tract. de Patient. tom. 1.

(m) Apoc. 8. 1. (n) Job. 4: 15. (o) Lib. 5. mor. cap. 23. (p) Cant. 2. (q) Serm. 74. in cant.

bat audire, Mane nobiscum Domine quoniam advesperascit. Ergo istiusmodi piam simulationem, imò salutarem dispensationem non cessat identidem Verbum cum devota sibi anima sedulo assidue. Præteriens teneri vult, abiens revocari. Neque enim hoc irrevocabile verbum. Ipsius siquidem hæc voces sunt; (r) Vado, & venio ad vos: & alio loco, (s) Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me.

9. Accidit aliquando, ut sanctis & divinis inspirationibus vel vitio naturæ, vel fraude dæmonis errores & vitia immisceantur, sicut ratio sub veris principiis efformat nonnunquam falsas assumptiones. Hujus rei exemplum habemus in sacris literis: Fidem enim & devotionem Jephthe (r) ex impulsu Spiritus sancti fuisse asserit Augustinus, (u) non autem vorum de filia immolatione. Veram quoque fuisse Eliphaz Themanitis, (x) revelationem, Gregorius Papa & alii testantur, sed eâ abusus est adversus Job arguens eum iniquitatis. Multorum quoque deplorandos casus narrat Cassianus, (y) qui post longam & laboriosam eremi exercitationem ob fervorem indiscretum miserrimè lapsi sunt. Ex quibus sapientissimè infert, cunctas animi cogitationes seniorum examini atque iudicio subijciendas esse, illorumque definitionibus acquiescendum.

10. Non videtur illorum spiritus à Deo esse, qui se jugiter in delictis spiritualibus versari autumant; ista enim non interrupta gaudiorum fruitio patriæ est, non exiliû. Quapropter in eorum mores & vitam diligentius inquirendum est, an diu fuerint variis tribulationibus quasi aurum in fornaci probati: num illæ delicta eò referantur, ut magis earum ope in virtute proficiant: num aliter exinde in humilitatis studio firmentur. Quod si ex illis nullus aut exiguus percipitur fructus, proculdubio suspicione non carent. Ille item suspectus est, qui sibi revelari ait alterius statum, nisi sit probatæ virtutis, atque ipsa notitia sterilis non sit, sed ad proximi salutem, Deique gloriam tendat.

11. Qui se per visum roseo sermo redimitos à Christo, vel ab Angelo, sive à Beata Virgine; aut annulo vel torque insignitos credunt & prædicant, rejcti debent tanquam propriæ imaginationis figmento, aut diaboli fraude decepti, nisi perfectissimæ vitæ sint, & eximia præditi sanctitate, atque ab omni terrena labe purgati. Idem de stigmatibus asserendum, quæ arte dæmonis

finigi posse aliquot exemplis manifestum est. Facillitas quoque ad ecstasim suspecta est, si præsertim contingat in locis publicis, & qui rapiuntur naturæ sint vehementioris. Quid verò de illis censendum sit, qui quemdam Dei illapsum in animæ essentiam prædicant, in qua Deum operari ajunt cessante prorsus omni operatione intellectus & voluntatis; & quid sit hujusmodi illapsus, deque aliis ejusdem generis inusitatis locutionibus & operationibus, alibi forsitan sermo erit, Deo vitam & vires largiente.

12. Cum varia sint genera lacrymarum, varique fontes undè promuntur, sicut Cassianus, (z) & Climacus, alique Patres asseverant, non exigua pars prudentiæ spiritualis est scire & discernere, quodnam sit earum principium, quis finis; & à quo spiritu excitentur. Primò enim ex tenera & molli natura proficere possunt, quæ cum facillè moveatur ad commiserationem, statim in lacrymas solvitur, quoties sibi aliquid triste aut miserabile occurrit. Nasci possunt secundò asu dæmonis, qui commovet humores, & cor eorum emollit, qui teneræ complexionis sunt, tametsi peccatores sint, ut specie sanctitatis alios decipiant, & ipsimet decipiantur: licet eorum fletum non scelere detestatio, sed damna temporalia, & ignominia, quæ ex iis oriuntur, extorqueant. Talis fuit planctus & ejulatus Esau, de quo ait Apostolus, (a) quod non invenit penitentia locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam: non enim flebat peccata sua, qui necem fratri moliebatur; sed quia jus progenitorum ignominiosâ venditione prodegerat, nec potuit recuperare. Tertio movet ad lacrymas Spiritus sanctus, qui ostulare nos facit gemitibus inenarrabilibus, & hoc est donum lacrymarum à sanctis Patribus tantoperè commendatum, quod à Deo petendum est, ut virgâ virtutis suæ percussat siliem cordis nostri, & educat ex eo aquas, quibus mergantur delicta nostra. Hujus stertus salutaris Gregorius Magnus (b) duo tantum genera statuit, unum ex timore, alterum ex amore procedens. At Bernardus (c) tria genera recenset, devotionis, penitentia, & fraternæ compassionis. Lacrymarum quæ à natura procedunt nulla ratio habenda est, nam ut plurimum steriles sunt & cito arefcant. Quæ verò à Dæmone excitantur, eò tendunt, ut ad hypocrisim & superbiam, ac tandem ad extremam perniciem inducant.

(r) Joan. 14. 28. (s) Ibid. 16. 17. (t) Judic. 11. (u) 24. 49. in Judic. (x) Job. 4. 12. (y) Collat. 2.

(z) Coll. 9. c. 28. serm. 7. (a) Hebr. 12. 17. (b) Lib. 3. dialog. c. 34. (c) Serm. 3. de Epiph.

ducant. Peccatoribus autem fieri facilitate illudunt, ut inde noxiō errore inferant, non defuturam sibi in postrema vitæ clausula contritionem. Vidi aliquando hominem in malo obduratum, è cuius oculis copiosissimæ lacrymæ effuebant, cum de eminente sibi æternæ damnationis periculo differentem audiret, ob apprehensionem videlicet sui pessimi status, in quo tamen nullum erat propositum abstinendi à malis, quæ desebat. Cavendum igitur est, ne plus momenti in ipsis lacrymis ponatur, quàm in earum motivo, quod præcipuè attendi debet. Et si quidem Deus hoc irriguum alicui dederit, segregans pluviam voluntariam hæreditati suæ, utatur sanè Dei dono cum gratiarum actione, sed meminerit, omne sacrificium sale discretionis condendum esse, vitetque duo extrema, alterum complacentiæ & arrogantiae, ne sibi in lacrymis nimis complaceat aut extollatur, nevé illis sanctitatem suam & profectum spirituales metiatur: alterum pusillanimitatis & dissidentiae, nè fortè putet, actum esse de salute & perfectione sua, si illæ desint. Ubertas lacrymarum neminem sanctum facit, nec inopia peccatorem.

CAPUT. VIII.

Diversas esse motiones divini spiritus. Ad eas dignoscendas multæ regula assignantur. De multiplici loquela Dei, ejusque discrezione. Quibus signis vera locutio a falsa internoscatur.

I. **O** Altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus in electis suis! Hos enim variis & miris modis vocat & movet, & quæ ad salutem illorum pertinent, diversimodè operatur. Ascendens Christus in altum dona dedisse hominibus dicitur, dona, inquam, & non donum: quia ut explicat Augustinus, (a) *per donum, quod est Spiritus sanctus, omnibus membris Christi multa dona, quæ sunt quibusque proprias, dividuntur. Non enim singuli quique habent omnia, sed hi illa, & alii alia: quamvis ipsum donum, à quo cuique propria dividuntur, omnes habeant, id est Spiritum sanctum. Ideo ipse spiritus unus dicitur & multiplex, quia cum unus sit, multipliciter filiis*

(a) Lib. 15. De Trinit. cap. 19.

hominum inspiratur, ut non sit qui se abscondat, à calore ejus. Diversa quidem sunt munera, sed charitas una: variæ semitæ, sed finis unus. Præclare Bernardinus Senensis hac de re loquitur in tractatu de divinis inspirationibus (b) *Multifariè multisque modis consuevit Deus devotas mentes dirigere, erudire, & inspirare; quandoque revelationibus manifestis, quandoque insundendo imperceptibiliter ipsis animæ viribus fidem, spem, & charitatem: quandoque acuendo intrinsecus intellectum, memoriam, & voluntatem respectu aliquorum objectorum, quæ utilia sunt ad salutem. Quandoque insuper fleclit hominis intellectum ad aliquem servum Dei, qui potest illum dirigere & juvare. Quandoque etiam hominem devotum & zelo accensum dirigit ad aliquem textum Scripturæ sacræ, vel ipsi occurrere facit aliquam historiam, in cuius consideratione anima ejus dirigitur, & in eo quod desiderat, consolatur. Eadem modorum varietatem, quibus Spiritus Sanctus ad nos venire solet, sic explicat Gregorius in Moralibus. (c) *Quasi venas susurri sui aperit Deus, cum nobis latenter insinuat, quibus modis ad nostræ intelligentiæ aures venit. Aliquando enim nos amore, aliquando terrore compungit. Aliquando præsentia, quàm nulla sint, ostendit, & ad æterna diligenda desiderium erigit: aliquando prius æterna indicat, ut post temporalia vilscent. Aliquando nostra nobis mala aperit: & ad hoc nos usque, ut alienis etiam malis condoleamus, extendit: aliquando mala aliena nostris obtutibus obijcit, & compunctos mirabiliter à nostra pravitate nos corrigit.**

II. Quamvis autem spiritus Dei semper doceat veritatem, semper alliciat ad virtutem; nonnunquam tamen docet & non allicit, nonnunquam allicit & non docet; quæ diversitas duplici ex causa procedit. Primò quidem ex culpa & ignorantia nostra, quia nimirum Dei gratiâ intellectum nostrum illuminante bonum cognoscimus, sed peccatis exigentibus in nostra infirmitate derelicti bonum cognitum non operamur: vel certè quia ad opus bonum excitati à necessaria cognitione mentis hebetudine impedimur. Testatur hoc Bernardus his verbis. (d) *Multi monentur ut benefaciant, sed minime sciunt, quid agendum sit, nisi adsit denuò gratia Spiritus sancti, & quam inspirat cogitationem, doceat tu opus proferre, ne vacua in nobis sit gratia Dei. Propterea non salùm moveri & doceri,*

(b) Serm. 1. art. 1. c. 8. to. 3. (c) Lib. 5. c. 20. (d) Serm. 1. Pentec.

doceri, verum etiam moveri & affici ad bonum necesse est, ab eo utique spiritu, qui adjuvat infirmitatem nostram. Idem asserit Gregorius magnus dicens: (e) *Vocat nos Dominus, sed non erigit, quando per ejus gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritis adjuvari non possumus. Plerumque enim videmus quæ agenda sunt, sed opere non implemus. Nitimur & infirmamur. Mentis iudicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit.* Altera causa sumitur ex infallibili divinæ providentiæ dispensatione, quæ suaviter cuncta disponens ab infimis ad altiora nos erigit, & ex uno ad aliud promovet, prout exigunt vires & conditio nostra. Quorundam mentes lumine scientiæ irradiat, & præviâ cognitione voluntatem accendit: quorundam voluntates piis affectionibus excitat, & deinde intellectum illustrat. Nonnullos intus docet quicquid singillatim agendum est: alios acribus stimulis ad perfectionem incitat, quibus tamen nulla via specialis ostenditur. Alii divino instinctu ad operâ excelsa & desideranda & adimplenda moventur: alii magnarum virtutum ardentia concipiunt desideria, quæ nunquam tamen adimplenda sunt. Sic David impulit, ut desideraret templum ædificare, non ut reipsa ædificaret, sed ut structuræ præpararet expensas. Sic degentibus in pace Ecclesiæ martyrii desiderium, imbecillibus asperitates, conjugatis statum religiosum, occupatis ex officio amorem solitudinis interdum inspirat, non ut reverâ hæc opere compleant; sed ut his desideriis succensi mundum cum pompis suis execrentur, & in Dei amore ac perfectione proficiant. Omnia itaque desideria Deo inspirante concepta plurimi quidem faciendâ, sed non statim adimplenda sunt, quia non semper ad hunc finem immittuntur. Idem, præmissâ rei inspiratæ maturâ consideratione, ferventer orandum cum Apostolo, *Domine quid me vis facere?* Tum prudens conscientiæ director consulendus, ejusque monitis acquiescendum est. Quomodo autem divinus instinctus dignosci & certò distingui queat, sancti viri desuper infuso lumine ac proprio experimento instructi nos docuerunt, à quibus traditas regulas hæc fideliter describam ita breviter studens, ut necessariæ cognitioni nihil subducam.

1. Spiritus Dei ad Christi sequelam excitat, & ad virtutum ejus imitationem. Cùm enim Christus non solum redemptor noster, sed &

doctor ac dux sit, vita ejus & virtutes propositæ nobis sunt, veluti exemplar & idea totius perfectionis & sanctitatis. *Discite à me,* ait ille, (f) *quia mitis sum & humilis corde.* Et iterum. (g) *Exemplum dedi vobis, ut, quem admodum ego feci, ita & vos faciatis.* Ipse est *via, veritas, & vita:* (h) *& qui dicit, se in illo manere, debet sicut ille ambulavit, & ipsè ambulare.* (i) Non ergo dubitandum est, quin à divino spiritu excitetur, qui ad sectanda Christi vestigia impellitur.

2. Cùm divinus spiritus bona nobis inspirat ad faciendum ea, tria in nobis operatur, ut Bernardus ait: (k) *Monet, docet, & movet. Movet memoriam, rationem docet, movet voluntatem.* In his enim tribus tota consistit anima nostra. Memoria suggerit bona in cogitationibus sanctis, atque ita ignaviam nostram corporeque repellit. Rationem illuminat, ut videat quæ agenda sunt, & sic tenebras dissipat ignorantiae. Movet denique & afficit voluntatem, & sic adjuvat infirmitatem nostram. Tria hæc operatur in anima per gratiam suam, tribuens nobis cogitare, velle & perficere quod bonum est. Et primum quidem operatur in nobis, secundum nobiscum, tertium per nos.

3. Solius Dei est ex suo instinctu consolationem in anima relinquere, nullâ præcedente consolationis causâ, ut S. Ignatius observat in libello exercitiorum; proprium est enim creatoris suam ingredi creaturam, & illam in amorem sui totam convertere, trahere, & mutare. Nullam verò causam præcedere tunc dicimus, quando nec sensibus, nec intellectui, neque voluntati nostræ quidpiam objectum est, quod hujusmodi consolationem ex se causare possit. Inter justos autem & peccatores hoc interest, quod justis tanquam similibus placidè illabitur, statimque discusso timore sequitur consolatio. Peccatores verò, tepidos, & minus spirituales gravibus conturbat, quia sibi dissimiles reperit, ut supra notatum est, terrore autem concussos gratiâ compunctionis recreat, quâ eos excitat ad propriam cognitionem, & ad desiderium perfectionis. *Primum quidem,* ait Bernardus, (l) *sonans in auribus anima vox divina conturbat, terret, dijudicatque: sed continuò, si bene adverteris, vivificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat.* Hinc agnoscimus, verissimam esse magni

(f) *Matt. 11: 29.* (g) *Joan. 13: 15.* (h) *Joan. 14: 6.* (i) *1 Joan. 2: 6.* (k) *Serm. 1. Pentec.* (l) *Serm. de utilit. verb. Dei.*

(e) *Hom. 31. in Evang.*

magni Antonii apud Athanasium (m) sententiam non esse difficilem beatorum spirituum malorumque discretionem. Si enim, inquit, post timorem successerit gaudium, à Domino venisse sciamus auxilium, quia securitas animæ præsentis majestatis indicium est. Si autem incussa formido permanferit, hostis est qui videtur. Refert & laudat hanc sententiam Angelicus Doctor, (n) quæ licet de visionibus & apparitionibus à S. Antonio prolata sit, in occultis tamen instinctibus locum etiam habet. Ratio autem est, quia ex hoc ipso quod homo supra seipsum elevatur, pars ejus inferior debilitatur, ex quo provenit perturbatio: sicut etiam calore naturali ad interiora reducto, exteriora tremunt. Sic Daniel conternatus est initio visionis: sic B. Virgo ad Angeli salutationem turbata est: sic commotus est Zacharias viso Angelo, & timor irruit super eum: sic Joannes initio revelationum cecidit tanquam mortuus, ex ingenti pavore veluti exanimatus: sic Apostoli in transfiguratione Domini ceciderunt in facie suam, & timuerunt valdè.

4. Mens, quæ habet Deum sui motus auctorem, rectissimum in omnibus sibi finem proponit: ille enim semper excitat ad majorem sui gloriam quærendam, qui omnia propter semetipsum operatus est; neque potest à Deo moveri, qui ad aliud quærendum incitatur. Notissima est Augustini doctrina (o) Deo solo, quia finis est, debere nos frui, cæteris rebus uti. Neque est alia vita hominum vitiosa atque culpabilis, quàm quæ malè utitur, & malè fruitur. Verè etiam dixit Bernardus (p) non esse Deo gratam obedientiam sive patientiam nostram, nisi omnium, quæ agimus vel patimur, ipse sit causa.

5. Instinctus Dei animam docilem facit, aliorumque sententiæ & consilii, seniorum præsertim & superiorum acquiescentem; sicut legimus apud Isaiam, (q) Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abii. In qua sententiâ, juxta Bernardi (r) expositionem, voluntariæ habemus obedientiæ formam, & longanimitatis exemplum. Qui enim non contradicit, spontaneus est; & qui retrò non abii, perseverat. Neque obstat, quòd qui docent & dirigunt, aliquando minus docti & imprudentes sint; nam sicut ait Climacus, (s) Deus non est iniquus, ut animas, quæ per fidem & simplicitatem altioris se consilio & judicio humiliter subjiciunt, decipi patiatur.

(m) In vita S. Ant. (n) 3. p. qu. 30. a. 3. ad 3. (o) Lib. 1. de doct. chr. cap. 35. lib. 10. de Trin. cap. 10. (p) Serm. de obed. & patient. (q) Isai. 50. 5. (r) Serm. 28. in Cant. (s) Gradus 26.

6. Quia patientia opus perfectum habet, & nos Christo, qui pro nobis crucem sustinuit, similes efficit; boni instinctus indicium est, cupiditas multa patiendi, animusque paratus ad quæcumque mala fortiter toleranda. Hic impulsus nec à diabolo nec à propria natura esse potest. Acutè ut solet Tertullianus. (t) „Patientia ita „propofita Dei rebus est, ut nullum præceptum „obire quis, nullum opus Domino complacitum „perpetrare extraneus à patientia possit. Et infra „Christus saginari voluptate patientiæ discessurus volebat. Despuitur, verberatur, deridetur, scædis vestitur, scædioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides. Qui in hominis figura posuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus est. Hinc vel maxime Pharisei Dominum agnoscere debuissent. Patientiam hujusmodi nemo hominum perpetraret. Adversitatibus veluti infallibili notâ boni à malis distinguuntur. Malorum enim perpeffione malus homo deterior efficitur, bonus purgatur, excoquitur, perficitur. Et illi quidem, quorum virtus nondum robusta est, turbari animo & angri solent in primo occurfu adversitatis, licet postea divinæ dispositioni obtemperantes libenter patiantur: at vir perfectus ad tormenta, ad calamitates tamquam ad nuptias aspirat; sereno & exultanti animo advenientem crucem amplectitur, seque tanto Dei beneficio indignum putat. In his autem penis, quæ ad carnis castigationem voluntariè assumuntur, illud ante omnia servandum, quod ab antiquis dictum est, Nè quid nimis. Nam Dei spiritus modum servat, & Discretionis metas non excedit. Sapientia est Deus, ait Bernardus, (u) & vult se amari non solum dulciter, sed & sapienter. Undè Apostolus, rationabile, inquit, obsequium vestrum: alioquin facillimè zelo tuo spiritus illudet erroris: scientiam negligas. Eandem moderationem commendat Gregorius dicens, (x) sic necesse est, ut artem quisque continentie teneat, quatenus non carnem, sed vitia carnis occidat: Nam plerumque dum plus justò caro restringitur, etiam ab exercitatione boni operis enervatur: ut ad orationem quoque vel prædicationem non sufficiat; dum incentiva vitiorum in se funditus suffocare festinat. Adjuvorem quippe habemus intentionis internæ hunc hominem quem exterius gestamus, & ipsi insunt motus lasciviæ, ipsi affectus suppetunt operationis bonæ. Sæpe verò dum in illo hostem insequimur, etiam civem, quem diligimus, trucidamus:

I i & sæpe,

(t) Lib. de Patient. c. 1. & 3. (u) Ser. 20. in Cant. (x) Lib. 30. mor. cap. 14.

et sape, dum concivi parcinus, ad praelium hostem nutritimus.

7. Signum est evidens divini spiritus, eas potissimum virtutes diligere & exercere, quæ Christi sectatoribus maximè conveniunt, quales sunt simplicitas, humilitas, veritas, atque sinceritas, quæ mundi amatoribus incognitæ sunt. Ego sum veritas, dixit Dominus, & cum simplicibus sermocinatio ejus, quia, ut exponit Gregorius (y), de supernis mysteriis illorum mentes radio suæ visitationis illuminat, quos nulla umbra dupliciter obscurat. Ideò scriptum est, (z) abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Sunt hæc virtutes quasi lydius lapis, ad quem reliquæ probandæ sunt. Quæ eunque enim prærogativâ patientiæ, concipientiæ, mansuetudinis, modestiæ, pietatis quispian videatur excellere; si non est in eo veritas & simplicitas, si se profert, si sua extollit, si suo judicio pertinaciter adhæret, si quæ in verbis & tactis ejus apparet duplicitas; reliquæ virtutes simulationes sunt & illusiones. Optimè iterum Gregorius (a). *Sapientia iustorum est nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera ut sunt diligere, falsa devitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quàm facere, nullam injuriæ ultionem querere, pro veritate consumeliam lucrum putare.* Sed hæc iustorum simplicitas deridetur, quia ab hujus mundi sapientibus fatuitas aestimatur. Si quis igitur erit, qui in omnibus justificationibus Dei corde simplici incedat, qui non ambulet in magnis neque in mirabilibus super se, neque sequatur adventiones suas, hunc difficile est diabolicis illusionibus falli. Sicut enim rebellibus Angelis, & primis parentibus nostris causa lapsus fuit superbia, ita humilitas & simplicitas tutissima ad Deum via est, divinique inclinatus certa probatio, quæ si in omni motione & operatione invenirentur, frustra, ut ait Gerson (b), alia signa multiplicarentur. Hæc nota Dominicus Bannez (c) insignis Theologus spiritum S. Teresie agnovit & approbavit. Ego, inquit, per multos annos ejus confessiones excepi, eamque sæpius examinavi, semper me erga illam valde asperum ac rigidum præbens; quò magis autem illam humiliabam & despiciebam, eò magis ipsa ad meum consilium petendum animabatur, ita se existimans tutius incedere. In nulla autem persona majorem animi sinceritatem, simplicitatem, & humilitatem observavi.

(y) *Psalm. p. 3. adm. 12.* (z) *Matth. 11: 25.* (a) *Lib. 10. mor. cap. 16.* (b) *De dist. visionum signa 4.* (c) *Initio operum S. Teresie.*

8. Ubi spiritus Dei, ibi libertas spiritus & S. Francisco Salesio (d) tantoperè commendata reperitur. Hæc est autem libertas filiorum Dei, avulsio affectus à cunctis rebus, quatenus mens libera & expedita Dei voluntatem in omnibus sequi semper parata sit. Homo præditus hæc libertate non adhæret consolationibus, afflictiones autem eam animi tranquillitate suffert, quam permittit mortalis infirmitas. Spiritualibus exercitiis non ita cor affigit, quin ea possit absque molestia & anxietate liberè intermittere, justâ causâ necessitatis, charitatis, vel obedientiæ interveniente. Gaudio suo interno nunquam privatur, nam cor avulsim ab omni creatura nullius rei privatione tristatur, sicut dicit Scriptura (e) *Non contristabit iustum quicquid acciderit ei.* Recipit quidem spirituales consolationes, amat suas exercitationes, sed illis non servit, non hæret. Contristatur etiam aliquando, sed ad modicum tempus; nam statim se intro recipit, ubi omnia pacata sunt.

9. Non omnes servi Dei verum habent & purum lumen, nec semper qui illud habent, eo illustrati loquuntur aut operantur; sed tunc solummodo cum Deus vult ejus largitor & dispensator. Quod si ea quæ vident divinâ claritate perfusi scribere & evulgare conentur, non eis pro voto succedit, nisi ad id speciali Dei instinctu moveantur. Quæ verò sic moti & illuminati loquuntur, non nisi ab illis intelligi possunt, qui ejusdem lucis plus vel minus participes sunt. Sicut enim corporalem formam cernit oculos corporis corporeâ luce imbutus: ita oculis mentis divino lumine illustratus interni hominis speciem intuetur. Sed hoc lumen paucis conceditur, & idcirco exiguus numerus illorum est, qui verè interni sint; qui alios intimè possint agnoscere. Id magno suo incommodo S. Teresia experta est, cujus directores nec spiritum nec loquelam ejus percipere poterant, donec incidit in homines eodem, quo ipsa, lumine perfusos, quales fuere S. Petrus de Alcantara, S. Franciscus Borgia, Balthazar Alvarez, & alii non dissimilis virtutis & sanctitatis. Sunt & alia multa ejusdem generis exempla, quæ prolixi operis foret recensere. Hinc voces & phrasés mysticorum homines ignorantes, & carnales, qui non percipiunt quæ sunt spiritus Dei, falsis interpretationibus in sinistram sensum detorquent. Nam ut ait sapientissimus Bernardus (f), *Frustra ad audiendum legendumve amoris carmen,*

(d) *Lib. 1. Epist. 1.* (e) *Prov. 12: 21.* (f) *Ser. 79. in cant.*

carmen, qui non amat, accedit, quoniam omnino non potest capere ignitum eloquium frigidum peccus. Quo modo enim græcè loquentem non intelligit qui Græcum non novit, nec latine loquentem, qui Latinus non est, & ita de cæteris: sic lingua amoris ei qui non amat barbara, erisque sicut es sonans, aut cimbalum tinniens.

10. Gratia Dei ex se non destruit aut debilitat naturam, imò potius eam munit, confortat, & perficit: idem enim Deus auctor naturæ est, & dator gratiæ. Quando igitur ægrotudo aliqua aut lassitudo provenit ex his, quæ homo instinctu divino operatur, non gratiæ effectus est, sed naturæ debilitas, quia corpus, quod corrumpitur, aggravat animam: neque ideo putandum, est motionem illam non esse à Spiritu sancto. Legimus enim, Daniele post visionem Angeli omni vigore destitutum fuisse. *Et non remansit*, ait ille, *(g) in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quicquam virium.* Nam ut observat Gregorius, *(h) cum mens humana ultra se ad videndum ducitur, necesse est, ut hoc carneum vasculum, quod ferre talenti pondus non valet, infirmetur.* Idque non solum in visionibus beatorum spirituum, sed etiam in divinis consolationibus contingit, quas interdem viri sancti, cum ex carnis infirmitate ferre non possent, clamabant, *satis est Domine, satis est.*

11. Ingens argumentum divini spiritus, & non exigua pars spiritualis prudentiæ est, ea exercitia & opera communiter complecti, quæ huic ætati, in qua degimus, sunt peculiariter accommodata. Nullum verò temporum delectum habere, frans est, & deceptio maligni spiritus. Manifestum est, diversam à Deo in diversis ætatibus observatam esse rationem perducendi homines ad salutem. In mundi primordiis lumen naturale plurimum momenti habebat: secuta est Circumcisio, & ætas ceremoniarum: tum affulsit lux Evangelii, & sub ea aliarum quasi minorum ætatum discrimina. Cum primum Ecclesia fundata est, palam fidelibus Spiritus sanctus è celo mittebatur: postea hoc visibili munere subtracto martyrium successit: tum Doctorum hæreses confutantium, & Scripturas exponentium eluxit ingenium: floruit deinde innumerabilis Monachorum multitudo, qui se omni genere asperitatis asslexerunt: alia denique tempora inter se nexa præsentia induxerunt, quorum conditio senescente jam mun-

(g) Dan. 10. 8. (h) 3. Dial. cap. 24.

do xigere videtur, ut à miris & insolitis abhorreamus, vitæque internæ operam demus: ut ætius cum Deo jungamur. Quod verò aliqui scribunt, debiliora nunc corpora esse, nec ferre posse victus & vitæ asperitatem, qualem in actis sanctorum legimus, id seraphica Virgo Theresia (i) intellexit, è contrario asserens, eò magis nunc oportere ea imitari, quæ Christus & sancti Martyres ac Confessores passi sunt, quò major est mundi improbitas, & ad carnis desideria perficienda effraenis licentia.

12. Indicium quoque est divini spiritus, propriæ vocationi insistere, nec ad alia instituta divagari. Dicit enim Apostolus (k) debere unumquemque in ea vocatione manere, in qua vocatus est. Et Ephrem ait. *(l) In quo vocatus es opere, firma anchoras & funes, ne in pelagus tua navis impellatur.* Rursus Apostolus, *(m) obsecro vos, inquit, ut dignè ambuletis vocatione, quæ vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.* Unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Quod si quisque suo feratur impetu ad ea, quibus subinde afficitur, non planè unitas erit, sed confusio. Spiritus sanctus cuique statui suos limites præscripsit, quos transilire nefas est: & Christus Dominus ad sua sequenda vestigia invitans ait, *si quis vult venire post me, tollat crucem suam: Suam inquit, non alienam: secularis suam, religiosus suam; suam Princeps, suam item subditus; suam robustus, infirmus suam.* Sicut quæque arbor non alienum fructum, sed suum profert: ita clericus clericum agere debet, monachus monachum, nec unquam à proprio instituto desistere, nisi fortè Spiritus sanctus ad altiorem perfectionem aliquem vocet. Hæc autem motio subtiliter examinanda est, nè sub prætextu majoris boni per diversa temerè vagantes omni vento circumferantur.

13. Pax & tranquillitas animi, pacisque comes lætitia, & interna jucunditas signa sunt divini instinctus. Ubi tenebræ, ubi confusio, & perturbatio, ibi Deus non est, quia factus est in pace locus ejus. Veniens in mundum Salvator noster pacem nobis per Angelos nuntiavit: discessurus è mundo eandem nobis velut testamento reliquit dicens, *Pacem meam do vobis, pacem relin-*

(i) Vita. s. cap. 27. (k) 1 Cor. 7. 20. (l) Adhort. 4. 10. 2. (m) Ephes. 4. 1.

relinquo vobis. Fructus spiritus, ait Apostolus, Gaudium, Charitas, Pax. David quoque canit, Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem.

14. Argumenta divini spiritus sunt, nihil à Deo nominatim petere, nisi ejus impulsu ad illud petendum moveamur. Hoc autem postulare oportet, ut doceat nos petere quæ ipsi grata & nobis salubria sunt, voluntatem nostram divinæ subjicientes, quoniam ipsi cura est de nobis. Deinde in proposito virtutis constanter perseverare, propriam infirmitatem suspectam semper habere, & propter labendi periculum cum ingenti erga Deum fiducia continuo timore percellere, nescit enim homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta (n). Nullam item habere opinionem, quæ sacræ Scripturæ consentanea non sit, ipsa siquidem est regula certa divinorum instinctuum: & à placitis sanctorum Patrum, atque à communi Doctorum orthodoxorum sensu nusquam discedere, nam super illos extolli intolerabilis superbiæ foret. Sanctus Abbas Antiochus (o), Argumentum, inquit, evidens est, quod quis spiritum sanctum habeat, si mansuetus & quietus sit, si de se quàm modestissimè sentiat, si sibi temperet ab omni vana cupiditate hujus seculi, seque ipsum cæteris hominibus multo aestimet inferiorem. Denique ut sapienter Tertullianus scribit (p), Ubi Deus est, ibi metus in Deum, qui est initium sapientiæ. Ubi metus in Deum, ibi gravitas honesta, & diligentia adtonita, & cura sollicita, & adlectio explorata, & communicatio deliberata, & promotio emerita, & subjeccio religiosa, & apparitio devota, & processio modesta, & Ecclesia unita, & Dei omnia.

III. Pertinet ad divinum instinctum locutio Dei, quæ variis mirisque modis animam instruit & excitat omnipotentia suâ, & ineffabili sapientia. Duobus modis, ait Gregorius magnus (q), loquutio divina distinguitur. Aut per semetipsum, namque Dominus loquitur, aut per creaturam Angelicam ejus ad nos verba formantur. Sed cum per semetipsum loquitur, virtus ejus intimâ quâdam sublevatione cognoscitur. Cum verò per Angelum voluntatem suam Dominus indicat, aliquando eam verbis & rebus, aliquando imaginibus cordis oculis ostensis: aliquando imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex aère adsumptis: aliquando cœlestibus substantiis, aliquando simul terrenis & cœ-

lestibus. Nonnunquam verò etiam per Angelum humanis cordibus ita loquitur Deus, ut ipse quoque Angelus mentis obtutibus præsentetur. Sed forte, inquit Bernardus (r), ascendant cogitationes in corde tuo, & quæris dubius apud te dicens: Quâ ratione verba Verbi facta ad animam referuntur, & quomodo possunt hæc fieri? Nam verbo loquimur, non verbum loquitur. Bene quæris, sed attende spiritum loqui, & spiritualiter oportere intelligi quæ dicuntur. Quoties proinde audis vel legis Verbum atque Animam pariter colloqui & se invicem intueri, noli tibi imaginari quasi corporeas intercurrere voces, sicut nec corporeas colloquentium apparere imagines. Audi potius quid tibi sit in hujusmodi cogitandum. Spiritus est Verbum, spiritusque anima, & habent linguas suas quibus se alterutrum alloquantur, præsentisque indicent. Et Verbi quidem lingua favor dignationis ejus, animæ verò devotionis fervor. Hæc Bernardus, qui licet Gregorio adversari videatur, nullam tamen inter utrumque repugnantiam esse patebit, si triplicem loquutionis modum distinxerimus. Primus est per verba externa corporeis auribus ab homine vigilante percepta, Angelorum ministerio ut plurimum formata, quibus audientis intellectus illustratur: Sic Moyse & Prophetis loquutus est Deus. Sic baptizato Christo, & in monte transfigurato audita est vox (s), Hic est Filius meus dilectus. Sic eodem orante vox è cælis insonuit (t), & clarificavi & iterum clarificabo. Sic sæpius legimus ex statuis & imaginibus Christi Domini & Sanctorum voces produisse viris sanctis antè ipsas orantibus. Secundus modus est per verba interna non aure corporis, sed imaginatione percepta, sicut somniantibus solet accidere. Hæc autem verba aliquando è supernis descendere, aliquando ex imo cordis prodire, aliquando juxta audientem, aliquando è loco remotiori proferri videntur. Interdum persona loquens, ut Christus aut B. Virgo, se manifestat, propriâ figurâ phantasiæ impressâ, ita ut audiens nullatenus dubitare possit quis loquatur: interdum vox sola auditur, persona loquens ignoratur. Solet frequentius hæc mystica Dei loquela in somno audiri, quia tunc anima nullo tumultu, nullis curis exterioribus distrahitur. Hinc Deus ad Aaron dixit (u), Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium lo-

(n) Eccl. 9: 1. (o) Hom. 120. (p) De prescript. c. 43. (q) Lib. 28. mor. c. 2.

(r) Serm. 45. in cant. (s) Matt. 3: 17. Ibid. 17: 5. (t) Joa. 12: 28. (u) Num. 12: 6. (x) Job. 33: 15.

quar ad illum. Et Job ait (x), *per somnium in visione nocturna, quando irrumpit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum & erudiens eos instruit disciplina.* Tertius modus sublimior est, cum vox Dei loquens in silentio ad cor Hierusalem non aure, non imaginatione, sed solo intellectu spiritualiter percipitur. Loquitur enim Deus in apice mentis uno simplicissimo verbo, & anima audit simplicissimo mentis intuitu. Sicut Angelis, & Beatis loquitur, non aliquâ voce sensibili; sed imprimendo ipsorum intellectui veritatem quam illis manifestare decrevit: ita in parte superiori animæ verba sua profert, clarissimâ quâdam luce infusâ, in qua sine labore & fastidio, imò cum admirabili quiete & suavitate multò plura brevissimo tempore docetur anima, quam posset proprio studio multis annis edificere. Appositè Gregorius Magnus (y): „ Spiritum „ Dei quasi quædam nobis verba dicere, est oc- „ cultâ vi quæ agenda sunt intimare; & cor ho- „ minis ignarum, non adhibito strepitu & tardi- „ tate sermonis, peritum repente de absconditis „ reddere. Sed hæc gratia paucorum est, nec facilè explicari potest, quomodo hæc fiant. Sic fortassis loquutus est Paulo, cum audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Et Augustinus explicans verba illa Genesios (z), *Cum audivissent vocem Domini Dei deambulantis in Paradiso, Fortassis, ait (a), Deus cum illis loquebatur, sicut cum Angelis loquitur, ipsâ incommutabili veritate illustrans mentes eorum.* Plura de hac triplici loquutione scriptores mystici disputant, sed his omittis, quia ad hunc tractatum non pertinent, jam regulæ tradendæ sunt, quibus veræ à falsis discerni queant.

1. Verba primo & secundo modo prolata & Dei & Dæmonis & propriæ imaginationis esse possunt. Facilè autem cognoscuntur, quæ à Deo non sunt, quia ariditatem, & inquietudinem post se relinquunt. Quod si aliquando fervidum quemdam affectum & falsam humilitatem instillant, & lacrymas excitant, hostis dolus est sub hac larva latentis, ut tandem animam in vanitatem & sui æstimationem præcipitet. Hujus verò mali remedium est, hujusmodi alloquia, etiam si à Deo sint, non magni facere, seque illis indignum judicare, ac solidis virtutibus incumbere.

2. Loquutio Dei efficacissima est, statimque effectum suum operatur in anima: *Vivus est enim sermo Dei*, inquit Apostolus, *& effe- cax, & penetrabilior omni gladio accipiti, & per-* (y) *Lib. 28. mor. c. 2. (z) Gen. 3: 8. (a) De Gen. ad lit. lib. 11. c. 33.*

tingens usque ad divisionem animæ & spiritus, compagum quoque & medullarum. Qua proptereodem momento & loquitur & operatur, statimque efficit in anima, quod enuntiat: ut afflictæ & anxie dicat, *Noli timere*; omnis protervus mæstitia, omnis perturbatio sedatur. Narrat Franciscus Ribera (b) in vita S. Theresiæ, quod cum initio suæ conversionis à secularium amicitis difficilè se expediret, orans aliquando audivit in intimo animæ suæ hæc verba: *Jam nolo amplius te cum hominibus conversari, sed cum Angelis.* Quibus verbis ita repente mutata est, ut deinceps non potuerit amicitiam habere & consolationem, nisi cum servis & amicis Dei, & cum iis qui de oratione tractabant.

3. Verba Dei tametsi vera & justificata in semetipsis, possunt tamen ab audiente sic intelligi, ut nec vera, nec certa videantur. Oritur hic defectus ex imbecillitate & imperfectione nostri intellectus. Sicut enim exaltantur cæli à terra, ita sermo Dei à sermone hominum: cumque sapientia Dei incomprehensibilis sit, mirum non est, quod verba ejus sensum sæpè habeant ab eò diversum, qui juxta communem loquendi modum nihil ultra considerantibus occurrit. Patet hoc evidenter ex sacris literis. Abrahamæ promisit Deus, se daturum terram Chanaanæorum, *Omnem terram quam conspicias, tibi dabo.* (c) Cumque jam tenuisset, nec tamen regionem illam possideret, rursusque Deus dixisset illi, (d) *Ego Dominus, qui eduxi te de Ur Chaldeorum, ut darem tibi terram istam & possideres eam:* respondit Abraham, *Undè scire possum quod possessurus sim eam?* & dixit ad eum Dominus, semini ejus daturum se illam post annos quadringentos servitutis in Ægypto, ex quibus constat, divinam promissionem non bene à S. viro intellectam fuisse. Credidit enim, se possessurum terram illam, quæ ipsius nepotibus post aliquot secula promissa & destinata erat. Jacobo quoque eunti in Ægyptum dixit Deus; (e) *Ego descendam tecum, & inde adducam te revertentem:* quod tamen non ita evenit, ut verba sonant: nam Jacob mortuus est in Ægypto, & in posteris ac nepotibus suis promissio adimpleta est. Legimus similiter in libro Judicum, (f) quod perpetrato à tribu Benjamin horrendo scelere, reliquæ Tribus filiorum Israël congregato exercitu quadringentorum millium perrexerunt adversus Benjamin, in itoque cer-

I 3

tamine

(b) *Lib. 1. c. 9. (c) Gen. 15: 15. (d) Gen. 15: 7. (e) Gen. 46: 4. (f) Jud. 20.*

tamine jussu Dei, semel atque iterum profligati sunt: quia nimirum verba Domini perperam de victoria intellexerunt, cum non nisi de ineundo praelio loquutus fuerit. Abiit Jonas in Niniven & predicavit in ea ex ore Domini, (g) *adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*: & tamen non est subversa, quia verba Dei comminatoria erant, & sub conditione prolata, nisi agerent penitentiam. Non ergo noster intelligendi modus in divinis loquutionibus & predictionibus attendi debet, quia multum discrepat à communi hominum sensu sermo divinus, nec ideo falsitatis argui debent quaedam sanctorum revelationes, quas legimus, de reformatione Ecclesiae, de mutatione regnorum, si statim non adimplentur, quia fortè latet sub verbis Domini occultus sensus hominibus ignotus: Et mille anni ante oculos Dei tanquam dies hesternæ, quæ præterit.

4. Cum verba à Deo sunt, clariùs intelliguntur, quàm si auribus exciperentur; et si quis ea audire recuset, & obluetur, non tamen potest impedire, quin ipsa mente percipiat, & animam impellant, quo Deus vult. S. Theresia (h) integro ferè biennio his internis loquutionibus, omni quâ potuit contentione, restitit; sed irritò semper conatu.

5. Cum Deus mandat aliquid fieri, dat etiam robur & vires adversùs impedimenta & contradictiones. Cavendum nihilominus est, ne statim hujusmodi mandata executioni mandentur, sed prudentis directoris adhibendum consilium, qui statuere possit quid agendum sit. Facile diaboli se laqueis implicat, qui suo se arbitrio regens, quicquid mente percipit, temerè aggreditur.

6. Proprii intellectus, seu phantasiae loquutiones his signis discernuntur à divinis, quia cum potentiae nostrae loquuntur, ipsae ea, quæ dicunt, ordinant, & disponunt, situmque est in nostra potestate ab iis, cum libuerit, divertere. Cum verò Deus loquitur, potentiae nostrae silent & audiunt, nec cogitationem ab auditis avertere, aut illa rejicere possunt. Deinde quæ à Deo dicuntur, procul ab humana intelligentia remotà sunt, brevissimoque temporis spatio adeò multa audiuntur, ut nullo modo potuerint ab humano ingenio tam citò excogitari.

7. Indicia sunt divinae loquutionis, si verba audita memorià non excidant, si nulla de iis præcessit cogitatio; si audiens non solum senten-

(g) *Jona 3.* (h) *Vitæ. 25.*

tiae, sed singulorum etiam verborum postea meminerit; si consona Sacrae Scripturae, & Ecclesiae doctrinae sint; Si animam illuminent, corroborent, & ad perfectionem impellant. Exemplum internae hujus loquelae ex auctore vitæ Hieronymi Gratiani Carmelitæ (i) spectatissimae virtutis hic referre operæ pretium puto. Is cum aliquando matutinum officium recitaret, radium fulgentissimæ lucis vidit figuræ pyramidalis, cujus apex ab oculo incipiens & paulatim extensus usque ad cælum protendebatur; in eo lumine vidit perspicuè S. Matrem Theresiam miro splendore coruscantem, quæ dixit illi: *Nos & vos unum sumus in puritate, & amore: nos fruendo, vos sustinendo: & quod nos agimus cum essentia divina, id vos agite cum sanctissimo Sacramento. Hoc dico omnibus filiabus meis.* Hæc autem visio & ista loquutio in momento peracta sunt, ita ut alternatim cum aliis psallens ne unum quidem psalmi versiculum omiserit. Eam verò lucem puriorem & clariorem luce solis fuisse asseruit, quam & clausis & apertis oculis æqualiter & sine offensione videbat. Verborum, quæ audivit, nunquam potuit oblivisci eo idiomate quo prolata fuerunt. Transactâ visione nec minimâ quidem elatione tentatus fuit, imò statim cogitare cœpit, essetne à Deo vel à dæmone. Sed protinus interno auditu vocem arguentis se audivit, quòd tempus inutiliter tereret in ea consideratione: verba potius quæ audierat meditaretur. Præclarè disserunt de his loquutionibus S. Theresia vitæ suæ c. 25. cum duobus sequentibus; & in Castro animæ mansione 6. cap. 3. & Joannes à Cruce lib. 2. ascens. Montis Carmeli cap. 28. & sequentibus.

(i) *Parte 2. cap. 17.*

CAPUT. IX.

Quæ signa divinam inspirationem antecedant, continentur, & subsequantur. Quomodo optanda & recipienda sit.

1. **S**atis jam de indicis, quibus divinus spiritus cognosci potest. Sed quòd luculentior fiat iste tractatus, liber hic cum Bernardo (a) subtilius indagare, quâ solertiâ, & quàm vigili oculo fidelis

(a) *Ser. 57. In Cant.*

fidelis anima tempus observet visitationis suae, per singula momenta diligenter explorans adventum Sponsi, ut eum venerit & pulsaverit, confectum aperiat ei. Felix anima, quam veniens Dominus invenerit vigilantem. Visitabitur frequenter, audietque ab eo vocem pacis & salutis, vocem amoris & exultationis. Signa autem adventus ejus, quae mellissimus Pater tum proprio tum alieno experimento te didicisse fatetur, ista sunt.

1. Primum est suggestio bona. Ait enim: Si admonitus fuero, vel foris ab homine, vel intus à spiritu de tuenda justitia & servanda aequitate, istiusmodi salutaris suggestio erit mihi profecto praemunita imminenti adventus Sponsi, & praeparatio quaedam ad dignè suscipiendum supernum visitatorem, Prophecia id mihi indicante dicendo, quia Justitia ante eum ambulabit; & item loquitur Deo sic: Justitia & judicium praeparatio sedis tuae. Nihilominus verò spes eadem ardebit, si sermo insonnerit de humilitate, vel patientia, seu etiam de fraterna charitate & obedientia deferenda Praelatis: maxime autem de sectanda sanctimonia, & pace, & cordis puritate quaerenda, quoniam quidem Scriptura ait, Domum Domini decet sanctitudo, & Factus est in pace locus ejus: & mundi corde Deum videbunt. Quicquid itaque sive de his, sive de aliis quibuslibet virtutibus suggestum animo fuerit, significatio erit mihi, visitationem Domini virtutum imminere animae meae.

2. Correptio est, nam sequitur. Sed etsi corripuerit me justus in misericordia, & increpaverit me, id ipsum sentiam, sciens quia aemulatio justis, & benevolentia iter faciunt ei qui ascendit super occasum. Bonus occasus, cum ad correptionem justis stat homo, & corrumpit vitium, & Dominus ascendit super illud, conculcans hoc pedibus & conterens ne resurgat. Non ergo contemenda increpatio justis, quae ruina peccati, cordis sanitas est, nec non & Dei via ad animam.

3. Exhortatio. Nec ullus omnino sermo qui aedificat ad pietatem, ad virtutes, ad mores optimos, negligenter est audiendus, quoniam & illic iter quo ostenditur salutare Dei. Quod si sermo gratus venit & placidus, quatenus pulso fastidio cum desiderio audiatur: jam non modo venire Sponsus, sed & accelerare, id est cum desiderio venire credendus est. Illius namque desiderium tuum creat, & quod tu ejus properas sermone admittere, inde est quod ipse festinat in-

trare: non enim nos eum, sed ipse prior dilexit nos.

4. Compunctio. Si etiam ignitum eloquium sentis, atque ex eo conscientiam ravi in recordatione peccati, recordare tunc de quo Scriptura dicit, quia ignis ante ipsum praecedet, & ipsum propè esse non dubites. Denique juxta est Dominis his qui tribulato sunt corde.

5. Conversio. Si verò non solum compungeris in sermone illo, sed & converteris totus ad Dominum, jurans & statuens custodire judicia justitiae ejus: etiam adesse ipsum jam noveris, praesertim si te inardescere sentias amore ejus. Etenim utrumque de illo legis; & ignem videlicet ante ipsum praecedere, & ipsum nihilominus ignem esse: Moyses siquidem de illo dicit, quia ignis consumens est. Differunt autem quòd si qui praemittitur ignis, ardorem habet, sed non amorem. Tantum ad excitandum praemittitur & praeparandum, simulque ad commovendum quid ex te sis, quod dulcius sapiat postmodum quod ex Deo mox eris. At verò ignis qui Deus est, ardet suaviter, desolatur feliciter. Ergo in virtute qua immutaris, & in amore quo inflammaris, Dominum praesentem intellige.

6. Dilatio & illuminatio mentis. Hoc igne consumptà omni labe peccati, & rubigine vitiorum, si jam emundatà & serenatà conscientia, sequatur subita quaedam atque insolita latitudo mentis & infusio luminis illuminantis intellectum vel ad scientiam Scripturarum, vel ad mysteriorum notitiam, quorum alterum propter nos oblectandos, alterum propter aedificandos proximos reor dari: oculus respicientis proculdubio est iste educens quasi lumen justitiam tuam & judicium tuum tanquam meridiem, juxta illud Isaiae, orientur tanquam Sol lux tua.

7. Insinuatio divinae voluntatis. Post hunc tanta dignationis ac miserationis respectum sequitur vox blandè & leniter divinam insinuans voluntatem, quae non est aliud quam ipse amor, qui otiosus esse non potest, de his quae Dei sunt sollicitans & suadens. Denique audit sponsa ut surgat, & properet, haud dubium quin ad animarum luera. Hoc siquidem vera & casta contemplatio habet, ut mentem quam divino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo & desiderio acquirendi Deo, qui cum similiter diligant, ut otium contemplationis pro studio praedicationis libentissimi intermittat: & rursum posita votis, aliquatenus in hac parte tam ardentiùs redeat in ipsum, quamò se fructuosius intermisisse me-

minerit; & item sumpto contemplationis gustu, valentius ad conquirenda lucra solius alacritate renervat. Hæc Bernardus, qui deinceps describit amantis animæ angorem inter actionis & contemplationis vicissitudinem astuantis.

II. Quatuor priora signa divinam inspirationem antecedunt, tria posteriora concomitantur. Sed & alia quædam sunt, quæ ipsam subsequuntur. Veniens siquidem Sponsus in animam, tamquam in hortum suum, metit myrrham cum aromatibus suis, relinquens in ea ferventes affectus heroicæ mortificationis, & omnium virtutum, quæ sicut aromata ex ipsa fluunt. „Myrrham autem metit Christus, ait Richardus à S. Victore, (b) „quando præmissos „labores perficit in anima, quibus ad virtutem „& perfectionem pertingit, & eam suaviter roborat, ut delectabiliter agat, quæ prius horrebat. Dat ei etiam favum cum melle suo, lumen infundens veritatem fidei cum tenero sensu mysteriorum in eis latentium, & dulcedine suavissimâ imbuens illam, ut intellectus comedat, & delectetur, & voluntas recreetur. Porrigit eidem poculum vino plenum, sed mixtum cum lacte, quia inebriat eam ingenti fervore, quem deinde discretionis lacte moderatur, ne operatio vires, aut zelus scientiam excedat. Alia idem Bernardus signa ore mellifluis alibi recenset his verbis. „Si sensero aperiri mihi sensum, ut intelligam Scripturas, aut sermonem „sapientiæ quasi ebullire ex intimis, aut infuso lumine desuper revelari mytheria, aut certè „expandi mihi quasi quoddam largissimum cœli „gremium, & uberores desursum influere animo meditationum imbres, non ambigo Sponsus adeste. Quod si se pariter infuderit humilis quædam, sed pinguis intimæ asperitionis devotio, ut amor agnitæ veritatis necessarium „quoddam odium vanitatis in me generet & „contemptum, ac fortè aut scientia inflet, aut frequentia visitationum extollat me: tunc profusus paternè sentio agi mecum, & Patrem adeste non dubito. Si autem perseveravero huic dignationi dignis semper, quod in me est, affectibus & actibus respondere, & gratia Dei apud me vacua non fuerit: etiam mansionem apud me faciet tam Pater enutriens, quam Verbum erudiens.

III. Hæc omnia operatur in anima divina inspiratio diversis occultisque modis, quos nemo novit, nec ipse quidem, qui accipit. Nam unde

(b) *In cant. cap. 32.*

in animam meam veneris, inquit Bernardus, (c) ignorare me facior, secundum illud. Nescis unde veniat, aut quò vadat. Nec mirum tamen, quia ipse est, cui dictum est, & vestigia tua non cognoscuntur. Ex effectibus adeste cognoscitur, quia implet animam claritatis suæ splendoribus, elevat eam supra seipsam, terrenarum rerum fastidio afficit, cælestium amore succendit, pace & tranquillitate serenat, gratiæque fluentis irrigat, ut fructum plurimum afferat, & crescat, saliatque in vitam æternam. Quamvis autem hic spiritus ubi vult spiret, præveniens nos in benedictionibus suis, ardentibus tamen votis, summisque precibus expetendus est, ut descendat in hortum suum, & Aquilonem surgere jubeat, & Austrum flare. Surge Aquilo, ait sponsa, (d) & veni Auster, perfusa hortum meum, & fluant aromata illius. Fuge, inquit, & recede Aquilo, Spiritus tristis & immunde, luce carens & calore, & veniat Auster à parte fervida ac luminosa: veniat Dei spiritus lucidus & inflammans, perfuset hortum animæ sibi consecratæ, & fluant instar fluminis aromata virtutum suaveolentia, summq; in omnes effundant odorem. Præparandus insuper est animus ad recipiendum divinum instinctum, affectuum & sensuum mortificatione, nè, cum venerit, distractum inveniat, & foris vagantem. Verissima est enim Bernardi sententia: (e) „Imperli visitationibus Domini anima non potest, „quæ distractionibus subjacet, & quanto magis „illis evacuabitur, tanto amplius istis implebitur; si multum, multum; si parum, parum. Postquam autem adventum Domini, ejusque visitationem gratiæ splendoribus perfusa anima perceperit, eadem precum instantiâ excipere illum & retinere debet, reddens gratiam pro gratia, & sollicitè cavens nè in superbiam elata tanto munere abutatur in sui perniciem, & in contumeliam largitoris. Ideò „multis non profuit, ut Bernardus admonet, „hanc gratiam percepisse, pro eo quod temperamentum de veritate pariter non acceperunt: atque inde factum est, ut „in qua privatim exultare voluerunt, gratiâ privarentur, quibus vel serò dici potuerit: euntes „discite quid sit, servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Dixerat namque sancta anima quædam in abundantia sua, Non movebor in æternum, cum subito sensit aversam à se faciem Verbi, seque non modò motam, sed etiam conurbatam: & sic in tristitia didicit opus fuisse sibi cum munere quidem devotionis, etiam pondere veritatis.

(c) *Ser. 74. in Cant. (d) Cant. 4. 16. (e) Ser. 3. de Ascens.*

ritatis. Ergo necessaria post divinam visitationem humilitas est, & illius vox assumenda qui dixit, *Exi à me Domine, quia homo peccator sum.* Necessaria item gratitudo, & cognitâ propriâ indignitate in illum refundendum est munus, à quo domum omne procedit. Prudentia denique adhibenda est, & circumspèctio, ut id fideliter impleatur ad quod anima Dei motione inciatur.

CAPUT X.

De motione qua fit ministerio Angelorum. Quomodo loquantur & illuminent. An hominum mentibus illabi possint.

I. **D**ivinam motionem vel ab ipso Deo immediate procedere, vel ministerio Angelorum fieri, jam supra ex mellifluis Doctore constitutum est. Idem asserit gravissimus scriptor Dionysius de cœlesti Hierachia altissimè differens. *Angeli, inquit (a), primario & multipliciter Deum participant, multisque modis arcanum Dei manifestant: quamobrem præ ceteris omnibus Angelicum cognomen meruerunt, quia ipsi primùm à Deo illuminantur, & per ipsos nobis nostræ revelationes transmittuntur. Sic igitur lex, ut divinus sermo testatur, per Angelos nobis data est: & illos celebres ante legem & post legem Patres nostros Angeli ad Deum adducebant, aut quod agendum erat exponentes, & ab errore & vita profana ad rectam vitam veritatis traducetes: aut manifestantes sacros ordines, aut mysteriorum quæ supra mundum sunt abditas visiones, aut divinas quasdam prædictiones tamquam nuntii & ministri explanantes. Et infra id sanxisse ait ordinem divinæ legis, ut per superiora ista, quæ inferiora sunt, ad divinum Numen adducantur: quod variis comprobatur exemplis ex novo Testamento. Cum enim debeat infimus ordo Angelorum actus hierarchicos exercere, idque non nisi respectu hominum præstare possit, constat manifestè, Angelos jussu Dei sæpè homines movere & excitare. Rectè Augustinus (b). *Deus per seipsum, quia lux est illuminat pias mentes, ut ea, quæ divina dicuntur vel ostenduntur, intelligant. Sed si ad hoc ministro utitur Angelo, potest quidem aliquid agere Angelus in mente hominis, ut capiat lucem Dei, & per hanc intelligat. Sed ita dicitur intellectum dare homini, & quasi, ut ita dicam, intellegere hominem, quemadmodum quisquam dicitur lucem dare domui, vel illuminare domum, cui fenestram facit: cum eam non suâ luce penetret & illustret, sed tantummodo aditum, quo penetretur atque**

(a) Cap. 4. §. 2, (b) Conc. 18. in Ps. 118.

illustretur, aperiatur. Sed nec Sol, qui per fenestram illustrat domum, ipse creavit eandem domum, aut hominem qui fenestram fecit in domo, aut ipse illi jussit ut faceret, aut adjuvit ipse facientem, aut aliquid egit ut aperiretur, quâ suum lumen infunderet. Deus autem & hominis mentem rationabilem atque intellectualem fecit, quæ posset capere lumen ejus, & Angelum talem fecit, qui operari posset aliquid: unde ad capiendum lumen Dei mens adjuvaretur humana, & eandem sic adjuvat mentem, ut Angelicam recipiat operationem.

II. Sunt autem duo præcipui actus superiorum spirituum erga homines, loquutio & illuminatio. Et illos quidem modo quodam excellentissimo loqui sacræ literæ passim testantur; quæ ipsos inter se, & cum hominibus, atque etiam cum Deo colloquentes sæpè describunt. At de modo hujus loquutionis multa sunt & diversæ Theologorum opiniones, quarum discussio nec hujus loci nec nostri instituti est. Sufficit enim pro re præsentis scire, quòd multipliciter cum hominibus loquuntur, vel per voces sensibiles, quas in assumptis corporibus emittunt: vel easdem voces sensibiles efformando in aère absque corporum assumptione: vel per signa sensibilia concutiendo, pungendo, insigendo alapam, ut passim in actis Sanctorum legimus: vel denique per somnia, aut movendo phantasmata. Ab iisdem verò hominum mentis illuminari constans est Patrum & Scholasticorum consensus: sed modum quoque hujus illuminationis valdè perplexum & difficilem reddunt variæ & obscuræ Doctorum sententiæ. Quidam aiunt, Angelum illuminantem confortare intellectum illuminati producendo in eo lumen quoddam intellectuale. Alii asserunt illuminantem imprimere illuminato sui luminis participationem. Alii docent, fieri illuminationem per modum speculi; sicut enim ex oppositione duorum speculorum similitudines rerum, quæ sunt in uno, resultant in altero; ita Angeli applicatio ad mentem hominis facit in ea apparere species, quæ sunt in illo. Aliorum opinio est, Angelos illuminare, non infundendo lumen, aut ipsum offerendo instar objecti, aut speculi; sed per modum linguæ sermonem exprimentis, sicut magister illuminat docendo. Illi qui putant intellectum nihil posse intelligere, nisi phantasmata intuendo, negant Angelum posse hominem illuminare, nisi illustrando phantasmata, & agendo super species, quæ in sensu interiori sunt,

K k 225

cas diversimode dividendo & componendo. Qui verò concedunt, posse fieri intellectionem absque phantasmatum speculatione, dicunt Angelum posse intellectum purè & immediatè illuminare, radios suos emittendo super species intelligibiles, quemadmodum lux sensibilis emicat & splendorem causat in rebus corporis. Nonnulli ita explicant illuminationem. Angelus primò dividit notitiam suam in plures conceptus, ut eam humano intellectui proportionatam efficiat. demittens se & accommodans captui nostro, sicut præceptor pluribus verbis & similitudinibus explicat discipulis doctrinam, quam ipse unico conceptu intelligit. Deindè confortat intellectum, ipsumque adjuvat & docilem reddit, ut ea percipere possit, quæ sibi revelantur. alii alios modos comminiscuntur, in quibus non est opus immorari, omnes enim obscuri sunt, & ob dissidentium Theologorum oppositiones nondum satis elucidati. Longa etiam digressio necessaria foret, & tota senium externorum & internorum œconomia enucleanda, ut hæc omnia dilucidè à me explicari, & faciliè à legentibus intelligi ac introspicì possent. Ne quid autem desit necessaria cognitioni, quædam breviter adnotabo, quæ certissima sunt, & in quibus omnes conveniunt.

1. Certum est primò, Angelos docere, excitare, intus homines movere, veritates ignotas à Deo acceptas eisdem manifestare, purgare ipsos ab ignorantia, cognitione illuminare, & novâ aliquâ veritate ad statum gratiæ vel gloriæ pertinente perficere. Quo autem pacto id præcisè contingat, Scholasticis examinandum relinquo. Agit de loquutione Angelorum Doctor Angelicus 1. p. quæst. 107. & de illuminatione quæst. 106. & 111. Itemque de veritate quæst. 9. art. 1. 2. & 3. & quæst. 11. art. 3.

2. Illuminatio species quædam loquutionis est, sed differt in multis una ab altera. Nam loquutio de quibuscumque rebus esse potest, illuminatio non nisi de revelatis à Deo: illa indifferenter à superioribus & inferioribus esse potest, hæc est tantum à superioribus: illa per totam æternitatem durabit, hæc cessabit in fine mundi: illa bonis & malis, hæc solis convenit bonis; quamvis enim dæmon possit alium incognita docere, quia tamen non respicit moralem discensantis perfectionem, nunquam dicitur illuminare.

3. Solus Deus humana menti illabi potest, ipse enim solus plenum in eam dominium exercet, & quicquid vult in ea operatur. Auctor li-

bri de spiritu & anima inter opera Augustini, solius inquit (c), Trinitatis est intrare, & implere naturam sive substantiam, quam creavit. Bernardus item ait (d), Illud Scitote, nullum creatorum spirituum per se nostris mentibus applicari, ut videlicet nullo mediante nostri sive corporis instrumento, ita nobis immisceatur vel infundatur, quò ejus participatione docti sive doctiores, vel boni sive meliores efficiamur. Nullus Angelorum, nulla animarum hoc modo mihi capabilis est, nullius ego capax. Nec ipsi Angeli ita se alterutrum capiunt. Sequestretur proinde prærogativa hæc summo ac incircumscripto spiritui, qui, solus cum docet Angelum sive hominem scientiam, instrumentum non querit nostræ corporeæ auris, sicut nec sibi oris. Per se infunditur, per se innotescit, purus capitur à puris. Solus igitur Deus omnia cordis penetralia & recessus intimâ suâ virtute scrutatur, solus animæ inest, replens in bonis desiderium ejus. Illabi enim & inesse alicui, ut Seraphicus Doctor ait (e), importat quòd illud sit intimum illi, & intimè in eo operetur; nihil autem tale reperitur respectu animæ nisi solus Deus, ideò solus illabi animæ potest spiritus divinus, qui est finis ultimus & summum bonum ipsius. Quod si dicas, inquit Bernardus (f), posse inesse & Angelum, non inferior. Memini scriptum: Et Angelus qui loquebatur in me (g). At qui differentia & in hoc. Inest Angelus suggerens bona, non ingerens: inest hortans ad bonum, non bonum creans. Deus sic inest ut afficiat, ut infundat, vel potius, ut infundatur & participetur. Angelus cum anima, Deus in animâ. Ille conubernalis animæ inest, Deus ut vita.

4. Dei solius est voluntatem efficaciter movere sive immutare, ut docet S. Thomas (h), quia ipse solus est ejus creator & Dominus. Hinc est illud Sapientis (i), Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud. Et Apostolus ait (k), Deus est qui operatur in vobis & velle & perficere. Quamvis enim Angelus possit movere voluntatem proponendo objectum, concitando passiones, suasionibus alliciendo; non tamen potest ita efficaciter movere, sive immutare ut ex invita volentem faciat. Ad solum Creatorem pertinet ex nolentibus volentes facere, ut ait Augustinus (l), ex repugnantibus consentientes, ex oppugnantibus amantes. Ipsi psallit Propheta (m)

Dominus
(c) Tom. 3. cap. 27. (d) Serm. 5. in cant. (e) 2. sent. dist. 8. p. 2. qu. 2. (f) Lib. 5. de confid. cap. 5. (g) Zach. 1. (h) 1. 2. qu. 9. ar. 6. (i) Prov. 21. 1. (k) Philip. 2. 13. (l) Lib. 4. ad Bonif. cap. 9. (m) Ps. 45.

Dominus solvit compeditos, Dominus illuminat cæcos. Et apud Ezechielem ipsemet ait (n), *Spiritu novum tribuam in visceribus eorum, & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum.* Hæc autem superant omnem Angelorum potentiam.

5. Idem de intellectu asserendum est, in quo realiter operari, aliquid ipsi immediatè imprimendo, soli convenit Deo, qui solus potest, ut dictum est, intra potentiam spirituales illabi, ita ut ibi reverà sit, & intus existat. Angelus verò, cum ubi non est operari non possit, non imprimi intellectui, ut docet Angelicus Doctor, quasi interius aliquid in ipso agens, sed solum ex parte objecti, in quantum aliquid intelligibile proponit, quo intellectus noster confortatur, & convincitur ad assensum. Quòd si possent Angeli substantialiter adesse intellectui, occultas cordium cogitationes cognoscere, & quascumque vellent in nobis producere possent, quia operantur ubi sunt: hæc autem prærogativa & Scripturarum auctoritate, & unanimi Patrum consensu soli Deo reservatur. Ideò orantes Apostoli dixerunt (o), *Tu Domine, qui corda nosti omnium*: & Psalmista ait (p), *Ipse novit abscondita cordis.* Item in libro Regum orans Salomon dixit (q), *Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum.* Ex hoc Tertullianus Deum Marcionis ad sui faciendam fidem provocaturum se ait (r) *ut & futura pronunciet, & occulta cordis revelet.* Ambrosius, *Dominus*, ait (s), *ocultorum cognitione Deum se esse demonstrat.* Augustinus (t), *cogitationes quas modò non videt nisi Deus, omnes invicem videbunt in illa societate Sanctorum.* Abbas Serenus apud Cassianum soli Deo penetrabiles esse omnes spirituales atque intellectuales substantias ex eo evincit (u), *quòd solus, totus, & ubique, & in omnibus sit, ita ut & cogitationes hominum, & internos motus, atque abdita mentis universa inspiciat, atque perlustrat.*

6. Ex his facile colligi potest, quã ratione intelligenda sit Scriptura, cum dicit (x), *mississe diabolum in cor Judæ, ut traderet Dominum*; vel intrasse sathanam in cor Judæ. *Considerandum est enim, ut ait S. Thomas (y), quòd demon dicitur ingredi posse mentem hominis, non secundum substantiam, sed secundum effectum, in quantum scilicet instigat hominem ad aliquid cogitandum.*

(n) Eze. 11. 19. (o) Act. 1. 24. (p) Psalm. 43. (q) 3. Reg. 8. 39. (r) Lib. 5. in Marc. c. 15. (s) Ambr. in. c. 5. Lucæ (t) Aug. ser. 6. de diver. (u) coll. 7. Cap. 13. (x) Ioann. 13. 2. 27. (y) qu. ult. de malo art. 12. in fine.

Possunt nimirum Angeli tam boni quàm mali extrinsecus mentè movere, objiciendo sensibus tam externis quàm internis earum rerum species, quæ ad bonum sive ad malum invitant & alliciunt: possunt educere species ex phantasia, ut excitent intellectum: & idè dicuntur aliquando vel causare vel immittere cogitationes, quibus tamen non consentire, cum ad malum provocant, & possumus & debemus. Quòd si quispiam eis præberet assensum, tunc dicitur sathanas cor ejus intrare vel implere, non per intimum illapsum, sed secundum effectum pravaram suggestionum. Non ergo, ait Didymus (z), *participatio nature sive substantie implet quempiam diabolus, aut ejus habitator efficitur, sed per fraudulentiam & deceptionem & malitiam inhabitare in eo creditur, quem replevit.*

7. Instinctus Angelicus initio terrorem, in fine adfert consolationem, initio Angelus abscondit se, in fine se ostendit, & prodit. Patet hæc in historia Tobie, & in congressu Gabrielis cum beatissima Virgine Maria. Nam Raphael se in fine rerum gestarum Tobie manifestavit: & B. Virgo primum turbata est in sermone Angeli, deinde confortata respondit, *Ecce Ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum.* De Angelica motione optimè Antiochus (aa), *Justitiæ Angelus verecundie atque intemerati pudoris captivissimus, mansuetus insuper est & tranquillus. Hic ubi primum ad cor hominis ascenderit, cum eo mox sermonem texit familiariter de justitia, de mundicia, & castitate, de probitate morum, de frugalitate sive parsimonia victus, de operatione quæ justa sit, denique de omni virtute gloriæ caelestis conciliatrice. Simul atque hæc cuncta ad cor hominis ascenderit, perspicue sentitur presentia Angeli justitiæ. Cum igitur Angeli boni semper ad bonum excitent, eorum instinctus iisdem signis dignoscitur, quibus divinum discerni ostensum est supra. Observat autem S. Thomas, eum qui illuminatur cognoscere quidem suam illuminationem ex parte rei quæ sibi manifestatur; sed non semper cognoscere se ab Angelo illuminari. Multa enim beneficia, quæ occulta sunt, conferunt nobis Angeli sancti, illi præsertim, quorum tutela committi sumus.*

(z) Lib. 3. de Spiritu sancto. (aa) No. 61.

CAPUT XI.

De spiritu diabolico, eiusque signis. Quae sunt diaboli artes & astutia. Varia eius illusiones. Quaedam de Energumenis. De spiritu carnali, & mundano.

I. Diabolici Spiritus nomine ille notatur instinctus, quo menti nostrae suggeritur, quod malum & vitiosum est, quod virtuti contrarium, quod alienum ab exemplis & doctrina Christi: cum videlicet mens nostra à concupiscentia abstracta & illecta ad inobedientiam & pravaricationem divinae legis excicatur. Ideo timet Apostolus (a), *ne sicut serpens Evam subduxit astutiâ suâ, ita corrumpantur sensus nostri, & excidant à simplicitate quae est in Christo: ne videlicet ab illo decipiamur, qui tamquam leo rugiens circuit quaerens quem devoret.* Huius fraude mors introivit in orbem terrarum: è caelo enim in gehennam propter superbiam iuste depulsus, cum ad illas beatas sedes, quae sibi suisque sociis paratae fuerant, destinatos homines vidit, hanc illis gloriam invidit, blandisque suasionibus primos parentes nostros ad esum vetiti cibi inducens, in corporis & animae interitum cum omni futura sobole praecipitavit: tum nos paternae labis haeredes non cessat quotidie occultis inspirationibus à virtutis semita avertere, & ad omne flagitium impellere, quo tandem incautos ad aeternam secum perniciem perducatur. Studiosius igitur, inquit Bernardus, (b), *consideremus, quoniam modo malignorum illorum spirituum suggestiones audire: imò quam à indignatione abicere debeamus, avertentes aures nostras, ne audiamus sanguinem & sapientiam, quam revelat caro & sanguis: Parvulos quoque Babylonis, cogitatus scilicet mundanos, ab ipso initio tenentes & allidentes ad peritiam: ipsum etiam malignum cum tentationibus suis à conspectu cordis nostri abicientes, & deducentes ad nihilum.* Cum autem sathanæ spiritus Divino contrarius sit, facile ex his, quae de hoc dicta sunt, dignosci posset: est enim, ut ait Plato (c), optimi & pessimi eadem ratio: sed quia vaferri mi ac fallacissimi hostis tot sunt astutiae, & stratagemata, quibus nos decipere & supplantare conatur, ut vix possint enumerari, de his per se agendum est, ut quantum fieri potest ab omnibus

(a) 2 Cor. 11. 3. (b) Serm. de discret. Spirituum. (c) In Phaedone.

deprehendi, & evitari queant. Gravissimum sane hoc onus est: in earumque virium mensuram excedens; sed vires ac fiduciam debili & ignaro praebuerunt sancti Patres, qui sathanæ astutias non ignorantes ad ejus laqueos discernendos frequentia nobis documenta reliquerunt.

1. Non semper diabolus aperte aggreditur hominem aut docens falsum, aut instigans ad malum: aliquando enim occulte insidiatur transfigurans se in Angelum lucis, & ad vitium sub specie boni fraudulenter impellit. Et ipsum quidem agnoscere, cum nos palam aggreditur, non est difficile; cuique enim vel imperito manifeste se produnt falsae atque iniquae suggestiones. At ejus detegere imposturas, cum sub specie boni insidias fruit, cum vitium pro virtute, malum pro bono dolose ingerit, tunc enim verò difficillimum est. Multa & luétuosa quorundam exempla legimus, qui hoc astu miserime decepti sunt. Heroni Monacho (d) persuasit, ut se in puteum praecipitem daret, affirmans eum pro merito virtutum & laborum suorum nulli posse discrimini subjacere. Alium induxit ad filium interficiendum, ut Abrahæ obedientiam amularetur. Alius quoque ita diabolicis technis delusus est, ut ad Judaismum & circumcisionem lapsu miserabili fuerit devolutus. Valentem Eremitam (e) crebris apparitionibus tantâ inflavit superbiâ, ut crederet se cum Angelis versari, ipsumque sathanam sub Christi figura adoraverit. His autem malis nullum opportunum remedium, quam quod praescribit Calhianus (f), & saepe à nobis repetitum est, ut videlicet, *universam non solum quae agenda sunt, sed etiam quae cogitantur, seniorum reserventur examini, ut nihil quis suo iudicio credens illorum per omnia definitionibus acquiescat, & quid bonum, vel malum debeat judicare, eorum traditione cognoscat.* Quae institutio non solum per veram discretionis viam recto tramite docet incedere, verum etiam à cunctis fraudibus & insidiis inimici servabit illaesum. Illic namque ut patefacta fuerit cogitatio maligna marcescit, & antequam discretionis iudicium proferatur, serpens teterrimus velut è tenebroso ac subterraneo specu protractus ad lucem, & traductus quodammodo ac debonestatus abscedit.

2. Viros spirituales sic solet sathan à studio virtutis avertere. Persuadet illis ut minima negligant, atque ita paulatim decident: tum variis occupationibus propriae vocationi haud consentaneis

(d) Cass. coll. 2. cap. 5, 7, & 8. (e) Pallad. cap. 31. (f) coll. 2. cap. 10.

taneis incautos opprimit, & quasi se ipsis exules sensim ad aliena perducit. Deinde animam undique circuit & perlustrat, ejusque propensionem observat, ut quâ parte debilior est, eam oppugnet. Rectè in hanc sententiam Leo Magnus (g): Non desinit hostis antiquus deceptionum laqueos ubique pretendere. Novit cui adhibeat astus cupiditatis, cui illecebras gulae ingerat, cui apponat incitantia luxurie, cui infundat virus invidiae. Novit quem merore conturbet, quem gaudio fallat, quem metu opprimat, quem admiratione seducat. Omnium discevit consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus: & ibi causus quaerit nocendi, ubi quemque viderit studiosius occupari. Sicut hostis, qui civitatem obsidet, minus firmam murorum partem aggreditur; sic ille animam, qua parte debilior est, fraudulentus invadit.

3. Instinctus diaboli initio securitatem affert, in fine diffidentiam divini auxilii & desperationem. Quare oportet dolos ejus initio suggestionis deprehendere, & primis ejus conatibus forti animo resistere, ne fociordia nostrâ audacior factus vincat & expugnet nos. Cum sint autem duo genera hominum bonorum & malorum: bonis ea ingerit, quæ molestiam & scrupulos afferant; malis ea quæ desinant in sensuum delectationem. Ad illos asperè & turbulentè ingreditur: ad hos placidè, suaviter, & benignè. Ratio autem diversitatis ex diversa animæ dispositione colligitur. Animæ enim sibi contrariæ advenit spiritus cum strepitu, qui facile cognosci potest: ad eam verò, quam sibi conformem reperit, placidè accedit, tanquam in propriam & apertam domum. Et hæc quidem initia pravatum suggestionum sunt, in progressu autem etiam iniquos, ad quos blandè ingressus est, turbat versutus hostis, ac veluti offusâ caligine obscurat, neque enim tranquillitas esse potest, ubi Deus non est. Sic Judam proditorem ad Christi venditionem impulit, tum patrato immani flagitio ad extremam salutis desperationem, ac tandem ad rectum adegit. Principiis igitur obstandum est, ut docet Augustinus (h). Venit tibi in mentem nescio quid illicitum, noli ibi tenere mentem tuam, noli consentire. hoc quod venit in mentem, caput serpentis est, caput calceæ, & evades ceteros motus. Quid est caput calceæ? Ipsam suggestionem contemne. Sed lucrum suggestit. Magnum ibi lucrum est, magnum ibi aurum est. Si hanc fraudem feceris, dives eris. Caput serpentis est, calceæ. Quid est calceæ? contemne quod suggestit. Sed magnum aurum suggestit. Et quid prodest homini, si

(g) Serm. 7. de Nativitate. (h) In Ps. 103. vers. 4.

universum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur? Percat mundi lucrum, ne fiat animæ damnum. Hæc dicens observasti caput serpentis & calceasti. Ille autem diabolus calcaneum tuum observat. Quid est, observat calcaneum tuum? Quando labaris a via Dei. Tu observas primam suggestionem, ille observat lapsum tuum. Si enim lapsus fueris, cades: si cecideris, possidebit. Ut autem non cadas, noli exire de via. Angustam tibi semitam stravit Deus; quicquid extra illam est, lubricum est. Propterea lumen est Christus, & via est Christus. Si ab illo recesseris, nec in lumine eris; nec in via.

4. De diabolo sermonem habens B. Job (i) sub nomine Leviathan ait, Halitus ejus primas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur. Quæ verba Gregorius Magnus sic interpretatur (k). Toties Leviathan primas accendit, quoties ejus occulta suggestio humanas mentes ad delectationes illicitas pertrahit. Alias namque superbie, alias invidiae, alias luxurie, alias avaritiæ facibus inflammat. Superbie quippe faciem menti Evæ supposit, cum hanc ad contemnenda verba Dominice passionis instigavit; invidiae flamma Cain animum succendit, cum de accepto fratris sacrificio doluit, & per hoc usque ad fratricidii facinus pervenit. Luxuriæ facibus cor Salomonis excussit, quem tanto mulieribus amore subdidit, ut usque ad idolorum venerationem deductus, dum carnis delectationem sequeretur, conditoris reverentiæ oblivisceretur. Avaritiæ igne Ahab animum concremavit, cum eum ad appetendam alienam vineam impatientibus desiderijs impulsit, & per hoc usque ad reatum homicidii pertraxit. Et flamma de ore ejus egreditur. Flamma oris ejus est ipsa instigatio occultæ locutionis: quia ardet in desiderijs animus, cum ejus suggestionibus instigatur. Concludit demum Gregorius, ut qui oris ejus flammâ affici non vult, ad orationis opem confugiat. Nam flammam suggestionum illius extinguit ciliis unda lacrymarum.

5. Diabolus rex superborum, cum Christi hostis & adversarius sit, ad ea semper instigat, quæ Christi exemplis & doctrinæ contraria sunt. Christus enim, ut Gregorius ait (l), per Prophetam dicit, vita mea inferno appropinquavit (m): diabolus dicit (n), super astra coeli exalbo solium meum, Christus, cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se a qualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens (o): diabolus ait. (p) Ascendam su-

K k 3 per

(i) Job 41. 12. (k) Lib. 33. mor. cap. ult. (l) Greg. lib. 34. mor. c. ult. (m) Psal. 87. (n) Isa. 14. 13. (o) Phil. 2. 6. (p) Isa. 14. 14.

per altitudinem nubium similis ero Altissimi o. Christus ad sputa, ad palmos, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mortem ventens membra sua admonet dicens, si quis mihi ministrat, me sequatur (q): diabolus verò nihil aliud mentes sibi subditas docet, quam celsitudinis culmen appetere, cuncta equalia mentis tumore transcendere, societatem omnium hominum altà elatione transire, ac sese & contra potentiam Conditoris erigere, sicut de eisdem per Psalmistam dicit (r), cogitaverunt & locuti sunt nequitas, iniquitatem in excelsis locuti sunt. Hinc fit, ut, qui huiusmodi suggestionibus aures præbent, procaces sint & tumidi, socios ipsorum, reprehensiones ægrè ferant, mala sua non videant, curationem respiciant, & facillè cum omnibus rixentur.

6. Aliquando sathan aliquem ad virtutem hortatur, sed eum mox importunis suggestionibus adversus illam excitat, multas difficultates obijciens, ut abjecta omni spe ejus consequendæ otio se tradat, suæque salutis diffidat. Sic sæpè evenit B. Catharinæ Bononiensis, cui multoties in forma Christi crucifixi & B. Virginis hostis apparuit, promptam & cæcā obedientiam valdè commendans: tum plurima judicia contra præceptum superioris, variisque tricis & nodos suggerens sub specie majoris boni. Illa autem à spiritu bono hæc esse, verasque visiones credens, in multos errores incidisset, nisi sui diffidentia, & humilitate, suisque cogitationibus Superiori semper patefactis, periculum evasisset. Hæc ipsa met de se narrat lib. de septem armis. Hanc diaboli fraudem sic describit Richardus (s). *Dæmones interdum mala sub specie boni occultant, & ad quædam bona incitant, ut ad malum perducant. Falsa etiam devotione decipiunt, quia quasdam orationes & meditationes, dulcem affectum & lacrymas in anima producant, ut vel mentem in errorem vel elationem, vel corpus perducant ad debilitatem. Malè quosdam de salute aliorum sollicitant, quos incitant & accendunt ad conversionem, vel ædificationem aliorum longè postorum, quatenus a quiete mentis & utilitate propria eos dejiciant. Cùm itaque aliquid nobis suggerit agendum, perpendere debemus, utrum aliqua sui parte indiscretio se misceat, vel dolus inimici se ingerat: si cum debito timore & cautela fiat, si humana laus vel ostentatio subrepat, si vanitas vel levitas aliqua impellar.*

7. Hunc morem servat spiritus malignus, ut cognitis animæ bonis sanctisque desideriis, eis assentiri, piisque cogitationibus fovere videatur:

(q) Ioan. 12. 26. (r) Ps. 72. (s) In cant. cap. 17.

sed mox hominem occultè aggreditur, suisque fallaciis miserrimè decipit; nam sensim venenum infundit, & quem falso lumine imbuerat, tandem in tenebras horribiles conjicit. Diabolus sententia est, dæmonem interdum lumine quodam falso & apparenti animam afficere: *quæ quidem res, inquit (t), multos sefellit.* Si quæ enim suavitas ex illo oritur, sensus non excedit, mentemque elevat in superbiam & sui æstimationem. Simili modo multa quandoque vera suggerit; ut unum saltem mendacium, quo decipiatur, intermiscet. Hæc arte hæretici decepti sunt, & alios deceperunt, teste Athanasio: *Hæretici, inquit (u), sicut diabolus ipsorum pater, transformationem vultus ad speciem Angeli conformant, eamque verborum indolem præ se ferunt, ut rectum sensum habere videantur eumque ubi persuaserint, eò miseros deducunt, ut diversa & aliena à Scripturis sentiant.* Plurimum ergo juvabit ex fine, ad quem tendit, pravam ejus suggestionem deprehendere. *Nam quando sensus corporis fallit, ut docet Augustinus (x), mentem verò non movet à vera rectaque sententia, quæ quisque vitam fidèlem gerit, nullum est in religione periculum. Vel cum se bonum fingens ea facit, quæ bonis Angelis congruunt, etiamsi credatur bonus, non est error Christianæ fidè periculosus aut morbidus. Cùm verò per hæc aliena ad sua incipit ducere, tunc eum dignoscere, nec ire post eum, magna & necessaria vigilantia est.*

8. Qui spiritu malo aguntur, leves sunt, inconstantes, turbidi, inquieti, vehementes, sine maturitate, sine circumspectione. Nullius consilium admittunt, proprium iudicium veterum Patrum institutis præponunt, diligunt laudantes se, increpantes odio habent, peccantibus indignantur, eosque corrigunt cum impatientia & contumeliis, in rem sibi propositam impetu quodam præcipites ruunt, & in omnibus seipos quaerunt. De propriis defectibus interdum gloriantur quasi à Deo missis ob custodiam humilitatis, negligentes interim eorum emendationem. Post peccatum vel sibi blandiuntur, quia humanum est peccare: vel sibi irascuntur & miserè contabescunt, opem Dei non implorantes.

9. Videns dæmon voluntatem servientium Deo fortem esse & constantem in bono, intellectum aggreditur, sublimes cogitationes, altosque sensus & curiosos suggerens, ut iis occupati falsò existiment se ad apicem perfectionis pervenisse, & in superbiam elati cordis puritatem

(t) Cap. 36. (u) Disput. 1. ad v. Arianos. (x) Enchir. ad Lat. cap. 60.

atque

atque studium mortificationis negligant, propriaeque sapientiae velut idolum sibi colendum proponant, in cuius consideratione se suis cogitationibus adeo involvunt, ut aliorum consilia spernant, se illis non indigere iudicantes. Hi difficillime curari possunt, nam si oculus animae caecus est, totus homo tenebrosus erit. Debet itaque, si quis sapiens videtur esse, stultus fieri, ut sapiens sit. Et quia diabolus mentem hominis sensum inficit, à minimis incipiens, & ad majora progrediens; solerter curandum est, ne vel minima rimula illi pateat, per quam ad animam accedere possit.

10. Impugnare non cessat hostis & ad vitia incitare quovis tempore & occasione: sed si pravus suggestiones animo proficientis ingerere nequit, eas saltem quae à Deo sunt depravare conatur inanem gloriam & complacentiam excitando. Saepè etiam commotis humoribus figuras horribiles excitat in imaginatione, & ad turpes actus inspiciendos compellit, sicut legimus contigisse S. Catharinae Senensi, cui feceros hominum mulierumque congressus spectandos obijciebat. Accidit item aliquibus, ut ad execranda blasphemiae verba ipsis invitis linguam moveret, eosque quodam violento impetu ad desperationem provocaret. Aliquando autem à piis hominibus tentandis diu cessare consuevit, vel majus lucrum sperans ex tepiditate & ignavia, quam intermissa pugnae exercitatione contrahunt: vel ut in otio securus & imparatus facilius aggrediatur & vincat, sicut docet Gregorius Magnus. Saepè, inquit (y), antiquus hostis postquam in innostrae tentationum certamen infixit: ab ipso suo certamine ad tempus recedit, non ut illa e malitiae finem praebeat, sed ut corda, quae per quietem securam reddiderit, repente rediens facilius inopinatus irrumpat.

11. Cum callidus hostis animam subvertere alià ratione non potest, eam saltem conatur variis illusionibus decipere, sub specie virtutis & sanctitatis. Nam quia rebus spiritualibus honor, commodum, & delectatio annexa sunt, quosdam ita subvertit, ut per gratiae motus quaerant quae sua sunt, non quae Jesu-Christi. Alios metu laborum eò adducit, ut opera parvi faciant, satis esse dicentes promptum ac paratum animum habere; Deum non opus, sed voluntatem respicere, cum revera vix languidum virtutis desiderium in illis sit. Alios è contrario in exterioribus exercitiis totos occupat, cum levi admodum studio interioris culturae. Quosdam quos

(y) Lib. 3. mor. c. 16

nequit à virtutibus avocare, à praecipuis saltem tanquam minus necessariis avertit: vel certe contendit ut in his perfunctorie exercentur. Excitat etiam in aliquibus immoderati ac indifcreti fervoris aestum, ita ut nec consilium requirant, nec ferant: quae perversitas in illis perniciosior est, qui alterius obedientiae, ac directioni subditi sunt. Harum autem illusionum remedium est, singulos motus examinare, num quid lateat fraudis: tum omnes gratiae instinctus in auctorem Deum statim referre, antequam proprii amoris labe inquinentur: sublimes demum elevationes, insolita lumina, intimas suavitates nec petere nec desiderare; his enim aditus diabolicis fraudibus aperitur.

12. In his, qui Deo servire incipiunt, excitat daemon ardens & indiscretum desiderium omnes ad Deum convertendi, quam tentationem communem esse, multisque causam irreparabilis ruinae & experientia evincit, & docet S. Theresia. Nam cum par esset, ut eadem Magistra monet (z), eos posthabitâ aliorum curâ sibi dumtaxat incumbere, & sedulo attendere, quomodo oporteat ambulare & placere Deo; ipsi potius aliorum salutem procurandam dant operam: cumque vix possint in via virtutis gressus figere, per difficiles semitas ignari viarum alios ducere audent; eosque in altum tollere, cum vix in imo consistant. Certum quidem est, non esse malum errantium conversionem desiderare, sed illi incumbere & insistere potest malum esse, & ut plurimum malum est, nisi magna cautio adhibeatur. Stultus, ait Sapiens (a), profert totum spiritum suum, sapiens differt & reservat in posterum. Doctrina Bernardi est (b); Nullum ad salutem pietatis gradum illi gradu anteponendum, quem Sapiens posuit dicens, Miserere animam tuam placens Deo. Quod si non habeo, inquit, nisi parumper olei quo ungar, putas tibi debeo dare & remanere inanis? Servo illud mihi, & omnino nisi ad Propheetae justificationem non proficere. Si insistit rogitantes, respondebitur ei: Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes & emite vobis. Et paucis interjectis ait: Ceterum tu frater, cui firma salutis propria salus nondum est; cui charitas adhuc aus nulla est, aut adeo tenera atque arundinea, quatenus omni statui cedat, omni credat spiritui, omni vento circumferatur; tu inquam ita in proprio teipsum sentiens, quamam dementiam, quae so, aliena curare aut ambis, aut acquiescis? Haec

(z) Vitae suae cap. 23. (a) Prov. 11. 29. 11. (b) Ser. 18. in Cant. Eccl. 30. 24.

Hæc & alia plura in hanc sententiam sanctus Doctor exhortans incipientem, ne festinet effundere nondum plenus, sed expectet donec impleatur, & sic communicet sine suo damno quod sibi superabundat; charitas enim si plena non est, perfecta non est. Aliâ fraude non minus perniciosâ quosdam diabolus decipit, qui vix ingressi viam perfectionis, scientes eos, qui ad apicem pervenerunt, inexplicabili suavitate perfrui, ea illecti repentino ac temerario saltu ad altiora præsumunt ascendere, nondum eradicatis pravis habitibus, nondum in virtute probati. Ajunt ad incommensurabilem cum Deo unionem aspirandum esse, seque omnia peregrisse arbitrantur, cum de rebus sublimioribus grandiloquo sermone disserunt, ac si in verbis, non in operibus perfectio sita esset. Quod si repente quidpiam molestum eis accidit, tunc serò cognoscunt, quàm remoti sint à soliditate virtutis, ad quam nondum purgati irrumperè ausi sunt, præscriptos à sanctis Patribus gradus transilientes.

13. Alii jam diu probati in spiritualibus exercitationibus, cum coeperint gustare quàm dulcis sit Dominus, vanâ sui confidentiâ ac subtilissimâ diaboli illusionem miserrimè decepti, se periculis temerè exponunt, & cum spiritu coeperint, neglectâ sensuum custodiâ, in carnem desinunt, dicentes, se omnia in Deo peragere, nec quidquam in rebus nisi Deum respicere, se ad omnia indifferentes esse, se nihil discernere; se divinâ dispensatione ab omni lege immunes esse: & sic præcipientes ruunt in nefandos ac turpissimos errores Adamitarum, Gnosticorum, & illuminatorum. Atque utinam hoc seculum similibus careret exemplis. Oritur hoc malum ex occulta superbia, quâ inflati quidam ac velut ebrui ad primum gratiæ sensibilis gustum in sensus impingunt & dilatantur, nec se continent intra limites ab Ecclesia & à legibus præscriptos, ipsaque jura naturæ transgressi in peccata abominanda labuntur, eò etiam dementia diabolicâ fraude perducti, ut tegendis turpissimis flagitiis divinæ revelationis velamen obtendant. Justi autem in spiritu humilitatis ambulantes, ac fidei lumine imbuti, intra terminos legis & honestatis se continent, omni custodiâ servantes cor suum, justaque tractinâ probantes spiritus, utrum ex Deo sint.

14. Non solum diabolus solertissimus & verutissimus humani generis hostis hominum mentes ad malum incitat occultis suggestionibus,

sed interdum etiam corpus eorum obsidet, & ingreditur, ac in illis operatur; quos propterea energumenos, arreptitios, damoniacos, sive obsessos, aut possessos à damone nuncupamus. Fit autem energema sive operatio damonis in homine dupliciter, spiritualiter vel corporaliter. Energema spirituale tunc fit, cum mentem & cor hominis diabolus possidet & in illis operatur, ut cum dicitur in Evangelio intrasse in cor Judæ suggerens illi ut Christum traderet. Corporale autem vel fit extrinsecus per vexationes & molestias, quæ homini forinsecus inferuntur, vel fit intrinsecus, quando hominem invadit, intusque vexat & exagitat. Ut ergo aliquis verè dicatur energumenus sive arreptitius, non satis est ut vexetur extrinsecus sicut Iob, & Antonius Abbas, atque alii Sancti; sed requiritur ut diabolus sit in illo intimè præsens, sicut motor in mobili, & in eò aliquid operetur. Esse autem revera quosdam possessos à damone, præter sacras literas & Ecclesiasticam historiam omnium Doctorum consensus, ac ipsa experientia evincit. Signa verò indicantia demonem in aliquo habitare ex operationibus desumuntur; substantiæ enim spirituales, ut Theologi docent, in eo loco esse censentur, in quo operantur. Agrestes ac ferini mores, vultus truculentus, clamores & ululatus, stupor membrorum, privatio vitalium operationum, inquietudo, & alia ejusdem generis, sunt signa æquivoca inhabitantis damonis, quæ levem tantum generant suspicionem. Vehementior oritur ex quibusdam insolitis actionibus, ut cum quis in ignem deicitur, vel in aquam: cum laqueo vel præcipitio vitam sibi adimere tentat: cum catenas præduras frangit, aut onera vires excedentia portat: cum blasphemias profert, sacrarumque rerum contactum horret. Signa autem univoca ac ferè certa sunt, cum quis linguâ peregrinâ loquitur, quam nunquam didicit: cum literarum atque artium ignarus legit, scribit, pingit, & ex arte cantat; aut de rebus altissimis disserit, qui nunquam studuit: cum occulta revelat adeò ignota, ut nulla industriâ vel ingenio humano sciri possint, sive præterita sint, sive præsentia, sive futura: cum eodem temporis momento quo fiunt, enuntiat quæ facta sunt in remotissimis regionibus: cum iustus recitare Symbolum Apostolorum vel perere veniam peccatorum omnino renuit: cum cessante vexatione eorum quæ dixit

non recordatur, aut de his interrogatus nescit respondere. Plura de his alii: hæc pro meo instituto satis sunt.

15. Quia diabolus carnis & mundi satellitio uti solet, ut suggestionibus suis hominem ad malum impellat, pauca huic Capiti de spiritu carnali & mundano adnectenda sunt. Caro domesticus hostis, quo carere non possumus, semper concupiscit adversus spiritum: mundus in quo vivere nos oportet, nos undique obsidet, suisque principis, quæ ex parte diaboli sunt, nos imbuere non cessat. Caro semper suggerit mollia, mundus vana. Sapientia carnis Deo inimica nihil sapit nisi delicias: prudentia mundi in quærendis divitiis & honoribus incessanter occupatur. Carnis desideria sunt infinita: mundi superbia immensa est. Spiritus carnis cogitationes suggerit de potu, de cibo, de somno, de sensuum voluptatibus: spiritus mundi de arrogantia, de iactantia, de opibus, de ambitione, de dignitatibus. Carnalis spiritus decipit interdum viros spirituales carnalem in eis amorem erga aliquam personam excitans sub specie pietatis & spiritualium institutionum. Hoc visco captæ animæ sanctæ, quæ jam libero volatu per alta caelorum discurrebant, in laqueum perditionis pudendo lapsu ceciderunt, quod sæpe vidimus cum multorum scandalo, & ipsarum deplorabili ruina. Facile autem disceroit carnalis amor, neque enim ignis abscondi potest, lumine qui semper proditur ipse suo. Et primo quidem indicium est carnalis amoris pauca de Deo loqui, plura de se, & de mutua dilectione: se mutuo laudare, invicem adulari, vitia & defectus excusare. Sequitur in alterius absentia inquietudo, & ex ea molestæ cogitationes, ubi sit, quid agat, quando veniet, an alteri impendat affectum. His accedunt carnis blanditiæ, gestuum insolentia, solitarii secessus, occulta colloquia, atque alia ejusdem generis, quæ scribere superfluum est. Sanctus verò & spiritualis amor nihil horum novit, pudicus est, modestiam servat, nugas odit, oculos continet & manus, angulos non quarit, pacem sectatur, arguit quos amat, orat pro amico, ipsumque in Deo diligit sive præsens, sive absens sit, & se studet in omnibus irreprehensibilem exhibere. Spiritus verò hujus mundi ex suis etiam operibus manifestum se facit: nam ut ait Augustinus (c), Spiritus hujus mundi facit superbos, spiritus hujus mundi facit inflatos, spiritus hujus mundi facit ut putet se quisque aliquid esse, cum nihil sit.

(c) Lib. 50. homil. hom. 14.

CAPUT XII.

De spiritu humano. Mira ejus diversitas. Unde hac oriatur. Quam difficilis ipsius cognitio. Quibus signis discerni possit.

I. **H**umani spiritus nomine, quo intrinsicè movemur & incitatur, illum intelligi, qui à natura nostra peccato originali infecta emanat, ex his quæ supra diximus (a) satis comprobatum est; ubi etiam ostendimus, quibus indicis à divino & diabolico discerni possit. His ergo positis, ea nunc solità brevitate tractanda sunt, quæ ad singularem ejus notitiam propriè spectant. Illud autem antè omnia considerandum, quòd hic instinctus ideo ad malum semper impellit, quia homo per peccatum primi parentis à Deo desertus & in seipsum relapsus, nisi divinâ gratiâ sublevetur, pravis subjacet concupiscentiæ motibus, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. *Humana natura*, ait Prosper (b), *in primi hominis prævaricatione vitata, etiam inter beneficia, inter præcepta & auxilia Dei, semper in deteriore est proclivior voluntatem, cui committi non est aliud quam dimitti. Hæc itaque voluntas vaga, incerta, instabilis, imperita, infirma ad efficiendum, facilis ad audiendum, in cupiditatibus cæca, in honoribus tumida, curis anxiosa, suspitionibus inquieta, gloria quam virtutum avidior, fame quam conscientie diligentior, & per omnem sui experientiam miserior fruendo his quæ concupiverit, quam cavendo; nihil in suis habet viribus, nisi periculi facilitatem: quoniam voluntas mutabilis, quæ non ab incommutabili voluntate regitur, tanto citius propinquat iniquitati, quanto acrius intenditur actioni. Sic miserabilem ruinam nostram ille describit prorsus ad mentem Augustini, qui ait (c): *Creatus est primus homo in natura sine vitio: creatus est rectus, non se fecit rectum. Quid se autem ipse fecerit, notum est: cæcis à manu figuli fractus est. Regibat enim eum ipse qui fecerat, voluit deserere a quo factus erat: permisit Deus, tanquam dicens: deserat me, & interveniat se, & miseriam suam probet, quia nihil potest sine me. O malum liberum arbitrium sine Deo! Experti sumus quid valeat sine Deo, ideo merito fieri facti sumus. Nulla est vis eloquentiæ, quæ satis valeat hominis lapsu infelicitatem explicare,**

L I

quam

(a) Cap. 3. & 4. (b) Lib. 1. de vocat. gentium cap. 6.
(c) Ser. 11. de verbis Apostoli.

quam pronus ad malum sit, quam inhabilis ad bonum, quot ærumnis expositus, quot morbis oppressus. Sicut veneno infecta potio totum corpus pervadit & inficit; ita magni illius peccati mortiferum virus totum genus humanum infecit, perdidit, destruxit. Inde tracta mortalitas, inde animi corporisque corruptio, inde cæcitas & ignorantia, hinc curæ inutiles, hinc noxiæ cupiditates, hinc lites, discordiæ, & bella; hinc vani timores & insana gaudia, & non minor miseriarum multitudo quam criminum. Hinc densis tenebris offuscata mens evanesceit in cogitationibus suis: voluntas languens ac viribus destituta concupiscentiæ & iniquitati turpillimâ servitute famulatur. Hinc homines quotquot sunt, nisi sanentur & liberentur gratiâ Christi, infixi in limo profundi oculos avertunt à summo bono, & in amorem sui convertunt, perpetuò effusi in sensuum voluptates, nihilque agentes nisi ut hominibus placeant, & gloriæ serviant. Hoc principium humanorum instinctuum est, ex infecta radice pessimus fructus. Humana quippè natura, ait Gregorius (d), à statu conditionis spontè lapsa, & corruptionis suæ putredini subdita, dum sibi ex semetipsa molestias gignit, hoc est jam facta quod tolerat. Undè nunc est ad summa appetenda se erigit, mutabilitatis lubricæ impulsu protinus ad semetipsam cadit; Cogitationis suæ gressum figere nititur, sed infirmitatis suæ lapsibus enervatur. Quæ nimirum mutabilitatis suæ onera, quia volens expetiit, nolens portat.

II. Juvat etiam ad humanorum instinctuum exactam cognitionem, ut hominum, ita & spirituum ac ingeniorum admirandam varietatem prænoscere; nam sicut vultu, ita & mente nemo alteri similis est. Uni dedit Dominus quinque talenta, alii duo; alii unum. Quidam sunt robusto corpore, sed ingenio difficili & obtuso: alii prompto subtilique ingenio pollent, sed ob continuas infirmitates omnis eorum vis languescit. Quidam solitudinis & contemplationis amantes, ad curam temporalium inepti sunt: alii ad actiones & negotia apti, ad contemplationem parum idonei reperiuntur. Quidam sinceri & aperti nullis animum involucris tegunt: alii suos conceptus intus premunt, nec nisi per ambages expromunt. Quidam spontaneis officiis, & jucunditate ac hilaritate omnium gratiam demerentur: alii severi & tristes ab omni hominum commercio abhorrent. Quidam nobili & erecto anjmo semper aliquid sub-

lime & generosum meditantur: alii ad omnem sordem projecti nihil se indignum putant, dummodò quæ concupiscunt consequantur. Rursum nonnulli sunt tardioris ingenii, qui nihilominus nativam hebetudinem industriâ corrigunt. Alii excellentissimi sunt, Angeli potius, quam homines, quorum quælibet secula vix unum, aut alterum protulerunt. Nihil est tam arduum, quod non attingant, nihil tam implicatum, quod non evolvant, nihil tam difficile, quod non expediant. Constat autem experientia, quod ingenia acutiora facilius errant, rebusque novandis quam gerendis aptiora sunt, nam semper hærent, sibi que fingunt obstacula, quæ nunquam erunt, & importunis subtilitatibus omnia turbant. Tutiora verò sunt & magis tractabilia, quæ intra mediocritatem se continent. Porrò hujus diversitatis multa sunt causæ. Prima est animæ & corporis mutui consensus & conspiratio; patitur enim anima ab affectionibus corporis, à temperie & conformatione membrorum, ab organorum prava dispositione; corpus verò animi perturbationibus quasi procellis agitur & commovetur. Secunda est diversum cujusque temperamentum, variæ scilicet primarum qualitatum combinationes, quæ sunt innumerabiles: mores autem animi sequi corporis temperamentum & Philosophi docent & experientia confirmat. Tertia ex variis perturbationibus oritur, quæ animum captivum trahunt, turbidorumque motuum seminaria sunt. Quarta è cæli terræque natura ducitur, sive ex aëris dispositione, ex qua diversos populorum & gentium mores esse constat: quædam enim nationes naturaliter bellicose, quædam imbelles sunt: nonnullæ feroces, aliæ mites: quædam ingenia mollia ob cæli clementiam, alia aspera suoque simillima cælo. His accedunt educatio, institutio, aetas, conditio, alimenta, leges majorum, conversatio, & alia ejusdem generis, quæ non solum alios ab aliis, sed singulos à seipsis per intervalla distinguunt. Dignus est qui audiatur hac de re differens Tertullianus (e). *Ut frugum seminibus una generis cujusque forma est, processus tamen varii; alia integro statu evadunt, alia etiam meliora respondent, alia degenerant pro conditione cæli & soli, pro ratione operis & curæ; pro temporum eventu, pro licentia casuum: ita & animam licebit, semine uniformem, sætu multiformem: nam & hic etiam de locis interest. Thebis hebetes & brutos nasci relatum est: Athenis sapiendi di-*

(d) Lib. 8. mor. c. 3.

(e) De Anima cap. 2. §.

endique acutissimos. Empedocles causam arguæ indolis & obtuse in sanguinis qualitate constituit, perfectum ac profectum de doctrina disciplinâ que deducit. Tamen vulgata jam res est gentiliû proprietatum. Comici Phrygas timidos illudunt; Sallustius vânos Mauros, & feroces Dalmatas pulsât: mendaces Cretas etiam Apostolus inurit. Fortasse an & de corpore & de valetudine aliquid accedat. Opimitas sapientiam impedit, exilitas expedit: paralytis mentem prodigit, phthisis servat. Quâto magis de accidentibus habebuntur, quæ citra corpulentiam & valentiam, vel acuum, vel obrundunt. Acuum doctrinæ, discipline, artes, & experientia, negotia, studia: obrundunt inscitia, ignavia, desidia, libidines, inexperientia, stia, vitia. Prout igitur hæ causæ diversimodè afficiunt homines, diversus quoque est eorum spiritus, diversi instinctus, diversæ motiones, & naturales impulsus, ut luce clariùs constat.

III. Ex his autem colligitur, quàm difficilis hujus instinctus cognitio. Est enim spiritus hominis veluti abyssus profundissima plena latibus & specubus, nemini pervia nisi Deo, & cui voluerit Deus revelare. Grande profundum est homo, inquit Augustinus (f), *cujus capillos tu Domine numeratos habes, & non numeratur in te: & tamen capilli ejus magis numerabiles sunt, quàm asfectus ejus & motus cordis ejus.* Nullus est hostis homini perniciosior, quàm proprius ipsius spiritus. Subdolos, fallax, captiosus est, volubilis, curiosus, quietis impatiens, amantissimus novitatum. Nihil est tam deforme ab imaginatione confictum, quo ille non occupetur; nihil tam absonum & inane, quod non amplectatur. Nunc divino spiritui famulari videtur, nunc diabolico servit; nec diù permanet in eodem statu. Callidissimus cum sit, mirabili subtilitate, ac industria se ipsum versat, ut se suaque commoda sub prætextu divinæ gloriæ & perfectionis occultet. Reverà tamen procul ab illo Dei gloria est, procul amor perfectionis: nam seipsum in omnibus quærit, se colit, se diligit, & sanctissima quæque à vero fine abstracta in seipsum tanquam in finem horribili sacrilegio convertit. Quare debet unusquisque cautius sibi & diligentius à seipso quàm à diabolo cavere: quia nulla est extra nos potentia, quæ nobis nocere possit, nisi nos ipsi impugnantibus arma, manum, & consensum præbeamus. Multi sunt quidem, qui nos impellunt in ruinam, impellit mundus, impellit diabolus, impellit homo: sed nemo acridus, nemo periculosus quàm homo. Quæris quis sit

(f) Lib. 4. Confess. c. 14.

iste homo? respondet Bernardus (g). *Quisque sui. Noli mirari, usque adeo homo impulsor sui est, & suimet præcipitator, ut non sit quod ab altero impulsore formides, si ipse à te proprias contineas manus. Quis enim, inquit, (h) vobis nocere poterit, si boni æmulatores fueritis? Manus tua consensus tuus: si diabolo suggerente vel seculo suadente quod non oportet, assensum tuum tenueris, & non dederis membra tua arma iniquitati, nec permiseris regnare peccatum in tuo mortali corpore: bonum te æmulatorem probasti, cui malitia omnino nil nocuit. Impellit diabolus, sed non evertit, si quidem illi tuum negaveris assensum. Iste est, qui stans in paradiso impulsit invidus & evertit, sed consentientes, non resistentes. Est & Mundus impulsor, quia in maligno positus est: impellit omnes, sed & solos evertit amicos suos, id est consentaneos sibi. Ex quibus satis claret, quàm sit homo præcipuus impulsor sui, qui suo, sine alieno impulsu cadere potest, alieno absque suo cadere non potest. Cuinam horum præcipue resistendum? Nempe huic, qui è molestior, quò interior solis deicere sufficit, cum sine ipso alii possint facere nihil.*

IV. Hæc sunt quæ ad notitiam proprii & naturalis instinctus generatim præmittenda fuerunt, nunc ad quædam singularia signa deveniendum est, quibus ejusdem malitia & nequitia evidentiùs innotescat.

I. Nonnulli memores peccatorum suorum, vel acerbissimæ Christi passionis imbre lacrymarum perfusi repente compungi solent, adeo ut etiam in semetipsos flagellis animadvertant: nonnulli etiam supernæ patriæ felicitatem considerantes subitâ quâdam jucunditate affecti extra se rapiuntur: quæ omnia non Dei spiritus, sed amor sui & propriæ mentis acumen, ac præceps quædam naturæ commotio operatur. Quod facilè ex hoc dignoscitur, quia cessante illâ commotione, impetuque sedato frigidi remanent & aridi, ac in solita vitia relabuntur. Spiritus autem divini motio non est otiosa, sed magna operatur, ubi est. Undè sequitur, ex hac parte difficillimam esse spirituum cognitionem, multa enim quæ sunt naturalis instinctus sæpè divino, sæpè etiam diabolico tribuuntur. Debet ergo unusquisque sedulo perferutari cor suum, ne à proprio spiritu decipiat, quem spiritum elationis Gregor. vocat (i). Hoc autem consequi nemo potest, nisi superbiâ è corde expulsâ, sedem Deo in se præparet sui dissidentia & humilitate. *Neque enim receptaculum*

LI 2

spi-

(g) Ser. 85. in Cant. (h) 1. Pet. 3. 12. (i) Lib. 7. mor. c. 3.

Spiritus Dei quisquam efficitur, ut idem Gregorius ait (k), nisi spiritu suo primitus evacuetur: nec requiescit spiritus Dei, nisi super humilem & quietum, & timentem sermones Dei.

2. Contingit aliquando, ut opus aliquod quis incipiat verè propter Deum, eiusque gloriam & honorem, sed quia natura seipsam semper occultè quærit, sensim & non advertens divini beneplaciti in progressu obliviscitur, suumque commodum & delectationem quærit. Quod manifestè vel ex hoc apparet, quia si Deus successum operis infirmitate, vel alio casu impediatur, statim in anima perturbatio, inquietudo, turbidique motus excitantur, adeo ut aegrè divinæ voluntati acquiescat. Pauci sunt, qui perfectam omnino habeant malitiam naturalis instinctus in subtilissima & occultissima sui quæstione. Cum enim omne bonum appetitui consonum sit, facilè ad nos ipsos incurramur, adeo ut etiam in intentionibus, quæ rectæ & divinæ nobis videntur, nos ipsos quæramus: quandoquidem id, quod placitum & commodum nobis est, magis allicit & afficit sensus & cor nostrum, idque potius respicimus in cunctis operationibus nostris, quam quod Dei est. Idem quoque accidit in ipso studio mortificationis, cum præsertim nimis anxium est: nam plerique sensus coercet, affectus cohibent, carnem castigant, ab omni voluptate abstinent, specie quidem virtutis, sed reverà ut videantur ab hominibus, vel ut quædam spiritali delectatione perfruantur. Qui gratiæ instinctu movetur, latere cupit: natura se prodit. Nec ipsi quidem ab hoc malo immunis sunt, qui lumine supernaturali abundant, ob frequentes considerationes, quibus ad seipsos insensibiliter convertuntur.

3. Ad orandum, ad bona opera exercenda sicut oportet, certissimum est nos indigere gratiâ Dei; sed certum quoque est, posse nos sine gratiâ actus virtutum exercere motivo humano, sive ex proprio amore, aut ex timore servili. Estque in nobis tam exiguum lumen; ut certò distinguere non possimus, ex quo principio operemur, divinone an humano, ex charitate an ex cupiditate. Optamus quidem sursum elevare cor nostrum, & ab omni conversione ad nos ipsos emundare; sed hoc ipsum desiderium interdum provenit ex aliquo nostro subtiliori & secretiori emolumento. Possimus enim desiderare ab omni nostro privato amore exui ob alium proprium amorem, possimus propter superbiam amare & optare humilitatem. Fit nimirum in nostris internis actionibus circulus impercep-

(k) In Psal. ult. poenit.

tibilis à nobis ad nos ipsos, semperque manet subtilissima quædam nobisque ignota radix philantia in corde; ita ut nonnunquam tunc maxime à divinis rationibus remoti simus, cum nos illis propiores arbitramur. Eliu Buzites apud Job (l) à spiritu Sancto se incitari credidit ad increpandum ipsum & amicos ejus, cum tamen à solo impetu proprii cordis moveretur. Quare reprehensus à Deo fuit, cujus causam agere videbatur, his verbis (m): *Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitus?* Porro huic similes multi sunt, qui credunt se obsequium præstare Deo, cum eorum amor nihil aliud sit, quam concupiscentia, privati que commodi studium.

4. Si homo spiritualis, ut interdum contingit, aliquo sublimi lumine imbuatur, non facilè credendum est ab infusione gratiæ ipsum oriri; potest enim procedere vel ex naturali mentis acumine, vel ex usu meditandi, vel ex nuda rerum supernaturalium speculatione, jejuna & arida manente voluntate, & omni rore gratiæ destituta. Sicut arbor non ex ramis & floribus, sed ex fructibus æstimatur; ita lumen ex operibus pensari debet, si hæc cum illo consentiunt. Tum solerter indagandum, an quidpiam lumini immisceatur obscurum, impertinens, & à principiis christianæ perfectionis alienum. Nam ut docet Richardus (n), *Cum aliquis ad aliquod bonum movetur facilè & cum aliqua cordis levitate, timendum est, quòd huiusmodi levitas sit à carnalitate, maxime si aliquid ibi annexum sit, quod delectare humanitatem possit.* Item suspecta est cordis alacritas; quando impellitur ad aliquid homo cum quadam vehementia & impatientia dilationis, quia Spiritus sanctus modestus est, & tranquillus, & temperati sunt motus ejus. Rarus & difficilis est purus & verus amicitia amor erga Deum absque ulla sui consideratione. Si possent homines abscondi ab oculis Dei & Mundi, pauci bonum operarentur, pauci abstinerent à malo.

5. Post lapsum turbati, contristari, & quasi desperare se posse proficere, ex occulta superbia, suique confidentiâ procedit. Humilis enim non miratur se labi, novit enim quod sine Deo nihil potest mortalis infirmitas, & ideo gratiæ ejus auxilium petens culpam suam corde contrito & tranquillo detestatur, & velocius surgens cursum suum majori fervore prosequitur. Signum quoque est humani spiritus, cum quis ita suis exercitiis, officiis, ministeriis, tametsi bonis & sanctis adhæret, ut, si inde avocetur, & aliis à superioribus applicetur, in querelas & gemitus erumpat,

(l) Job 23. (m) Job 38.2. (n) In cant. cap. 17.

pat, deque sua perfectione actum putet, ac si mediis ad eam requisitis privetur. Non quia revera ea magis idonea & efficacia ad ejus consecutionem sine, sed quia in his vitioso affectu quiescebat, in his seipsum oblectabat, privatum suum commodum non Dei gloriam intendens. Amat natura quae pulchra, bona, & perfecta sunt, sibi que complacet in illis, atque inde fit, ut in rebus, studiis & operationibus suis, etiam spiritualibus, omnem defectum oderit. Quod si hujusmodi defectus animam cruciat & torquet; evidens est rei pulchrae & bonae amorem ex natura procedere.

6. Mover humanus spiritus homines doctos cupidosque scientiarum ad res divinas & supernaturales discendas & investigandas, ut super alios emineant, ut seipsum praedicent, ut curiositati satisfaciant. Hinc oriuntur verba magnifica, rara, & subtilia à multis prolata & scripta, quorum fructus est pruritus aurium, non salus aut conversio proximorum. Hinc libri Philosophorum stylo sublimi de virtute compositi, utpote spiritu & vitâ destituti, mentem distrahunt & spargunt per multa phantasmata; nec voluntatem accendere possunt ad pietatem, ad charitatem, ad unionem cum Deo. Sermo enim procedens ex instinctu naturae, quamvis in se multa bona contineat, fructu tamen exiguus est, similis aeri sonanti, & cymbalo tinnienti. Verba autem Dei spiritu animata, licet in se exigua & simplicissima sint, uberes fructus parturiunt. Solent etiam humanus spiritus facile distrahi & effundi ad exteriora, & bonarum cogitationum multitudine ac varietate delectari; atque ita avertitur ab unitate, quae summopere experenda & sola necessaria est.

7. Habet humanus instinctus, in his quae pertinent ad virtutem, comitem individuum prudentiam carnis; atque ideo plerique hominum vitae mediocritate contenti ad gradum heroicum non aspirant; omnia enim seipsis metiuntur, non potentia & efficacia divinae gratiae: & quia pati, deijci, & contemni timent; divitias, honores, corporis incolunitatem, cunctaque bona temporalia impensius amant, atque huc dirigunt quicquid agunt, quicquid loquuntur, quicquid meditantur. Se videlicet frui optant tanquam ultimo fine, & se statuentes tanquam idolum sui intentionem à Deo ad seipsum deflectunt, quibusdam quasi praestigis è sede mentis emoti, ut suis commodis obsequantur. Sicut charitas non quaerit quae sua sunt, ita noxius sui amor semper quaerit quod suum est.

Hic adeo prava ac penetrabilis potentiae est, ut non solum terrenis & temporalibus, sed coelestibus etiam & spiritualibus, se immisceat, veneno suo inficiens studium orationis, usum sacramentorum, exercitationes virtutum: in quibus homines vel auram popularem captant, vel sanctitatis opinionem aucupantur, vel lumina à Deo obtinere, mollesque spiritus delicias, atque animi jucunditatem intendunt. Ad ipsa quoque poenitentiae opera permanat hoc virus, nam saepe post lapsum intemè dolet peccator, & vindice poenae carnem castigat, non propter Dei offensam uti par esset, sed ob notam infamiae, vel ob jacturam existimationis, quam apud homines subire formidat: vel quia saltem coram se ipso vult innocens apparere: cum autem in rebus caducis nulla requies inveniatur, tanta est in homine sui amante inconstantia, ut subinde studia & oblectamenta permutans, nec ipse quidem sciat quid velit, aut quid agat. Nunc in spem temerè erigitur, mox labitur in desperationem: nunc futili lætitiâ diffluit, mox marore conficitur. Modum scilicet non habet, nec medium tenet, semper in extremis. Similis est navi, quae vago cursu huc & illuc agitata saepius ad saxa alliditur ac tandem miserabili naufragio perit. Ut enim docuit nos Dominus, *Qui amat animam suam perdet eam.* Ad hunc unum perniciosissimum sui amorem dirigenda sunt quae cumque de humano instinctu dici possunt, quia ab illo omnis humana motio excitatur: quare ipsi eradicando omnis industria adhibenda, ut sint homines docibiles Deo, atque omnes humani affectus à Dei instinctu ad bonum impellantur.

CAPUT XIII.

De consolationibus, & desolationibus. Quae sint earum genera, quae causa. Illarum vicissitudo. Quae in illis pericula, quae damna cavenda. Quomodo anima graviore desolatione probari & purgari soleat.

I. **V**arios esse spiritus, varias item eorum motiones, ex his quae haecenus dicta sunt, perspicuum est. Sed quia omnes illorum instinctus vel in gaudium sive consolationem desinunt, vel in tristitiam sive desolationem; doctrinae ordo postulat, ut de consolationibus & desolationibus hoc Capite agamus. Est autem consolatio, si de Divina sermo sit, suavitas quadam & interna jucunditas ac delectatio, quae animam diversi-

mode afficiens diversa quoque nomina sortita est. Dicitur enim unctio mystica, gustus sapientiae, sapor intimus, fervor devotionis, gratia reficiens, vinum inebrians, gaudium Spiritus sancti, & prae gustatio quaedam caelestium deliciarum. Oritur ex speciali Dei munere, ex testimonio bonae conscientiae, ex voluptate & tranquillitate animae in solo Dei beneplacito & amore quiescentis. Dicitur spiritualis, cum solâ mente percipitur, non defluens in partem sensitivam; undè fit, ut nonnunquam pars inferior arida sit & desolata, dum superior pacatissimâ jucunditate perfuitur. Sensibilis autem nuncupatur, cum solam partem inferiorem afficit. Cum verò à spiritu in sensus, & in corpus redundat, utramque complectitur, sicut scriptum est, *Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum, vivum.* Quamvis enim plerumque contingat, ut ob mutuam concordiam, quâ pars una alteri consentit, gaudia sibi & dolores communicent; fieri tamen potest, ut ex una in alteram parum vel nihil effluat: sicut Christus in passione omni consolatione partis inferioris destitutus fuit. Sicut etiam aeger amarum pharmacum haustus, appetitu quidem inferiori horret, atque ipsum lumere nolle; quia tamen in eo agnoscit latens valetudinis bonum, non solum illud vult, sed etiam gustat, & in ipso delectatur. Hâc autem delectatione, quam quidam substantialem, Augustinus victricem vocat, perfusa voluntas inferiorem appetitum etiam reluctantem ad bonum trahit. De hac scribens Dionysius Cartusianus eam non semper esse sensu perceptibilem asserit (a), sed est, inquit, *verum & spirituale gaudium, seu complacencia voluntatis, quâ in rebus spiritualibus atque in bonis operibus non aliter quam in centro quiescit.* Eandem sic describit Bernardus (b), *Quid aliud est hæc consolatio, quam procedens de spe venigra-tia devotionis, & suavissima delectatio boni, & gustus sapientiae licet exiguus, quibus interim benignus Dominus afflictam refrigerat animam? sed gustus ille nihil aliud est, quam irritamentum desiderii, & incentivum amoris, sicut scriptum est (c) Qui edunt me adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitient.* Richardus item à S. Victore de ea sic loquitur (d). *Absque dubio amor Dei quanto plenius omnem alium affectum vincit, tanto uberius animum internâ jucunditate reficit. Sub hoc itaque statu mens sicut mel de petra, oleumque de saxo durissimo: sub hoc statu stillabunt montes dulcedi-*

(a) Lib. 1. de contempl. art. 12. (b) Ser. 1. de omnibus Sanctis. (c) Ecc. 24. 29. (d) De grad. viol. charitatis.

nem, & colles fluent lac & mel: sub hoc statu animam esurientem & sitientem sæpè Dominus visitat, sæpè internâ suavitate satiat, spiritusque sui dulcedine inebriat.

II. Triplex igitur est consolatio, vel enim in solo sensu, vel in sola mente, vel in utroque percipitur. Primum genus aliquando à Deo, aliquando à dæmone, vel à natura procedit: ab effectibus autem ejus origo discernitur. Cum à Deo est, mentem illustrat, patientiam corroborat, fiduciam erigit, voluntatem accendit, evagationem excludit, sensus reficit, & à rebus terrenis avellit, ac tandem desinit in veram & solidam secundi vel tertii generis consolationem. Hæc gratia, ait Cassianus (e), *nonnunquam negligentes ac resolutos inspiratione sancta, & abundantia spiritualium cogitationum visitare non veniit, sed inspirat indignos, excuscitat dormientes, & illuminat obscuros ignorantiae cæcitate, clementerque nos arguit atque castigat, inscendens se cordibus nostris, ut vel si de inertie somno, compunctione ipsius instigati consurgere provocemur.* Hi nimirum sunt effectus gratiae sensibilis, cum à Deo immittitur, quos etiam sic describit Richardus (f): *Visitatione gratiae consolatur Deus pusillanimitatem nostram, juvat infirmitatem, excitat voluntatem.* Et quid mirum, si infirmus ungetur gratiâ, cum etiam malus consecratur Domino, cum benefecerit ei? Hujus ergo dulcis affectus causa est interdum non gratiae copia, sed mentis inopia. Quæ verò à dæmone provenit, tenebras & caliginem ingerit menti, facitque hominem superbum, pervicacem, impatientem, indocilem, ac tandem in carnis illecebras impellit: nihil enim jucundi nobis objicit callidus hostis, nisi ut venenum melle illitum incautis propinet. Ejus dolos his verbis detegit Richardus (g): *Fit aliquoties affectus iste dulcis à malo spiritu, ut dum nimirum ei creditur, eique dum valde delectat inheretur, ad debilitatem cordis homo perducatur.* Item ut per illius occupationem ab utiliori opere revocetur: & ut ejus abundantia fratus se perfectum credat, & ad profectum minus exerceatur. Natura autem, cum in omnibus sua commoda quærat, se semper pro fine habet, & in seipsa quiescit. Ideo tutissimum est, hanc sensibilem consolationem nunquam desiderare, nam vita Christiani est bene facere, & malè pati. Sæpè etiam decipimur, eam à Deo esse existimantes, cum à natura vel à dæmone sit. O quam frequenter, exclamat idem Richardus (h), *imperfecti &*

(e) Coll. 4. Cap. 5. (f) In cant. cap. 6. (g) Ibid. (h) In cant. cap. 33.

ignari gratiæ moventur carnali gaudio, vel naturali alacritate, & moveri se arbitrantur spiritali consolatione? Undecumque verò procedat, non debet homo è nihilo suo exire, neque ei adherere, sed soli Deo, ut semper ei vertatur in bonum. Secundum genus non nisi à Deo esse potest, qui solus humanæ menti illabatur: ejus autem derivatio ad partem inferiorem, tamen naturaliter fieri potest, divinæ tamen largitati ut plurimum tribuitur, quæ nostram imbecillitatem dulcedine illâ allicit & confortat. Tunc verò à Deo esse evidens erit, si illâ præsentem non extollimur, illâ abeunte non affligimur, sed cum humilitate & gratiarum actione eadem utimur tanquam conditura, quâ inferior appetitus ad solidum cibum edendum excitetur. Primum genus incipientium, reliqua proficientium & perfectorum sunt. Consolatio perfecta quasi cælum serenum nullâ nube obductum, nullo vento perturbatum, eâ pace & tranquillitate animam replet, quam mundus dare non potest. Pignus est felicitatis æternæ mentem à sensibus abstractam in Deum transferens, omni gaudio terreno procul expulso. Non enim datur cœlestis consolatio admittentibus alienam, nec simul esse possunt delictiæ spirituales cum gaudio iniquitatis & vanitatis. Præclare Hugo in Miscellaneis (i): *Spiritus diaboli operatur gaudium iniquitatis, & spiritus mundi operatur gaudium vanitatis. Et sunt mala gaudia ista, quoniam alterum culpam habet, alterum occasionem culpæ. Venit autem spiritus Dei, cum ejecti fuerint spiritus mali, & intrat habitaculum cordis, operatur gaudium suum, gaudium veritatis contra gaudium iniquitatis, gaudium felicitatis contra gaudium vanitatis. Et expellunt bona gaudia gaudia mala. Et cum ipsa cor implere ceperint, tunc primum agnoscit homo, quod prima vera non fuerunt: quoniam nec plena esse potuerunt in gaudio iniquitatis, nec permanentia in gaudio vanitatis.*

III. Consolatio sensibilis, cum non provenit à substantiali, impertitur à Deo incipientibus & imperfectis, ut illos ad serviendum sibi hæc quasi mercede alliciat, & ab amore seculi abducatur: sunt enim velut infantes, quibus lacte opus est, non escâ: donec adoleant. Quia tamen ex se minimi momenti est, nec ullam gignit aut denotat sanctitatem, pericula ingentia in ejus usu occurrere solent. Nam quidam eâ abutuntur ad inanem fiduciam, ad jactantiam, ad exterram ostentationem. In quo plurimi saltantur, ut docet Guillelmus Abbas (k) verus auctor libelli ad Fratres de monte Dei inter opera

Bernardi, qui cum pascuntur pane filiorum, jam se esse filios arbitrantur, & deficientes, undè proficere debebant, ex visitante gratia evanescent à conscientia sua, arbitantes se aliquid esse, cum nihil sint. Pascuntur enim à patre Deo aliquando de pretiosiore gratiæ substantia servi ut affectent esse filii: ipsi verò gratiæ Dei abutentes efficiuntur inimici. In eandem sententiam sic differit Taulerus (l): Effectus amoris quandoque magnum aliquid esse videtur, ut est jubilatio, devotio, & alia hujusmodi; sed non semper potiora, meliora, que sunt, cum & sine vera possint charitate subsistere, & natura sæpè hujusmodi saporem ac dulcedinem ministrare solet: vel etiam Deo permittente malignus spiritus ea in homine excitare queat, ut aliquo ille in pretio ab aliis habeatur. Falsam quoque consolationem in aliqua pia exercitatione interdum injicit dæmon, ut in recitandis precibus, in visitandis Ecclesiis, in legendis spiritualibus libris, ut eâ sanctitatis fictitiâ imagine tepidi homines decepti oblatranti conscientiæ satisfaciant, & quasi jam securi obdormiant in peccatis. Nec mirandum, inquit Aelredus Abbas, (m) hæc gratiam reprobis & electis plerumque esse communem, cum excellentiora illa charismata, sermo videlicet scientiæ, prophetia, genera linguarum, gratia miraculorum, etiam reprobis noverimus esse impertita. Nam & Saul inter Prophetas, & inter Apostolos Judas, & infra (n). Nemo ergo secundum primum illud visitationis genus suam metiatur sanctitatem, quod & reprobis nonnunquam accidere manifestum est. Richardus etiam de hac rescribit (o): Dulcis in Deum affectus quodammodo carnalis est & fallax, & humanitatis interdum potius, quam gratiæ: cordis, quam spiritus, sensualitatis, quam rationis. Alii hæc ubertate sensibilis consolationis repleti ad eò indiscretè se gerunt, ut nimium indulgentes affectui, vel seipsos ultra vires externis poenitentiae operibus excruciantes, salutem corporali plurimum noceant. Alii æstu illo perciti multa temerè statuunt, & ad ea vota se obligant, quibus postea natura succumbit, & illo impetu sedato omnino servari non possunt. Hi modum non habent, nec affluentiam gratiæ uti sciunt, putantes sibi licere quicquid vehemens & immoderata devotio suggerit. Seraphicus Doctor (p) optimum istis consilium præbet, ut se interdum ab hujusmodi vehementia subtrahant, nec se totos illi immergant, sicut

scriptum

(l) Instit. 2. cap. 18. (m) Lib. 2. speculi charit. c. 9. (n) Cap. 10, (o) In Cap. 4, 6. (p) De prog. Rel. prog. c. 21

(i) Lib. 1. tit. 103. (k) Cap. 144

Scriptum est (q), Mel invenisti, comede quantum sufficit. Vilius enim est, ait ille, ad horam habere temperantius gratiam devotionis, quam omnino exhaustis viribus & destructa virtute naturali totaliter eam perdere, & irrecoverabiliter eam carere: quia sic destructi postea nimis incipiunt sibi met compati, & ut recuperent vires amissas per indiscretionem, non solum delicatius, sed etiam dissolutius se habere. Sunt etiam alie sensibiles oblectationes, quas aliquando imperfectis largitur Deus, quales sunt, teste eodem (r) Bonaventura, mirabilis fragrantia odoris, ineffabilis suavitas saporis, & hymnidica melodia vocum & sonorum, & tactu perceptibiles experientie indicibilium suavitatum, quae cum vere sunt & a Deo, possumus existimare, quod aut dentur quibusdam novis & rudibus, qui spiritualia nondum intelligunt, ut saltem per sensibilia consolentur in Domino, qui veritatem pure spiritualium non cognoscunt: aut quod ideo dentur etiam perfectioribus propter redundantiam interioris dulcedinis, ut, sicut anima communicat corpori suo, quasi comiti & socio via, passiones suas, ira & communicet consolationes. Magnam tamen cautelam in his percipiendis adhibendam esse docet idem Sanctus, quia multi seducuntur in eis, putantes esse a Deo, quod forte est phantastica deceptio, & aliqui putant esse aliquid magis, quod in se nullius est meriti. Et aliqui extolluntur de talibus apud se, & jactant se quasi de singulari gratia sanctitatis. Illi vero, qui carnalibus delectationibus assueti & nondum bene purgati sunt, solliciti cavere debent, ne abundantia coelitus immisae consolationis ad corpus emanans in carnalem delectationem, ad quam propensi sunt, turpiter desinat: quod nonnunquam incipientibus, Deo permittente, contingere & Bonaventura testatur (s), & experientia demonstrat. Ceterum spirituales consolationes, quae in sola mente percipiuntur, solidiores sunt, & jam adultae virtutis comites, atque charitati dant incrementum. Has viri sancti, cum desunt, non optant; cum adfuerint, diligentissime custodiunt; cum auferuntur, patienter ferunt, Deum solum, non ejus dona quaerentes, semperque parati illis carere. Docet Bernardus (t) nihil efficacius esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inveniamur non alium sapere, sed timere. Time, inquit, cum arripserit gratia, time cum abierit, time cum denuo recedat. Cum adest, timendum ne non digne opere-

mur ex ea: cum recesserit, multo magis timendum, quia ubi deficit nobis gratia, & nos deficiamus, quia reliquit nos custodia nostra.

IV. Ideo ille beatus dicitur (u); qui semper est pavidus: multae siquidem sunt vicissitudines rerum, multa mentis humanae instabilitas, multiplex divinae providentiae operatio. Sereno diei nox turbida succedit, & post maximam ubertatem rerum omnium egestas subsequitur. Saepè vertitur cithara in luctum, gaudium in moerorem; & vix gustata primoribus labiis divina dulcedo in amaritudinem amarissimam commutatur (x). Sic transeunt suis spatiis universa sub caelo, & qui dixerat in abundantia sua, Non movebor in aeternum (y); mox cum gemitu ait, Avertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus. Ex quo discimus, ne minem securum esse in die virtutis suae, ac propterea necessarium esse ad Deum jugiter clamare, cum defecerit virtus mea, ne declinquas me (z). Optime Bernardus de plenitudine sua verbum bonum eructans (a): Spiritus venit & vadit prout vult, & nemo facile scit unde veniat, aut quò vadat. At istud sine damno fortasse salutis nescire licet. Ceterum quando veniat, vel quando vadat, id plane periculosissime ignoratur. cum enim hoc Spiritus sancti circa nos dispensatorie vicissitudines vigilantissime observantur, sit ut nec absentem desideres, nec presentem glorifices. Nonne qui idcirco recedit, ut avidius requiratur: quoniam modo si abesse nescitur, requiritur? Et rursus, qui dignanter ad hoc redit ut consolatur: qualiter digne profusa maiestate suscipitur, si nec adesse sentitur? Mens ergo quae ignorat abscessum, patet seductioni: & quae reditum observat, erit ingrata visitationi. Vigilandum proinde omni hora, quia nescimus quà hora Spiritus venturus sit, seu iterum abiturus. It & redit Spiritus, & has alternare vices non cessat in his, qui spirituales sunt, vel quos potius spirituales proinde ipse creare intendit, visitans diluculo, & subito probans. Harum autem vicissitudinum in spiritualibus hominibus hic ordo est, teste Gregorio (b). In inchoatione inveniunt blandimenta dulcedinis, in medio certamina tentationis, ad extremum perfectionem plenitudinis. Prius dulcia suscipiunt quae consolentur, postmodum amara, quae exercent, & tunc demum suavia atque sublimia, quae confirmant. Idem alibi (c). Omnipotens Deus, quos in aeternum diligit, aliquando ad tempus relinquit. Unde scriptum est (d).

Ad

(q) Prov. 15. 16. (r) Ibid. c. 20. (s) Ibid. 18. (t) In cant. serm. 50.

(u) Prov. 28. 14. (x) Eccl. 3. 1. (y) Psal. 29. (z) Psal. 70. (a) Ser. 17. in Cant. (b) Lib. 24. mor. c. 7. (c) Lib. 20. mor. c. 19. (d) Isai. 54. 7.

Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna miseratus sum tui. „Sanctus etenim suos Dominus veniendo „adjuvat, relinquendo probat, donis firmat, „tribulationibus tentat. Iterum Bernardus de Verbi visitationibus sermonem habens, *subitò*, ait (e), „dum teneri putatur elabitur: & rursus „lacrymanti & insectanti occurrens comprehen- „di patitur, sed minimè retineri, dum subitò ite- „rum quasi è manibus evolat. Et si institerit pre- „cibus & fletibus devota anima, denuò reverte- „tur, & voluntate labiorum ejus non fraudabit „eam; sed rursus mox disperebit, & non vide- „bitur; nisi iterum toto desiderio requiratur. „Ita ergò & in hoc corpore potest esse de præ- „sentia sponsi frequens lætitia, sed non copia: „quia & visitatio lætificat, sed molestat vicissitu- „do. Sic prævenit Deus incipientes in benedi- „ctionibus dulcedinis, quibus deinde suavia sub- „trahit, ut ablactatos à delitiis ad solidiora & per- „fectiora per varias amaritudines & afflictiones „perducatur. Hæc autem omnia dura & amara, quæ „Deo agente vel permittente patitur fidelis ani- „ma, desolationes nuncupari solent, quarum no- „titia licet ex his, quæ de consolationibus dicta „sunt, haberi possit, majoris tamen claritatis gra- „tiâ de illis seorsum agendam est.

V. Et primò quidem observandum est, dupli- „cem esse desolationem, sensibilem unam, alteram „substantialem: illa manet in sola parte inferiori, „hæc ita afficit sensus, ut etiam in voluntatem tri- „stitionem derivet, eamque frangat & dejiciat, ut non „nisi ægrè & cum maxima difficultate spirituales „exercitationes aggrediatur. Illa nihil aliud est, „quàm tædium, angor, & ægritudo partis inferioris „nullum ex rebus spiritualibus gaudium sive „consolationem sensibilem percipientis: hæc men- „tis obtenebratio, & voluntatis ægritudo est adeò „terribiliter excrucians animam, ut poenis inferni „similis esse videatur. Quæ sensibilis tantum est, „& à Deo, & à dæmone esse potest: à quo autem „sit, effectus ostendunt. Potest etiam à natura „provenire, quæ cum seipsum in omnibus quæ- „rat, deficiente solatio contristatur, & ab operi- „bus sanctis abhorret, fucata gaudia quærens in „creaturis. Cum à dæmone procedit, fit homo im- „patiens, tepidus, inconstans, plenus diffidentia & „desperatione. Cum audit mentionem fieri crucis, „patientia, humilitatis, tædium & horrorem osten-

dit, & à proposito virtutis resiliens ad infana „mundi carnique solatia convertitur. Cum autem „à Deo est, ad creaturas non divertit, nec ullam „in illis reperit consolationem: nullam obscurita- „tem, nullum virtutis horrorem sentit; sed fixus in „Deo manens in piis exercitationibus perseverat: „& quò gravior est sensibilis desolatio, eò magis „in illo crescit substantialis consolatio, atque am- „plius lætatur, quòd Deo serviat propter ipsum „solum, nullà existente in sensibus suavitate, & „nullo sibi proposito gaudio, nisi æterno. Si- „cut ægrotus, cui cibus omnis fastidio est, si „crederet stomacho ad cujusvis rei comesti- „bilis aspectum nauseanti, nullum prorsus ali- „mentum sumeret, nisi optimè nosset, neminem „sine cibo vivere posse, ac propterea seipsum im- „pellit ad comedendum, non obstante appetitûs „repugnantia: ita desolatus spiritualibus exerci- „tiis, licet cum tristitia & difficultate, incum- „bit, non sensibili dulcedine illectus, sed eorum „necessitate convictus.

VI. Observandum secundò est, sensibilem „desolationem, cum sola est & mentem non affi- „cit, à viris probis & spiritualibus facile tolerari, „cum præsertim experientia didicerint, auferrî „quidem ad tempus sensibile gaudium, sed cumu- „latius restitui, cum quis ejus subtractionem ex- „celso animo ferens divino beneplacito generosè „acquiescit. Hujus vicissitudinis multæ sunt cau- „sæ, nam Deus homini consolationem largitur, „ne deficiat; desolationem, ne superbiat: illa „excitat spem, hæc audaciam reprimit: illa eri- „git pusillanimitatem, hæc parit humilitatem. „Sive autem accedat, sive recedat gratiæ dulca- „do, diligenti Deum cooperatur in bonum. „Tribuit eam cui vult, & quando vult, eamque „subtrahit tempore opportuno, ne magnitudo „consolationis extollat, ne quasi jure heredita- „rio possideatur, ut sciat hoc donum non esse vo- „lentis neque currentis, sed Dei miserentis; ut „profundius seipsum cognoscat, ut propriam fra- „gilitatem vereatur, ut semper humilis perseve- „ret; ut habitam gratiam diligentius custodiat, „& amissam ardentius quærat; ut aliorum affi- „ctionibus compati discat, ut patientiæ exhibi- „tione pro peccatis satisfaciatur, ne caro deficiat, „quæ dulcedinem spiritûs diu sustinere non possit; „ut nimia affectio ad Dei dona tollatur, ut gratis „serviat Deo, nec sit veluti *amicus socius mensæ*, „qui non permanebit in die tribulationis (f); ut pro- „betur virtus, sicut scriptum est (g). *Quia acceptus*

M m

4708

(e) Ser. 32. in Cant.

(f) Eccl. 6: 10. (g) Tob. 12: 13.

eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te; ut ex momentanea hujus vitæ defolatione conjiciat, quàm malum & amarum futurum sit à facie Dei in æternum separari. Præcipua autem ejus subtractionis causa, si Bernardo credimus, superbia est; „Non sine causa, inquit, (h) invasit me languor iste animi, & mentis hebetudo, in solita quædam inertia spiritus. Currebam bene, nè: sed ecce lapis offensionis in via, impegi & corruì: superbia inventa est in me, & Dominus declinavit in ira à servo suo. Hinc ista stertilitas animæ meæ, & devotionis inopia quam patior. Quomodo ita exaruit cor meum, coagulatum est sicut lac, factum est sicut terra sine aqua? Nec compungi ad lachrymas queo, tanta est duritia cordis. Non sapit Psalmus, non legere libet, non orare delectat, meditationes solitas non invenio. Ubi illa inebriatio spiritus? Ubi mentis serenitas, & pax & gaudium in Spiritu sancto? Ideò ad opus manuum piger, ad vigilias somnolentus, ad iram præceps, ad odium pertinax, linguæ & gulæ indulgentior, segnior obtusiorque ad prædicationem. Heu! omnes montes in circuitu meo visitat Dominus, ad me autem non appropinquat. Et post pauca hanc subtractionem superbiæ omninò adscribendam esse sic concludit. „Nec dubites in causa esse superbiæ, etiamsi non appareat, etiamsi nihil tibi conscius sis; quod enim tu nescis, scit Deus, & qui te judicat ipse est. Numquid qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergò argumentum superbiæ privatio est gratiæ. Quanquam tamen interdum subtrahitur gratia, sive retrahitur, non pro superbiâ quæ jam est, sed quæ futura est, nisi subtrahatur. Habes hujus rei evidens documentum de Apostolo, qui stimulos carnis suæ sustinebat invitus, non quia extolleretur, sed ne extolleretur. Sed sive jam existens, sive nondum; superbia tamen semper causa erit subtractæ gratiæ. Non excludit alias causas Bernardus, sed hæc potissima est, cui probatio & purgatio animæ ab omni adhæensione ad se suæque commoda proximè accedit, ut ab omnibus delictis etiam spiritualibus avulsa, ad intimam cum Deo unionem disponatur.

VII. Perficitur hæc purgatio miris & acerbissimis modis; nam in parte inferiori privatur homo omni sensibili dulcedine, lachrymæ devotionis arefcunt, fontes gratiarum exsiccantur. Vertitur æstas in hyemem, & qui potabatur fon-

(h) Ser. 54. in Cant.

te voluptatis, repletur amaritudine, dicens cum Tobia, (i) *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video?* & cum Isaiâ, (k) *Aruit herba, defecit germen, viror omnis interiiit.* Quandoque etiam terrenis facultatibus spoliatur, deseritur ab amicis, traducitur per ora omnium tanquam illusus, despicitur tanquam infans, vitæ morelque ejus ubique infamantur, gravibus morbis corripitur, à dæmonibus vexatur, & quocumque se vertit, nihil ei occurrit, nisi afflictiones, irrisiones, persecutiones, & plurima mortis imago. In parte verò superiori densissimâ caligine mens obscuratur, languet voluntas nunquam inveniens consolationem, nec in Deo, nec in creaturis: omnis æstus amoris refrigerat, & quod gravissimum est, tot tentationibus premitur, ut sibi sæpius videatur dissidentia, blasphemii, ac desperationi consensum præbuisse. Hoc horribile tormentum pœnis inferni assimilant, qui experti sunt; ejus autem mirabile exemplum habemus in vita B. Angelæ de Fulgineo, quæ maluisset omne genus martyrii subire, quàm talem defolationem pati, ut ipsa de se scribit. Simili modo probata fuit per totum quinquennium in camino tribulationis S. Magdalena de Pazzis (l), arida, desolata, ab omnibus derelicta, à dæmonibus flagellata, blasphemiarum tentationibus vexata, ac usurationis ferè destituta. Aliâ exempla prætermitto, & ad remedia accedo, quorum primum est causam defolationis accuratè investigare; nam si procedit ex culpa & negligentia nostra, ea deleri per poenitentiam, & emendari debet. Si ex diaboli impugnatione, illi obfistendum est. Si ex divina dispositione, fortiter ferenda ejus animadversio, & patienter expectandum, donec discutiatur caliginem, & suam iterum infundat suavitatem. Deinde fateri oportet, quòd nemo ex se aliquid habet, præter vitia & defectus: atque ideò bonum est præstolari cum patientia salutare Dei: nec deferendum aut minuendum est orationis studium, sed potius augendum exemplo Christi, qui factus in agonia prolixius orabat. Sicut autem ille non petiit à Patre ut à cruce liberaretur, sed ut fieret voluntas ejus: ita nos in omni pressura divino beneplacito nos offerre & subdere debemus, eique gratias agere, dicentes cum S. Job, (m) *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum.* Tum cogitandum est, à Deo immitti vel permitti defolationes ad illud ipsum emolumentum,

(i) Tob. 5:12. (k) Isai. 15:6. (l) Vita 6:2. (m) Job 2:21.

rum; propter quod vir probus consolationes expetit, ad mentis scilicet illustrationem, ad ampliore rerum divinarum cognitionem, ad humilitatem, ad fortitudinem, & ad ardentissimam charitatem consequendam. Neque omittendæ tempore desolationis consuetæ exercitationes; neque mutanda quæ alio tempore constituta sunt: non enim potest sibi bene consulere animus ægeri. Nobis denique persuasissimum esse debet, desolationes munera singularia divinæ providentiæ, experimenta solidæ virtutis, & maximi erga nos amoris indicia esse, quæ non nisi per fidem percipi possunt. Idem in omni tribulatione vitam pacatam & quietam degere & conservare par est, *Iustus enim ex fide vivit*, ut ait Propheta, (n) & confirmat Apostolus, vivit nimirum vitâ spirituali, quæ ex principiis fidei nata, iisdem regitur & roboratur. Fides autem docet, probari iustos afflictionibus sicut aurum in fornace, momentaneum hoc & leve tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus in nobis operari, Deum nobiscum esse in omni angustia, ejus nutu cuncta disponi, tristitiam tandem in gaudium mutari, sicut dicit Psalmus, (o) „Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum, & ostendam illi salutem meam. Quæ verba exponens Bernardus (p) sic loquitur. „Cum ipso sum in tribulatione, ait Deus: & ego „aliud interim requiram quàm tribulationem? „Mihi adherere Deo bonum est, non solum autem; sed & ponere in Domino spem meam: „quia eripiam eum, inquit, & glorificabo eum. „Bonum mihi Domine tribulari, dummodo ipse „sis mecum, quàm regnare sine te, epulari sine te, „sine te gloriari. Bonum mihi Domine in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te „mecum, quàm esse sine te vel in cælo.

CAPUT XIV.

De Ecstasi & Raptu. Quid & quotuplex sit Ecstasis. Quæ ejus causa, qui effectus. In quo differat à raptu. Quibus signis Ecstases & raptus divini à naturalibus & demoniacis discernantur.

I. DE triplici instinctu, divino, diabolico, & humano hæcenus, sicut potui, disserui, asserendo quæ certa sunt, de incertis dubitando: reliquum est, ut de veris ac divinis revelationibus à falsis & diabolicis discernendis

(n) Habac. 2. 4. Rom. 1. 17. (o) Ps. 90. (p) Ser. 17. in hunc Psalm.

consequenter agam; quæ tractatio difficillima est, propter varias diaboli fraudes & illusiones. Quia verò ut plurimum nihil homini revelatur, nisi prius extra sensus raptus fuerit, & visio sive apparitio aliqua præcesserit; ideo prius de Ecstasi & Raptu, deinde de visionibus & apparitionibus, demùm de revelationibus tractabo, ea breviter attingens, quæ ad meum propositum pertinent, curiosis & superfluis quæstionibus prætermittis. Ecstasis idem est ac mentis excessus, quando sensus externi ita sunt impediti, ut non solum non operentur, sed nec operari possint, aut ab objectis exterioribus excitari. Augustinus describens Ecstasim ait, (a) *Ecstasis est mentis alienatio à sensibus corporis*. Et alio modo, *Ecstasis est mentis excessus, quod aliquando pavore contingit, nonnunquam verò per aliquam revelationem, & alienationem à sensibus corporis, ut spiritus, quod demonstrandum est, demonstratur*. Cum enim sensus impediunt mentem, ne divina percipiat, ideo Ecstasis necessaria est, ut occulta sapientiæ suæ manifestet homini Deus, & mirabilia sua in eo operetur. Seraphicus Doctor hanc Ecstasis definitionem laudat: (b) *Ecstasis est deserto exteriori homine sui ipsius supra se voluptuosa quædam elevatio ad superintellectualem divini amoris fontem*. In Ecstasi enim supernaturali, de qua nobis præcipuè sermo, rapitur anima extra sensus ad amandum Deum, vel ad ipsum audiendum cessante strepitu & inquietudine sensuum & creaturarum. Mystici verò magis propriè Ecstasim esse dicunt elevationem mentis in Deum cum abstractione à sensibus exterioribus ex magnitudine ipsius elevationis procedentem. Anima siquidem, cum sit virtutis finitæ, quæ intensus & efficacius actui virtutis potentia attendit, tantò magis in actibus altiorum remittitur; & quò magis elevatur, eò amplius retrahitur; ita ut aliquando omni sensuum usu destituatur, nec præsentia cernens, nec voces loquentium percipiens, cum videlicet divinis rebus inspiciendis ac diligendis, Deo illam trahente & illuminante, magnâ intentione incumbit. Sola potentia vegetativa, ut docet S. Thomas (c), ab actibus suis in Ecstasi non cessat, quia per modum naturæ solis actibus primarum qualitatuum operatur, non autem ex intentione animæ, cum non sit cognoscitiva: alioquin cessantibus ejus operationibus

M. m. 2. c. 1. 1. c. 1. c. 1.

(a) Lib. 2. ad simplic. q. 1. in Psalm. 67. (b) De gradib. contempl. (c) 2. 2. q. 173. art. 3. & de verit. q. 13. art. 4.

cessaret nutritio, quæ semper animali est necessaria, ex quo sequeretur actualis animæ à corpore separatio, quæ ad Ecstasim non requiritur; sed tantum ne ad phantasmata, & ad objecta sensibilia convertatur, ut possit ad divina elevari, quæ omnia phantasmata, omnemque speciem intelligibilem creatam excedunt. Quidam Philosophi Ecstasim fieri existimârunt, animâ à corpore ipsâ separatâ, & ad ipsum post raptum redeunte. Quam opinionem exemplo probant Eri Armenii, qui ut narrat Plato (d), pro mortuo habitus animâ redeunte revixit, & præmia ac pœnas alterius vitæ enarravit. Refert quoque Plinius (e) Hermotimi Clazomenii animam relicto corpore errare solitam vagamque è longinquo multa annuñciasse, quæ nisi à præsentem nosci non possent, donec ejus inimici corpore cremato remeanti animæ velut vaginam ademerunt. Sed hæc ad fabulas, vel ad ludibria demonum referenda sunt, ut observant ex nostris Origenes (f) & Tertullianus (g) An verò anima per divinam potentiam in altiori ac vehementiori raptu è corpore interdum abierit vel abire possit, quæstio anceps & difficilis est: nam Apostolus (h) raptus ad tertium cœlum se nescire professus est an in corpore vel extra corpus id contigerit. Quod autem tantus vir ignoravit, nostrum non est definire. Quis enim, inquit Augustinus de Pauli raptu doctissime disputans (i), audeat dicere se scire, quod se nescire Apostolus dixit? Eadem ignoratio Theresiæ mentem invasit, raptus enim effectus describens in Castro animæ, ait (k), An in corpore, vel extra corpus hæc gerantur dicere nequeo: certe jurejurando asserere non ausim, animam in corpore tunc esse, uti nec corpus intervea sine anima vivere. Tum aliquâ adhibitâ similitudine ad ejus rei explicationem concludit se nescire quid dicat. At verò Catharina Senensis (l) & ipsa divina patiens ulterius progredi non dubitavit pro certo asserens, animam suam aliquando è corpore discessisse, & bona immortalia degustasse: quam animæ à corpore separationem ad tempus fieri nonnunquam posse, non viribus naturæ, sed divinæ virtutis omnipotentia, manifestum est.

II. Audiamus expertos, ipsi nos docebunt, quid anima agat, vel potius quid pariat; cum in sublime raptus sensus & corpus deserit, Deique

(d) Lib. 10. de Rep. Max. Tyrinus serm. 28. (e) Lib. 7. hist. nat. c. 52. (f) Lib. 3. adv. Celsum. (g) Lib. de animac. 44. (h) 2 Cor. 12. (i) Lib. 12. de Ger. ad lit. c. 1. (k) Mans. 6. c. 5. (l) Epist. 12. ad P. Raym.

præsentia fruitur in placida atque dulcissima contemplatione. Augustinus humanam mentem posse divinitus rari ex hac ad Angelicam vitam, anequam per mortem carne solvatur, asserit his verbis. „ Sic enim, inquit, (m) raptus est qui adivit illic ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui; ubi usque adeo facta est ab hujus vitæ sensibus quædam intentionis aversio, „ ut sive in corpore, sive extra corpus fuerit, id est, utrum sicut solet in vehementiori ecstasi „ mens ab hac vitâ in illam vitam fuerit alienata „ manente corporis vinculo, an omnino resolutio „ facta fuerit, qualis in plena morte contingit, „ nescire se diceret. Ita fit, ut & illud verum sit „ quod dictum est, Nemo potest faciem meam „ videre, & vivere, quia necesse est abstrahi ab hac vita mentem, quando in illius ineffabilitatem visionis assumitur; & non sit incredibile „ quibusdam sanctis nondum ita defunctis, ut sepe „ pelianda cadavera remanent, etiam istam excellentiam revelationis ejus concessam fuisse. „ Quod existimo cogitasse illum, qui noluit dicere. Idem explicans Psalmistæ verba dicens, (n) ego dixi in excessu mentis meæ, ubi ipse legit in ecstasi mea, sic loquitur: (o) „ Videtur „ mihi qui hoc dixit levasse ad Deum animam „ suam, & pervenisse spirituali quodam contactu „ ad illam incommutabilem lucem, camque infirmitate conspectus ferre non valuisse: & in „ suam quasi ægritudinem atque languorem iterum recidisse, & comparasse se illi, & sensisse „ adhuc contemperare non posse aciem mentis „ suæ luci sapientiæ Dei. Et quia hoc in ecstasi „ fecerat, abreptus à sensibus corporis & subreptus in Deum, ait: Ego dixi in Ecstasi mea. „ Vidi nescio quid in ecstasi, quod dñi ferre non „ potui: & reddidit mortalibus membris & multis mortalium cogitationibus à corpore, „ quod aggravat animam, Dixi. Quid? Proje- „ ctus sum à facie oculorum tuorum. Longè sursum „ es, longè deorsum sum. Abbas Joannes apud Cassianum, quid sibi in ecstasi contingeret, sic enarrat. (p) „ Memini me in hujusmodi raptum „ frequenter excessum, ut obliviscer me sarcinâ corporeæ fragilitatis indutum, mentemque „ meam ita omnes exteriores sensus subito re- „ spuisse, & à cunctis materialibus rebus omnimodis exulasse, ut neque oculi, neque aures „ meæ proprio fungerentur officio, & ita divinis meditationibus ac spiritualibus theoriis „ animus

(m) Epist. 102. (n) Ps. 30. (o) Ser. 63. de verbis Domini. (p) Collat. 19. c. 4.

animus replebatur, ut sæpè ad vesperam cibum me percepisse nescirem, ac sequente die de hesternâ absoluteione jejunii penitens dubitarem. His Bernardus adstipulatur, quem ex propria experientia loqui nemo ambigere potest. Ego, inquit, (q) non absurde sponsa ecstasim vocaverim mortem, quæ tamen non vitæ, sed vitæ eripiat laqueis: si tamen eo usque mente secedat & avolet, & hunc communem transcendat usum & consuetudinem cogitandi. Quid enim formidetur luxuria, ubi nec vitæ sentitur? Excedente quippe animâ, si non vitæ, certè vitæ sensu, necesse est etiam nec vitæ tentatio sentiat. Utinam hæc morte ego frequenter cadam, ut evadam laqueos mortis, ut non sentiam vitæ luxuriantis mortisera blandimenta. Bona mors, quæ vitam non auferit sed transfert in melius: bona, quæ non corpus cadit, sed anima sublevarur. Verùm hæc hominum est. Sed moriatur anima mea morte etiam, si dici potest, Angelorum, ut presentium memoriâ excedens, rerum se inferiorum corporearumque non modo cupiditatibus, sed & similitudinibus exuat, sitque ei pura cum illis conversatio, cum quibus est puritatis similitudo. Idem alibi loquens de anima cui datum est excedere, & cum Verbo esse, eoque frui ad jucunditatem; ait: (r) Pergat quis forsitan querere à me Verbo frui quid sit? Respondeo: Quarat potius expertum à quo id quarat. Aut si & mihi experiri daretur, putas me posse eloqui quod ineffabile est? Aliud mihi cum Deo, solo arbitro Deo: aliud vobiscum mihi. Illud licuit experiri, sed minime loqui. Non docet hoc lingua, sed docet gratia. In raptu enim supernaturali non solum loqui, sed etiam concipere non potest anima quod videt, eo ipso tempore quo videt: tum quia objectum cum sit infinitum omnes conceptus, omniumque verborum vim & energiam excedit: tum etiam quia iudicium ferri de eo non potest, nisi se mens ad actionem suam convertat; id verò, quamdiu divinis inspiciendis inhæret, non est in ejus potestate; nam adeò intimè unitur objecto, ut nullam vim habeat ad alteram actionem eliciendam. Reversa autem ab ecstasi felicitatem quæ potita est verbis exprimere nequit, eo tunc lumine deficiente, cujus splendore illustrata divinis gaudiis fruebatur. Confirmat hæc omnia mirabilis virgo Theresia verè Theodidacta, ecstases suas passim enarrans (s) Docet enim animam, cum sibi post raptum reddita est, nihil eorum quæ vidit posse aliis referre, neque eorum recordari, nisi confusa & generali quâdam

cognitione: ut si quis intimum Regis cubiculum vasis, tabulis, statuis, aliisque pretiosissimis ac mirâ arte dispositis ornamentis refertum ingressus fuerit, eaque omnia sibi in oculos incurrant, fieri non potest, ut de singulis postmodum in tanta rerum copia & varietate recordetur: ita anima ad Dei conspectum extra sensus admittit tot mirabilia in eo conspicit, ut ipsorum singillatim meminisse non possit. Hominis verò in ecstasi rapti pathemata describens ait: Videtur anima in raptu corpus non habere nec animare: deficit calor, intercipitur respiratio, adeò ut nec minimus halitus sive motus percipiatur: accedunt membrorum omnium rigor & frigus, pallor in vultu, & omnia vel morientis vel mortui symptomata. Resistere raptui, aut reluctari non valet quâcumque adhibitâ contentione, nam impetus quidam vehementissimus ita repente animam abripit, ut sustolli se videat nesciens quo feratur. Videtur sibi in alia regione esse ab hac multum dissimili, in qua alia lux fulget, alius est modus vivendi & intelligendi. Nec solum anima, sed corpus quoque aliquando sursum fertur, & à terra elevatur. Hoc est autem discrimen, quo inter se distinguuntur raptus & Ecstasis (t), nam hæc suaviter mentem à sensibus abstrahit, ille fortius & cum quadam violentia, ita quod raptus hoc Ecstasi addit, quod vim quodammodo affert animæ, eamque celerimè ac potentissimè à sensibilibus avellit, & ad invisibilem intellectualem inspectionem & amorem impellit ac sursum tollit.

III. Ecstasim ergò sive raptum pati quis dicitur, cum extra se ponitur. Hoc autem contingit & secundum vim apprehensivam, & secundum vim appetitivam, ut docet Princeps Theologorum (u). In facultate, quæ cognitioni deservit, dicitur esse formaliter, quia ex intenta unius meditatione abstrahitur intellectus ab aliis: in potentia appetitiva causaliter, affectus enim vehementia absorbet animam, nec finit sui juris esse. Celebris est Dionysii sententia (x) Amor ecstasim facit: licet enim ad Deum duabus alis evolet anima, cognitione scilicet & amore; amor tamen majorem vim & agilitatem ad volandum præbet: cognitio siquidem assimilatio quædam est, ad hoc tantum requisita, ut amorem accendat; amor autem vim habet unitivam transformans amantem in amatum, sicut dicebat Apostolus (y) Vivo ego, jam non ego, vivis verò in me Christus.

M m 3 Ideò

(q) Serm. 52. in cant. (r) Serm. 85. in cant. (s) In Castro anima mans. c. cap. 4. & vitæ suæ cap. 20. & 21.

(t) Thom. 2. 2. q. 175. art. 2. (u) 1. 2. qu. 28. art. 3. (x) De div. nomin. c. 4. §. 13. (y) Galat. 2. 20.

Idem Platonici perfectam Dei notitiam, quam scientiæ negant, tribuunt amori, quia per cognitionem Deum videmus, per amorem possidemus, & ipsâ possessione cognoscimus, nam ut ait Gregorius Magnus (z), *ipse amor notitia est*. Bernardus quoque, cum duplicem causam excessus esse statuat (a), lucem nimirum & amorem; partem tamen potissimam amori tribuit, à quo anima introducit in cellam vinariam, ita ut possit dicere, *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescit ignis (b)*. Cum enim, inquit, *duo & sint beatæ contemplationis excessus, in intellectu unus, & alter in affectu: unus in lumine, alter in fervore: unus in agnitione, alter in devotione: pius sanè affectus, & pectus amore calens, & sanctæ devotionis infusio, etiam & vehemens spiritus repletus zelo non planè aliunde quàm à cella vinaria reportantur*. Consentit Bernardo Richardus (c), qui tres causas assignans, quibus in mentis alienationem abducimur; duas affectui, unam applicat intellectui. Prima est magnitudo devotionis sive amoris, cum mens humana tanto cœlestis desiderii igne succenditur, ut amoris intimi flamma ultrà humanum modum crescens animam instar ceræ liquefactam à pristino statu resolvat, & in superna attollat. Secunda est magnitudo admirationis, quâ anima supra seipsam ducitur, cum divino lumine irradiata, & in summâ pulchritudinis admiratione suspensa à suo statu excutitur, & in sublimia in modum fulguris coruscantis elevatur. Incipit autem hic excessus ab admiranda primæ veritatis contemplatione, veluti ab aurora, à qua paulatim procedens in diem desinit ferventissimi amoris. Tertia est magnitudo jucunditatis & exultationis, cum mens hominis internæ suavitatis ubertate potata & inebriata, quid sit, quid fuerit penitus obliviscitur, & in supermundanum quemdam affectum transformata à seipsa alienatur. His de causis accidere ecstasim docet Richardus, eamque ait in fine libri tribus gradibus progredi (d); „Ascendit enim aliquando supra sensum corporalem, aliquando etiam supra imaginationem, aliquando verò supra rationem. „Quis autem illam, quæ supra sensum corporeum, seu illam quæ supra imaginationem est, negare audeat, cum illam etiam, quæ supra rationem est, Apostolica auctoritas convincat? scio, inquit, hominem sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum ejusmodi

(z) Hom. 27. in Evang. (a) Ser. 49. in cant. (b) Ps. 38.
(c) Lib. 3. de contempl. cap. 5. & seq. (d) Cap. 19.

usque ad tertium cœlum. „Ecce quia humanam „rationem mentis alienatione transierat, quid „circa se plenius ageretur, penitus discernere ne- „quibat. Fit itaque ecstasis primo & imperfectiori modo, cum anima contemplationi intenta totam suam vim ita actibus internis applicat, ut externis sensibus non attendat, quare cessat illorum usus, & ab externis objectis ad suas functiones exercendas non excitantur. Secundò fit, cum etiam interni sensus in altissima contemplatione absorbentur, ne ferantur in objecta, ad quæ naturaliter inclinantur. Tertius & supremus gradus est, cum pars superior animæ ratio scilicet & voluntas supra phantasmata & omnia sensibilia elevantur in Deum, modo supernaturali & occulto, quem illi dumtaxat norunt, qui experti sunt. In hoc gradu (e) „est illa pax, in qua anima obdormit, pax quæ mentem ad interiora rapit, pax quæ exteriorum omnium memoriam intercipit, quæ ingenii acumen exuperat, quæ rationis lumen reverberat, quæ desiderium cordis replet, quæ omnem intellectum absorbet. Simul enim absorbet cogitationem, imaginationem, rationem, memoriam, intelligentiam, ut constat quod Apostolus scribit, quia exuperat omnem sensum.

IV. Alio modo Franciscus Salesius considerat ecstasim in divino tractatu de Amore Dei, ubi tres ejus species constituit, intellectus, voluntatis, & actionis. Una, inquit (f), *in intellectu, alia in affectu, tertia in actione: una in splendore, alia in fervore, tertia in opere: una fit per admirationem, alia per devotionem, tertia per operationem*. Prima provenit ex speciali claritate, quâ cœlitus imbuta mens novam aliquam veritatem percipit antea ignotam, ex cujus notitia miratur, & supra se elevatur. Secunda oritur ex natura & conditione amoris, qui ecstasius est; nam Deus, cum sit immensæ bonitatis & pulchritudinis, trahit voluntatem ad amorem sui: quemadmodum acus tactu magnetis vitam, ut ita dicam, ac sensum adepra huc illuc circumvolvitur, nec quiescit donec ad Polum se convertat: ita anima divini amoris contactu à vinculis carnis soluta & à sensuum commercio libera sursum rapitur ad unionem cum summo bono. Splendor autem & fervor ut plurimum connexi sunt, unusque ab altero dependet, sed non semper: sicut enim Philosophi plus notitiæ quàm amoris habuerunt, ita sæpè in Christianis plus amoris quàm cognitionis reperitur, imò ecstasis

(e) Richar. in Ps. 4. (f) Lib. 7. cap. 4.

ecstasis supernaturalis voluntatis potius est quam intellectus, majoremque fervorem habet quam claritatem. Tertia, quæ duas priores perficit, est ecstasis vitæ & actionum, cum elevatur anima à terrenis affectionibus, & à vitiis depravatæ naturæ; Deique gratiâ aspirante ad observantiam mandatorum Dei, ad recipiendas supernas inspirationes, & ad actus virtutum perfectè exercendos supra communem hominum conditionem erigitur. Cum quis ergò humilitatem superbiæ, paupertatem divitiis, honoribus contemptum, voluptatibus continentiam præfert, hic supra se in vita ecstastica versatur, continuoque raptu actionis & vitæ à Deo trahitur, & ultra naturæ vires sustollitur. Raptus iste potior est & securior quam raptus intellectus & voluntatis, non est subiectus illusionibus, minus splendoris habet, plus sanctitatis. Agit in hoc homo, in illis agit. Quod verò attinet ad causam efficientem ecstasis, à doctrina S. Thomæ (g) discedendum non est, qui ait, ex triplici causa posse contingere, ex causa corporali seu naturali, virtute dæmonis, & Dei operatione. Naturaliter quædam ecstasis & à sensibus alienatio fit ex morbo, quem *catochen* seu *cataplexin* vocant Medici, de quo Fernellius (h) & Sennertus (i) agunt: nam eo correpti omni sensu & motu destituuntur, ac in eo situ, quo deprehensi fuerint, rigidi & immobiles manent, apertis & immotis oculis, vigilantis figuram retinentes, licet omnis sensuum functio consopita sit. Exemplum affert Galenus (k) cuiusdam sui condiscipuli, qui cum assiduo disciplinarum studio se fatigaret, hoc morbo correptus est. „Jacebat, „ait, velut lignum prorsus inflexus atque extensus, videbaturque oculis apertis nos intueri, „ut ne conniveret quidem; nihil tamen loquebatur. Is quoque tempore eodem quæ loquebatur, remur audire se dixit, quamquam non evidenter clarèque: nonnulla item & memoriâ tenens referēbat, præsentisque omnes sese conspiciere dixit; sed neque loqui posse, neque membrum ullum movere. Alterius casum narrat Fernellius, qui neque audiebat, neque compunctus sentiebat, sed jacebat velut mortuus. Interdum etiam raptus creditur ab inexpertis quod est deliquium: de qua re diffusè tractat & profert exempla S. Theresia (l) in libro foundationum. Alii Lethargum inter morbos ecstasim causantes recensent;

sed reverà Lethargo correpti profundo somno merguntur rerum omnium ignari, quod ad ecstasim non spectat. Vera item ecstasis sive à sensibus alienatio fieri potest ex vehementi imaginatione: tunc enim confluunt spiritus animales in cerebrum, & sensuum exteriorum functiones impediunt, manente homine abstracto & sine motu, eosque sibi præsentis fingente, & cum illis miscente colloquia, quibus hæret imaginatio: sicut accidit in somnio, à quo non differt ecstasis ista, nisi quod illud dormienti, hæc vigilantibus contingit. Quò verò intensior imaginatio fuerit, eò major spirituum copia cerebrum obsidet, fitque fortior & longior abstractio, præsertim cum spiritus crassiores sunt & melancholici, qui difficilè dissipantur. Platonem legimus Philosophicis speculationibus ita quandoque intentum, ut sensuum usu careret. Socrates, ipso Platone referente (m), integro die immobilis stetit cogitabundus & abstractus. Eundem excessum contigisse Caræadi scribit Valerius Maximus (n), Plotino Porphyrius (o), Jamblichus Eunapius (p). Nota quoque est Thomæ Aquinatis abstractio, qui regiæ mensæ accumbens conclusum esse adversus Manichæos exclamavit. Nemo item ignorat, quod narrat Augustinus de Restituto Presbytero Calamensi (q), qui quando ei placebat, ita se auferēbat à sensibus, & jacebat simillimus mortuo, ut non solum vellicantes atque pungentes minime sentiret; sed aliquando etiam igne ureretur admoto sine ullo doloris sensu, nisi postmodum ex vulnere: hominum tamen voces, si clarius loquerentur, tanquam de longinquo se audivisse postea referēbat. Atqui hoc mirabile est, objectum enim vehementius est ignis admotus, quam vox prolata. Quòd verò aliquis elevetur ad divina cum abstractione à sensibus, non est homini naturale, ut docet S. Thomas (r). Dæmon autem ecstasim facit ligando sensus, viasque obstruendo, per quas spiritus à cerebro in ipsos sensus exteriores diffunduntur. Tales fuisse ecstases Plotini, & aliorum illius ævi Platoniorum, credidit Augustinus. Ecstases item Montani hæresiarchæ, ejusque muliercularum nulli dubium esse potest, quin à malis spiritibus oriuntur. Non est autem hic omittenda descriptio ecstasis, quam sibi contigisse scribit auctor libri de secretiori Philosophia secundum Ægyptios, qui perperam tribuitur Aristoteli, Ego, inquit (s), sæpius animo contemplans relicto

(g) 2. 2. qu. 175. art. 1. (h) Fern. lib. 5. Patol. c. 2. (i) Sennert. Instit. med. lib. 2. part. 3. sec. 1. cap. 9. (k) Comment. 2. in lib. 1. Hip. tex. 56. (l) Cap. 6.

(m) In Convivio. (n) Val. lib. 8. c. 7. (o) Porph. in vita Plotini. (p) Eunap. in Jamblich. (q) De Civ. Dei lib. 14. c. 24. (r) 2. 2. qu. 175. art. 1. ad 1. (s) L. 1. c. 4.

relicto corpore visus sum perfrui summo bono cum voluptate incredibile. Quare hœsi quodammodo attonitus, me esse partem quamdam superioris mundi, atque me adeptum vitæ immortalitatem sentiens sub luce maxima, quæ neque oratione exprimi potest, neque auribus percipi, neque cogitatione: defessus intellectus recidit in phantasiam, tuncque illa luce deficiente factus sum tristior. Hæc ille vel naturali contemplatione in altum elatus, vel à malignis spiritibus illusus.

V. His ita constitutis de natura ac divisione ecstasis & raptus, restat nunc pars difficilior & operosior de discernendis naturalibus & dæmoniis à supernaturalibus & divinis: nam diaboli fraudes innumerabiles sunt, multiformia imaginationis figmenta, vitæ quoque Dei investigabiles, nec facilè ab inexpertis, qualis sum ego, comprehendi possunt. Ex quo licet concludere incertum & fallax de his iudicium fore, nisi aliena utamur experientia, sicut ait Richardus (t), *Melius in hoc nos illorum peritia instruit, quos ad sapientiæ hujus plenitudinem non tam aliena doctrina, quam propria experientia provexit.* Ex his regulas selectas excerpti, quibus difficile non erit verum à falso internoscere, si non una tantum, aut altera, sed plures ad iudicandum de veris raptibus adhibeantur.

1. Ecstasis naturalis ex capitis intemperie, vel ex catalepsi, aut ex alia morbosa qualitate proveniens medicorum peritia, ex his quæ corpus patitur, sine difficultate deprehenditur. Ex hominis quoque temperamento certum ecstasis iudicium fieri potest, nam qui atrâ bile abundant, ita mentem uni objecto applicare solent, ut à reliquis omnibus avocentur. Illi etiam, qui vehementer aliquid cupiunt vel amant, aut gravi aliquo dolore sive tristitia afficiuntur, in illud solum intenti ita sæpè à sensibus abstrahuntur, ut in ecstasim rapti videantur. Vix tamen fieri potest, ut tanta in his alienatio fiat, quin alicujus sensus usus remaneat. Observat etiam Cajetanus (u), quod pluries contingentia personis patientibus ecstasim causantur originaliter ex sua apprehensione, quamvis fortè consuetudo mutata in naturam, etiam in vitas postmodum afficiat. Cuius signum est, quod si diutius ad oppositos mentis actus se toto conatu transferunt, ab huiusmodi accidentibus deseruntur. Hæc ille, qui subdit se hoc certâ experientia didicisse.

2. Hinc sequitur, magnam cautionem in raptibus incipientium iudicandis adhibendam esse:

spiritus enim debilis, cum rerum divinarum meditationi, cui assuetus non erat, studiosius incumbit, ita plerumque illarum novitate & suavitate afficitur, ut reliquorum omnium oblitus; extra sensus sustolli censeatur. Sicut ebrietas oriri solet ex vini validioris generositate, & ex capitis infirmitate: ita ecstasis incipientibus ex nimia divinæ operationis dulcedine, cui ferendæ pares non sunt, nonnunquam contingit. Usu ipso didicimus, nonnullos reperiri adeo firmo capite, ut vinum etiam largius sumptum nihil eis nocementi afferat; quidam verò vel unico haustu inebriantur. Ita in usu spiritualium deliciarum accidit, ut, qui spiritu debiliore sunt, minus quoque idonei sint ad illarum suavitatem sine aliquo excessu ferendam. Quamquam aliquando tantâ ubertate etiam illis, qui perfectiores sunt, à Deo infundatur, ut vitam corporalem adimere potens sit, nisi illam divina providentia aut minueret, aut subtraheret.

3. Debet vir prudens, qui animas regendas suscepit, cum quis ecstases patitur, sedulo perpendere, an ejus anima tantæ gratiæ capax sit, an omnem affectum erga creaturas exuerit, ad quem gradum divini amoris pervenerit, quâ puritate niteat, quâ humilitate prædita sit. Deinde observandum, an sicut in mente, ita etiam in moribus ecstasim habeat, an videlicet vitâ vivat supermundanâ, & in Deum elevatâ per omnimodam abnegationem: cujus enim vita donis hujusmodi non consentit, ejus raptus maximo periculo expositus sunt; nec veri raptus censentur, sed diaboli potius illusiones. Non dico quod omni imperfectione carere debeat, quia elevatio in Deum neminem eximit à conditione nostræ mortalitatis quotidianis defectibus obnoxia; sed hoc solum cavendum, ne sanctitas ex his aestimetur; ex quo etiam fit, ut hæc dona parvi pendenda sint, nisi contingant personis probatæ sanctitatis, qui ex illis proficiant, & in virtutibus solidentur, ita ut evidens sit, quod à dæmone non decipiantur. Consilium item saluberrimum est tam incipientibus, quam proventis illa respuere & quantum fieri potest impedire exemplo Sanctorum. De Abbate Sisoï legimus (x) quod si aliquando stabat ad orationem, nisi citò deponeret manus suas, rapiebatur mens ejus in superioribus. Si ergo contingebat cum eo aliquem fratrem orare, festinabat citò deponere, ne mens ejus raperetur.

Ro.

(t) Lib. 5. de contempl. c. 19. (u) 1. 2. qu. 17. art. 7.

(x) Vita Patrum lib. 5. libello 12.

Rogerus Ordinis Minorum, ut Lucas Vadin-
 gus narrat (g), Confessario suo verba facienti de
 creberrimis raptibus B. Ægidii dicebat, menti
 defæcata & in Deum elevata facillimum esse in
 ecstasim rapti. Tum ait, se cognovisse hominem,
 qui sæpè uno die totis viribus restitit, ne extra se
 raperetur, tantæque vi indignis, ne Deo per ec-
 stasim jungeretur, quantâ alii uti solent, ut ad
 eum appropinquent. Eidem gratiæ sæpius resi-
 stebat S. Theresia, præsertim cùm in præsentia
 Sororum versabatur; de se enim humiliter sen-
 tiunt servi Dei: seque indignos eâ gratiâ repu-
 rant, & illis molestissimum est, in conspectu ho-
 minum apparere. Par quoque est, ut sapiens dire-
 ctor, cùm videt animam ad sublimiorem sanctitatis
 gradum pervenisse, id nequaquam illi significet;
 sed eam sinat in simplicitate cordis & statûs sui
 ignoratone Deum trahentem sequi. Hæc enim est
 certa tutio donorum Dei, & custodia humilitatis.

4. Quod ecstasis à malo spiritu, vel ab aliqua
 causa naturali proveniat, signum est vel saltem sus-
 picio, cùm quis jactat se rapti quodcumque
 voluerit, nemini enim datur raptus per modum
 habitus, sed divina gratia ad se animam trahit
 quando vult & quomodo vult: Cùm pro arbi-
 trario suo cessat ab ecstasi, vel ad certam vocem
 revocatur ad sensus, quia virtus divina non est
 verbis alligata, nisi sit vox Superioris ex obedi-
 entia vocantis: quod tamen signum non est infalli-
 bile, nisi cætera consentiant: Cùm raptâ mens
 multitudine cogitationum, & speciebus creatura-
 rum occupatur, aut distortis phantasmatis
 perturbatur, nam in vero raptu in uno Deo de-
 fixa mens, & in ipso mirabiliter subsistens om-
 nium obliviscitur, quæ extra ipsum sunt, ut
 nec quidem pro amicis orare possit, aut aliquid
 velle, nisi quod ipse vult. Si quis etiam per plu-
 res dies sine cibo & potu in ecstasi permaneat,
 miraculo adscribi solet, sed non semper hoc evin-
 cit ecstasim esse supernaturalem: multas enim
 multorum historias referunt Medici, qui citra
 miraculum absque cibo & potu diu incolumes
 permanserunt. Plures in quæstionibus medico-
 legalibus congerit Zachias (z). Illorum quoque
 falsæ sunt ecstases, qui cum gestibus & motibus
 indecoris rapiuntur, qui in ipso raptu verba pro-
 ferunt inutilia, confusa, inepta, indiscreta; qui
 ipsas suas ecstases ostentant, sibi que factas reve-
 lationes referunt de rebus vanis, inutilibus, &
 curiosis: qui non student meliores fieri, & se in
 humilitate custodire. Optimè Cajetanus (a),

(y) Anno. 1287. nu. 10.

(z) Lib. 4. tit. 1. qu. 7.

(a) 2. 2. qu. 173. art. 3.

„Oportet advertere in hujusmodi alienationibus,
 „si interveniat aliquid indecens secundum mo-
 „tus intrinsecos vel extrinsecos, sive sit inde-
 „centia naturæ, sive indecentia moris, quoniam
 „tunc non est alienatio prophetica, sed infirmi-
 „tatis, vel fictionis, vel illusionis diabolicæ, aut
 „naturaliter animalis ex nimia meditatione ali-
 „cujus. Idem addit ibidem. Alienatos in ipsa
 alienatione loquentes, qui postmodum nescientes
 quid dixerunt, ad ea se referunt, quæ in ecstasi
 dixerint; itemque eos qui velint nolunt quæ-
 cumque vident quasi acti ab alio enuntiant, non
 esse veros Prophetas. Et hinc patet, inquit,
 quod personæ in ecstasi posita loquentes in persona
 Christi vel alterius Sancti quasi actæ ab illo, &
 non ex proprio sensu, aut seducuntur aut seducunt.
 Et tamen mundus stultus miratur, stupet, adorat
 hujusmodi verba, hujusmodi actus, hujusmodi per-
 sonas. Non enim advertunt, quod sicut docet
 Apostolus (b), spiritus Prophetarum Prophetia
 subjecti sunt, mente scilicet quietâ loquuntur,
 neque impetu aguntur velut fanatici; sed possunt
 tacere cùm volunt, & sermonem in tempus op-
 portunum differre.

5. Ecstasis divina plena est timoris atque for-
 midinis, quia licet anima propensionem ad Deum
 maximam habeat, tanquam ad finem & centrum
 suum, ille tamen modus tendendi ad ipsum sine
 sensuum ministerio, utpotè alienus à naturali con-
 ditione, horrendum illi timorem incutit, qualis
 homini accideret, qui cùm cœpisset in altissimam
 turrim per scælæ gradus paulatim ascendere, rep-
 tentè raptus per aëra in apice turris poneretur.
 Hæc autem formido summam parit humilitatem,
 tum propter periculum gravioris lapsus à loco
 sublimiori; tum quia anima ad lucem inaccessibi-
 lem elevata videt in ea minimos quosque defectus
 suos, clarèq; cognoscens quantum distet à puritate
 & perfectione, quæ sibi necessaria est ut tantis Dei
 donis digna sit, timore & confusione repletur.

6. Cùm homo exterior eodem ferè modo
 tam in vero, quàm in falso raptu se habeat, ut
 unum ab altero internoscatur, inquirenda pri-
 mum est ejus origo & occasio, tum omnes cir-
 cumstantiæ & effectus examinandi. An videlicet
 ex intenta alicujus objecti meditatione, an ex
 magnitudine amoris processerit. An ecstasi rep-
 tentinâ absorptus fuerit, an datâ aliquâ occasio-
 ne, & quæ illa sit: an ex aliqua visione, & in ea
 quid senserit tam in anima, quàm in corpore.
 An positus in ecstasi aliquid intelligat, & si

N n

quæ

(b) 1 Cor. 14; 32.

quæ fuerint aliarum potentiarum operationes. An audierit aliqua verba, & quæ sint illa, & an viderit ea proferentem: an sint admonitiones & consilia, & ad quid tendant: an prænuent aliquid futurum, & tunc eventus veritatem ostendet: an defectus vel peccata alicujus manifestent, & cui bono: an alicui infamiae nota inuratur. An ecstasis in locis publicis & ubi major hominum frequentia sæpidis contingat: an illi conetur resistere, an quærat se abscondere. An meminerit post raptum eorum quæ vidit & dixit: an menti firmiter hæreant etiam post longum tempus: nam si omnium obliviscitur, morbus potius quam ecstasis censeri debet. An de rapto ejusque veritate dubitet: nam qui verè raptus est, nullatenus dubitare potest, quin in Deo fuerit, & Deus in illo. An remaneat in corpore languor, macies, debilitas, sicut ait Daniel Propheta (c): *Vidi visionem grandem hanc, & non remansit in me fortitudo; sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quidquam virium*: quia vi mentis in rerum divinarum contemplatione defixa, calore quoque vitali ad mentis functiones contracto, & vehementiâ amoris in partem sensitivam redundante, necesse est obrundi vires vitæ corporali servientes, & frigescere corpus, & pallefcere, & infirmari. Hac item de causa solet raptus modico tempore durare propter violentiam quæ sensibus & corpori inferitur. Nec obstat, quod prolixiores raptus quibusdam viris sanctis interdum accidisse legamus: nam vel aliqua intermissio, vel minus perfecta alienatio erat; præterquam quod in nonnullis nimia virium imbecillitas deliquium & quamdam à sensibus alienationem operatur, quod ex hoc evidens fit, quia si nimia eorum jejunia impediuntur, si deperditæ vires instaurentur, protinus cessant in eis raptus, quo remedio usam fuisse S. Tereciam (d) erga quandam Monialem supra à nobis ostensum est.

7. Nullum autem certius indicium ecstasis veræ ac supernaturalis, quam si mores ejus qui rapitur cum hoc divino munere consentiant; ut supra diximus, si nimirum mundum contemnit, si ejus pompas & vanitates detestatur, si efficax Deo serviendi propositum habet, si se indignum eâ gratiâ reputat, si majorem in dies progressum facit, si ex intima cum Deo unione crescit in eo humilitas, abnegatio, odium sui, & amor Dei. Oritur etiam ex vera ecstasi anxium mortis desiderium, sicut dicebat Apostolus, (e) *Deside-*

(c) Dan. 10: 8. (d) In Fundat. c. 6. (e) Philip. 1: 23.

rium habens dissolvi & esse cum Christo: jubilius quoque & gaudium omnium potentiarum, quæ diem festum agunt Deo tantâ exultatione, ut nec eam exprinere, nec capere, aut ferre queat. Factus est, ait Jeremias, (f) *in corde meo quasi ignis exarsit, claususque in ossibus meis, & defeci, ferre non sustinens.* Raptus etenim & absorptus, verba sunt Dionysii Cartusiani, (g) *introducitur, & immersus animus in divitiis gloriæ, in occa-*
num deitatis immensæ, præ admiratione in-
circumscriptibilis majestatis, & cotis æterni
proptus independentis, nulliusque indigentis,
cujus nulla est causa, in cuius manu sunt omnia:
destitit prorsus ac deficit à seipso, transiitque
totus in principem majestatis, in fontem lu-
minis, in deitatis abyssum: conquiscescens at-
que obdormiens in dilecto, & aliud nil adver-
tens, totum præoccupante ardore amoris.
 Cùm verd anima, ipsâ nesciente neque cogitante, repente rapitur ad divina spectacula, tanta vis esse solet cœlestis illustrationis, tanta spiritus & amoris efficacia, ut aliquando ipsum corpus in aëra sustollat: in quo rapto tantam patitur violentiam, ut non possit illi obniti. Illos autem felicissimos vocat Bernardus, (h) qui sic rapiuntur, qui in profundissima Dei misericordia, quasi quodammodo sepultâ iam arbitrii sui potestate, in divitiis gloriæ in spiritu ardoris rapiuntur, nescientes sive in corpore, sive extra corpus, hoc solum scientes, quod rapti sunt.

(f) Jer. 20: 8. (g) De fontelucis art. 17. (h) Ser. 2. in Ascens. Domini.

CAPIT. XV.

De visionibus & apparitionibus. Earum notitiam difficillimam esse. Quaedam de ipsis norantur. Tria earum genera. Quid sit visio, sive apparitio corporali: quid item imaginaria.

FAcilè omnes docti indoctique percipiunt, quid visionis & apparitionis nomine intelligendum sit: quomodo verd ipse visiones & apparitiones, occultorumque & futurorum revelationes fiant, res ardua est & difficillima explicatu, quæ non solum sapientes hujus seculi, sed & doctissimos atque sanctissimos Ecclesiæ magistros fatigavit. Augustinus, quem omnibus præferre non dubito, ab Evodio Episcopo de hac quaestione per literas interrogatus eam obscurissimam

rissimam vocat, etiamque solutionem curam atque
 operam negotiosissimam postulare testatur. *Vi-*
siones, inquit, (a) futurorumque prae-dictiones
 quomodo fiant, ille jam explicare conetur, qui
 novit qua vi efficiantur in unoquoque animo
 tanta cum cogitat. Videmus enim, planeque
 cerminus, in eo fieri rerum multarum visibi-
 lium, & ad ceteros corporis sensus pertinen-
 tium, innumerabiles imagines: quae non inter-
 est quam ordinatè vel turbidè fiant, sed tantum
 quia fiunt, quod manifestum est, quã vi & quo-
 modo fiant, quisquis potuerit explicare, quae om-
 nia certè quotidiana sunt atque continua, au-
 deat praesumere aliquid ac definire etiam de illi
 rarissimis visis. Ego autem tantò minus hoc au-
 deo, quanto minus quoque id in nobis, quod vi-
 tà continuã vigilantibus dormientibusque experi-
 mur, quo pacto fiat explicare sufficio. Tum
 narrat visionem eujusdam Gennadii, & ait: Ego
 autem quamvis, quomodo fiant ista veluti cor-
 poreae sine corpore, verbis prorsus explicare non
 possim: tamen sicut scio non ea corpore fieri,
 utinam sic scirem quomodo discernerentur,
 quae videntur aliquando per spiritum, & per
 corpus videri putantur: quovè modo distin-
 guantur visã eorum, quos error vel impietas
 plerumque deludit, quando visis piorum atque
 sanctorum similia pleraque narrantur. Et Epi-
 stola sequenti ad eundem illud Zachariae Pro-
 phetae, (b) expendens, *Et dixit mihi Angelus qui*
loquebatur in me, de hac ipsa quaestione sic disse-
 rit, (c) Neque enim forinsecus voces ad aures
 corporeas Prophetae venisse credendum est,
 cum dicit, loquebatur in me, non ad me. U-
 trum voces erant de spiritu factae, corporalibus
 similes, quales agimus, cum apud nos taciti mul-
 ta memoriter, plerumque etiam cantando, trans-
 currimus; sed tamen editae ab Angelo sibi sug-
 gerente. Et post pauca, Et ideo mira sunt,
 quia occultiorem habent rationem, quam ut vi-
 deri vel reddi ab homine homini possit. Nec
 ullus reperitur tamã prae-ditus sapientiã, ut hæc
 judicare vel discernere valeat, nisi desuper ab eo
 adjutus fuerit, cujus est mysteria sapientiæ suae
 humilibus revelare. Huc accedit, ait iterum
 Augustinus, (d) quia sunt visiones, quae appa-
 rent spiritui tanquam corporis sensibus, non so-
 lum dormientibus vel furentibus, sed aliquan-
 do sanæ mentis vigilantibus: non per fallaciam
 illudentium dæmonum, sed per aliquam revela-
 tionem spiritalem, quae fit per formas incorpo-

(a) *Epist.* 100. (b) *Zach.* 1:9. (c) *Ep.* 101. (d) *Ep.* 102.

reas corporibus similes: quae discerni omnino
 non possunt, nisi divino adjutorio plenius reve-
 lentur, & mentis intelligentiã dijudicentur, vix
 aliquando cum fierent, sed plerumque postea
 cum transferant. Hæc ad Evodium Augustinus,
 qui & alibi (e) de hac controversia fufius dispu-
 tans certa ab incertis secernere nos docet, & de re
 profundissima atque obscurissima sine temeritate
 disserere.

II. Primo autem loco observandum est, quod
 licet visio & apparitio pro una & eadem re ac-
 cipi soleant, aliqua tamen inter utramque distin-
 ctio reperitur. Nam apparitio dicitur, cum no-
 stris obtutibus sola species apparentis se ingerit,
 sed quis appareat ignoramus: cum verò externae
 apparitioni ejus intelligentia conjuncta est, tunc
 visio appellatur. Secundo loco duo extrema
 vitanda sunt: unum illorum est, qui sine delectu
 & examine, quamcunque audiunt vel legunt mul-
 liercularum vel insipientium sive impostorum
 visionem, protinus credunt: & hos perstrin-
 git Sapiens dicens, (f) *Qui credit cito, levis est*
corde. Alterum è contrario quorundam est,
 qui res divinas eadem mensurã, quã humanas,
 metientes, ad eò angustos omnipotenti Deo ter-
 minos ponunt, ut id ab eo fieri negent, quod
 ipsi non capiunt. His nimirum, ut ait Augusti-
 nus, (g) *tota regula credendi est consuetudo cer-
 nendi*: & si quis asserat, se spiritum vel spectrum
 vidisse, eum somniasse dicunt, vel tamquam in-
 sanum ad Medicos ablegant. Fateor quidem, in
 approbandis apparitionibus cautè & lentè pro-
 cedendum esse, cum multi sint & fuerint pseudo-
 prophetae, multi qui falsas visiones & revelatio-
 nes fingunt, sed non ideo ob quãdam falsas da-
 mnandae quae verae sunt; perinde enim esset, ac
 si quis diceret, nullas esse veras gemmas, quia
 multae sunt falsae; aut neminem posse inebriari
 vino, quia non omnes, qui vinum bibunt, inebri-
 antur. Plenae sunt visionibus & revelatio-
 nibus utriusque Testamenti paginae; plenae sunt
 sacrae & profanae historiae, pleni tractatus san-
 ctorum Patrum, quorum testimonium nemo
 prudens respicere, nemo Orthodoxus negare
 potest. Cum sit itaque certum & indubitatum,
 visiones plurimas & apparitiones & olim conti-
 gisse & indies contingere, tum Dei optimi maxi-
 mi, tum Angelorum & malorum dæmonum,
 tum spirituum humanorum sive regnantium in
 caelis, sive illorum qui aeterno igne cruciantur,

N n 2 aut

(e) *Lib.* 12. *de Gen.* ad *lit.* *Et de cura pro mortuis.* (f) *Ecc.* 19. 4. (g) *Serm.* 147. *de Tempore.*

aut qui in Purgatorio detinentur; videndum est tertio loco, quotuplex sit visio sive apparitio. Richardus à S. Victore initio commentariorum in Apocalypsim, (b) „Quatuor, inquit, sunt „visionum modi, ex quibus duo sunt intrò, & „duo foris. Duo sunt corporales, duo spiri- „tuales. Visio namque prima corporalis est, „quando oculos ad exteriora & visibilia aperi- „mus, & cœlum & terram, figuras & colores re- „rum visibilibus videmus. Sed hæc visio infirma, „& infirma est, quæ quia angusta est, maxima „non comprehendit; & quia hebes est, minima „non discernit; & quia pigra est, non attingit „remota; & quia perspicax non est, non penetrat „occulta. Quæ nihil denique mysticæ significa- „tionis continet, sed tantum modò corporei sen- „sus motum & actionem habet. Alia quoque vi- „sio corporalis est, quando species vel actio sen- „sui visus foris ostenditur, & intus magna my- „sticæ significationis virtus continetur: qualis „fuit, visio quæ Moysi in rubo quidem extrinse- „cus visibiliter apparuit, sed typicâ significatione „plena fuit. Tertius visionis modus non fit oculis „carnis, sed oculis cordis, quando videlicet ani- „mus per Spiritum sanctum illuminatus formaliter „visibilium similitudinibus & imagi- „nibus præsentatis quasi quibusdam figuris & „signis, ad invisibilium ducitur cognitionem. „Quartus est, cum spiritus humanus per internam „inpirationem subtiliter ac suaviter tactus, nullis „mediantibus rerum visibilium figuris sive qua- „litatibus, spiritualiter erigitur ad cœlestium con- „templationem. Prima visio naturalis est, nobis „communis cum brutis: secunda sublimior & excellentior, præter speciem quam exhibet sensui, latens sub illa mysterium designat. Tertia fit in imaginatione, quarta in intellectu. Quatuor item genera visionum constituit Seraphicus Doctor Bonaventura. *Quædam visiones*, ait (i) „dici possunt corporales, quæ vi- „gilanti corporaliter ostenduntur: ut Moyses „vidit Dominum in rubo ardenti, & Patres sæ- „pè Angelos visibiliter susceperunt. Ad hanc „potest referri quorumlibet sensuum experientia, „ut auditus, gustus, odoratus, & tactus; „quia visus pro quolibet sensu solet poni. Hinc „in Exodo dicitur, Videbant voces & lampades, „& sonitum buccinæ (k): „voces namque „& sonitum buccinæ non visu, sed auditu percipere potuerunt. Alia sunt imaginariæ visio-

(h) *Lib. 1. in Apoc. cap. 1.* (i) *Proces. 7. Relig. cap. 13.* (k) *Exod. 20: 18.*

nes, quæ vigilanti non corporaliter, sed imaginariè ostenduntur, ut visiones Ezechielis, Danielis, & aliorum Sanctorum in novo & veteri testamento. Alia sunt imaginariæ, quæ dormientibus ostenduntur, ut Jacob vidit Dominum innixum scalæ: & Pharaon & Nabuchodonosor somnia viderunt præfagia futurorum. Alia est visio intellectualis, quæ illuminatur mentis oculus luce veritatis puræ, quæ ipsam veritatem in se contempletur: vel intelligit in visione imaginaria veritatem quæ in illa significatur. Sic Paulus raptus in cœlum audivit ineffabilia verba ipsius veritatis splendorem purè intuitus. Sic Joannes in Apocalypsi, licet sub figuris rerum materialium futura describat, creditur tamen omnia purè intellexisse, quæ figurarum velamine operata nobis proposuit. Notat autem Bonaventura, quod tres primæ visiones bonis & malis communes sunt: nec videntem sanctum faciunt, aut aliis meliorem, ut patet in Balaam, Pharaone, & aliis impiis: imò plurimis nocuerunt, qui in superbiam elati in propriam & aliorum perniciem illis abusi sunt. Aliis perturbatâ phantasiâ viam paraverunt ad insaniam, ad illusiones & deceptiones, & ad ruinam. Deinde observat, visiones imaginarias, earumque corporales figuras veras esse secundum eas, quæ spiritaliter & mysticè significant, non secundum existentiam: neque enim verum est, quod reverà sint in cœlo boves, leones, aquilæ, & alia hujusmodi, quæ scribit Joannes se vidisse; sunt tamen virtutes & mysteria, quæ per illas figuras designantur.

III. Multa de his integro libro Augustinus (l), quæ brevi compendio perstringam, nullo doctrinæ dispendio. Visionum tria genera esse ait, corporale, spiritale, & intellectuale, quarum exemplum occurrere docet in hoc præcepto, *Dilige proximum tuum sicut te ipsum*. Nam corporaliter videntur literæ, quibus scribitur; spiritaliter, id est, per imaginationem, proximus cogitatur; intellectualiter dilectio conspicitur. Possunt etiam & literæ absentes spiritaliter cogitari, & proximus præsens corporaliter videri: at verò dilectio nec per se oculis cerni, nec per imaginem spiritu cogitari, sed solo intellectu percipi potest. Porro quidam inter istas visiones respectus reperitur, corporalis enim ad spiritalem, spiritalis autem ad intellectualem refertur; quod evidenter apparet in visione manûs scribentis in pariete, quam vidit Balthasar Rex. Imago siquidem rei corporaliter factæ spiritui ejus impressa est, & in cogitatione per-

(l) *Lib. 12. de Gen. ad lit.*

permanet, atque in spiritu videbatur, sed nondum intelligebatur, quamvis sciret alicujus rei signum esse. Accessit Daniel, & mente divinitus illustrata indicavit Regi, quid illo signo portenderetur, ipse potius Propheta qui visionem mente intellexit, quam Rex qui signum corporaliter viderat, ejusque imaginem in spiritu cogitando postea cernebat, nec aliquid poterat intellectu comprehendere, nisi quod signum erat, & ideo quid significaret, inquisivit. Cum igitur oculis quaedam praesentia videamus, quaedam absentia imaginatione, facile illa ab istis discernimus, cum vigilamus: nec dubitamus illa esse corpora, ista imagines corporum. Cum vero nimiam cogitationis intentione, vel aliqua vi morbi, vel spiritus boni aut mali operatione, corporalium rerum imagines ita in spiritu exprimuntur, ac si oculis cernerentur; tunc inter ea quae visui & quae imaginationi occurrunt, non discernimus: nam saepe phreneticos & febricitantes audivimus loqui cum his qui verè aderant, & cum his qui non aderant, ac si praesentes essent. In ecstasi autem, mente profusa à sensibus alienata, nec corpora praesentia videntur, nec ulla vox auditur; sed totus animi contuitus in corporum imaginibus est, quando visio est imaginaria; aut in rebus incorporeis nullam corporis imagine figuratis, quando visio est intellectualis. Porro ea, quae cernuntur in visione imaginaria, si nihil significant, ipsius animae imaginationes sunt: si verò aliquid significant, id non fit vi aliqua divinatrice, quae animae infit, sed Dei munere, vel Angeli tam boni, quam mali operatione. Verum hoc interest, quod malus Angelus saepe mendaciis & praestigiiis videntem ludificat, bonus verò spiritum hominis ad videndas rerum imagines nunquam assumit, nisi aliquid verum significant. Et omnes quidem visiones in anima fiunt, sed servant ordinem suum. Praestantior est enim spiritualis quam corporalis, neque fieri ista potest, nisi illa simul fiat; quandoquidem eodem momento, quo corpus sensu corporis tangitur, aliquid tale fit etiam in anima, quod non est illud, sed illi simile: at hoc non discernitur, nisi cum fuerit sensus ablati à corpore, ut id, quod per corpus videbatur, inveniatur in spiritu. Visio autem spiritualis fieri potest sine corporali, cum corporum absentium similitudines in spiritu apparent, & multae pro arbitrio finguntur, vel praeter arbitrium demonstrantur. Ut verò dijudicetur, indiget intellectuali; quae caeteris non indiget, & sine illis fieri potest, estque omnibus nobilior & excellentior. Nulla in hac falsitas,

nulla deceptio esse potest; reliquae erroribus & illusionibus subjectae sunt. Haec praesè & summam ex Augustino, quem sequitur, ut solet, Angelicus Doctor (m). Docet enim, visionem distinguere secundum potentias cognoscitivas, quae sunt sensus, imaginatio, & intellectus. Et loquens de raptu Pauli, per tertium caelum intelligi ait visionem supermundanam secundum easdem potentias, ut primum caelum dicatur visio corporalis, quae fit per sensum, sicut visa est manus scribentis in pariete: secundum autem caelum fit visio imaginaria, sicut viderunt Isaias, & Joannes in Apocalypsi: tertium verò caelum dicatur visio intellectualis.

IV. Ex his arbitrator, satis constare, illa videri & apparere, quae sensum nostrum vel intellectum movent ad sui cognitionem: quod dupliciter fieri manifestum est, naturaliter, per objecta quae naturali notitia percipiuntur: & supernaturaliter, quando ea manifestantur, quorum cognitio vires nostras naturales excedit. Haec est autem visio sive apparitio, de qua nobis hic sermo est, cujus triplex genus supra constitutum est; una enim corporea, alia imaginaria, tertia intellectualis nuncupatur. Corporeae nomen tribuitur tam illi quae visus, quam quae aliorum sensuum ministerio fit. Nomen quippe visionis primo impositum ad actum visus significandum, ad omnem quoque aliorum sensuum functionem propter ejus certitudinem & dignitatem extensum est. *Ad oculos proprie*, inquit Augustinus (n). „ videre pertinet. „ Utimur autem hoc verbo etiam in caeteris sensibus, cum eos ad cognoscendum intendimus. „ Dicimus enim non solum, vide quid luceat, „ quod soli oculi sentire possunt: sed vide etiam „ quid sonet, vide quid oleat, vide quid sapiat, vide „ quam durum sit. Fit autem haec visio sive apparitio per signa externa, aut per imagines sive species aliquas, quibus Deus utitur, illustrans videntis mentem, ut quae repraesentantur intelligat: sive ipsa species sese oculis offerat: sive fiat aliqua vox, quae ad aures sonet nullam apparente loquentis effigie: sive vox audiatur, & eodem tempore species loquentis oculis exhibeatur. Interdum quoque odoris fragrantia, & saporis suavitas omnem odorum ciborumque voluptatem superantes in caelestibus apparitionibus & in sumptione Eucharistiae odoratu & gustu ab aliis percipiuntur, Deo illos excitante per haec signa sensibilia ad majorem erga ipsum amorem,

N n 3 rem,

(m) 2. 2. qu. 174. art. 1. & qu. 175. art. 3. (n) *Lit.*
10. *confes. cap.* 35.

rem, ut ex illorum analogia concipiant quam dulcis est Dominus; atque humilitati impetratis studeant, agnoscentes se in eorum ordine esse, quibus tanquam parvulis ad cibum solidiorem ineptis lac cœlestium consolationum propinatur. Cavendæ tamen in his fraudes & illusiones, quibus hæc sensuum perceptiones obnoxie sunt, de qua re quædam supra (o) notavimus, cum de locutione Dei & Angelorum ageremus, plura dicturi infra cum de his discernendis ex proposito tractabimus.

V. Imaginaria, quam Augustinus spiritalem vocat, fit per species seu figuras & imagines rerum jam in ipsa phantasia existentes, quæ Dei vel Angeli operatione ita disponantur, ut propositum objectum clarè repræsentent, infusâ luce supernaturali ad intelligendum quid significet. Fit etiam per novas species nusquam antea receptas, sed à Deo vel ab Angelo immittas, quæ potentie aded firmiter inhaerent, ut ab his distrahi, & averti pro arbitrio nequeat; & si aliqua persona apparet, ita phantasiam pereellit & movet, ut & oculis corporis aspici, & vox ejus auribus percipi videatur. Sic apparuit Deus Danieli, „Aspiciebam, inquit, (p) donec throni
„ tum ejus candidum quasi nix, & capilli capitis
„ ejus quasi lana munda; thronus ejus flamma
„ ignis, rotæ ejus ignis accensus. Fluvius igneus
„ rapidèque egrediebatur à facie ejus: millia
„ millium ministrabant ei, & decies millies cen-
„ tena millia assistebant ei. Quæ omnia imaginati-
„ onem à Deo ostensa constat, ut apparitio humanæ
„ naturæ conditioni congrueret, quæ sensibilibus
„ allicitur & movetur. Profundè & diffusè hanc
„ visionem describit ex propriâ experientia Sera-
„ phica virgo Theresia, (q) dicens Dominum sibi
„ manus suas, deinde faciem ostendisse, tùm illi
„ apparuisse eâ formâ, quâ è sepulchro gloriose re-
„ surgens pingi solet: qua in re tametsi ejus natu-
„ rali imbecillitati se accommodaret, magno ta-
„ men robore indiguit, ut visionem ferre posset.
„ Tamâ enim pulchritudine corpora gloriosa
„ prædita sunt, & tantam ex omni parte gloriam
„ spirant, ut videntem extra se rapiant, ac veluti
„ dementem reddant. Hinc timor in ea & con-
„ sternatio oriebatur, ne fortè diabolicâ fraude
„ illuderetur; sed paulò post divina gratia omnem
„ timorem expellebat. Nam & si, inquit, ad
„ multos annos metum ipsa imaginando cogitarem,
„ quomodo rem tam speciosam effingerem, hoc tamen

penitus facere nec possem, nec scirem: longè
„ quippe excedit quicquid cogitatione sive imagina-
„ tione effingi potest. Vel solus Domini splendor,
„ cum alicui apparet, explicari & concipi nequit.
„ Neque enim splendor est, qui visum præstringat,
„ sed suavis quidam candor & vulgor infusus, qui
„ oculos visumque maxime recreat, non fatigat.
„ Hunc splendorem prolixè celebrat, asserens
„ tam diversum esse ab eo qui in terra videtur, ut
„ ipsa claritas solis ipsius comparatione obscura
„ videatur. Lumen est, quod noctem & obscuri-
„ tatem non habet; nec quisquam est adeo præ-
„ celledenti & acuto ingenio, ut toto vitæ suæ tem-
„ pore concipere possit quale sit. Deus tamen
„ illud repente ostendit, ipsumque cervinus in
„ momento, & si necesse foret oculis aperire ad
„ videndum ipsum, ne quidem tempus suppete-
„ ret. Nulla est distractio, quæ ipsum impedire
„ sufficiat; nulla potentia, quæ ei resistat; nulla
„ diligentia, quæ ad hoc consequendum par sit.
„ Quomodo verò se in hac visione Dominus
„ spectandum exhibeat, se nescire faretur: nam
„ una ex parte ipsemet præsens adesse; ex altera
„ non ipse sed ejus imago videbatur. Verum ima-
„ go hæc talis non erat, quales sunt hominum ima-
„ gines in tabulis expressæ: quia inter hanc & reli-
„ quas imagines tantum erat discrimen, quantum
„ esse solet inter hominem pictum & vivum. Quod
„ si est imago, vera & viva est: & aliquando
„ cum tanta majestate apparet, ut nemo dubitare
„ possit, quin ipse sit. Alibi quoque de hac ipsa
„ visione agens ait, sibi apparuisse Dominum
„ eâ formâ quâ inter homines visus est, & licet
„ momentanea instar fulguris hæc visio esset, ita
„ tamen imaginationi ejus imago sculpta manebat,
„ ut inde nullatenus deleri posset. „ Quod autem,
„ inquit, (r) imaginem vocem, non ita accipien-
„ dum est, quasi imago quædam sit pro imagina-
„ tione & arbitrio videntis expressa; sed verè
„ viva est, & interdum etiam cum anima loquitur,
„ magnaque ei secreta revelat. Cùm verò Domi-
„ nus hanc animæ gratiam facit, ferè semper
„ raptum patitur, eò quòd natura nostra imbe-
„ cillis eam terribilem visionem ferre nequeat.
„ Terribilem dixi, quamvis enim pulcherrima
„ sit, & majoris jucunditatis ac delectationis,
„ quam quis, si mille annis viveret & se ju-
„ giter cogitando defatigaret, imaginari pos-
„ set, cùm omnem & imaginationis & intel-
„ lectus capacitatem transcendat: illius tamen
„ præsentia tantæ est majestatis, tantoque horrore
„ animam

(o) Cap. 8. & 10. (p) Dan. 7: 9. (q) Vita sua cap. 28. (r) Cast. anima mans. 6. c. 9.

animam implet, ut statim agnoscat quis ille sit. Divina quoque sapientia omnem ab illa ignorantiam discutit, & licet alii multa in contrarium congerant & objiciant, certa tamen manet quod illa gratia à Deo sit: nec timet in ea aliquam illusionem subesse. Hæc Theresia, cui in omnibus consonat fidelis ejus socius in reformatione Carmeli Venerabilis Joannes à Cruce (f) Sciendum est, *ait ille*, quod, quemadmodum quinque exteriores sensus imagines & species objectorum suorum phantasiæ & imaginationi proponunt & repræsentant: ita possunt absque exteriorum sensuum interventu eadem species & imagines multò vivacius & perfectius supernaturaliter repræsentari, quemadmodum passim in sacris literis apparet, ut cum Deus gloriam suam manifestavit inter Seraphicos spiritus, qui alis velabant facies & pedes: & cum ostendit Jeremiæ virgam vigilantem, & Danieli alias visiones. Et infra docet animam in his visionibus, earumque intelligentiâ & suavitate admittendis passivè se habere, nec posse eas impedire; sicut vitrum nitidum & bene dispositum solares radios prohibere non valet, quin eorum fulgore & claritate penetretur & illustretur. Docet quoque (r) modum & ordinem, quo Deus hominem disponit à sensibilibus ad intelligibilia, à recto scilicet usu naturali sensuum exteriorum ad supernaturales communicationes, cujusmodi sunt corporales apparitiones, & allocutiones, quibus sensus ad exercitationes secundam virtutem excitantur, & à pravis objectis alienantur. Post hæc instruitur & perficitur phantasia bonis meditationibus, ex quibus ad visiones imaginarias elevatur, donec à rerum sensibilibus simulacris avulsa ad intellectuales perceptiones Deo trahente perveniat. Quod si quidpiam diabolicâ operatione phantasiæ repræsentetur, id nec visio, nec revelatio, sed illusio dici solet.

CAPUT XVI.

De visionibus, que in somnis occurrunt. Quot sint species, quæ cause somniorum. Cur plures in somnis, quam in vigilia apparitiones fiant. Somnia divina que sint. Quomodo à damoniacis, & naturalibus discernantur.

IN explicandis visionibus imaginariis, quæ homini vigilanti, cum sui compos est; vel eidem in ekstasi constituto & à sensibus avulso accidit. Ascens. montis Carm. lib. 2. c. 16. (f) *Ibid.* c. 17.

cidere solent, magnorum virorum auctoritate in superiori Capite usi sumus; nunc eadem adhibenda est in us exponendis, quæ dormientibus somniantibus interdum contingunt. Sunt autem multæ somniorum species, & multiplices causæ, nec par omnium ratio est. Vana multa, & falsa, atque inania esse scimus, quorum observationem sacre literæ damnant: multa, quæ à naturalibus causis oriuntur: alia quæ dæmonum calliditate, alia quæ divinitus immittuntur. Præclare de his Tertullianus (a). Vana in totum somnia Epicurus judicavit, liberans à negotiis divinitatem, & dissolvens ordinem rerum, & in passivitate omnia spargens, ut eventui exposita & fortuita. Confutat autem Epicuri opinionem multa referens insigniora apud ethnicos somnia, quibus futura & occulta revelata sunt. Tum ait. De finibus à dæmoniis plurimum incuti somnia & si interdum vera, & gratiosa; quanto magis vana, & frustratoria, & turbida, ludibriosa & immunda. A Deo autem, pollicito scilicet & gratiam spiritus Sancti in omnem carnem, & sicut prophetaturos, ita & somniaturos servos suos & ancillas suas, ea deputabuntur, quæ ipsi gratiæ comparabuntur, si quæ honesta, sancta, prophetica, revelatoria, edificatoria, vocatoria; quorum liberalitas soleat & in profanos destillare, imbres etiam & soles suos perquantæ Deo justis & injustis. Siquidem & Nabucho donosor divinitus somniat, & major pænd vis hominum ex visionibus Deum discunt. Sicut ergo dignatio Dei & in ethnicos, ita & tentatio Mali & in Sanctos, ut vel dormientibus obrepat quæ potest, si vigilantibus non potest. Tertia species erunt somnia, quæ sibi met ipsa anima videtur inducere. Hæc & alia multa Tertullianus, cui Gregorius Magnus rem clariùs distinguens adstipularur. Sex, inquit (b), modis tangunt animum imagines somniorum. Aliquando namque somnia ventris plenitudine vel inanitate, aliquando verò illusionem, aliquando cogitatione simul & illusionem, aliquando revelatione, aliquando autem cogitatione simul & revelatione generantur. Sed duo, quæ primò diximus, omnes experimento cognoscimus: subjuncta autem quatuor in sacra Scripturæ paginis invenimus. Somnia etenim nisi plerumque ab occulto hoste per illusionem fierent, nequaquam aut vir sapiens indicaret dicens (c), Multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes

(a) *De animac.* 46. & 47. (b) *Lib. 4. dialog. c. 48. & lib. 2. mor. c. 13.* (c) *Ecc. 34. 7.*

sperantes in illis: & iterum, (d) Non augurabimini, nec observabitis somnia. Rursus nisi aliquando ex cogitatione simul & illusionem procederent, vir sapiens minimè dixisset, (e) Multas curas sequuntur somnia. Et nisi aliquando somnia ex mysterio revelationis orirentur, nec Joseph præferendum se fratribus somnio videret; nec sponsum Mariæ, ut ablato puero in Ægyptum fugeret, per somnium Angelus admoneret. Rursum, nisi aliquando ex cogitatione simul & revelatione procederent, nequaquam Daniel Propheta Nabuchodonosor visionem edisserens à radice cogitationis inchoasset dicens: (f) Tu rex ceptisti cogitare in fratre tuo quid esset futurum. Easdem ferè somniorum causas & species agnoscunt Scholastici post Angelicum Doctorem (g), sed methodo clariori. Docent enim somniorum causam duplicem esse, internam & externam. Interna item duplex est, una animalis, cum hominis phantasiæ ea in somnis occurrunt, circa quæ vigilantis cogitatio, & affectio versari consueverunt. Nam qui amant, amores suos somniant, qui timent, turbidis phantasmatibus agitantur. Sic venatoris somnia de campis, canibus, & feris sunt; piscatoris de retibus, fluminibus, lacubus, & piscibus: militis, de armis, sanguine, & cædibus. Altera corporalis dicitur, cum ex interna corporis dispositione aliquis motus ipsi conveniens in phantasia efficitur: quæ ratione sanguinei hortos, convivias, cantus somniant: phlegmatici imbres, lacus, fluvios, navigationes, submersiones: cholericæ rixas, certamina, incendia; melancholicæ tenebras, spectra, funera, & horribilia visa. Atque huc pertinent, quæ de insomniis eorumque præfagiis principes Medicorum Hippocrates & Galenus scripserunt. Externa quoque duplex est; corporalis & spiritualis. Illa aërem continentem, vel impressionem cælestis corporis; hæc Deum, vel dæmonem complectitur; à quibus dormientis phantasiam immutari posse nemini dubium est. Nobis autem de sola spirituali causa agendum est, de somniis scilicet à Deo vel à dæmone immixtis, quibus illustrandis & declarandis cæterorum notitia præmissa est, ut naturalia à divinis & divina à dæmoniis discerni queant.

II. Epicurus & alii ipsius sectatores, cum derelicta ab ipsismet ethnicis impietate, Deum negotium nec habere nec exhibere dicerent, nulla etiam somnia ab ipso immitti asserbant. Alii verò, tametsi mundum providentiâ regi fateren-

tur; somnia tamen non à Deo, sed à dæmonibus proficisci crediderunt, ac si Dei majestate indignum foret dormientium lectulos obire, & illis injicere somnia, quæ postmodum expergefacti aut spernerent, aut non intelligerent, aut è memoria elaberentur. Nos autem firmiorem sacrarum literarum auctoritatem habemus asserentium, non solum vera & certa, sed & mysteriis referta à Deo mortalibus tam probis quam improbis somnia dari: quam veritatem multi etiam inter ethnicos sapientes agnoverunt, quorum testimonia congerere ad rem nostram non spectat. *Terebis me per somnia*, ait Job (h). *& per visiones horrore concuties*. Et iterum (i). *Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo: tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina*. Legimus item (k) quod consuluit Saul Dominum, & non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per Prophetas. Sed & ipse Dominus ad Aaron, & ad Mariam sororem ejus dixit (l): *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnia loquar ad illum*. Tandem Joël novi Testamenti gratiam prævidens & prædicans, ait (m), *prophetabunt filii vestri, & filia vestra: senes vestri somnia somniant, & juvenes vestri visiones videbunt*. Nec desunt exempla. Nam Deus per somnium Abimelech Regem Geraræ admonuit, nec tangeret uxorem Abraham (n). Jacob in somnis mysticam scalam vidit, & Angelos per eam ascendentes & descendentes (o). Deus in somniis apparuit Laban præcipiens illi, ne quidquam asperè contra Jacob loqueretur (p). Notissima sunt etiam somnia Joseph, quæ futuræ dominationis præfagia fuerunt, & odii atque invidiæ fomitem fratribus ministrarunt (q). Sunt & illa quæ vidit Pharaon septem annorum sterilitatem significantia, quæ Joseph divino imbutus spiritu interpretatus est (r). Salomoni per somnium largitus est Deus sapientiam, divicias, & gloriam super omnes (s). In libro Danielis somnium legimus Nabuchodonosor, & alterum ipsius Prophetæ per quod quatuor regna designata sunt (t). Judas Machabæus vidit in somnis Hieremiam Prophetam, à quo gladium aureum accepit, ut adversarios populi Israel in eo dejiceret (u). Josepho Dei genitricis sponso apparuit Angelus in somnis dicens, ne timeret accipere

(d) Levit. 39: 26. (e) Ecc. 5: 2. (f) Dan. 2: 29. (g) 2. 2. q. 95. art. 6.

(h) Job. 7: 14. (i) Job 35: 15. (k) 1 Reg. 28: 6. (l) Nu. 12. (m) Joël. 2: 28. (n) Gen. 20. (o) Ib. 28. (p) Ib. 31. (q) Ib. 37. (r) Ib. 41. (s) 1 Reg. 5. (t) Dan. 2. (u) 2 Macc. 15.

accipere Mariam conjugem suam: & rursum in somnis monuit eum, ut fugeret Ægyptum cum puero, & ut defuncto Herode in terram Israel reverteretur. Magi quoque admoniti sunt in somnis, ne redirent ad Herodem (x), Nemini ergo dubitare fas est, quin à Deo immittantur somnia, aliquando quidem aperta & per se clara, aliquando obscura & ænigmatibus obvoluta, sed semper vera; quibus humana mens vel ad supernaturalem intelligentiam elevatur, vel de agendis instruitur, vel de his quæ ventura sunt admonetur: sive Deus per se immediatè formas & similitudines rerum imprimat phantasiæ, sive ministerio Angelorum. Habet quoque diabolus prophetas suos & somniores, quorum ipse phantasiam commovet multaque in ea representat & suggerit, & occulta quandoque revelat, implens animum noxiâ superstitione, & perniciosis illusionibus decipiens. Ratio est ex Angelico Doctore, quia quædam cognoscunt dæmones naturali suâ cognitione, quæ à notitia hominum remota sunt, & hæc possunt revelare. Intellectus siquidem superioris ordinis potest aliqua cognoscere, quæ ab inferiori ignorantur: humano autem intellectu superior est non solum intellectus Dei, sed etiam Angelorum tam bonorum quam malorum; ex quo fit ut etiam dæmones occulta interdum manifestent, non illuminando intellectum, sed commovendo phantasiam: non prænunciando quæ ventura sunt, quod Dei proprium est; sed naturales affectus ex certis causis necessariò obventuros, antequam contingant, indicando. Possunt etiam quæ ipsi postea facturi sunt somniantibus manifestare, quo genere somniorum ægrotos olim decipere solebant, qui in templo Æsculapii excubabant, ab eo per somnum indicari remedia expectantes, quibus valetudini restituerentur.

III. Cur verò in somnis plures quàm in vigilia apparitiones & revelationes fiant, diversæ sunt causæ. Solet enim animus in vigilia multis rerum humanarum curis & negotiis, variisque studiis occupari & distrahi, atque à seipso avocari, & turpidis affectibus agitari, quibus impeditur ne videat & discernat quæ recta & iusta sunt: ac cum dormit, ab omnibus curis & interpellationibus liber, sibi quæ præsens & attentus, quicquid internis facultatibus objicitur, facile percipit, & incorruptè dijudicat. Deinde cum vigilat, quicquid menti seu phantasiæ occurrit, humanæ ratiocinationis trutinâ expendere ac discutere, & si quid ab ea discre-

pare videtur, rejicere consuevit: dormiens autem agitur potius quàm agat, magisque promptus & idoneus est ad divinas operationes percipiendas, non disquirens credendi causas, sed credens. Accedit noctis silentium, sensuumque exteriorum & rerum omnium, quibus mentis attentio aliò diverti & remitti potest, placida quies: undè fit, ut res objectæ magis animo imprimantur, & tenaciùs hæreant. Et quoniam, si divinitus immittuntur, vim aliquam significandi semper habent, homo de illis sopitis sensibus efficacius instruitur, ablato quoque extrinseco impedimento, quamvis dormiens discernere nequeat, quomodo res ipsas viderit, & intellexerit. Cum enim vel in somnis vel in ecclasi, inquit Augustinus (y), „corporum exprimuntur „imagines, non discernuntur omnino à corporibus, nisi cum homo redditus sensibus corporis „recognoscit se in illis fuisse imaginibus, quas „non per sensum corporis hauriebat. Quis enim „cum à somno evigilaverit, non continuò sentiat imaginaria fuisse quæ videbat, quamvis, „cum ea videret dormiens, à vigilantium corporibus visis discernere non valebat? Hæc de somno: at de ecclasi idem narrat, se virum quemdam fidelem, sed rusticum audivisse, qui vigilare se sciret, & quiddam videre non oculis corporeis. *Anima mea*, dicebat ille, *videbat eum, non oculi mei*, Non tamen sciebat, ait Augustinus, utrum corpus esset, aut imago corporis: non enim erat talis, ut ista discerneret. In somnis autem certum est non corpora videri, sed imagines corporum, quamvis imaginibus corporum nomina tribuantur. Ait enim homo, cum narrat somnia sua & aliquam in eis revelationem; vidi montem, vidi fluvium, vidi tres homines, ea nomina tribuens illis imaginibus, quarum similes illæ res erant; quia nimirum in somnis ita versamur, ac si vigilantes objecta cerneremus, sensibusque externi sua munia obirent. Porro somnia aliquando clara & manifesta sunt, qualia fuerunt Abimelech, & Laban, & Joseph sponsi B. Virginis, ac trium Magorum; aliquando obscura & perplexa, sicut somnia Pharaonis, Nabuchodonosor, & Danielis. Et ea quidem, quæ à dæmonibus immittuntur, ænigmatica esse & ambigua, mirum non est; nam cum certam futurorum scientiam non habeant, si quos motus excitant in phantasia, aut si quid occultum revelant, magnâ verborum perplexitate, ac rerum caligine ob-

O o

volvunt,

(x) *Matth. 2.*(y) *Lib. 2. de Gen. ad lit. c. 2. & 3.*

volvunt, quæ in varios ac contrarios sensus detorqueri possunt, ut, si eventus somnio & revelationi non consonat, interpretantis ignorantia adscribitur. Quæ verò Deum Auctorem habent, idè difficilia nonnunquam & obscura sunt, vel quia sic exigit sublimitas rerum, quæ in somnio manifestantur: vel quia eorum explicatio à viris sanctis sive à Deo petenda est: vel quia eorum intelligentiam vult Deus occultam esse, donec veritas rerum eventu agnoscat. Non enim quia videntur vera sunt, ut scitè Tertullianus (z), sed quia adimplentur. Fides somniorum de effectu, non de conspectu renunciat. Sicut & Prophetia, ut scribit Chrysostomus (a), non in tempore quo dicitur, sed in tempore eventus præbet indicium suæ veritatis.

IV. Cùm igitur somnia diversas habeant causas intrinsecas & extrinsecas; maxima autem illorum pars ex varia & incomposita spirituum animalium, specierumque sensibilibus per cerebri anfractus vagantium agitatione, temerè & fortuitò eveniat; merito sacræ Literæ nullam eorum rationem habendam esse præcipiunt, ipsorumque observatores & conjectores acriter reprehendunt. Ita in Levitico (b), *Non augurabimini, nec observabitis somnia*: Et in Deuteronomio (c), *Non invenietur in te qui observet somnia*. Sapiens quoque ait (d), *Multas curas sequuntur somnia*. Item (e), *Somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia*. Divinatio erroris, & somnia malefacientium vanitas est. Nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum: multos enim errare fecerunt somnia. Illud quoque observandum, quòd somnia divina, ea præsertim, quæ futura præfagiunt, rarissima sunt, & non nisi ob aliquam insignem causam, quæ ad publicam utilitatem spectet, immitti solent: quorum significationes, cum à solo Dei consilio & voluntate institutæ sint, ejus dumtaxat revelatione innotescere hominibus possunt. Ut enim docet Apostolus (f), *Quæ Dei sunt nemo cognovit, nisi spiritus Dei*. Ipse revelat profunda & abscondita, & novit in tenebris constituta, & lux cum eo est (g). Scripsit de somniis multa Gregorius Nyssenus, qui inter cætera ait (h): *Cùm vis imaginandi per somnum omnibus æquè ac sine discrimine à natura sit indita,*

pauci ex universorum cætu sunt, quibus diviniora se somniorum visa offerunt. Ideo facile non esse somniis credendum Antiochus Monachus ostendit (i), tametsi in speciem ad nos cœlitus demissa videri possint, nisi adfit discretio spirituum, certa nec fallax interpretis rei visæ. Cui consonans Scholiastes Climaci, *Magna*, inquit (k), *prudentia adhibenda est in iis, quæ in somno usqueveniunt: quin potius, quia inconsilans est eorum ratio, omnino negligenda est, paucorum enim illorum dijudicatio: eorum videlicet, qui gratiam discretionis spirituum à Deo acceperunt*. Sunt nihilominus & quædam signa sive regulæ ex ipsis somniis desumptæ, quibus vir sapiens & expertus facile potest conjicere, ex qua causa proveniant, & quomodo vera à falsis, bona à malis discernantur.

1. Naturalium alia sunt temerè & fortuitò occurrentia, & quæ nihil profus significant, nec ullam cum futuris connexionem habent: & hæc omninò rejicienda, atque spernenda sunt. Alia statum & constitutionem, sive temperamentum somniantis indicant; & ex his solent Medici morborum causas investigare. Nulla autem sunt, quæ naturaliter futura contingentia præfagiunt.

2. Somnia quæ inutilia, superstitiosa, & vana suggerunt: quæ tetra, horribilia, aut obscena representant, vel ad malum quocunque modo provocant: seu quibus occulta manifestantur ad solam curiositatem vel ad inanem scientiæ ostentationem spectantia: aut futura prædicuntur, quæ postea ex eventu falsa dignoscuntur; à dæmone vel à natura oriri evidens est.

3. Si somnia accidant incomposita, turbulenta, ridicula, monstrosa, & quæ statim evanescent ac dissipantur, non sunt à Deo: ipse enim omnia facit in numero, pondere, & mensura, nec est aliquid inordinatum vel inutile in operibus ejus. Ipse somnia immittit, ut signa sint alicujus rei, quam vult eo modo manifestari, ac proinde semper aliquid significant.

4. Divinorum indicia sunt res ipsæ, quæ per somnum innotescunt, si ejus generis sint, ut non nisi à Deo revelari queant; qualia sunt arcana cordium, intimæ cogitationes, abdita fidei mysteria, futura contingentia, quæ pendent à libero arbitrio, & quæcumque hominum cognitionem excedunt: nisi fortè talia fuerint, ut ea diabolus ex conjecturis vel aliunde scire possit. Solet etiam Deus, cùm somnia immittit,

(z) De anima cap. 57. (a) Hom. 29. in 1. ad Cor.
(b) Levit. 19: 26. (c) Deut. 18: 10. (d) Eccl.
5: 2. (e) Eccl. 34. (f) 1 Cor. 2: 11. (g) Dan.
2: 22. (h) De opif. hom. cap. 13.

(i) Hom. 84. (k) Ad gra. 15. nu. 39.

mīro quodam fulgore mentem illustrare, & voluntatem sic afficere, ut illis firmiter hæreat, & certò sciat à Deo esse, nec ullo unquam tempore eorum obliviscatur.

5. Ex modo quo contingunt, cū multa in eo diversitas sit, certa ipsorum discretio haberi non potest. Nam divina aliquando placidissimè, aliquando cum ingenti corporis & animi commotione atque horrore efficiuntur. Aliquando datum est alicui somnium, sed non ejus intelligentia, sicut Pharaoni & Nabuchodonosor: aliquando utrumque, sicut Prophetis. Alia, ut diximus, clarè & apertè quod Deus vult manifestant: alia obscurè, & per varias similitudines, atque ænigmata. Alia respondent præcedentibus in vigilia cogitationibus, ut somnium Joseph prius cogitantis dimittere conjugem, postea in somnis admoniti ut acciperet: alia de rebus fiunt ab omni prævia meditatione remotissimis. Tutiora igitur & certiora indicia sunt, quæ ex ipsis rebus in somnio ostensis desumuntur: quibus & illa ad jungi debent, quæ supra allata sunt, cū de spiritibus discernendis actum est.

CAPUT XVII.

De somniis prophetis. Prophetiam in lumine divino præcipuè consistere. Tres gradus rerum, quæ à Prophetis cognoscuntur. Prophetiam non esse habitum. Quotupliciter fiat. Quomodo Propheta alius manifestet quæ intellectualiter vidit. Nota veri & falsi Propheta.

I. CUM satis superque constet, causam effectricem somniorum esse phantasiam, dubitant meritò Sapientes, an ita perficiantur in ipso sensu interiori, ut nunquam se illis intellectus immisceat. Certà siquidem experienciã constat, dormientes nonnunquam & somniantes elaboratam orationem texere, versus elegantes pangere, & de rebus altissimis philosophari; quæ omnia non ad solam phantasiam, sed etiam ad rationem pertinere videntur. Nihilominus non desunt Philosophi, qui hæc putant imaginationis vires non excedere, quamvis ut plurimum ex his cogitationibus orientur, quæ in vigilia præcesserunt. Quoties enim vigilantis intellectus de aliqua re differit & argumentatur; sensus interior, quem potentiam cogitativam vocant, suam quoque argumen-

tationem subnectit, ac veluti sphaera inferior ad morum superioris trahitur & circumvolvitur: nihilque animus cogitare potest, quin protindè phantasia quidpiam simile sibi fingat, quod deinde in somnis ex motu spirituum & phantasmatum recurrit & excitatur, ac si res vera ageretur. Sed quicquid sit de somniis naturalibus, quorum disquisitio ad Physicos spectat; certissimum est, in divinis & prophetis, de quibus hic agitur, utriusque potentia superioris operationes conjugi. Non enim consistit prophetia in impressione similitudinum five specierum objecta representantium, sed in lumine intellectuali, per quod res ipsæ judicantur & discernuntur. Atque hinc fit, ut sine visione intellectuali imaginaria esse non possit, quia hæc perficitur iudicio intellectus, ut docet Angelicus Doctor: (a) & sic una eademque visio imaginaria est quoad receptionem specierum, intellectualis quoad iudicium. Interdum etiam contingit, ut quis Propheta dicatur per solam illustrationem, quæ iudicat de visis imaginariis alterius, sicut Joseph propheta fuit, qui somnium Pharaonis exposuit: at ipse Pharaon non fuit Propheta, quia habuit somnium sine intelligentia, acceptionem sine iudicio. Ideo autem necessarium est lumen, quo mens divinitus illustratur, quia homo somnians rerum similitudinibus attendit, quæ non sunt ipsæ res, & decipi potest referens visionem ad ea, quæ phantasmatis representantur, non ad rei occultæ & sub illis speciebus revelatæ significationem. Deinde hoc ipso lumine mens elevatur ad percipiendum ea, ad quæ per lumen naturale pertingere non potest. (b) „Sicut enim per lumen naturale intellectus redditur certus de his, quæ illo lumine cognoscit, ut de primis principiis: ita de his quæ supernaturali lumine apprehendit, certitudinem habet. Hæc autem certitudo necessaria est ad hoc, quod aliis proponi possint ea, quæ divinâ revelatione percipiuntur: non enim cum securitate aliis proferimus, de quibus certitudinem non habemus. Cum prædicto autem lumine mentem interiùs illustrante adsunt aliquando in divina revelatione aliqua exteriora, vel interiora cognitionis auxilia, utpotè aliquis sermo exterioriùs sensibiliter auditus, qui divinâ virtute formetur, aut per imaginationem interiùs Deo faciente perceptus, sive etiam aliqua corporaliter visa exterioriùs à Deo formata, vel etiam interiùs

O o 2

(a) 2. 2. qu. 173. art. 2. de Verit. q. 12. art. 12. (b) 3. contra gentes c. 154.

in imaginatione descripta, ex quibus homo per lumen interius menti impressum cognitionem accipit divinorum: unde huiusmodi auxilia sine interiori lumine ad cognitionem divinorum non sufficiunt, lumen autem interius sufficit sine istis. Magis ergo ad mentem divino lumine perfusam pertinet prophetia, quam ad imaginationem rerum simulacra percipientem: ac proinde, ut scribit Augustinus (c). Quibus signa per aliquas rerum corporalium similitudines demonstrabantur in spiritu, nisi accessisset mentis officium, ut etiam intelligerentur, nondum erat prophetia: magisque Propheta erat, qui interpretabatur quod alius vidisset, quam ipse qui vidisset. Unde apparet, magis ad mentem pertinere prophetiam, quam ad istum spiritum, qui modo quodam proprio vocatus spiritus vis animæ quædam mente inferior, ubi corporalium rerum similitudines exprimentur. Itaque magis Joseph Propheta, qui intellexit, quid significarent septem spicae & septem boves, quam Pharaon qui eas vidit in somnis. Illius enim spiritus informatus est, ut videret, huius mens illuminata, ut intelligeret. In illo erat rerum imaginatio, in isto imaginationum interpretatio. Consonat Augustino doctrinæ eius sectator Gregorius Magnus hanc Beati Job sententiam explicans (d), *Ecce omnia hæc vidit oculis meis, & audivit auribus meis, & intellexi singula.* Ait enim (e), *Cum aliquid ostenditur vel auditur, si intellectus non tribuitur, prophetia minime est. Vidit namque Pharaon per somnium, quæ erant Aegypto ventura, sed quia nequivit intelligere quod vidit, Propheta non fuit. Aspexit Balchasar Rex articulum manus scribentis in pariete, sed Propheta non fuit: quia intellectum rei, quam viderat, non accepit. Ut igitur beatus Job prophetia spiritum se habere testetur, non solum vidisse se & audivisse, sed etiam intellexisse omnia asserit.* Ob eandem rationem Rupertus Abbas Joannem Apostolum Prophetam dici non potuisse docet, si in suo tantum spiritu ea quæ narrat vidisset. Tum ait, *Conspicitur quippe per visum imaginibus, nisi intellectus accesserit, qui mentis est proprius, revelatio, vel agnitio, vel prophetia, vel doctrina non est.*

II. Constat igitur prophetia rerum occultarum revelatione, quæ naturaliter cognosci non possunt, & lumine interno, quo imbutus Propheta certè discernit & iudicat, ipsam revelationem à Deo esse, & si per rerum simulacra fit, perspicuè

(c) *De Gen. ad lit. lib. 12. cap. 9.* (d) *Job 13: 1.* (e) *Moral. lib. 11. c. 12.*

cognoscit quid ea significant. Quò verò longius ab hominum notitia res aliqua distat, eò magis pertinet ad prophetiam: atque idè eorum, quæ spiritu prophætico cognosci possunt, diversi sunt gradus. Et primò quidem ac magis propriè prophetiæ nomine notitia futurorum contingentium intelligitur: hæc enim à nostra cognitione remotissima sunt, tum propter eorum obscuritatem, tum quia nec in seipsis, nec in suis proximis causis determinata sunt. Secundo loco sunt ea, quæ, licet secundum se cognoscibilia sint, latent tamen, nostramque notitiam excedunt propter nostram imbecillitatem, quæ propriis viribus eorum excellentiam assequi nequit: atque huius generis sunt mysteria Sanctissimæ Trinitatis, Incarnationis, & Resurrectionis. Tertius gradus rerum illarum est, quæ procul sunt à cognitione quorundam hominum, sed non omnium, quæ cum divinitus alicui manifestantur, ad prophetiam spectant: sic cordium cogitationes uni revelantur, non alteri: sic Eliseus absens Regis Syriæ consilia perspexit (f). Idem puero suo Giezi dixit, postquam argentum & vestes à Naaman Syro acceperat, *Nonne cor meum in presenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tui?* Sic viris sanctis sæpe legimus eo ipso momento, quo quidpiam in remotissimis regionibus factum est, Deo revelante innotuisse. Notat autem Gregorius Papat, universum genus prophetiæ in tria tempora dividi, præteritum, præsens, & futurum. Scendum est, inquit (g), quod in duobus temporibus prophetia etymologiam perdit: quia, cum idè prophetia dicta sit, quòd futura prædicat, quando de præterito vel presenti loquitur, rationem sui nominis amittit, quoniam non prodit quòd venturum est, sed vel ea memorat quæ transacta sunt, vel ea quæ sunt. Prophetia de futuro est, *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium* (h): de præterito, *In principio creavit Deus cælum & terram* (i); de illo enim tempore dixit homo, quo non erat homo: de presenti, cum dicitur, *oculta cordis eius manifesta sunt* (k). Qua in re animadvertendum est, quòd rectè prophetia dicitur, non quia prædicat ventura, sed quia prodit occulta. Notat etiam aliquando spiritum prophetiæ Prophetis deesse, nec semper eorum mentibus præsidè esse, *quatenus cum hunc non habent, & hunc agnoscant ex dono habere cum habent.* Gratia enim prophetiæ, sicut & reliquæ gratis

(f) *4 Reg. c. 5.* (g) *hom. 1. in Ezech.* (h) *Isa. 7: 14.* (i) *Gen. 1: 1.* (k) *1 Cor. 14: 25.*

gratis datæ, nemini datur per modum habitûs five formæ permanentis, sed per modum impressiõnis transeuntis, ita ut Propheta novâ revelatione semper indigeat, quoties aliquid prædicendum aut manifestandum est. Hinc verò sequitur, ut ibidem Gregorius observat, „quod aliquando „Propheta sancti dum consuluntur, ex magno „usu prophetandi quædam ex suo spiritu profe- „runt, & se hæc ex prophetiæ spiritu & cere su- „spiciantur: sed quia sancti sunt, per sanctum Spi- „ritum citius correcti ab eo quæ vera sunt audi- „unt, & semetipsos, quia falsa dixerint, repre- „hendunt. Probat hoc S. Pontifex exemplo Na- than Propheta, nam cum ei Rex David dixisset, statuisse se templum ædificare, respondit illi ve- luti ex Dei sententia, ut faceret quicquid in corde suo proposuerat: qui tamen eadem nocte à Deo monitus denunciavit Regi, templum Domini, non ab ipso, sed ab ejus filio ædificandum. Sic forsitan deceptæ fuerunt quædam mulieres, tamen si sanctæ omnique reverentiâ dignæ, apud quas legimus aliquas revelationes sibi invicem contradicentes, quas credere par est proprio sensu ab illis conscriptas, quem putabant Dei esse: nisi dixerimus, perperam illis adscriptas, ut mavult Baronius (l), cum historiam seu potius fabulam discutit & confutat Trajani ab inferis Gregorii precibus liberati. Illud etiam hoc loco observandum, quod mens Prophetae dupliciter à Deo instruitur, vel per expressam revelationem, vel per occultum instinctum (m). Est autem inter utrumque modum notabile discrimen: nam cum Propheta ex divina revelatione loquitur, semper discernere potest, quid per spiritum propheticum, quid per proprium dicat, siquidem certissimè cognoscit, revelationem à Deo esse, etsi per somnium ea sit, agnoscens postea rei veritatem, jam somnii voce non utitur: sicut Jacob expergefactus ait (n), *Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam*: Et Princeps Apostolorum ab Angelo deductus de carcere, nesciens verum esse quod fiebat, post discessum Angeli in se reversus dixit (o), *Nunc scio verè quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis*. Cum vero ex instinctu loquitur, aliquando fieri potest, ut proprii spiritus suggestio sit, quam Dei esse arbitratur. Docet item Augustinus (p), quod sapiens humanæ mentes hunc instinctum patiuntur, nescientes quid dicant, & prædicentes quæ non intelligunt: sicut

(l) Baron. To. 8. m. 604. (m) Vñsq. in 3. p. to. 2. disp. 117: c. 6. (n) Gen. 28: 16. (o) Act. 12: 11. (p) De Gen. ad lit. l. 2. c. 17. & de Trin. l. 4. c. 17.

Caiphas prophetiæ instinctu, sed verum sensum verborum ignorans, Christum moriturum pro humani generis redemptione prophetavit. Rationem hujus discriminis ex eo deducit S. Thomas, quod hic instinctus est quiddam imperfectum in genere prophetiæ, undè, si quid per illum manifestatur, propheticam certitudinem & intelligentiam revelationi annexam non habet.

III. Error Montani fuit, Prophetas veluti amentes ac furiosos extra se positos, locutos esse quæ ignorabant, nulloque sermone præfixo scopo veluti in ventum verba jactasse. Verum, ut re- *Et Basilius Magnus asserit (q)*, „id abhorret „à professione divinæ præsentia, ut amentem „reddat, qui à numine corripitur: cumque ple- „nus divinorum decretorum esse cœperit, tunc „à propria mente etiam excidat; & qui aliis à „se se præbeat utilitatem, ipse ex propriis sermo- „nibus nihil capiat utilitatis. In summa quid „consentaneum est, ut quis ex sapientiæ spiritu „simillimus insano reddatur? Quin potius, ne- „que lumen cæcitatem parit, verum videndi vim „à natura insitam expergeficit: neque spiritus „tenebras inducit animis, sed ad contemplatio- „nem rerum intelligibilium mentem à peccati „maculis puram exigit. Non dissimile veri est „improbam dæmonum vim naturæ humanæ in- „sidiantem confundere mentem: at si quis dicat, „spiritus divini præsentiam hoc idem efficere, „hic impiè dixerit. Agnoscimus quidem in vi- sionibus imaginariis, ut supra ostensum est, abstractionem à sensibus: sed hæc abstractio sive ecstasis ad naturales sensuum functiones referri debet, non ad mentis insaniam: pars enim præcipua animæ & vis intelligendi ejusmodi alienationis est ex- pers, ut proluxè Epiphanius adversus Montanum, ejusque insanas mulieres demonstrat (r). Tertullianus, tamen si Montani affecla, ecstasim amentiam vocat (s), quod in ea mens extra se, vel supra se elevetur. *Ecstasim dicimus sensus & amentia instar. Hoc erit proprietas amentia hujus, quia non sit ex corruptela bonæ valitudinis, sed ex variatione naturæ: nec enim exterminat, sed avocat mentem.* Et alibi agens de Christi transfiguratione ait (t), *gratiæ ecstasim id est amentiam passum fuisse Petrum, cum dixit, Bonum est nos hic esse. In spiritu enim homo constitutus, præsertim cum gloriam Dei conspicit, vel cum per ipsum Deus loquitur, necesse est excidat sensu, obumbratus scilicet virtute divi- nâ. Interim facile est amentiam Petri probare.*

O o 3

Quo

(q) Proem. in Isaiam. (r) Her. 48. (s) De anima c. 45. (t) Act. Marc. lib. 4. c. 22.

Quomodo enim Moysen & Eliam cognovisset, nisi in spiritu: non in sensu constitutus? Cùm verò aliquid per species sensibiles ostenditur, ut rubus Moysi, & scriptura in pariete Danieli: aut cùm mens prophetæ illustratur lumine intelligibili, nulla fit à sensibus abstractio; nec ullo modo est necessaria, nisi fiat revelatio per impressionem novarum specierum in phantasia, aut per novam phantasmatum præexistentium cõordinationem: (u) quia vis imaginaria, cùm quis utitur sensibus, his intenta est, quæ per sensus accipiuntur, nec ad ea transferri potest, quæ aliunde immittuntur. Perfectum autem propheticæ visionis iudicium non in ipsa abstractione fit, quia tunc ligatus est sensus, qui est principium nostræ cognitionis: sed cùm homo à somno sive ab ecstasi excitatur, quæ priùs viderat superno lumine illustratus, intelligit, & discernit. Quod si visio purè intellectualis fit, licet in parte superiori animæ quoad receptionem & quoad iudicium perficiatur; ut tamen verbis exprimi & aliis communicari possit, congruæ imagines formantur in phantasia, in quas decidit intellectus ab intelligibili puritate, sicut explicat S. Thomas in quæstionibus disputatis, (x) ubi propositio hoc dubio, *An potentia sensitiva remaneant in anima separata*, assert pro parte affirmativa argumentum ex historiis Sanctorum, in quibus legimus mortuos nonnunquam ad vitam revocatos, qui quædam imaginabilia se vidisse narrabant, domos, campos, flumina: cui objectioni respondens ait, (y) eorum, quæ anima separata apprehendit absque phantasmatis, remanere in ea cognitionem, cùm iterum corpori conjungitur, cum conversione ad phantasmata; & ideo quæ intelligibiliter vidit, imaginabiliter narrat. Simili modo Paulus Apostolus, postquam cessavit videre Deum in tertio cælo, ad quod mirabiliter raptus fuit; memor fuit eorum, quæ in illa visione cognoverat, per aliquas species in intellectu suo remanentes, quæ erant quasi quædam reliquæ præteritæ visionis: ex quibus per applicationem ad particulares intentiones vel formas in memoria vel in imaginatione conservatas, poterat postmodum eorum, quæ priùs viderat, recordari, etiam secundum actum memoriæ, quæ est potentia sensitiva. Lumen enim divinum absque imaginibus in intellectu susceptum vim habet splendorem suum derivandi in phantasia, ibique imagines formandi, quibus anima possit, quæ spiritualiter

(u) S. Thom. de Ver. qu. 12. art. 9. & 12. (x) qu. unic. de Anima art. 19. ad 18. (y) De Verit. qu. 13. art. 3. ad 4.

intellexerat, sensibilibus percipere. Notat autem Angelicus doctor (z) visionem, quæ res videntur per conversionem ad phantasmata à lumine intellectuali excitata, aliam esse & diversam ab illa, quæ res videntur in Deo. An verò detur vel dari possit in hac vita mortali pura visio intellectualis absque interventu phantasmatum, magna & proluxa quæstio est multis difficultatibus obvoluta, quarum solutio ad hunc locum non spectat. Negant ut plurimum Scholastici, affirmant Mystici: illi tamen fateri debent nullam esse rationem, quæ persuadeat, id non posse aliquando ex speciali divinæ gratiæ largitate concedi: & ipsi Mystici rarissimum esse hoc donum aiunt, viris dumtaxat sanctissimis & perfectissimis concessum.

IV. Ex his palàm fit, arduam rem esse, & viris etiam doctissimis valde difficilem, visiones imaginarias ab intellectualibus distinguere. Id enim ex rebus, quæ sub revelationem cadunt, definiri non potest, nam de rebus omnino à materia se junctis imaginaria quandoque apparitio est, & de materialibus intellectualis: neque ex phantasmatis, quia etiam in intellectuali interveniunt aliquando phantasmata. Ea est enim potentiarum animæ subordinatio & connexio, ut una alterius operationi deserviat, sensus externus interno, hic intellectui. Ipsæ quoque perceptiones supernaturales in intellectu immediatè à Deo impressæ vix ita possunt in eo persistere, quin ad inferiores potentias deriventur, quatenus ex veritate absque phantasmatum velamine perspecta simulacra formentur, quibus utatur, ut alios instruere quis possit, & quæ vidit enarrare. Modus autem, quo hæc fiunt, inexpertis ignotus est. *Quæ viderunt Prophetæ*, ait Chrysostomus, (a) *quonam pacto viderint, non est nostræ facultatis exprimere: modum enim visionis hujusmodi nemini possibile est edisserere, præterquam ei & soli, qui doctrinæ experientiâ perspicuè didicit.* Quò ergo res ista clariùs elucescat; audiendus Bernardus est, qui & cœlesti sapientiâ imbutus, & propriâ eruditus experientiâ abditâ divinarum perceptionum mysteria mellifluo sermone sic explanat. (b) „Divina sunt, & nisi expertis prorsus incognita quæ effamur, quomodo videlicet in hoc mortali corpore, fide adhuc habente statum, & necdum propalatâ perspicui substantiâ luminis, jam tamen puræ interdum contemplatio veritatis partes suas agere intra nos vel ex parte præsumit,

(z) 1. p. qu. 12. art. 9. ad 2. (a) Incap. 1. Isaia. (b) Ser. 41. in Cantic.

„præsumit, ita ut liceat usurpare etiam alicui
 „nostrum, cui hoc datum desuper fuerit, illud
 „Apostoli. *Nunc cognoscimus ex parte. Item,
 „ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus.*
 „Cum autem divinius aliquid raptim & veluti
 „in velocitate coruscæ luminis interluserit menti
 „spiritu excedenti, sive ad temperamentum ni-
 „mii splendoris, sive ad doctrinæ usum: continuo,
 „nescio undè, adsunt imaginariæ quædam re-
 „rum inferiorum similitudines infusus divinitus
 „sensis convenienter accommodatæ, quibus
 „quodammodo adumbratus purissimus ille ac
 „splendidissimus veritatis radius, & ipsi animæ
 „tolerabilior fiat, & quibus communicare illum
 „voluerit, capabilior. Existimo tamen, ipsas for-
 „mari in nobis sanctorum suggestionibus Ange-
 „lorum, sicut è contrario contrarias & malas in-
 „geri immisiones per Angelos malos dubium
 „non est. Et fortassis hinc illud est speculum at-
 „que ænigma, ut dixi, per quod videbat Aposto-
 „lus ex istiusmodi puris pulchrisque imaginatio-
 „nibus Angelorum quali manibus fabricatum:
 „quatenus & Dei esse, quod purum & absque
 „omni phantasia corporearum imaginum cer-
 „nitur, sentiamus: & elegantem quamlibet
 „similitudinem, quâ id dignè vestitum appa-
 „ruerit, ministerio deputemus angelico. Hæc
 „Bernardus explicans illud Canticorum, *Muram-
 „lus aureas faciemus tibi, vermiculatas argento:*
 „per aurum intelligens fulgorem divinitatis, cui
 „Angeli superni aurifices inferunt & figurant ve-
 „ritatis quædam signacula, spirituales nimirum
 „similitudines, quarum interventu purissima di-
 „vinæ sapientiæ sensa animæ conspectibus im-
 „portant, ut saltem videat per speculum & in
 „ænigmate, quod nondum potest facie ad faciem
 „intueri. *Neque aliter*, ut ait Dionysius, (c)
 „lucere nobis potest divinæ veritatis radius,
 „nisi sacrorum varietate operimentorum ana-
 „gogicè obvelatus, nobis quoque paternâ
 „providentiâ connaturaliter ac propriè accom-
 „modatus. Nam & rerum divinarum subli-
 „mitas intellectus nostri capacitatem excedit,
 „& nobis connaturale est à sensibilibus ad in-
 „telligibilia ascendere, & si quæ nobis divini-
 „tûs per species infusas manifestantur, ea tamen
 „quoad usum ab imaginibus pendent, vel à no-
 „titiâ intellectuâli resultantibus, vel Angelorum
 „ministerio efformatis, sic exigente naturæ
 „nostræ conditione, quamdiu in hoc exilio pe-
 „regrinatur.

(c) Cal. hierar. c. 1.

V. His ita delibatis, servata à nobis metho-
 dus requirit, ut aliquot regulas sive indicia trada-
 mus, quibus lumen divinum à naturali, verique
 Prophetæ & veræ prophetiæ à falsis discer-
 nantur.

I. Et prima quidem ac præcipua veri Pro-
 phetæ nota veritas est; verus enim censeri debet,
 qui vera prædicat: falsus, qui mendax est. Tra-
 didit hanc regulam in Scripturis suis Spiritus san-
 ctus, ubi postquam edixit, falsos Prophetas
 interficiendos esse, qui arrogantiam depravati autem
 fuerint in nomine ipsius loqui, quæ ipse non præ-
 cepisset, ait (d): *Quod si tacitâ cogitatione respon-
 deris, Quomodo possum intelligere verbum, quod
 Dominus non est locutus? hoc habebis signum, quod
 in nomine Domini Propheta ille prædixerit, & non
 evenerit; hoc Dominus non est locutus, sed per tu-
 morem animi sui Propheta confinxit, & idcirco
 non timebis eum.* Huic tamen regulæ duo sunt,
 quæ obstrare videntur. Nam primò multa futura
 à pseudopropheta prædici scimus, quæ postea
 eveniunt. Deinde ex Scripturis constat, non
 omnia, quæ à veris Prophetis prænunciata sunt,
 adimpleta fuisse. Sed facilis est ad hæc objecta
 responsio, ad primum enim dicimus multa esse
 occulta, & à quorundam hominum cognitione
 remota, quæ naturalem dæmonum notitiam
 non excedunt, & hæc possunt Prophetis suis in-
 dicare, ut ex illorum revelatione nomen sibi con-
 ciliant & incautos decipiant; futura autem con-
 tingentia, & quæ nullo modo ab hominibus co-
 gnosci possunt, non nisi Deo revelante prædicun-
 tur, ut supra ostensum est. Altera objectio du-
 plici distinctione tollitur. Prædictio enim vel
 absoluta est, vel comminatoria: illa semper ad-
 impletur, hæc annexam in se & latentem condi-
 tionem habet, nisi peccatores futuri supplicii
 comminatione perterriti egerint poenitentiam.
*Repente loquar, dicit Dominus (e), adversus
 gentem & adversus regnum, ut eradicem & de-
 struam & disperdam illud. Si poenitentiam egerit
 gens illa à malo suo, quod locutus sum adversus
 eam; agam & ego poenitentiam super malo quod
 cogitavi, ut facerem ei & subito loquar de gente &
 de regno, ut ædificem & plantem illud.* Exem-
 plum huius comminationis habemus in Jonæ
 prædicatione, quâ Niniven subvertendam esse
 post quadraginta dies prædixit, & nihilominus
 statuto tempore elapso non est subversa; quia
 videlicet poenitentiam egerunt viri Ninivitæ,
 & Dominus pepercit eis, donec poenitentiam
 impe-

(d) Deut. 18: 20. (e) Jer. 18: 7.

impedimentum iram ejus compescuit; sed eo postea remoto prophetia Jonæ exitum suum sortita est, & civitas eversa, sicut Tobias, morti proximus filio suo indicavit dicens (f). *Prope erit interitus Nimive, non enim excidit verbum Domini.* Deinde ex doctrina & distinctione Angelici Doctoris (g) futura contingentia duplici modo cognosci possunt: vel sicut sunt in seipsis, quatenus scilicet conspiciuntur ut presentia & realiter existentia: vel ut sunt in suis causis creatis & contingentibus. Primo modo cognita eveniunt semper & infallibiliter, sicut prædicuntur. Altero modo non semper eveniunt, nec tamen prædictiones sunt falsæ, quia sic non aliud significant, quam ordinem & dispositionem causarum talem esse, ut effectus prænunciati omnino futuri sint, nisi causæ divinitus impediantur. Ita Regem Ezechiam moriturum prædixit Isaias Propheta (h), nec tamen eo morbo mortuus est: nam morbus quidem lethalis erat, sed Dei misericordiâ ab imminente morte ereptus fuit, & immoto manente divino consilio Rex mortem evasit, quam illi jubente Deo Propheta annunciaverat, *Cum ergo exterius, ut apostolus Gregorius ait (i) „mutari videtur sententia, interius consilium non mutatur: quia de unaquaque re immutabiliter intus constituitur, quicquid foris mutabiliter agitur.*

2. Veritas Prophetiæ in re ipsa à Deo revelata consistit, non in ejus intelligentia: semper enim verum est, quod summa & incommutabilis veritas loquitur, quamvis ab homine non intelligatur: neque repugnat, quod revelatio sit vera & à Deo, ejus autem explicatio falsa & ab homine, qui eam aliter, quam Deus intelligat, interpretetur. Celeberrimum hujus rei exemplum extat in vita S. Bernardi (k). Indixerat vir sanctus bellum sacrum, toto orbe Occidentali ad arma concurrente, ut Orientalis Ecclesia à Barbarorum captivitate liberaretur. Prædicationem verò non temerè, non proprio spiritu aggressus est; sed jubente & cogente summo Pontifice, Deo autem cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Sed quantis & quam multiplicibus signis? Quanta vel numerare, nedum narrare difficile foret. Tot tamen miraculis confirmata expeditio exitum habuit infelicem: nam tanta hominum multitudo, quæ certam sibi victoriam pollicebatur, dissipata est, & vincentibus infidelibus justo Dei

(f) Tob. 14. 6. (g) 2. 2. qu. 171. art. 6. ad. 2. & de Ver. q. 2. art. 12. (h) Isai. 38. (i) Lib. 16. mor. cap. 17. (k) Lib. 3. cap. 4.

judicio Christiani milites interierunt. Hinc autem constat, aliud hominum, aliud Dei consilium fuisse: nam Deo imperante & beneplacitum suum miraculis indicante exercitus congregatus est; sed homines, qui terrena sapiunt, gloriam, divitias, & regni Hierosolymitani recuperationem sibi præfixerant; Deus verò aternam eorum salutem, qui in illa expeditione profide & pro Ecclesia perempti sunt. Affixit vehementer Bernardum hic casus, ut ipse ad Eugenium Pontificem scribit (l), & quem prius magno honore prosequerentur, jam omnes damnabant ut pseudopphetam atque impostorem. Deus verò servum suum consolatus est, nam Joannes Casemarii Venerabilis Abbas sic ad eum scripsit (m). „*Dictum est mihi, quod de hac re, de via Hierosolymæ loquor, quæ non ita prosperè, ut forsitan volebatis, contigit, multum tristamini, eò quod Ecclesia Dei vel gloria, non sicut desiderabatis, accrevit, & post pauca. Videtur mihi, quod omnipotens Deus de hac via multum fructum fecit, non tamen eo ordine, quo ipsi viatores arbitrabantur. Siquidem si hoc, quod coeperant, sicut decet Christianos, justè ac religiosè prosequi vellent, Dominus cum eis esset, ac magnum fructum super eos perfecisset. Sed quoniam ipsi ad mala sunt devoluti, & hoc nequaquam Dominum à principio latere potuit, ut sua providentia in sui dispositione non falleretur, malitiam eorum in suam convertit clementiam, & immisit eis persecutiones & afflictiones, quibus purgati ad regnum pervenire possent. Sed ne in dubium veniat quod dico, quasi patri meo spirituali in confessione aperio, quod patroni loci nostri, beatus Joannes & Paulus sæpius nos visitare dignati sunt, quos ego super hac re interrogari feci, & hujusmodi sententiam responderunt. Dicebantque multitudinem Angelorum, qui ceciderant, de illis, qui ibi mortui sunt, esse restauratam. Hæc ille consolatus Bernardum, quia res prosperè evenit, non secundum hominum desiderium, sed secundum Dei propositum. Idèd prudentissimè monuit Theodidacta virgo Theresia (n), ne quis aliquid inconsulto Confessario, qui pius, doctus & circumspèctus sit, aggrediatur, quamvis certò sciat revelationem seu locutionem à Deo esse; fieri enim potest, ut revelatio vera sit & divina, sed vera ejus significatio, reique eventus lateat, sicut accidit in præ-*

(l) Lib. 2. de Confid. (m) Inter op. Bernard. ep. 333. (n) Cast. anima mansi. 6. cap. 5.

narrata expeditione. Huc etiam referendæ, ut diximus suprâ (o), quorundam Sanctorum prophetiæ & revelationes de futura Ecclesiæ reformatione, quæ hæcenus nullum effectum fortitæ sunt, vel quia malitia hominum illis obicem posuit, priorumque conatibus collapsam disciplinam reparare cupientium obstitit: vel quia tempus à Deo statutum nondum advenit, nam mille anni ante oculos ejus tanquam dies hesternæ quæ præterit: & Joannes in Apocalypsi ea prædicturus, quæ nondum impleta sunt, *tempus propè esse, & ea narraturum se asserit, quæ oportet fieri cito (p)*, tum Christi adventum ad judicandum mundum commemorans, ac si ipsum jam venientem conspiceret, ait: *Ecce venit cum nubibus, quia nimirum, quotquot elapsa sunt secula à diebus Joannis usque ad præsens, & quæ deinceps usque ad extremum judicii diem elabentur, quasi brevissimum momentum sunt respectu æternitatis.*

3. Veri Prophetæ id tantum enunciant, quod Deus ipsis revelare dignatur, nec aliâ ratione prædictiones suas stabilire & confirmare solent, quàm quia *os Domini locutum est*; falsi hoc donum sibi temerè arrogat, atque omnibus petentibus semper respondent, ac si spiritus propheticus semper ad nutum illis adesset, cum tamen hæc gratia, sicut & cæteræ gratis datæ, nemini unquam per modum habitus, nisi soli Christo, concessa sit. Quod si aliquando veri prophetæ, ut observat Gregorius (q), *aliquid per suum spiritum dicunt*, sicut Nathan dixerat David, ut templum construeret, hoc ab auditorum mentibus per spiritum Sanctum eruditi citius corrigunt. Prophetæ autem falsi, & falsa denuntiant, & alieni à sancto Spiritu in sua falsitate perdurant.

4. Prophetæ falsus esse convincitur, qui, cum aliquid prædixerit, quod evenerit, falsam postea doctrinam prædicat, populumque avertit à cultu Dei & à viâ virtutis: signa enim doctrinam subsequi debent, non præcedere, sicut Christus ejusque Discipuli nos docuerunt, qui prædicationem suam subsequenter miraculis & prænotionibus confirmarunt. Tradidit hanc regulam Dominus in Deuteronomio his verbis (r). *Sic sur- rexit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum, & evenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis: non audies verba Prophetæ illius aut somnatoris; quia tentat vos*

(o) Cap. 8. §. 3. (p) Apoc. 1. (q) Hom. 1. in Ezech.
(r) Deut. 13: 1.

Dominus Deus vester, ut palàm fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde & in tota anima vestra; Dominum Deum vestrum sequimini; & ipsum timete: Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur. Signis igitur & prædictionibus attendendum non est, quando is, qui signa facit & futura prædicat, contraria pietati docet. Nam & Apostolus etiam Angelo de cælo aliter evangelizanti, quàm accepimus, anathema imprecatus est (s). Et Vincentius Lirinensis ex allata Deuteronomii sententia elegantissimè ostendit, nemini credendum esse, quantavis doctrinâ aut sanctitate polleat, si quid proferat divinis Scripturis aut Apostolicis traditionibus contrarium: idque probat multorum exemplis, ac postremo Tertulliani, qui contra Moysi præceptum exsurgentes in Ecclesia, novellas Montani furias, & insana illa insanas mulierum novitii dogmatis somnia, veras prophetias adseverando, meruit ut de se quoque & scripturis suis diceretur, *Si surrexerit in medio tui propheta, Et mox, Non audies verba prophetæ illius.*

5. Proprium est falsi prophetæ, inquit Chrysostomus (t), *emotæ esse menti, vim pati ac necessitatem, pulli, trahi, raptari tanquam furentem. Verus autem propheta non sic, sed cum mente sobria, & cum modestia ac temperante constitutione, & sciens quæ loquitur, dicit omnia.* Et infra. *Dæmonis proprium est tumultum & furorem, & multam procreare caliginem: Dei autem est illuminare, & quæ oportet docere cum intelligentia.* Ideo autem falsi prophetæ mente commotâ loquuntur, quia dæmonis impetum, à quo impelluntur, ferre non possunt: At qui à Deo aguntur, placidè, humiliter, & modestè proferunt, quæ ab illo acceperunt, docet enim eos omnium artifex sapientia (u), in qua est spiritus intelligentiæ sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, quem nihil vetat, benefaciens, humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens.

6. Examinandus est finis prophetiæ, qui est publica utilitas Ecclesiæ, & privata fidelium ædificatio. Nam qui prophetat, inquit Apostolus (x) *hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem.* Isaias quoque ait (y), *Hæc dicit Dominus redemptor tuus sanctus Israel. Ego Dominus Deus tuus, docens te utilia, gubernans*

P p te in

(s) Gal. 1: 8. (t) Hom. 29. in 1. ad Cor. (u) Sap. 7: 22.
(x) 1 Cor. 14: 3. (y) Is. 48: 17.

te in via quâ ambulas. Si quis igitur inutilia prædicat, si vanitates & infanias falsas, si curiosa & inania, quæ nec ædificant, nec instrunt ad salutem; nec peccatores ad pœnitentiam excitant, aut iustos ad incrementa virtutum; hic falsus propheta est. Docet autem S. Thomas (z) nullo unquam tempore defuisse Prophetas, non quidem ad novam doctrinam fidei depromendam, sed ad humanorum actuum directionem: quod enim attinet ad fidem jam promulgato Euangelio, publicæ revelationes necessariæ non sunt. An verò privatae, quæ servis & amicis Dei nonnunquam fiunt, ad objectum fidei pertineant, aded ut fide divinâ credendæ sint, sine auctoritate Ecclesiæ eas approbantis & proponentis, Scholastici certant, & adhuc sub iudice lis est. Agemus de hac controversia (a), cùm de revelationibus sermo erit. Querunt etiam nonnulli, an si quis spiritum prophetiæ habens alicui revelet suam damnationem, illi credere teneatur; sed certissimum est, nullatenus illi credendum esse, repugnat enim statui viatoris huiusmodi revelatio, quâ positâ nec beatitudinem sperare posset, nec mediâ ad eam consequendam adhibere teneatur. Si quæ tamen contingat, non tanquam absoluta & immutabilis prædictio accipienda erit, sed ut comminatio futuri supplicii iis infligendi, qui neglectâ emendatione & pœnitentiâ in peccatis suis moriuntur.

7. Christus redemptor noster, cùm discipulos suos monuisset, cavendum esse à falsis prophetis, hoc ad eos dignoscendos indicium tradidit (b), *A fructibus eorum cognoscetis eos*: ut enim ex fructibus arbor, sic ex moribus & ex doctrina propheta verus à falso discernitur. Non quod bonitas morum, sicut asserit S. Thomas (c), ad prophetiam necessaria sit, si interiorum ejus radicem respiciamus, quæ est gratia gratum faciens: tum quia datur ad utilitatem Ecclesiæ, sicut & aliæ gratiæ gratis datæ; charitas verò ut uniat animam Deo, hæc autem duo separari possunt: tum quia pertinet ad intellectum, cuius actus præcedit actum voluntatis, qui perficitur à charitate. Sed quia requiritur ad prophetandum maxima mentis elevatio ad spiritualium contemplationem, hæc autem à pravitate vitæ impeditur, ided hoc donum à Deo ut plurimum hominibus sanctis tribuitur, & ex eo desumi solet certissimum sanctitatis argumentum: *quoniam (d) in male volam animam non introibit sapientia, nec habitabit*

(z) 2. 2. qu. 174. art. 6. ad 3. (a) Cap. 20. §. 1.
(b) *Matth. 7: 15.* (c) 2. 2. qu. 172. art. 2.
(d) *Sap. 1: 4, Sap. 7: 27.*

bit in corpore subdito peccatis: sed in animas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas constituit. Quorum igitur vita pravis moribus contaminata est, eorum prædictiones sperandæ sunt. Hi sunt enim qui falsis vaticiniis plebem seducunt, & mendacibus revelationibus incautos decipiunt, de quibus ait Jeremias (e), *Prophetae tui viderunt tibi falsa & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent.* *Hisunt*, inquit Chrysostomus (f), „qui quod „execrantur admittunt, quod prohibent faciunt, „apud quos innocentia culpatur, culpa pro innocentia ducitur; apud quos peccare justum „est & iustitiam exercere nefandum: ubi certant facta cum dictis, dimicat doctrina cum factis. A fructibus eorum cognoscetis eos. Plura de his infra (g), cùm de discernendis revelationibus sermo erit.

CAPUT XVIII.

De visione intellectuali. Quid sit, & quomodo fiat. Sanctorum testimonii elucidatur. Cur inexplicabilis dicatur. Qui sint ejus effectus, quod objectum. Immunitus est ab illusionibus. Triplex modus dicitur visionis.

I. **D**E visione corporali & imaginaria satis, ut arbitror, dictum est. Restat nunc intellectualis, de qua nonnullæ difficultates jam supra (a) expeditæ sunt; ostendi enim, eam cæteris difficiliorem & excellentiorem esse, & non nisi à Deo effici posse: tum Capite proximo explicavi, quàm difficile sit, eam ab imaginaria discernere, quibusve modis hominibus manifestari verbis & signis sensibilibus queant, quæ intellectualiter visa sunt. Nunc breviter exequar quid sit, & quo modo fiat. Est igitur visio intellectualis clarissima rerum divinarum manifestatio, quæ in solo intellectu absque figuris & imaginibus perficitur. Fit autem duplici modo, vel cùm mens humana spiritûs Sancti gratiâ illuminatur, ut ea intelligat, quæ corporali sive imaginariâ apparitione sensibilibus signis repræsentata sunt: vel quando immediatè per species intellectui à Deo infusus divina mysteria percipiuntur. Porro clarè & distinctè huiusmodi species intellectui imprimuntur, nullo ejus actu inter-

(e) *Thron. 2: 14.* (f) *Hom. 12. in varia Matthei loca.* (g) *Cap. 20. (a) Cap. 8. & 15.*

interveniente, nisi quod in se recipiat divinas operationes: quas si recipiat quasi videns, visionem vocamus; si veluti audiens, locutionem dicimus, de qua supra (b) egi, si aliquid discens vel intelligens, revelationem nuncupamus, quæ vel aliqua veritas occulta, vel arcana mysteria de-
 teguntur. Differit de his prolixè Venerabilis Pater Joannes à Cruce in Ascensu montis Carmeli (c). Porro hæc visio fieri dicitur in apice mentis, videlicet in intellectu, non quatenus ratiocinatur, sed sicut simplici intuitu res sibi objectas videt & contemplatur. Hujus generis fuerunt Moyſis & Pauli visiones, quando illi ostendit Dominus gloriam suam & omne bonum (d): hic verò raptus in tertium cœlum audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui (e). Et alii quidem in ecstasim rapti secreta Dei videre meruerunt: aliis verò vigilantibus, cunctisque sensibus liberè utentibus divina revelatio contigit, sicut Nathan vigilans proculdubio David regem de peccatis redarguit, vixque ille protulerat salutiferum illud *Peccavi*, cum statim in sermone Domini dixit illi, (f) *Dominus transfudit peccatum tuum, non morieris*: tum eidem indicavit, filium, quem pepererat uxor Uriæ, moriturum: hæc autem non aliter scire potuit, quàm ex ore Domini loquentis intus menti ipsius ineffabiliter, ut ait Augustinus, (g) non spectabili formâ non voce sensibili ad aures vel ad imaginationem personante, sed prorsus intellectuali locutione, quâ *Veritas incommutabilis per seipsam ineffabiliter loquitur rationalis creaturæ mentibus*. Bene autem hæc locutio ineffabiliter fieri dicitur, quia mens humana verba Dei intellectualiter percipiens supra communem hominum conditionem ad Angelorum consortium elevatur. *Quando enim, teste Augustino, nos aliquid talis locutionis interioribus auribus capimus, Angelis propinquamus.*

II. Hujus Angelicæ felicitatis consors fieri optabat Bernardus (h), ut puram cum illis conversationem haberet, cum quibus est puritatis similitudo. „Rerum etenim cupiditatibus, ait ille, vivendo non teneri, humanæ virtutis est: corpus verò similitudinibus speculando non involvi, Angelicæ puritatis est: utrumque tamen divini muneris est, utrumque excedere, utrumque te ipsum transcendere est. Beatus qui dicit, te potest, Ecce elongavi fugiens, & mansi in so-

(b) Cap. 8. (c) Lib. 2. cap. 23. & seqq. (d) Exod. 33. (e) 2 Cor. 12. (f) 2 Reg. 12. (g) De Civ. Dei lib. 16. c. 6. (h) Ser. 52. in Cant.

litudine. „Transfugisti carnis oblectamenta, ut nimè jam obedias concupiscentiis ejus, nec tenaris illecebris: profecisti, superasti te, sed nondum elongasti, nisi & irrucientia undiq; phantasmata corporearum similitudinum transvolaveris, te mentis puritate prævaleas. Huic autem visioni purè intellectuali nulla potest diabolica illusio intercedere, sive rerum in intellectu representatio per species à Deo infusus consideretur, sive judicium de rebus eisdem, quod fit per lumen desurfum veniens à Patre luminum: nam cum hæc duo à sensu & imaginatione non pendeant, nulla est creatura, quæ possit se illis immiscere. Quando autem hæc visio ab imaginatione incipit, vel in eam definit, modo supra explicato, nulli dubium est, quin possit Angelus bonus ad eam coöperari, & malus similiter excitatis phantasmatis animæ illudere. Sed quia difficile est, visionem purè intellectualem ab ea discernere, quæ cum admixtione phantasmatum fit; magnam in omnibus cautelam & diligens examen in hujusmodi perceptionibus adhibere oportet, ne quis forte incautus & inexpertus subtilissimis vaserrimi hostis fraudibus circumveniat. Modus item, quo hæc visio fit, difficilis explicatu est, ac ferè imperceptibilis, non solum his qui sensuum judicium in omnibus sequuntur, de quibus scriptum est, (i) *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei*; sed illis etiam, qui mentis acumine sensuum operationes transcendunt. A me igitur sedente in tenebris & in umbra mortis, divinarumque perceptionum inexperto nemo visionum intellectualium explicationem expectet; quandoquidem ipsimet viri sancti illis assueti, cum hæc divina charismata, aut præcepto Superioris aut charitate urgente, manifestare nituntur, vix verba inveniunt, quibus latentia animi sensa ad aliorum notitiam proferre queant. Ut verò unâ eademque operâ & dicto meo fidem conciliem, & modus, quo visio intellectualis fit, quantum fieri potest, intelligatur; operæ pretium erit, quosdam ex illis audire, qui visiones ac revelationes divinitus acceperunt.

III. Occurrit primo loco maximus Ecclesiæ Doctor Augustinus (k) qui colloquium habitum cum matre sua ex hac vita paulò post exitura enarrans, visionem intellectualem ejusque modum ita describit. „Si cui fileat tumultus carnis, fileant phantasiæ terræ & aquarum & aëris. Si leant & poli, & ipsa sibi anima fileat, & transeat

P p 2

(i) 1 Cor. 2: 14. (k) Lib. 9. Conf. c. 10.

se, non se cogitando. Sileant somnia & imaginariæ revelationes, omnis lingua & omne signum, & quicquid transeundo fit, si cui fileat omnino? Quoniam si quis audiat, dicunt hæc omnia; Non ipsa nos fecimus, sed fecit nos qui manet in æternum. His dictis, si jam taceant, quoniam erexerunt aurem in eum qui fecit ea; & loquatur ipse solus, non per ea, sed per se ipsum, ut audiamus verbum ejus, non per linguam carnis, neque per vocem Angeli, nec per sonitum nubis, nec per ænigma similitudinis: sed ipsum quem in his amamus, ipsum sine his audiamus: sicut nunc extendimus nos, & rapidâ cogitatione attingimus æternam sapientiam super omnia manentem, si coninuetur hoc, & subtrahantur aliæ visiones longè imparis generis, & hæc una rapiat & absorbeat & recondat in interiora gaudia spectatorem suum: ut talis sit sempiterna vita; quale fuit hoc momentum intelligentiæ, cui suspiravimus: nonne hoc est, Intra in gaudium Domini tui? Hæc Augustinus, ex cujus incomparabili sapientia discimus, tunc animam elevari ad divinam locutionem in apice mentis percipiendam, cum silent omnes creaturæ, cum cessant omnes imaginationis operationes, & ipse Deus immediatè nullo adhibito Angelorum ministerio se animæ videndum exhibet, eamque alloquitur, tantam ei communicans lucis & gaudii plenitudinem, ut hoc sublime donum non dubitaverit æternæ felicitati comparare. Sequitur Augustinum doctrinæ ejus sectator Aelredus Abbas Rievallis, qui de visione intellectuali sic loquitur (1). *Intellectualem illam dicimus visionem, quæ mens omne corpus, omnesque corporeas imagines ac similitudines transcendens in ipsa luce veritatis requiescit, in qua veræ & verè sunt omnia præterita, præsentia, & futura: nec aliter futura quam præterita.* Tum refert exemplum cujusdam sanctæ Virginis ad hujusmodi sublimem visionem raptæ, quæ cum omnem mundi amorem, ac carnales omnes affectus, curamque corporis omnem, & exteriorum sollicitudinem à suo pectore exclusisset, cepit quodam mentis æstu & fastidire terrena; & desiderare cœlestia. Accidit autem aliquando, ut eum amore solito orationi incumberet, mira quedam suavitas superveniens omnes animi motus, omnes cogitationum excursus, omnes insuper spirituales, quos circa amicos habebat, extinxerit affectus: moxque anima ejus quasi oneribus, quæ in mundo sunt valedicens, rapitur supra se, & ab ineffabili quadam & incomprehensibili luce excepta, nihil aliud videbat nisi quod est, & quod omnium esse est. Neque

(1) Serm. 2. de civibus.

lux illa corporea fuit, aut aliqua corporis similitudo: nec distendebatur, nec diffundebatur; ita ut ubique videretur; nec ipsa tenebatur, & tenebat omnia; & hoc miro & ineffabili modo, sicut esse tenet quicquid est, & veritas quicquid verum est. Hæc igitur luce persuasa ipsum Christum, quem prius noverat secundum carnem, cepit jam secundum carnem non nosse: quia spiritus ante faciem ejus Christus Iesus in ipsam eam induxerat veritatem. Tandem concludit sermonem sanctus Abbas asserendo, quod, quicquid aliis visionibus cernitur, ambiguum est, aut fide magis quam scientiâ roboratur: quod autem in ipsa cernitur veritate, & luminosum & certum est.

I V. Aliam similem visionem de se narrat S. Theresia in vita sua (m), quam brevi compendio referam. Die quodam festo gloriosi Apostoli Petri, cum essem, ait illa, in oratione, videbam seu potius animadvertēbam, oculis enim corporis vel animæ nihil penitus videbam, sed Christus propè me esse videbatur, & sentiebam ipsum esse, qui mihi loquebatur: verum quia non erat visio imaginaria, non percipiebam quæ formâ esset, hoc tantum sentiens quod lateri meo adstaret, & testis esset quarumcunque meorum actionum. Hujus autem visionis ignara eam protinus Confessario indicavi, qui petiit à me quæ formâ ipsum viderem. Dixi me illum non videre: tum ille rursus rogavit, undè scirem esse Christum, respondi me nescire, verumtamen certè scire, quod prope me esset, idque clarè ex eo cognoscebam, quod in oratione quietis diutius cum singulari & insolita animi tranquillitate morarer, & uberiores ex ea fructus perciperem. Conabar variis similitudinibus ipsam visionem explicare, sed nullam ad hoc idoneam & sufficientem inveni; nec verba occurrebant, quibus eam perspectam facere possem. Si enim dico, me nec corporeis nec interioribus oculis Christum conspicerem, quomodo scio, mihi que persuadeo eum apud me esse, idque clarè & evidentiùs, quàm si ipsum oculis intuerer? Certè per quamdam notitiam, quæ sole clarior est, Dominus animæ præsentem se exhibet, nec tamen assero, solem hic aut ullam claritatem videri; sed est lux quedam, quæ sine ulla lucis visione intellectum illuminat, ut anima tanto bono perfruat. Perinde hoc fit, ac si aliquis cibus in stomacho sit, quem homo non comederit, nec quomodo illuc venerit sciat; noverit tamen ibi esse, tamen si nesciat qualis sit, & quis eum

(m) Cap. 27.

eum stomacho ingesserit. Hæc autem visio ita spiritualis est, ut nulla in potentis aut sensibus concitatio sit, ex qua aliquid ad rem suam pertinens possit dæmon elicere. Sic differit de hac visione Theresia (n), ac eadem ferè repetit in Castro animæ, illud ubique incalcans, non posse animam verbis exponere illud quod videt, imò nec intelligere aut comprehendere, quomodo id cognoscat, licet certissima sit se ipsum cognoscere. Consonat Theresia B. Angela de Fulgineo, cujus verba religiosi scriptoris simplici stylo hic referam (o). „Quodam tempore eram „in oratione, & respiciens vidi Deum mihi loquentem. Si autem quæras quid vidi, dico „quod vidi ipsum, & aliud nescio dicere, nisi „quod videbam unam plenitudinem, unam claritatem, de qua sentiebam in me tantum implementum, quod ego nec scio dicere, nec scio „dare aliquam omnino similitudinem, nec vidi „aliquid corporale, sed erat sicut est in caelo, „videlicet pulchritudo tanta, quod nescio aliquid aliud dicere, nisi quod vidi summam „pulchritudinem continentem omne bonum: „& omnes sancti stabant ante illam pulcherrimam majestatem ad laudandum eam: videtur autem mihi, quod in isto parum steti. Et infra (p). „Videbam unam rem stabilem, ita „indicibilem mihi, quod de ea nihil possum dicere, nisi quod erat omne bonum, & anima „mea erat in læticia omnino inenarrabili, & „nescio si eram in corpore, vel extra corpus. Alia Sanctorum testimonia afferre possem, afferentium modum hujus visionis nullis verbis, nullâ creatâ similitudine explicabilem esse; sed supra dicta sufficiunt, omnes enim iisdem ferè verbis id contestantur.

V. Omnes etiam in hoc conveniunt, quod hæc visio ab illusionibus immunis est. Potest quidem dæmon aliquid effingere, quod visioni intellectuali simile sit, idque animæ inexpertæ & minus cautæ obtrudere: verum ficta ab hoste visio multum à vera differt, & ab effectibus facile dignoscitur. Veræ siquidem effectus sunt gaudium, pax, & tranquillitas animæ, puritas & illuminatio mentis, augmentum fidei & charitatis, humilitas, & elevatio spiritus in Deum. Falsa verò superbiam, sui affirmationem, animi perturbationem, atque ariditatem producit. Illa diu permanet, & nunquam ferè à memoria excidit; hæc citò definit, & sicut fu-

(n) *Manf. 6. cap. 8.* (o) *Vita ejus apud Bollandum 4. Jan. c. 3. n. 58.* (p) *Ib. n. 66.*

mus evanescit. Nullam autem certius indicium veræ visionis, quam humilitas: cum enim Deo comparati nihil simus, quò magis ad illum accedimus, eò clariùs cognoscimus nos nihil esse. Optimè Gregorius Magnus (q): „Sapientia „creata habet essentiam, habet vitam; sed hoc „quod habet ipsa est. Proinde incommutabiliter vivit, quia non ex accidenti, sed essentialiter vivit. Solo igitur cum Patre & sancto Spiritu veraciter est, cujus essentialis comparatum esse nostrum non esse est. Huic si conjungimur, sumus, vivimus, sapimus: huic si comparatur, nec sapimus, nec vivimus omnino, nec sumus. Hinc est, quòd Sancti omnes, quando in Dei visione proficiunt, quanto magis Divinitatis interna conspiciunt, tanto magis se nihil esse cognoscunt. Porro visione intellectuali tam res corporæ quàm incorporæ videri possunt. Et primò quidem Deus & singulæ personæ Sanctissimæ Trinitatis: deinde Christus, B. Virgo, Angeli, & Sancti: tum multæ veritates, de quibus anima instruitur, sive ad fidem spectent, sive ad mores: res denique omnes materiales, licet absentes, quæ sunt in caelo, & in terra: nulla siquidem repugnancia est, quin possit objectum absens veluti præsens intellectui representari per speciem aliquam & lumen supernaturale. Fit autem hæc visio sive notitia intellectualis duplici modo, uno obscuro & quasi confuso, ut, si quis Christum vel Angelum lateri suo adesse vel intus in corde cognoscat, tantâ imò majori certitudine, quàm si ipsum corporali oculo conspiceret, nullâ ejus figurâ vel imagine efformatâ: altero claro & distincto, quo Deus aliquando videtur dilucidè quidem & manifestè, non tamen intuitivè, & sicuti in se est. Media est hæc visio inter obscuram, quæ habetur in via per fidem, & claram in patria per lumen gloriæ, recedens à prioris obscuritate, sed ad posterioris claritatem non perveniens. Ex hac autem visione concipit anima maximam erga Deum venerationem, & ardentissimum amorem, ac desiderium serviendi illi in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitæ suæ.

VI. Quod si hæc visio secundum præcipuum ejus objectum, quatenus scilicet fertur in Deum, consideretur, tres ejus modi à Theologis mysticis constituuntur. Primum vocant visionem Dei in caligine, de quo agit Dionysius initio mysticæ Theologiæ dicens (r). „Trinitas super-

essentials, divinitate ac bonitate præstantior, P p 3
Christi

(q) *Lib. 18. mor. cap. 27.* (r) *Cap. 1.*

Christianorum Theosophiæ dux, dirige nos ad mysticorum oraculorum superincognitum & supersplendidum altissimumque fastigium, in quo simplicita & absoluta, ac immutabilia Theologia mysteria abstrusa sunt in caligine superfulgida silentii arcana dicentis, quæ in obscuritate maximè tenebrosa plusquam clarissimè superluet, & in omnimoda impalpabilitate, & invisibilitate superpulchris splendoribus nientes, oculis carentes superadimplet. Et paucis interjectis illos ingredi divinam caliginem docet, qui cuncta pura atque impura, & omnem sanctorum fastigiorum ascensum supergrediuntur, & omnia divina lumina & sonos & sermones caelestes transcendent, & in ipsa caligine absorbentur, ubi verè est, sicut ait Scriptura, qui est super omnia. Tum affert exemplum Moysis, (f) qui expiatus & ab omni populo segregatus, postquam sonitum tubarum audivit, viditque lumina multos radios jacentia, ab iis quæ videntur & vident expeditus, verè in caliginem ignorationis ingressus est, & omni scientificâ apprehensione exclusâ eo ipso, quod nihil cognovit, ipsi Deo omni ex parte ignoto unitus, præstantiori modo ipsum agnovit. Quid sit autem divina caligo, idem clariùs alibi explicat his verbis. (t) *Divina caligo lux est inaccessibleis, in qua Deus habitare dicitur, quæ nec cerni potest propter eximiam & superè inentem claritatem, & inaccessibleis est propter exuperantem divini luminis effusionem. Ad hanc pertingit quisquis Deum nosse ac videre meruit; nam eo ipso quod neque videt, neque cognoscit, arctius illi jungitur, qui omnem visionem & cognitionem transcendit, sciens ipsum super omnia esse, quæ in sensum & intelligentiam cadunt, dicens cum Propheta: (u) Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est & non potero ad eam. Tunc itaque mens Deum videt in caligine, cum omnes creaturas atque omnes similitudines transcendens in Deum fertur tanquam ignotum & inintelligibilem, idque magis conspicit quod non est, quàm quod est: detegens in ea obscuritate immensam perfectionem, quæ omnem sapientiam, potentiam, bonitatem, pulchritudinem, & quicquid aliud concipi potest, in infinitum excedit. In qua visione posita anima, non propriâ industriâ, sed simplici quâdam & improvisâ inspectione à Deo immissa, præ admiratione & amore à se ipsa deficiens, ejus quem non videndo videt immensitate quasi pelago absorbetur. Dicitur autem videre & non videre, quia, ut ait Richar-*

(f) Exod. 19. (t) Ep. 5. ad Doroth. (u) Psalm.

us, (x) *Sic illi Deus præsentiam suam exhibet, ut faciem suam minimè ostendat. Dulcorem suum infundit, sed decorem suum non ostendit. Infundit suavitatem, sed non ostendit claritatem. Suavitas ejus sentitur, sed species non cernitur. Adhuc nubes & caligo in circuitu ejus: adhuc thronus ejus in columna nubis. Et si videt quasi in nocte, videt velut sub nube, videt per speculum in enigmate. Videt denique ignotum omnem de eo conceptum, omnemque cognitionem transiliens, quia nimirum, teste Gregorio Magno, (y) *cum mens in contemplationis sublimitate suspenditur, quicquid perfectè perspicere valet, Deus non est. Tunc ergo verum est, quod de Deo cognoscimus, cum plene nos aliquid de illo cognoscere non posse sentimus. Idem quoque alio loco sic loquitur, (z) Revelatio conditoris, dum videtur & non comprehenditur, lux est inaccessibleis. Quicquid enim de omnipotenti Deo humana mens potest cogitare, Deus non est: sed dum cogitando cuncta transcendit; dum quicquid potest intima lucis, quicquid internæ suavitatis & dulcedinis, quicquid spiritualis delectationis sibi fingere, minus illa esse creditur. Ad quandam lucem tamen pervenit, quæ non est Deus, sed quam inhabitat Deus. Et quia tunc anima mirabiliter inflammatur, mirabiliter resicitur, ineffabiliter delectatione fruitur, cogitare compellitur, quàm ineffabilis lux, dulcedo, & delectatio sit, quæ ipse sit; si tam immensa lux est illa quam inhabitat, & non est ipse.**

VII. Secundus modus divinæ visionis est, cum expulsi tenebris, quas posuit Deus latibulum suum, & disjectâ caligine, ac dissipatis nubibus Deus ipse videtur, non quidem in sua claritate & in splendore meridiei, sed veluti in aurora, cum lux dubia & modica est: videtur inquam notitiâ quâdam inexplicabili & clariori quàm si oculo corporis lumen materiale videretur. Anima siquidem ad hanc visionem speciali Dei gratiâ elevata videt unico intuitu essentiæ divinæ unitatem, & personarum Trinitatem: quomodo Pater generat Verbum, quomodo ab utroque procedit Spiritus Sanctus. Videt & intelligit ipsum Deum, sicut ait Augustinus, (a) „ sine qualitate „ bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia „ creatorem, sine situ præsentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine „ tempore sempiternum, sine ulla sui mutatione muta-

(x) De grad. charit. violen. (y) Lib. 5. mor. c. 26. (z) Lib. 4. in 1. Regum. (a) Lib. 5. de Trinitate. cap. 1.

mutabilia facientem, nihilque patientem. Vident omnes creaturas ab ipso emanantes & dependentes: videt modum quo divinæ personæ animam inhabitant, sicut scriptum est (b), *Ad eum venimus & mansionem apud eum faciemus*: & quia intemè in hoc statu adhæret Deo, & suavitatem æternæ felicitatis prægustans, torrente voluptatis ejus inebriatur; ideo Theresia (c), quæ propriâ experientia hujus visionis celsitudinem & jucunditatem didicit, postquam eam sapientissimè explicavit, spirituale quoddam conjugium inter Deum & animam eâ mediante contrahi docet, sicut ait Apostolus (d), *Qui adheret Deo unus spiritus est*. Nam si anima perfectè diligit, nupsi; ut ait Bernardus (e), *Verè spiritualis sanctique connubii contractus est iste*. Parùm dixi contractus, complexus est. Ergo quam videris animam relictis omnibus Verbo totum omnibus adhærere, Verbo vivere, Verbo se regere, de Verbo concipere quod pariat verbo: quæ possit dicere, mihi vivere Christus, & mori lucrum; puta conjugem, Verboque maritatum. Sed in his immorari non est hujus loci. Tertius denique & supremus gradus divinæ visionis ille est, quo divina majestas non jam per speculum & in ænigmate, sed clarè & intuitivè videtur sicuti est. Licet enim hæc visio non ad hoc ærumnosum exilium, sed ad futuram patriam pertineat, Deo ipso testante, (f), *non videbit me homo & vires*: quibusdam nihilominus sanctissimis & perfectissimis viris adhuc in carne degentibus hanc felicitatem singulari Dei munere contigisse, ut clarâ Dei visione veluti per transitum & in momento lumine gloriæ illustrati fruèrentur, non ignobilium Theologorum, ut supra indicavimus, sententia est. Afferunt multi de Moyse, cui dixit Deus petenti & desideranti faciem ejus videre, *Ego ostendam tibi omne bonum* (g). Afferit de Paulo Angelicus Doctör (h) & de Benedicto Monachorum Patre Bernardus, qui de illa visione sermonem habens, quâ Deus videtur facie ad faciem, & creaturæ videntur in Creatore, ait (i): *Ad quam excellentiam, licet ad modicum, rapta fuisse videtur anima illa beata, sancti scilicet Benedicti, quæ collectum sub uno solis radio mundum universum conspexit: de quo miraculo beatus Papa Gregorius in libro Dialogorum scribens, Videnti, inquit (k), Creatorem angusta est omnis creatura*. Hæc Bernardus Gregorius

(b) *Ioa. 14: 23.* (c) *Cass. anim. & mans. 7. c. 1. & 2.*
 (d) *1 Cor. 6: 17.* (e) *In Cant. ser. 83. & 85.*
 (f) *Exod. 33.* (g) *Ibid.* (h) *2. 2. qu. 175. ar. 3.*
 (i) *Serm. 9. de diversis.* (k) *Lib. 2. c. 35.*

Magni testimonio suffultus. Scio Scholasticos hac de re in varias sententias abire, sed ab eorum concertationibus hæc abstinendum est.

CAPUT. XIX.

Iterum de apparitionibus. Quid in his servandum, quid vitandum sit. Apparentium diversa genera. Deus, Angeli, & Sancti quomodo appareant. Divina apparitiones quibus notis ab angelicis discernantur. Varia Christi apparitiones. Imaginaria & corporalis distinctio. Dæmonum spectra, eorumque signa. Humanorum spirituum visiones. De cultu & adoratione apparentium.

I. Apparitiones dicimus spirituum manifestationes, cum præter naturæ ordinem humanis rebus interfunt, seque sensibus nostris insinuantes suam nobis præsentiam certis argumentis exhibent & ostendunt. Apparitionem verò aliquo modo à visione differre supra (a) indicavimus, nam cum sola apparentis species manifestatur, sed quis appareat ignoramus, apparitio propriè dicitur: at cum apparitioni ejusdem notitia juncta est, tunc visio nuncupatur. Ipsi tamen hoc discrimen alios secuti negleximus. Omnes autem seu visiones seu apparitiones in hoc conveniunt, quod bonis & malis communes sunt: nec quispiam sanctior aut perfectior altero habendus est, quod illi spiritus appareant, iste hoc dono destituatur. Cæteris enim sanctior censetur, qui altiori posito humilitatis fundamento Deo per charitatem adhærere studet, ut ipsi placeat; non ut visiones obtineat, quas potius Domino largiente acceptas aut humiliter respuit, aut cum formidine suscipit, sciens in his multum periculi, parum utilitatis reperiri; pandique aditum diabolo ad varias fraudes & illusiones. Tutius ambulamus per fidem, cujus lumen cunctas excedit visiones, & arcanorum revelationes: nam ut præclare Philippus Neri vir sanctissimus dicebat (b), difficile est visionum perceptione non insari, difficilius se illis dignum non credere, difficillimum se indignum profiteri, atque earum sive suavitati sive curiositati patientiam, abjectionem,

(a) *Cap. 15. §. 2.* (b) *Tiraq. ad lib. 2. dierum. Gen. c. 9. Hic. Magtus l. 4. miscell. cap. 12.*

tionem, & obedientiam anteferre. Porrò cum agitur de apparitionibus, sunt quidam ab errore & temeritate nullatenus excusandi, qui eas passim tanquam fallacias & illusiones sensuum, aut veluti somniantium deliramenta explodunt; alii verò nimium faciles omnibus credunt, omnes sine discretione amplectuntur: cum tamen certum sit, quasdam veras esse, per quas homines ad salutem & ad virtutem erudiuntur; quasdam quoque falsas, quibus Deo permittente nonnulli decipiuntur. Utrumque igitur extremum vitandum est, nam ex sacra Scriptura, & ex probatis illustrium virorum experimentis constat, & olim fuisse & quotidie esse tam probos quàm improbos homines, quibus diversi spiritus apparent: constat etiam, multos vel propriâ imaginatione, vel astutiâ dæmonum falli ac deludi; sicut illi sunt quidam veteres Philosophi, de quibus sic loquitur in confessionibus Augustinus (c); „Multi conantes ad te redire, neque per seiplos valentes, sicut audio, tentaverunt hæc, nimirum Deo per Angelos certis ritibus reconciliari, & inciderunt in desiderium curiosarum visionum, & digni habiti sunt illusionibus. Elati enim te quærebant doctrinæ fastu, exerentes potius quàm tundentes pectora, & adduxerunt sibi per similitudinem cordis sui conspirantes & focias superbiæ suæ potestates, aëris hujus, à quibus per potentias magicas deciperentur, quærentes mediatorem, per quem purgarentur, & non erat: diabolus enim erat, transfigurans se in Angelum lucis. Hæc tacito nomine de quibusdam Platonicis è Plotini schola Augustinus (d), quos in epistola ad Dioscorum aperte accusat, quòd magicarum artium curiositate depravati sint.

II. Spirituum verò sive personarum diversa sunt genera. Et primo quidem loco Deus est Pater spirituum, ut ait Apostolus (e); Deus inquam, unus in substantia, Trinitas in personis, Pater & Filius, & ab utroque procedens Spiritus Sanctus, qui, quoniam communis est ambobus, et vocatur propriè, ut loquitur Augustinus (f), quod ambo communiter. Est & Christus redemptor noster, Deus & homo; & beatissima ejus Mater, omnium creaturarum excellentissima. Sequuntur Angeli omnis concretionis expertes, quorum quidam perpetuò felices administratores spiritus sunt, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis (g); alii in malo

(c) Lib. 10. cap. 42. (d) Ep. 56. (e) Hebr. 12. 9.
(f) Lib. 15. de Trin. cap. 19. (g) Hebr. 1. 14.

obdurati, semperque infelices, hominum salutem invidere & insidiari non cessant. Sunt denique humani spiritus exuti corpore, qui vel æternâ felicitate fruuntur, vel perpetuo igne in inferno cruciantur, vel à peccatis nondum expiatis purgatorii carcere inclusi emundantur. His accedunt, sed rarò, ipsi mortales adhuc viventes, quos nonnunquam aliis viventibus apparere ex dicendis manifestum erit. Cum verò triplex apparitionum sive visionum sit genus, corporale, imaginariæ, & intellectuæ: oportet ut ad corporeas & species & corpus externum concurrat, aut certè vehementissima sensuum immutatio: imaginariæ paucioribus indigent, paucissimis illæ quæ sunt in intellectu, ut ex his constat, quæ latè tractata sunt, cum de visionibus ageremus. Nunc verò præcipuè de illis apparitionibus sermo futurus est, quibus hoc nomen magis congruit, cum nimirum ipsi apparentes externis sensibus sub certa, definita, atque spectabili forma se ostendunt. A divinis autem apparitionibus initium sumendum est; quamvis enim Deus ubique sit, ut fides docet, apparere tamen dicitur, cum se ita oculis sub certa ac definita forma spectandum præbet, ut illud quod cernitur non spectrum sit, neque sensuum illusio, sed verissima apparitio.

III. Sic Deum sæpissime apparuisse nemo orthodoxus, qui sacris literis credat, negare potest. In his enim legimus, eum multoties visum fuisse sub spectabili specie à Patribus veteris Testamenti, à primo omnium parente Adamo, postquam esu vetiti pomi divinum præceptum transgressus est: à Cain, cum patratâ nece fratris innocentis à facie Dei profugus & vagus ejectus est: à Noè, cum ei præcepit, ut arcam construeret, in qua genus humanum & cuncta animantia ab aquis diluvii salvarentur: ab Abrahamo in convalle Mambre, quando tres vidit & unum adoravit: à Jacobo, eum tota nocte cum illo luctatus se Deum vidisse facie ad faciem testatus est: à Moysè, cum rubum vidit incomburntum, & quando ingressus caliginem legem ab illo scriptam percepit: ab aliis, aliis modis, in quibus recensendis non est diutius immorandum. An verò Deus invisibilis, immensus, inaccessibleis, quem nemo hominum vidit, ut ait Apostolus (h), sed nec videre potest, per seipsum personaliter apparuerit, an ministerio Angelorum: & si per seipsum ab hominibus visus,

(h) 1 Tim. 6. 16.

visus, & cum hominibus locutus est; quænam fuerit illa persona, Paternè, an Filius, an Spiritus Sanctus, variæ sunt & discrepantes Doctorum sententiæ. Tertullianus solum Dei filium apparuisse existimavit his verbis (i). „Nam qui ad „Moysem loquebatur, ipse erat Dei Filius, qui & „semper videbatur, Deum enim Patrem nemo „vidit unquam. Et alibi ipsum ait (k) apparuisse „Abrahæ in carne sine nativitate, „qui jam tunc „& adloqui, & liberare, & judicare humanum „genus ediscebat in carnis habitu non natæ ad „huc quia nondum morituræ. Idem asserit in „libris (l) adversus Marcionem. Consentit Tertulliano Justinus Martyr in dialogo cum Tryphone, ubi ait, „Neque Abraham, neque Isaac, neque „Jacob, neque hominum alius quispiam Patrem & ineffabilem Dominum rerum universarum & ipsius Christi vidit: sed illum ipsum, qui „Deus est & Filius ipsius, & qui homo ex Virgine natus est. Irenæus quoque filium Dei fuisse astruit (m), qui cum Abraham, cum Noë, cum Jacob, & cum Moysè locutus est. At hæc opinio falsa est, teste Augustino (n) omnium Doctorum præcellentissimo, qui Maximinum Arianorum Episcopum de ea redarguens, singula scripturæ loca ab hæretico allata, ut probaret Filium Dei ab initio humani generis ab hominibus videri solitum, egregiè exponit, eaque docet non tantum de filio, sed etiam de Patre, & de Spiritu Sancto intelligenda esse, ac tandem concludit, „Divinitatem non per substantiam suam, in qua invisibilis & immutabilis est, sed per creaturam sibi „subjectam mortalium oculis apparuisse cum voluit. Et alibi suis idem argumentum pertractans, multa visa facta fuisse ostendit (o), „non „evidenter nominato & designato in eis vel Patre, vel Filio, vel Spiritu Sancto, ut nimis temerarium sit dicere, Deum Patrem nunquam Patribus aut Prophetis per aliquas visibiles formas apparuisse. Et infra, postquam illos perstrinxit, qui dicebant non Patrem, sed tantum Filium aut Spiritum Sanctum corporalibus hominum apparuisse conspectibus, ait (p): „Unde „nemo sani capitis affirmare debet, nusquam personam Patris per aliquam speciem corporalem „vigilantium oculis demonstratam. Hæc de postrema propositæ quæstionis parte Augustinus, qui & alteram diffusissimè tractans sic eam dissolvit (q), „Essentia Dei, quandoquidem nullo modo mutabilis est, nullo modo potest ipsa per se-

(i) Adv. Jud. c. 9. (k) Lib. de carne Christi c. 6. (l) Lib. 2. c. 27. & l. 3. c. 6. & 9. (m) Lib. 4. c. 23. (n) Lib. 3. contra Max. c. 26. (o) Lib. 2. de Trin. c. 9. & seq. C. 17. (p) Cap. 18. (q) Lib. 3. de Trin. C. 11.

„metipsam esse visibilis. Proinde illa omnia, quæ „patribus visa sunt, per creaturam facta esse manifestum est. Et si nos latet quomodo ea ministris Angelis fecerit, per Angelos tamen esse facta, non ex nostro sensu dicimus, sed credimus, „propter quod & loquimur. Extat enim auctoritas divinarum Scripturarum, unde mens nostra „deviare non debet. Latè autem ex Scripturis ostendit, eundem qui Patribus apparuit & locutus est, modò Angelum, modò Deum nuncupari, ex quo inferit, Deum per substantiam suam non apparuisse, sed per Angelos, qui ipsum repræsentabant. Dicit tamen Scriptura, Dominum & non Angelum locutum esse Prophetis: „Quia cum verba „Judicis præco pronunciat, non scribitur in generis: ille præco dixit, sed ille judex. Nec minus ad rem facit, quod idem alibi scribit adversus Adimantium Manichæi discipulum (r); Deum asserens quibus voluit ea quæ voluit annunciasse, „sive loquendo, sive apparendo, vel per „angelicam aliquam potestatem, vel per quamlibet creaturam: quia ipse est in omnibus veritas, & omnia illi constant, & omnia illi ad nutum serviunt, atque subjecta sunt: ut etiam oculis per visibilem creaturam cui vult, quando dignatur, appareat; cum ipse tamen secundum divinitatem suam non nisi purgatissimo & simplicissimo corde videatur, & ideò quibusdam locis etiam Scripturæ ipsa testatur, Angelum visum, ubi dicit Deum visum. Et rectè dicitur, Deus dixit, & Deus apparuit: „& item rectè Angelus dixit, & Angelus apparuit: „cum illud dicatur ex persona inhabitantis Dei; hoc ex persona servientis creaturæ. Sequitur Augustinum Doctor Angelicus his verbis (s). „Omnes Dei apparitiones, quæ in veteri testamento leguntur, factæ sunt ministerio Angelorum, qui aliquas species vel imaginarias vel corporeas formant, per quas animum hominis videntis in Deum reducerent, sicut & sensibilibus figuris possibile est hominem in Deum reduci. Corpora ergò apparentia in apparitionibus prædictis Angeli assumpserunt, sed in eis Deus apparuisse dicitur, quia ipse Deus erat finis, in quem per repræsentationem hujusmodi corporum Angeli mentem hominis elevare intendebant. Et idè in illis apparitionibus Scriptura quandoque commemorat Deum apparuisse, quandoque Angelum. Id verò, teste Dionysio (t), ordo divinæ legis sanxit, ut inferiores per superiores, homines per Angelos ad Deum addu-

(r) Lib. cont. Adim. cap. 8. (s) Qu. 6. de potent. ar. 7. ad. 3. (t) Decal. Hæc. c. 4.

adducantur, ac propterea quæcumque leguntur divinæ manifestationes, sive Theophaniæ per Angelos factæ sunt, eorumque ministerio ad Patres nostros dimanarunt. Summa in hoc veterum Patrum concordia, nec discrepant ab eorum sententia Principes scholasticorum.

IV. Sed difficultas hic oritur, quæ præteriri non debet: si enim per Angelos divinæ apparitiones fiunt, cur non omnes angelicæ nuncupantur? Et si quædam propriè Deo, quædam Angelis tribuuntur, quibus indicis illæ ab istis discerni poterunt? multis, & quidem facilè, si attentè ipsa apparitio, omnesque ejus circumstantiæ considerentur. Certum est enim, Angelum non suam, sed Dei personam repræsentare; & consequenter apparitionem non Angelicam, sed divinam dicendam esse, si is qui apparet, quasi in propria persona ea profert, quæ soli Deo competunt; ut cum Abrahæ dixit (u), *Ego propterea tuus sum, & merces tua magna nimis*: multò magis, si se Deum appellat, ut cum Moysem de medio rubi vocavit dicens (x), *Ego sum Deus*, & paulò post, *Ego sum qui sum*. Accedit aliud signum ex re, quæ in ipsa apparitione geritur; nam si propriè ad Deum pertinet, ut cum Moyse lex data est, Angelus Dei personam sustinet: si verò Angelico ministerio congruit, ut cum Raphaël ad Tobiam, Gabriël ad Daniëlem ac postea ad Mariam missi sunt, propriam eos gerere personam evidens est. Si autem quærimus ab Augustino (y) quomodo facta sit post incarnationem Verbi vel vox Patris, vel species corporalis, quæ Spiritus Sanctus demonstratus est; per creaturam facta ista sanctissimus Doctor non dubitat; sed utrum tantummodo corporalem & sensibilem, an adhibito etiam spiritu rationali vel intellectualem, non quidem ad unitatem personæ, quis enim hoc dixerit? sed tantum ad ministerium peragenda significationis, an aliquid aliud intelligendum sit, invenire difficilè est, & temerè affirmare non expedit. De persona Spiritus Sancti sub columbæ specie visa in Jordane differit S. Thomas tertîa parte (z) affirmans ex sententia Augustini Spiritum Sanctum veram columbam formasse, in qua appareret, licet ipsam non assumpserit in unitate personæ. Filius verò postquam factus homo in terris visus est, & cum hominibus conversatus est, multoties post resurrectionem discipulis apparuit realiter & corporaliter, ut constat ex Evangelio. Nec ulli du-

bium esse potest, quin etiam post gloriosam in cælum ascensionem personaliter apparuerit Paulo, sicut docet S. Thomas (a), id enim asseveranter ad Corinthios scribit ipsemet Apostolus dicens (b) visum sibi Christum, sicut visus est Cephæ, Jacobo, reliquis Apostolis, & plusquam quingentis fratribus: at istis visus est in proprio corpore & in propria specie, ergò etiam Paulo, ut certum de ejus resurrectione testimonium perhiberet. An verò, cum illi apparuit, sedem suam in cælis deseruerit; seu potius in utroque loco per divinam potentiam re ipsa fuerit, quæstio est quam Scholasticis discutiendam relinquo. Cæteras apparitiones per Angelos factas esse, sicut de sua Apocalypsi testatur Joannes (c), credendum est: neque enim sine Scripturæ & Ecclesiæ auctoritate personales Christi apparitiones astringendæ sunt. In Sacramento Eucharistiæ nec videri nec apparere dicendus est, cum neque propriâ specie, nec secundum accidentia sibi inhærentia humanis sensibus exhibeatur (d). Et si fiunt aliquando inusitatæ & prodigiôsæ in ipsa Eucharistia apparitiones, de quibus omnium serè seculorum referuntur exempla, cum videlicet vel pueri formâ, vel carnis aut sanguinis species videtur, nihil temerè de illis definiendum est. Nam si apparitio ex parte tantum videntis contingit, factâ in oculis ejus tali immutatione, ac si expressè carnem vel puerum videret, cum tamen alii nihil videant, nullâ scilicet existente ex parte Sacramenti mutatione; fieri potest ut ei se dæmon præstigiis suis immisceat sensibus illudendo. Cum verò immutatio in ipsis speciebus sacramentalibus sit, ita ut ab omnibus videatur, nullum est illusionis periculum, cum non possit dæmon extraneas species in illis efficere. Cautè quoque procedendum est, cum lumen in isto Sacramento apparet, cum suavis odor ex eo emanat, vel in ejus sumptione dulcedo inusitata percipitur: nam hæc omnia non ex sensibili delectatione, sed ex fructibus, quos in anima parturiunt, discernenda & judicanda sunt. Gloriosa autem & corporalis Christi apparitio erit in fine mundi, cum venerit judicare vivos & mortuos: an verò singulis hominibus formâ spectabili in judicio particulari appareat, ut quidam scripserunt, incertum est: nec satis constat modus hujus judicii, nisi quod in momento, in ictu oculi peragitur; atque idè ad illud sufficit judicis apparitio intellectualis. Quod verò nonnulli

(u) Gen. 15. 1. (x) Exod. 3: 6, 14. (y) Lib. 4. de Trinitat. c. 18. (z) 3. p. qu. 39. art. 6. § 7.

(a) 3. p. qu. 57. art. 6. (b) 1 Cor. 15. (c) Apoc. 1. (d) S. Tho. 3. p. qu. 79. n. 8.

audacter scribunt, Christum Dominum alicui sancto non per Angelum, sed per seipsum corporaliter apparuisse, id unanimi Sanctorum Patrum sententiae opponitur asserentium à solo Paulo post ascensionem in proprio corpore visum, nec ulli solido fundamento innititur: nam in Symbolo fidei ipsum ascendisse in cœlum, sedere ad dexteram Patris, & inde venturum profiteamur, non ad aliquam particularem personam quantavis sanctitate conspicuam, sed ad iudicandos vivos & mortuos, ut iustis præmia, supplicia reprobis æternam duratura decernat. Sic etiam Beatissimæ Virginis Dei genitricis apparitiones diversis locis, modis, atque temporibus factas gravissimi ac fide dignissimi testes affirmant, quorum auctoritas nullâ potest exceptione labefactari: ipsas tamen apparitiones Angelico ministerio factas omnino credendum est, explosâ profanorum hominum improbitate, qui eas vel prorsus negant, vel curiosius quàm par sit scrutari audent. Oportet enim in his, quæ sensuum experientiam, & naturalem intellectus aciem excedunt, sapere ad sobrietatem, & maximi Doctoris Augustini imitari modestiam, qui ingenue confessus est se modum apparitionum ignorare.

V. Sanctos Angelos sæpe hominibus visibiliter apparuisse, Sacrarum Literarum irrefragabili testimonio adeò certum & manifestum est, ut nulla Catholico viro possit de hoc dubitatio vel difficultas occurrere. Sed quomodo fiant huiusmodi apparitiones, an solâ in sensu externo immutatione factâ, nullâ re extra oculum verè & realiter existente, quæ visui objiciatur, ut in præstigiis, an revera aliqua res extra oculum sit, quæ in tali situ ac dispositione collocata, ejus figuræ & coloris appareat, qualis non est, ut cum iridem cernimus: an potius corpus verum assumant, & in eo se spectandos præbeant; quæstio difficilis est, quæ portentosum Augustini ingenium diu exercuit; nec aliquid definire ausus est. Quis explicet, inquit (e), cum quilibet corporibus apparuerint Angeli hominibus, ut non solum cernerentur, verum etiam tangerentur: & rursus non solidâ corpulentia, sed spiritali potentia quasdam visiones, non oculis corporeis, sed spiritalibus vel mentibus ingerant, vel dicant aliquid non ad aurem forinsecus, sed intus in animo hominis, etiam ibidem constituti; sicut scriptum est in Prophetarum libro. *Et dixit mihi Angelus qui loquebatur in me;* non enim ait, qui loquebatur ad me, sed in me. Vel appareant & in somnis, & colloquantur more

(e) *Enchirid. cap. 59.*

„ somniorum; habemus quippe in Evangelio, *Ecce Angelus Domini apparuit illi in somnis dicens.*
 „ His enim modis velut indicant se Angeli contentabilia corpora non habere. Faciuntque difficillimam quæstionem, quomodo Patres eis pedes laverunt, quomodo Jacob cum Angelo tam solidâ contrectatione lactatus sit. Cum ista quæruntur & ea sicut potest quisque conjectat, non inutiliter exercentur ingenia, si adhibeatur disceptatio moderata, & absit error opinantium se scire quod nesciunt. Quid enim opus est ut hæc atque huiusmodi affirmentur vel negentur vel definiantur cum discrimine, quando sine crimine nesciuntur? Magis opus est dijudicare atque dignoscere, cum se factanas transfigurant velut Angelum lucis, ne fallendo ad aliqua perniciosa seducat. *Idem alibi de eadem re sermonem habens;* Mihi omnino, inquit (f), utile est, ut meminerim virum mearum, fratresque meos admoneam, ut & ipsi meminerint suarum, ne ultra quàm tutum est humana progrediatur infirmitas. Quemadmodum enim hæc faciant Angeli, vel potius Deus quemadmodum hæc faciat per Angelos suos, & quantum fieri velit etiam per Angelos malos sive sinendo sive cogendo ex occulta sede altissimi imperii sui, nec oculorum acie penetrare, nec fiducia rationis enucleare, nec provectu mentis comprehendere valeo. *Et supra jam dixerat hoc excedere vires suas (g);* Utrum Angeli manente spiritali sui corporis qualitate per hanc occultius operantes assumant ex inferioribus elementis corpulentioribus quod sibi coaptatum quasi aliquam vestem mutent, & vertant in quaslibet corporales, etiam ipsas veras, sicut aqua vera in verum vinum conversa est à Domino: aut ipsa propria corpora sua transforment in quod voluerint, accommodata ad id quod agunt. Sic ille loquitur ex Platoniorum sententia dubitans, an Angelis, & si natura substantiæ spiritalis, aliquot tamen corpus insit æthereum, subtilissimum, *Et sui generis*, ut ait Tertullianus (h): *In carnem autem humanam transfigurabiles ad tempus videri & congregari cum hominibus posse.* Sic Basilius quamvis alicubi Angelos incorporeos esse dixerit, libro tamen de Spiritu Sancto (i) eos ait aspectabiles fieri in specie propriorum corporum ins apparentes qui digni sunt: de qua re etiam Bernardus (k) dubitavit quæstionem indiscussam relinquens.

Q 9 2

Nunc

(f) *Lib. 3. de Trin. cap. 10.* (g) *Ib. c. 1.* (h) *De carne Christi c. 6.* (i) *Cap. 16.* (k) *Ser. 5. in Cant.*

Nunc Theologi cum Angelico Doctore (l) unanimi consensu affirmant, Angelos omnino incorporeos esse, & cum hominibus apparent, vel corpora assumere, vel sensuum organa immutare, vel species objicere, quæ rem aliter repræsentent, quàm revera sit.

VI. Sensus verò non illudi, nec fieri apparitionem in phantasmate putativæ carnis, ut Tertullianus ait (m); sed in vero corpore assumpto, quodcumque illud sit, sive ex aère, sive ex corpulentiori materia, hoc signo demonstrari asserit S. Thomas (n), quod imaginariam apparitionem ille solus percipit, ad quem fit: externam autem & corporalem omnes percipiunt, quod enim extra videntem positum est, omnes videre possunt. Sic Angeli qui Abrahæ apparuerunt non solum ab illo, sed ab universa ejus familia visi sunt (o). Sic etiam Raphael, Tobix comes, in longo itinere omnibus indiscriminatim spectabilis erat. Non est tamen hæc nota infallibilis, Paulo siquidem corporaliter apparuit Christus (p), viri autem illi qui comitabantur cum eo stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes: idque proprium est corpori glorioso, ut se uni manifestare possit, subtracta reliquis præsentia sua, quamvis nullum obstaculum interponatur. Corporis autem ab Angelo assumpti alia ratio est, illud enim uni ostendere, aliis occultare propriâ virtute nequeunt, sed requiritur virtus divina: Dæmones verò præstigiis & fallaciis quandoque efficiunt, ut corpus aliquod ab uno videatur, reliquis nihil videntibus, posito nimirum obice, ne species ad oculos eorum transeant: sicut è contrario solent nonnunquam efficere, ut corpus aliquod ab omnibus videatur, quod tamen verum corpus non est, sed phantasma: quemadmodum legimus de Selene Simonis Magi concubina, quæ cum in turri quadam esset, magnâ populi multitudine ad spectaculum concurrente, per omnes illius turris fenestras procumbere & deorsum prospicere visa est (q): quod deceptis diabolicâ fraude sensibus proculdubio successit. Scimus etenim, evidenti ratione non posse idem corpus in pluribus locis naturaliter esse, nec ullam dæmoni potentiam à Deo conferri ad ea quæ superant facultatem naturas, quia ut ait Doctor Angelicus (r), *Si dæmonibus, quorum est tota voluntas in malum, aliqua potestas daretur faciendi miracula, Deus falsitatis eorum testis existeret*.

(l) 1. p. qu. 51. art. 2. (m) Lib. 3. Adv. Marc. cap. 9. (n) 1. p. qu. 51. art. 2. (o) Gen. 18. (p) Act. 9:7. (q) Clem. Rom. lib. 2. Recognit. (r) Qu. 6. de Potent. art. 5.

ret, quod divinam bonitatem non decet. Eodem modo captiosæ fuerunt & illusoriæ multæ apud ethnicos apparitiones, de quibus in admirabili opere de Civitate Dei copiosè disserit Augustinus (f). Hæc verò præstigiæ in boni Angeli apparitione non accidunt, quia non nisi Deo jubente pro nostra salute & instructione apparent, nec ullum in illis mendacium esse potest. Verâ item corporis assumptio illa censeri debet, quæ tactu percipitur, ut cum Abraham Angelorum pedes humanâ formâ apparentium lavit; Cum ipsi Loth manu apprehensum è civitate comburenda eduxerunt: cum Jacob totâ nocte cum uno ex illis luctatus est. Multis quoque experimentis compertum est, dæmones interdum mulieribus improbos esse, earumque concubitum expetere & peragere: idque negari non posse absque impudentia censuit Augustinus (t). Viris item Sanctis frequenter apparuerunt non per præstigiis & deceptiones, sed in assumptis corporibus, cujus rei testes irrefragabiles sunt magnus Antonius Abbas & alii innumerabiles sæpè à dæmonibus miris modis vexati, plagisque atque verberibus affecti. Illos prætereo, quos Græci *Paredyros* vocant, qui in aspectabili forma hominibus famulantur, multaque domi forisque faciunt, quæ sensibus percipiuntur, quorum evidentiam negare nemo potest, qui sanæ mentis sit. Porro Angeli hominibus apparent optimâ divinæ providentiæ dispositione (u), ut non solum intellectum illuminent intellectuali visione, sed etiam per sensibiles formas, quæ sunt quædam imagines divinarum; & quia per gratiam ad eorum æqualitatem & societatem elevandi sumus, nobis per corporum assumptionem conformantur, ut, quod nostrum est suo modo accipientes, nos ad illud asurgere faciant, quod proprium ipsorum est.

VII. Cacodæmonum par est ratio: apparent sæpè in assumptis corporibus, sæpius præstigiis illudunt sensus; sed quod Angeli boni ad nostram salutem efficiunt, hi ad perniciem & damnationem operantur. Formis quoque discrepant Angelorum & dæmonum apparitiones. Angelis solet unica esse, nempe humana: dæmonibus multiplex vel hominis vel bestiarum; à columbæ tamen vel agni specie abstinent, tum quia mysticè Spiritum Sanctum & Christum designant, tum quod hæc animalia felle carentia truculentis sathanæ moribus non conveniunt. Nec solas brutorum formas, sed & alias ignotas

(f) Lib. 18. (t) Lib. 15. de Civit. Dei cap. 23. (u) S. Thom. de Pot. q. 6. a. 7.

atque monstruosas effingunt, ut terreat. Experimenti quoque constat, mortuorum interdum assumere corpora, sed reproborum: neque enim credibile est, illorum corpore abuti posse, in quorum animam nullam habent potestatem. In vivos etiam transfigurantur, spectraque obijciunt seu oculis seu phantasiæ, & simulacra atque imagines rerum seu personarum; & sicut de Proteo fabulantur Poëtæ, in omnes formas se vertunt, ut miseris mortales seducant & perdant. Firmissime verò credendum est, ut ait Augustinus (x), nihil dæmones operari posse, secundum naturæ suæ potentiam, nisi quod Deus permiserit, cujus judicia occulta sunt multa, nulla injusta. Præclare de hac re Tertullianus (y). *Nihil satana in servos Dei vivi licet, nisi permiserit Dominus, ut aut ipsum destruat per fidem electorum in tentatione victicem; aut homines ejus fuisse traducat, qui defecerint ad illum. Habes exemplum Job, cui diabolus nullam potuit incutere tentationem, nisi à Deo accepisset potestatem. Nec in porcorum gregem diaboli legio habuit potestatem, nisi eam de Deo impetrasset: tantum abest ut in oves Dei habeat. Quantum verò in ipso dæmoniorum Principe ejusque satellitibus est, semper nocere hominibus satagunt, & quia in veritate non steterunt, totam vim suam in mendacio consiliunt. Nec solum in Angelos lucis transfigurant se, sed & Christi Domini, ac Beatæ Virginis, Sanctorumque personam sæpius assumere audent, tantâ calliditate & versutiâ, ut viros etiam probatæ virtutis non semel in errorem induxerint, sicut orthodoxi Patres asserunt, & certissima experientia confirmat. Optimè de his scribens Lactantius, *Hi spiritus, inquit (z), contaminati ac perditii per omnem terram vagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaque omnia insidiis, fraudibus, dolis, erroribus complent. Inter fallacias autem innumera- biles, quibus vaferrimus hostis circumvenire incautos & illaqueare studet, hæc omittenda non est, quòd aliquando apparet assumptâ personâ alicujus defuncti, qui pessimè vixerit & in peccatis suis mortuus sit, petens eleemosinas, preces, jejunia, peregrinationes, sacrificia, atque alia suffragia, ac si in statu salutis foret, ut hac arte persuadeat etiam manifestos & obduratos peccatores, quamvis sine Sacramentis decedant, à salute non excludi, actu contritionis elicitò priusquam anima à corpore separetur. Idcirco plerumque fiunt hujusmodi apparitiones, vel sociis**

(x) *Lib. 18. de Civit. Dei cap. 18.* (y) *De fuga in persec. c. 2.* (z) *Lib. 2. c. 14.*

criminum, vel aliis peccatoribus, sive domesticis & consanguineis, quorum interfit pro defuncti honore eas evulgare, ut vanâ spe decepti qui in sordibus sunt adhuc sordescant, & sceleratæ vitæ parem exitum fortiantur. Sunt etiam ut plurimum suffragia quæ petuntur certo numero defuncta, habentque nonnulla annexa, quæ vana, ambigua, & superstitiosa sunt; tum minas & terrores miscent, adeò ut facillè possint occultæ fraudes & insidiæ versutissimi hostis detegi & præcaveri.

VIII. Restant nunc humanorum spirituum apparitiones tam Beatorum cum Deo regnantium, quàm damnatorum, & eorum qui in Purgatorio detinentur; de quibus tot extant sacræ Scripturæ testimonia, tot à sanctis & gravissimis viris, atque ab ipsismet Ethnicis recensitæ historiæ, quæ omnium manibus teruntur, ut mirum sit, potuisse homines sanæ mentis reperiri, qui eas omnino negare, vel delusæ imaginationi adscribere ausi sint. Hi nimirum, ut Hieronymus Vigilantio exprobrat (a), legem Deo ponunt, & Apostolis vincula injiciunt, ut usque ad diem judicii teneantur in custodia, nec possint quibus volent, Deo annuente, apparere. Tertullianus, (b) etsi non neget animarum apparitiones, arte tamen dæmonum fieri credit, neglectâ scripturæ auctoritate, in qua legimus Oniæ & Hieremias apparitionem (c), & Moysis atque Eliæ in Christi transfiguratione ac illorum qui surrexerunt cum ipso, & multis in Hierusalem apparuerunt (d); in quos evidens est, nullam dæmonem habuisse potestatem. Porro ab istis apparitionibus multæ ad nos utilitates emanant: ostendunt enim, animam simul cum corpore non interire, & sine carne posse subsistere, fidem roborant resurrectionis: & si sancti sunt qui apparent, vel Dei mandata ad nos perferunt, vel de sua felicitate certiores nos faciunt, vel ad virtutem hortantur, vel ægris & morientibus assistunt, aliæque nobis beneficia impendunt: si damnati, præcones sunt divinæ justitiæ, & ita nos vitam instituere docent, ne & ipsi pari penâ plectamur, si purgantes, divinam quoque justitiam prædicant, & opem implorant, ut nostris adjuti suffragiis citius à pœnis liberentur. An verò in propriis corporibus appareant, an in fictis & assumptis: & si in assumptis, an ea possint naturali virtute componere, an ope Angelorum in his formandis indigeant: an ipsæ per se appareant,

Q 9 3 an

(a) *Lib. adv. Vigilantium.* (b) *Lib. de anima c. 57.*
(c) *2 Mach. 15.* (d) *Mat. 17. & 27.*

an Angeli eas repræsentent; quæstiones sunt in utramque partem in scholis agitatae. Quidam putant cum S. Bonaventura (e) posse justos de loco suo ad tempus exire, nunquam tamen damnatos: alii cum S. Thoma (f) id etiam damnatis concedunt ad emendationem & terrorem viventium. Nonnulli etiam existimant posse animas proprium corpus assumere, illudque movere tamquam formas assistentes; alii constanter hoc negant: item aliqui ajunt posse corpus æreum assumere, alii dicunt non posse, neque tamen certas profertur rationes, quibus probent id naturalibus animæ viribus repugnare. Animas puerorum, qui cum solo peccato originali decesserunt, nusquam legimus apparuisse; nam juvari suffragiis nostris non possunt, nec ulla inesse videtur in eorum apparitionibus utilitas, aut virtutis exemplum. Sæpè quoque viventes viventibus apparuisse fide dignissima monumenta testantur, sed plerumque in somnis, ut asserit Augustinus (g): „Nam & viventes, inquit, apparent sæpè viventibus dormientibus, dum se ipsi nesciunt apparere: & ab eis hæc quæ somniaverint audiunt dicentibus, quod eos in somnis agentes aliquid vel loquentes viderint. Ex his autem infert, etiam mortuos nescientes utrum appareant posse viventibus apparere: ait enim, „Si ergo me potest aliquis in somnis videre sibi aliquid, quod factum est indicantem, vel etiam quod futurum est prænunciantem; cum id ego profus ignorem & omnino non curem, non solum quid ille somniet, sed utrum dormiente me vigilet, an vigilante me dormiat, an uno eodemque tempore vigilemus ambo, sive dormiamus, quando ille somnium videt, in quo me videt: quid mirum si nescientes mortui nec ista sentientes, tamen à viventibus videntur in somniis & aliquid dicunt, quod evigilantes verum esse cognoscant. Angelicis igitur operationibus fieri crederim, sive permittatur desuper, sive jubeatur. Tum relatis aliquot mortuorum apparitionibus subdit (h). „Quomodo fiant ista, nescio: sed quomodolibet fiant cur non eodem modo fieri credimus, ut in somnis quisque videat mortuum, quo modo fit ut videat & vivum? Putat igitur Augustinus videri aliquando mortuos à vivis ipsis mortuis nescientibus, sicut vivi nescientes se apparere alicui interdum apparent, & cum eo loquuntur; & sicut idem Augustinus Mediolani degens Eulogio Rhetori

in Africa apparuit, eique locum Ciceronis obscurum somnianti exposuit. Non ego, inquit, sed imago mea nesciente me, & nihil de illius curis omnino curante. Pergit Doctor sanctissimus dicens (i), „Cur non istas operationes angelicas credimus per dispensationem providentiæ Dei bene utentis & bonis & malis, secundum inscrutabilem altitudinem judiciorum suorum: sive instruantur hinc mentes mortalium, sive fallantur: sive consolentur, sive terreatur: sicut unicuique vel præbenda est misericordia, vel irroganda vindicta ab illo, cui misericordiam & judicium non inaniter cantat Ecclesia. Post hæc ipso mortuos interdum ad vivos non dormientes, sed vigilantes mitti probat (k) exemplo Samuelis, qui mortuus Sauli Regi futura prædixit; Moyse & Eliæ, quos in Christi transfiguratione adfuisse narrat Evangelista; Felicis, quem Nolæ à Barbaris oppugnata civibus apparuisse certis testibus se audisse commemorat. Sed & Martyres vivorum necessitatibus interesse ait; quomodo autem interfint se nescire fatetur. Res hæc, inquit, altior est, quam ut à me possit attingi; & abstrusior, quam ut à me valeat perferutari: & ideo quid horum duorum sit, an verò fortassis utrumque sit, & aliquando ista fiant per ipsam præsentiam Martyrum, aliquando per Angelos suscipientes personam Martyrum, definire non audeo, mallem à scientibus ista perquirere. Quod si hæc Augustinus ignoravit, quis ego sum ut audeam eorum notitiam polliceri? sed neque ad finem in hoc libro mihi propositum necessarium est: satis enim & satius est modum scire, quo bonorum malorumque spirituum apparitiones invicem discernantur, ne quis in laqueos inimici impingat.

IX. Dæmonum spectra his indiciis discernuntur, si is qui apparet falsam vel malam apparitionis causam prætexit: si curiosa & minimè necessaria revelat, aut quæ nesciri expediret: si res sacras, & sacramentalia detestatur: si ad Crucis signum & ad nomen Jesu horrescit, vel minus reverenter se habet: si mendax, aut de mendacio suspectus est: si formam corporis indecentem, & gestus parum modestos exhibet: si animum turbatum ostendit: si vultu terrore, deformi, irato se spectandum præbet: si voce stridulâ, confusâ, obscurâ, ignotâ loquitur: si hominem vexat & terret, atque molestus & importunus est. Forma quoque apparentis attendi debet, humana omnibus spectris communis est, sed

(e) Bon. in 4. dist. 45. a. 1. q. 3. (f) Th. ib. q. 1. a. 1. q. 3.

(g) Lib. de cura mortuis. cap. 10. (h) Ib. c. 11.

(i) Ib. c. 13. (k) Ib. c. 15. & 16.

si atra, deformis, mutila, inusitata sit, malum sub ea spiritum latere demonstrat. Suspecta quoque habenda quaelibet apparitio sub specie mulieris, nisi beatæ Virginis & Sanctarum sit. Forma brui vel monstri non nisi diabolo convenit; animæ enim separatae, tametsi damnatorum sint, cum Deo permittente viventibus apparent, eam formam assumunt, ex qua possint cognosci. Rugitus, grunnitus, stridores, clamores, tumultus, voces inarticulatae, blasphemiae, imprecationes, convicia vel dæmonum, vel damnatorum sunt. Obsequia viventibus præstita possunt quidem probabiliter, cum honesta & humilia sunt, nihilque habent admixtum levitatis, à bono spiritu esse; caute nihilominus admittenda; nam subtilissimæ sunt dæmonis artes, quibus illudit humano generi. Malum quoque à bono spiritu non distinguunt exhortationes ad virtutem, & peccantium redargutiones: diabolus enim minus bonum aliquando persuadet, ut majus impediatur: & ad aliquem actum virtutis hortatur, ut facilius incautos decipiat, & successu temporis ad horribiles lapsus sensum inducat. Stigmata Christi, quæ in corpore S. Francisci impressa fuerunt, aliis item divinitus inusta fide digna monumenta commemorant. Sed in his etiam Sathanæ fraudes locum habere satis superque probant portentosa signa Christiano Orbi notissima Monialis Ullisiponensis, & Magdalena Cordubensis, quæ ambulantes in magnis & in mirabilibus super se, hostis ludibrio expositæ stigmata in manibus, pedibus, & latere artificiosè fieta ostentabant, plebe admirante, & magnis etiam viris in errorem inductis, donec tandem vefana earum consilia & commentitiæ plagæ, ac diaboli potestatem in eas exercentis fallacissimæ imposturæ detectæ sunt: ex quibus liquet quanta in his cautela adhibenda sit. Animæ damnatorum, si Deus permiserit eas apparere, iisdem signis deprehendi possunt, quibus diabolicæ apparitiones dignoscuntur: nullum siquidem video inter illas discrimen esse. Quæ in Purgatorio sunt, non nisi ut suffragia petant, ad nos mitti solent; quibus obtentis non redeunt, nisi forè ut gratias agant: quod si aliquid restitui mandent, certasque preces & sacrificia postulent, atque his peractis adhuc molestæ sunt, mali spiritus indicium est. Mala viventibus illata, aliquando à reprobis spiritibus tanquam ministris divinæ justitiæ, aliquando à bonis Deo imperante infliguntur: nec facile poterunt internosci, nisi sedulo examinetur singulæ rerum, locorum,

temporum, & personarum circumstantiæ. Heliodoro templum expilanti (a), apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloriæ, speciosique amictu, qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant sine intermissione multis plagis verberantes. Ex quibus verbis perspicuum est, impium hominem à bonis Angelis castigatum fuisse. Multa ejusdem generis occurrunt in Ecclesiastica historia, quæ brevitatæ gratiâ prætermitto.

X. Denique sancti Patres optimum esse indicium bonæ apparitionis docent, si ad primum aspectum ejus qui apparet perturbetur homo, & terrore ac horrore quodam concutatur; postmodum verò ab omni anxietate ac timore libera internâ quâdam dulcedine perfundatur, quæ charitatem, & humilitatem augeat, & altissimæ perfectionis desiderium excitet. Quod si initio lætitiâ quædam oriatur in mente, quæ postmodum in horrorem & mœrorem convertatur: aut horror initio conceptus diu perseveret; signa hæc sunt quod ille qui apparuit spiritus nequam est. Hunc verò terrorem initio apparitionis non credo esse signum universè verum, in his enim qui Angelicis sanctisque visionibus assueti sunt, cessare videtur hujusmodi terror, ipsâ assuetudine terrorem tollente. Hoc documentum tradidit nobis ex propria experientia, ut supra indicavi (m), magnus Pater Monachorum Antonius, cujus hæc sunt verba apud Athanasium in ejus vita (n): „Non est difficilis bonorum „spirituum, malorumque discretio, quæ sic „Deo tribuente panditur. Sanctorum Angelo- „rum amabilis & tranquillus aspectus est, quia „nec contendunt, neque clamant, neque audiet „aliquis vocem eorum; verum tacitè leniterque „properantes, gaudium, exultationem, fidu- „ciam pectoribus infundunt; siquidem cum illis „est Dominus, qui est fons & origo lætitiæ. „Tunc mens nostra non turbida, sed lenis & pla- „cida Angelorum luce radiatur. Horum tanta „benignitas est, ut si quis pro conditione fragi- „litate humanæ miro fuerit eorum fulgore per- „territus, omnem continuè ex corde auferant „metum. Ita Gabriel cum Zachariæ loqueretur „in templo, & Angeli cum divinum Virginis „partum pastoribus nunciarent, & qui dominici „corporis agebant excubias, securis videntium „se mentibus ostendentes, ne metuerent, impe- „rabant: Metus enim non tantum ex pavore „animi, quantum ex magnarum rerum sæpè in- „cutitur

(l) 2. Mac. 3. (m) Cap. 8. (n) Cap. 18.

cutitur aspectu. Si igitur post timorem horrore
conceptum, successerit gaudium & ad Deum
fiducia atque ineffabilis charitas, venisse scia-
mus auxilium, quia securitas animæ præsentis
majestatis indicium est. Hæc Antonius, qui
plura addit de apparitionibus & fallaciis dæmo-
num. An verò, quoties spiritus aliquis apparet,
Christum, vel B. Virginem aut aliquem Sancto-
rum repræsentans, ipsum liceat adorare, quæstio
gravis est, pro cuius solutione, ommissis quorum-
dam Scholasticorum distinctionibus & subtilita-
tibus, quibus difficultas augetur potius quàm tol-
latur, non credo recedendum esse à doctrina San-
ctorum Thomæ & Bonaventuræ. Thomæ sen-
tentia hæc est (o). *Dicendum quòd non potest dia-
bolus in specie Christi apprensus sine peccato adorari,
nisi sit conditio actu explicita, non enim sufficit solo
habitu, quia ipsa novitas rei insolitæ consideratio-
nem & attentionem requirit, sicut dicitur de B.
Virgine, quòd cogitabat qualis esset illa saluatio.*
Cum igitur non ignoremus Sathanæ astutias, non
omni apparitioni credendum est, nec apparenti
sub Christi effigie cultus statim exhibendus est,
etenim considerare oportet, posse ibi latere dæ-
monem, & periculum imminere ne illum adorans
in crimen idololatriæ labatur. Præclare Bonaven-
tura proposita hæc quæstione, „ An qui adoraret
diabolum putans illum Christum, peccaret; sic
respondet (p). *Dicendum quòd honor latræ po-
test exhiberi adversario Christi dupliciter. Aut
simpliciter, aut sub conditione. Si simpliciter,
dico quòd non potest esse sine peccato: nec
excusatur ratione ignorantie. Habet enim tri-
plex adiutorium, per quod potest errorem evi-
tare. Primum est remedium præmonitionis fa-
cræ Scripturæ, quæ multoties dicit, quòd multi
in nomine Christi venturi sunt mendaces. Se-
cundum est remedium orationis internæ, quæ
ad Deum debet homo recurrere, ut cor ejus
illuminetur. Tertium est suspensio credulitatis,
non enim debet homo omni spiritui credere, sed
probare qui ex Deo sunt. Qui enim citò credit
in talibus, levis est corde: & fortassis etiam in-
status est corde, dum ad tales visiones & revela-
tiones idoneum se esse existimat. Unde tales
visiones vel apparitiones potius sunt formidan-
dæ, quàm desiderandæ. Narratur enim de quo-
dam S. Patre, quòd, cum ei diabolus in specie
Christi appareret, ille clausis oculis dixit, se in
hac vita nolle Christum videre & diabolus hu-*

(o) In 3. sent. dist. 9. q. 1. a. 2. q. 6. ad 3. (p) 3. sent.
d. 9. a. 1. q. 6.

„ militate ejus confusus statim evanuit. Ideò si
„ quis simpliciter adorat Christi adversarium; non
„ excusatur à peccato, etiam si credat ipsum esse
„ Christum. Si autem adoret sub conditione, hoc
„ potest esse dupliciter. Aut quia est illa conditio
„ habitualiter, aut actualiter considerata, sive
„ apposita. Si actualiter, non adorat ipsum Luci-
„ ferum, sed magis Christum; quia non stat ado-
„ ratio, nisi stante conditione, & ad eum refertur
„ adoratio, ad quem refertur adorationis impli-
„ catio. Si autem illa conditio sit sub considera-
„ tione habituali, non sufficit ad vitandum pec-
„ catum idololatriæ. Quod si aliquis habens Dis-
„ cretionem spirituum, vel speciali lumine à Deo
„ imbutus certò sciat, nullam in apparitione illusio-
„ nem subesse, is apparenti debitum cultum sine
„ culpa præbere poterit; tutius tamen est, hujus-
„ modi apparitiones rejicere, seque illis indignum
„ fateri; atque omnia ad Confessarium vel Superi-
„ orem referre, eique exactè & humiliter obedire
„ exemplo S. Theresiæ (q), quæ tamen si evidenter
„ cognosceret divino spiritu edocta apparitiones à
„ Deo esse, nihilominus Confessario existimanti il-
„ lusiones diabolicas esse morem gerere, & perso-
„ nas sibi apparentes jussu ipsius spernere, & exhibi-
„ lare non verebatur; donec à viro docto intellexit,
„ id fieri non debere, quia imagini Redemptoris
„ nostri, etiam à dæmone efformatæ, par est reve-
„ rentiam & honorem exhibere.

CAPUT XX.

De Revelationibus, earumque discretionem.
Quid de privatis censendum. Non esse desi-
derandas, nec illis temerè credendum. Tra-
duntur regulæ quibus verè à falsis discer-
nantur, ex persona, cui fit revelatio, ex
ipsa revelatione, & ex circumstantiis.
Addita quadam de verbis & phrasibus
mysticæ Theologiæ.

OMnes visiones & apparitiones eò potissi-
mum tendere, ut aliquid occultum homi-
nibus reveletur, sive ad salutem & instructio-
nem, si à spiritu bono sunt; sive ad perniciem
& condemnationem, si à malo; ex his quæ ha-
ctenus dicta sunt, satis perspicuè constare arbi-
tror. Confessarium igitur est, ut de ipsis reve-
lationibus, earumque examine & discretionem
speciatim differamus. Licet enim de illis multa
sparsim præmissa sint, adhuc tamen plura super-
sunt accuratius pertractanda, ut quantum ferunt
(q) Fundat. cap. 8. exiguè

exiguæ vires nostræ, nihil eorum, quæ ad suscepti operis absolutionem pertinent, præmittamus. Revelatio, quæ à Deo, vel eo iubente à bonis spiritibus fit, nihil aliud est quam manifestatio divinarum mysteriorum & secretorum supra totius naturæ vires ad communem Ecclesiæ vel privatam personarum particularium utilitatem. Quæ verò fit à dæmone, est callida arcanorum manifestatio; diabolicis illusionibus ad decipiendum facta. Elucidantur hæc descriptiones ipso nomine revelationis, dicitur enim revelatio, quasi remotio veli, quam à Deo petebat David, cum orabat (a), *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Humana quippe anima, ut ait Gregorius (b), primorum hominum visio à Paradisi gaudiis expulsa lucem invisibilem perdidit, & totam se in amorem visibilium fudit: tantòque ab interna speculatione cæcata est, quantò foras deformiter sparsa. Homo enim, qui si præceptum servare voluisset, etiam carne spiritualis futurus erat, peccando factus est etiam mente carnalis, ut sola cogitet quæ ad animum per imagines corporum trahit. Hoc est velum tegens oculos animæ, ne videat quæ Dei sunt, quod ille solus removere potest, qui illuminat tenebras nostras; cuius dono fit, ut anima nostra bonum velit & videat; nam malum volendo mortua erat, & bonum ignorando cæca (c). Est & alterum velum rem ipsam obnubilans quæ revelatur, de quo canit Propheta (d), *Mirabilis facta est scientia tua ex me, & non potero ad eam. Hoc tollit Deus prima & infallibilis veritas, cum occultam veritatem pandit: Cum revelatâ facie gloriam Domini spectantes in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu: Sicut ait Apostolus (e). De publicis revelationibus ad communem Ecclesiæ utilitatem disputant Theologi, cum de Fide agunt. Privatas autem, de quibus hic differimus, in omni ætate & in omni statu hominum semper fuisse à primo parente usque ad nos, tum ex Sacra Scriptura, tum ex probatis historiis evidens est: sed ad fidem non spectant, quia ut docet S. Thomas (f), innotuit fides nostra revelationi Apostolorum & Prophetarum factæ, qui canonicos libros scripserunt; non autem revelationi, si qua fuit, aliis Doctoribus facta. Illi tamen, quibus privatæ revelationes sunt, si certò eis constiterit à Deo esse, illis firmiter adherere tenentur, quia Deus revelans occulta sapientiæ suæ summa veritas est, quæ nec**

(a) Ps. 138. (b) Lib. 3. mor. c. 25. (c) Bern. ser. 85. in Cant. (d) Ps. 138. (e) 2 Cor. 3. 18. (f) 1. p. q. 1. a. 8. ad. 2.

fallere, nec falli potest. Quæ verò circumferuntur à sanctis viris & mulieribus scriptæ, non idèò approbatæ censentur, ut illis certitudine fidei assentiamur, sed ut eas tanquam probabiles recipiamus: nam quod attinet ad fidem, *superædificati sumus super fundamentum Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari lapidè Christo Jesu (g): nec aliud fundamentum quispiam ponere potest. Fidem à Christo acceperunt Apostoli, quibus omnia nota fecit quæcumque audivit à Patre; ipsi verò successoribus suis eandem fidem veluti depositum tradiderunt; de quo Paulus Timotheo præcipit, *Depositum custodi. Quid est autem depositum? ait Vincentius Lirenenfis (h), id est, quod tibi creditum est, non quod à te inventum: quod accepisti, non quod excogitasti: rem non ingenii, sed publicæ traditionis: usurpationis privatæ, sed publicæ traditionis: rem ad te perductam, non à te prolatam. Sectariis hoc proprium fuit, nova dogmata cudere, & iis tanquam à Deo acceptis fidem & auctoritatem privatis revelationibus, seu potius illusionibus conciliare. Nota sunt omnibus, qui in Ecclesiastica historia versati sunt, Cerinthi, Simonis, Marci, Menandri, Basilidis, Valentini, & aliorum fabulosa figmenta, quæ Irenæus, Epiphanius, Eusebius, & Theodoretus commemorant. Montani, ejusque mulierularum visiones & prophetias passim extollit ab illis deceptus infelicissimus Tertullianus. Donatistarum & Manichæorum deliria recenset Augustinus: nec desunt nostrorum temporum lugtuosæ tragediæ, prætextu revelationum à novatoribus excitatæ. Prætereo olim extinctam, sæpius autem renascentem nefandam sectam Illuminatorum, qui Sathanæ apparitionibus & revelationibus seducti, in carnis desideria actulque turpissimos abeuntes, hoc sibi speciosum nomen, tanquam luce divinâ imbuti, impoluerunt.**

II. Eorum occulta conventicula & in his patrata flagitia hoc loco referre vetat pudor, sed neque necessarium est: nam divina providentia è latibus proferri & palam fieri voluit, ne totum genus humanum errori subiectum & ad carnis concupiscentiam primum obscenissimis eorum sordibus sensum inficeretur. Ne autem pessimi homines omnia jura violâsse, omnemque modestiam temerè viderentur, se divinâ revelatione à legibus solutos esse jactabant, atque idèò licere sibi suisque affectis, quicquid

R r carni

(g) Ephes. 2. 20. (h) Commonit. c. 27.

carni & sensui placeret: utpotè constitutis veluti in statu innocentiae supra omnia praecepta divina & humana. Atque utinam hinc discant omnes, illi praesertim qui animas regendas susceperunt, aditum claudere privatis revelationibus, nec illis facile assentiri, nisi aut miraculis, aut Sacrae Scripturae testimoniis confirmetur, sicut Canon Innocentii III. praescribit (i). Majorem verò animadversionem exigunt illae, quae dispensationem ab aliqua lege vel à voto continere dicuntur: licet enim fieri possit, ut leges divinae à Deo, qui illas tradidit, mutari possint, ut docet Bernardus (k), & aliquando reverà mutatae sint, soluto earum vinculo, ut cum ipso praecipiente Aegyptii ab Hebraeis spoliati sunt (l), cum Abraham jussus est filium immolare (m), cum Propheta dixit socio ut percuteret ipsum (n), cum Oseas ex muliere fornicaria filios suscepit (o), de quibus dispensationibus prolixè disserunt sacrarum literarum interpretes: nihilominus si quid nunc simile privatà revelatione contingeret, fides illi adhibenda nullo modo foret, nisi clarissimè quis cognosceret, dono discretionis spirituum, Deum esse, qui loquitur & revelat; idque veris & approbatis miraculis, tanquam divino testimonio confirmaretur. Cùm enim obligatio praecepti certissima sit, ut aliquis ab ipso eximatur, evidentem dispensationis certitudinem habere debet. Tum juxta regulas hac de re traditas à sanctis Patribus, referenda res est ad Rectores animarum, & in gravioribus ad Summum Pontificem, cui data est à Christo suprema potestas ligandi atque solvendi, & dispensandi, justà existente causà dispensationis: nec quis facile credere debet hujusmodi dispensationibus, aut illis uti sine legitima auctoritate: alioquin, ut praesclare observat Cajetanus, via aperiretur inobedientis, impudicis, & aliis excessibus, asserentibus hominibus se ad talia patranda divinà revelatione impulsos. Multa de his Cajetanus (p), quae apud ipsum legi possunt. Neque obstant exempla, quae ex veteri testamento allata sunt: lex enim umbra fuit futurorum, & tunc populus Israeliticus per prophetias & revelationes regebatur: atque omnia in figura contingebant illis. In lege autem gratiae nusquam legimus factas revelationes, quàm quis à lege communi solutus sit independentè à Praelatis Ecclesiae, quibus data

est à Christo Domino potestas dispensandi. Tutissimum igitur est, non omni spiritui credere, sed timere, & probare spiritus, si ex Deo sunt: neque limites transilire, quos humanae gubernationi Deus praefixit. Olim multifariam loquutus est Deus in Prophetis, novissimè autem loquutus est nobis in filio, qui est unicum ipsius Verbum, per quod omnia dixit & revelavit, adeò ut novae revelationes jam necessariae non sint, nisi aliquando ad humanorum actuum directionem. De reliquis dixit Dominus Apokolis suis (q), *Omnia quaecumque audivi à Patre meo nota feci vobis.* Idè viri sapientes unanimi consensu hortantur, ne quis deditus studio orationis revelationes à Deo postulet aut desideret, sed eas potius rejiciat exemplo Sanctorum, quos legimus dixisse, se indignos visionibus esse, sibi sufficere peccata sua plangere, & Christum, ac beatos spiritus in futuro seculo videre: ac propterea oculos & faciem ab illis avertebant; nisi certò scirent, unctioe magistrà, apparitionem à Deo esse. Narrat Ambrosius (r) apparuisse sibi sanctos martyres Gervasium & Protasium, rogasse autem Deum, ut, si ludificatio daemonum esset, abscederet: si verò esset veritas, plenius appareret. In vitis quoque Patrum scriptum est (s), *Quia vel si pro veritate Angelus tibi appareat, non suscipias facile, sed humilia rememissum dicens, Non sum dignus Angelum videre vivens in peccatis.* Primi verò parentes omnes secum morte damnarunt, quia daemone falsa revelanti statim crediderunt. Utrobique periculum est, si ve spiritum à Deo missum tanquam malum aversemur: si ve sathanam pro Angelo lucis suscipiamus. Propterea ad orationem, & ad consilium Patris spiritualis confugiendum est, & omnino cavendum, ne hujusmodi singularia dona, quae ex sola Dei voluntate procedunt, nos ex proprio conatu seu virtute appetamus. Proveniunt enim haec desideria ex superbia, ex vana curiositate, & ex defectu fidei. *Hinc etiam in ipsa religione,* inquit Augustinus (t), „Deus tentatur, cum „signa & prodigia flagitantur, non ad aliquam „salutem, sed ad solam experientiam desiderata. Tradit hoc ipsum documentum à Deo edocta Catharina Senensis (u): „Quia diabolus videt „animam dispositam optare seu recipere menta- „les visiones, tentationis laqueum invenire conatur. Unde ipse in illa mente se transformat di-

(i) *Cap. cum ex injuncto, de haereticis.* (k) *De pra-*
cepto & dispensat. cap. 3. (l) *Exod. 12.* (m) *Gen. 22.*
(n) *3 Reg. 20: 35.* (o) *Oseas 1.* (p) *2, 2. qu.*
174. n. 6.

(q) *Joa. 15: 15.* (r) *Lib. 7. epist. 1.* (s) *Lib. 5.*
libello 15, c. 69. (t) *Lib. 10. conf. 6. 35.* (u) *Dia-*
log. cap. 71.

versis modis. Aliquando sub forma meæ veritatis, videlicet Jesu Christi: aliquando sub Angelica forma se demonstrat, vel aliquorum Sanctorum meorum, sicut intellexerit animam libentius acceptare. Hæc autem facit, ut eam illaqueare possit hamo propriæ delectationis spiritualis. Et nisi sollicitè confurgat anima cum humilitate profunda, contemnendo visiones & revelationes istas, hoc hamo capta remanet in manu diaboli. Afferit etiam vir Venerabilis Joannes à Cruce (x) non posse animam dæmonis illusiones evadere, nisi à visionibus & revelationibus abhorreat, nulla siquidem necessitas eas volendi & admittendi apparet, quin potius recusare illas oportet, ut ad unionem amoris accessus pateat. Hoc enim significare voluit Salomon cum dixit (y), *Quid necesse est homini majora se querere?* ac si patentius dixisset: nulla suppetit necessitas ad assequendam perfectionem modo inusitato supernaturalia optandi, & res quæ capacitate superant requirendi. Quia tamen viæ Domini diversæ sunt, & unum quidem viâ trita per communes exercitationes, alterum semitâ occultâ per visiones & revelationes ad se trahit, ne quis ambulans inassueto tramite in laqueos diaboli incidat, certæ quædam regulæ tradendæ sunt, quibus veræ revelationes à falsis discernantur.

III. Difficillima hæc res est, quam ut clarè & methodicè, quantum fieri potest, expediamus, quæcunque ad eam pertinent, ad tria capita revocanda sunt: ad personam scilicet cui facta est revelatio, ad ipsam revelationem, & ad ejus circumstantias. De singulis autem quædam veluti leges tradendæ, quæ ad rectè & prudenter de re proposita judicandum necessariae sunt.

1. Ordior à persona, cui facta revelatio perhibetur. Ejus in primis examinanda fides, an sit verè Catholica, quia *sine fide impossibile est placere Deo* (z). Quod si in fide nulla sit labes, adhuc observandum est, an mores fidei consentiant, quia *fides sine operibus mortua est* (a). Idèd non credendum superbis, pervicacibus, avaris, carnalibus, iracundis, impatientibus, hypocritis: illis etiam, qui præcipites, indiscreti, & inconstantes in spiritualibus exercitiis sunt: qui sine legitima missione in officia pastoralia se ingerunt; qui mulierculas peccatis onustas, ut olim Montanus & alii hæcarchæ, circumducunt: qui nova & singularia pietatis &

penitentia exercitia à superioribus non approbata disseminant: qui affectatæ sanctitatis indicia præbent; qui discordias & dissidia forunt; qui adhuc imperfecti & incipientes se temerè jactant ad fastigium perfectionis pervenisse: qui aliorum spernentes consilia, & Superiorum examen subterfugientes se de omnibus à Spiritu Sancto doceri gloriantur: qui se ab aliis contemni ægrè ferentes eos odio prosequuntur, qui vitam & mores ipsorum non probant: qui in ipsis revelationibus sibi complacent, & cum illis carent, impatientes & tristes sunt.

2. Attendendum, an solidâ & profundâ humilitate prædita sit. Vera enim revelatio humanæ miseriæ & imbecillitatis agnitionem parit, & ut S. Macarius Ægyptius ait (b), *Anima, quæ verè Deum ac Christum diligit, licet mille justitiæ opera eiderit; licet dona spiritus varia, aut etiam revelationes celestes consequi digna habeatur, ita se gerit, ac si nihil fecerit, & nihil haberet propter immensam & insatiabilem dilectionem.* Hinc Isaias, cum vidit Deum sedentem in folio excelso, protinus se vitum pollutum labiis professus est (c): Jeremias quoque, cum se à Domino sanctificatum percepisset, se infantem & linguem prædicavit (d). Apostoli auditâ voce Dei Patris dicentis, *Hic est filius meus dilectus*, ceciderunt in faciem suam & timuerunt valdè (e). Paulus, ut observat Ambrosius (f), in infirmitatibus sibi placuit, non in revelationibus. Ante annos quatuordecim revelationem se habuisse scribit (*), & tamen eam apud se tamdiu tenuit & repressit; nec dixisset, nisi utile nobis judicasset ut diceret; *ne nos revelationibus extolleremur. Si enim in tanta gratia non est gloriarus Paulus, nec nos gloriari oportet.* Si quis ergo ex revelatione in superbiam elatus se aliis præfert, si aliquod præbet indicium propriæ æstimationis, non veram revelationem, sed illusionem habuisse censendus est. Humilitas siquidem, teste Hieronymo (g), prima virtus Christianorum est, omniumque virtutum fundamentum, ut docet Angelicus Doctor (h), removens superbiam, cui Deus resistit; *ut sciamus*, inquit Apostolus (i), *quæ à Deo donata sunt nobis*: neque enim homo idoneus est ad divinos influxus percipiendos, nisi cognoscat quod ex se nihil potest, sed Deus est qui operatur omnia in nobis: & hoc

R r 2 ipsum

(x) Lib. 2. ascensus montis Carmel. cap. 21. 27. (y) Eccl. 7. 1. (z) Heb. 11. 6. (a) Jacob. 2. 26.

(b) Hom. 10. (c) Isai. 6. 5. (d) Jerem. 1. 6. (e) Matth. 17. 6. (f) In Psal. 36. 20. (*) 2 Cor. 12. (g) Epist. 27. c. 7. (h) 2. 2. qu. 161. art. 5. ad 2. (i) 1 Cor. 2. 12.

ipsum est sapientiæ scire ejus hoc donum sit (k). Aliud est autem superbiam ex revelatione oriri, aliud post revelationem ad eam diabolicâ tentatione moveri, nam primum falsæ revelationis signum est, alterum nequaquam, cum ille præfertim, qui ad elationem excitatur, fortiter hosti relinquitur.

3. Consideranda corporis constitutio, ex qua plerumque animi mores pendunt. Etenim facile decipi possunt, qui parum firmâ valetudine utuntur: qui turbidæ ac vehementis imaginationis sunt: qui atrâ bili abundant, quæ depravare phantasiam solet, variasque imagines turbatis sensibus imprimere, adeo ut vigilantes sibi fomnia fingant, atque ea se videre & audire existiment, quæ nec visu nec auditu percipiunt. Ex longa item inedia, crebrisque jejuniis, ac immoderatis vigiliis exsiccatō cerebro, dissipatisque spiritibus inania phantasmata repræsentantur, quibus illusa mens tanquam divinis revelationibus pertinaciter adhæret. Plurimum quoque refert, disquirere & cognoscere, qualis sit & fuerit is, qui habet revelationes, an studio virtutum & orationis sedulo incumbat: an vivat proprio arbitrio, vel sub obedientia discreti, experti, & maturi præceptoris: an integer animi sit, ac bonæ indolis: an moderatus in sermone, sive de rebus divinis, sive de indifferentibus instituat: quâ patientiâ toleret adversitates & contradictiones: an suas revelationes passim evulget, & quo fine: quomodo & à quibus instructus fuerit: cum quibus conversetur: quibus exercitationibus assueverit, quibus studiis delectetur: sitne pauper an dives, nam in pauperibus fides, in divitibus ambitio timenda est: sitne senex, an puer, nam senes exhaustis viribus sapiens delirant; pueri autem, qui cerebro humidiori sunt, facile commoventur, & falsa pro veris apprehendunt. Fraus etiam vel deceptio in incipientibus metuenda est; cito enim fallitur novitius fervor, præcipue in adolescentibus, quorum ardor nimius est, motus inconstantes, impetus præceptis & effrænis. Nec omittenda est aliarum revelationum, si quæ præcesserunt, consideratio, an veræ fuerint, an à peritis approbatæ: an unquam diabolus eos deceperit, vel decipere conatus sit.

4. Major cautio erga scæminas adhibenda, quarum sexus eò suspectior est, quod imbecillior. Naturæ sunt humidioris, & ex vehementia cogitationum & affectuum putant se videre quæ cu-

(k) Sap. 8. 21.

piunt, & quod ab animi perturbationibus nascitur, quæ in ipsis accerrimæ sunt, à veritate oriri credunt; cumque ratione minus polleant, non est difficile diabolo earum nativâ imbecillitate uti, ut eas primum variis illusionibus decipiat, & per easdem alios in errores inducat. Notabile est quod de sanctissima matre sua scribit Augustinus (l); nam cum maximè optaret è libidinibus ceno filium educere, de futuro ejus matrimonio jugiter cogitabat, optans aliquid de illo sibi per visum ostendi. „Et videbat quedam vana & phantastica, quo coquebat impetus de hac re, satagentis humani spiritus, & narrabat mihi, ait Augustinus, non cum fiducia quâ solebat, cum tu demonstrabas ei, sed contemnens ea. Et hæc quidem decepta non fuit, quia gratiâ discretionis prædita sciebat, quid interesset inter Deum revelantem & animam suam somniantem. Sed quia non omnibus hoc datum est, debent Prælati & Rectores animarum mulierum revelationibus obistere, & eas spernere, & increpare, quod ambulare audeant in mirabilibus super se. Tum in earum mores studiosè inquirendum, an sint vagæ, garrulæ, superbæ, avaræ, criminatrices: an aliquam vel minimam impudicitæ suspicionem præbeant: an contra præceptum Apostoli in officium docendi & prædicandi se ingerant: an cum suis Confessariis & instructoribus modestè se gerant, nam si prætextu confessionum vel instructionum continuis colloquutionibus diem terant, sintque totæ in narrandis visionibus & revelationibus, nulla pestis perniciosior est, nullum venenum insanabilius. Hinc doctissimorum virorum lapsus orti sunt, hinc plures Ecclesiæ columnas corruisse ex Ecclesiastica Historia didicimus & deploramus. Omnes hæreses muliercularum ope aut inventas aut disseminatas præclare Hieronymus docet ad Cresiphontem ita scribens (m). „Simon Magus hæresim, condidit Helenæ meretricis adjutus auxilio. „Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarum repertor choros duxit femineos. Marcion Romam præmisit mulierem, quæ decipiendos sibi animos præpararet. Apelles Phlomenon suarum comitem habuit doctrinarum. „Montanus immundi spiritus prædicator, multas ecclesias per Priscam & Maximillam nobiles & opulentas feminas primum auro corripit, deinde hæresi polluit. Dimittam vetera, ad vicina transcendam. Arius ut orbem deciperet, sororem Principis ante decepit. Dona-

(l) Lib. 6. conf. 9. 13. (m) Adv. Pelagium.

„tus per Africam, ut infelices quosque sc̄tentibus pollueret aquis, Lucillæ opibus adjutus est.
 „In Hispania Agape Elpidium, mulier virum, cœcum cœca duxit in fovream, successoremque sui Priscillianum habuit Zoroastris magi studio-
 „sissimum, & ex mago Episcopum: cui juncta
 „Galla non gente, sed nomine, germanam huc illucque currentem alterius & vicinæ hæreseos
 „reliquit hæredem. Possem & alia multa attere sequentium sæculorum exempla, sed hæc abundè sufficiunt ad eorum instructionem & cautelam, qui animas regendas susceperunt, ne facillè credant mulierum revelationibus, illis exceptis quas longâ experientiâ & diligenti examine probaverint à Deo esse.

5. Sic ab hominibus humanâ & divinâ sapientiâ præditis S. Theresiæ visiones & revelationes approbatae fuerunt variis indiciiis & argumentis, quæ operæ pretium est hic summam referre, ut ad hæc veluti ad lydium lapidem oblatas revelationes examinare, bonumque spiritum à malo discernere valeant, quicumque huic curæ incumbunt. Spiritum igitur Theresiæ bonum esse, & veras revelationes hæc signa demonstrarunt. Semper timebat diabolicas illusiones, ac propterea numquam visiones petiit aut desideravit: imò potiùs Deum exorabat, ut eam duceret per viam consuetam, hoc solum optans, ut fieret in ea divina voluntas. Cum soleat dæmon præcipere, ut quæ revelat nemini dicantur; illa semper à spiritu sibi apparente audiebat, ut communicaret cum viris doctis, ne fortè tacens deciperetur: idè se virorum illustrium examini subiecit, qui tunc doctrinæ & sanctitatis laude in Hispania florebat, quales fuerunt Petrus de Alcantara, Franciscus Borgia, Joannes Abulensis, Balthasar Alvarez, Dominicus Bannes, & alii. Suis directoribus exactissimè obediebat, & post visiones magis in charitate, ac humilitate proficiebat. Libentius cum illis agebat, qui minds creduli & magis timidi erant; eosque magis amabat, à quibus persecutiones patiebatur. In ejus mente summa tranquillitas & jucunditas erat, exuperans omnes mundi consolationes: ardentissimus in ea zelus salutis animarum, purissimæ cogitationes, magnus candor, fervens desiderium perfectionis. Si quæ in illa imperfectio, si quis defectus erat, de illo semper reprehendi ab eo solebat, qui intus illi loquebatur. Dictum est ei, ut, si quæ justa sunt à Deo peteret, ea indubitanter obtineret: multa autem petiit, & semper obtinuit. Quicumque cum illa versabantur, nisi prava dispositio obflaret, ad modestiam, ad pieta-

tem, ad amorem Dei ex ejus consuetudine excitabantur. Visiones ut plurimum ei contingebant post longam & ferventem orationem, sive post communionem: & in illa accendebant ardentissimum desiderium pro Deo patiendi. Carnem suam jejniis, flagellis, ciliciis castigabat, & gaudebat in tribulationibus, murmuracionibus, & infirmitatibus. Solitudinem amabat abhorrens ab hominum conversatione, & ab omni rerum terrenarum affectu prorsus avulsa. Tam in prosperis, quàm in adversis eundem semper tenorem, eandem animi tranquillitatem servabat. Nihil unquam in ipsis revelationibus, earumque adjunctis viri docti observarunt, quod à regulis fidei & Christianæ perfectionis alienum esset: nec erat in illis quod posset reprehendi. Hæc signa si in aliquo deprehensa fuerint, nullatenus dubitandum, quin ejus revelationes à Deo sint. Hoc etiam in persona, quæ habet revelationes, discutiendum est, an ejus actiones lumini, quo imbuitur, consentaneæ sint: an sit fidelis divinæ dispositioni, eique pareat eâ pace, hilaritate, ac vigilantia, quæ necessaria est: an in cordis simplicitate ex fide vivat, nec variis ac inutilibus desideriis agitur; sitque constans in via & vocatione sua; an omnes ejus operationes & conatus extensioni gratiæ, quæ prædita est, commensurentur, nec ultra extendantur: & quia gratia amorque crucis pari passu gradiuntur, seridè attendendum est, an crucem verè amet & desideret, mundi; leges & sensuum illecebras abominetur.

IV. Sed à personis ad ipsas revelationes progrediendum est & examinandum, quale sit illud, quod revelatur.

1. Veritas autem primo loco attendenda est, & consensus rerum revelatarum cum sacris literis, cum divinis & apostolicis traditionibus, cum moribus & definitionibus Ecclesiæ; dicente Apostolo ad Galatas (n), quod si Angelus de cælo evangelizet nobis præter id quod accepimus, anathema sit. Et idem Thessalonicensibus edixit (o). *Tenete traditiones, quas didicistis.* Ecclesiæ verò infallibilis est auctoritas Apostolis attestantibus, qui hæc gravissimâ formulâ in definiendo usi sunt, *Visum est spiritui sancto & nobis (p).* Quod si aliquid in revelationibus reperitur, quod his aliquo modo adversetur, tanquam mendacia & illusiones rejiciendæ sunt; Deus enim veritas est & illi canit Psalmographus (q), *Principium verborum tuorum veritas.* Quapropter Epiphanius (r), Maximillæ revelationibus

R r 3

(n) Cap. 1: 8. (o) 2. c. 2. 14. (p) Act. 15: 28. (q) Ps. 118. (r) Har. 48.

nibus credendum non esse asserbat, quia sacris literis non conveniebant. In hanc sententiam egregiè loquitur Richardus à S. Victore (f): *Suspecta est tibi omnis veritas, quam non confirmat Scripturarum auctoritas, nec Christum in sua clarificatione suscipio, si non assensum ei Moyses & Elias. Si Christus docet me de rebus exterioribus vel de intimis meis, facile recipio, utpotè in his que comprobare possum proprio experimento. Verùm ubi ad alta mens ducitur, quoniam de celestibus quasi ventilatur, ubi de profundis rebus agitur, in tanta sublimitatis vertice non recipio Christum sine teste, nec rata poterit esse quamlibet verisimilis revelatio, sine attestazione Moysis & Eliae, sine Scripturarum auctoritate.* Hanc normam secutus est princeps Apostolorum (t), Christi enim transfigurationem enarrans, & vocem à Deo Patre delapsam, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite;* quam se audisse testatur, cum esset cum ipso in monte sancto, speculator factus illius magnitudinis; noluit tamen ei revelationi inniti, nisi quatenus Prophetarum oraculis consentanea fuit. Et idèd ait, *habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco:* ac si apertè diceret, quamvis vox è cælo delapsa revera à Deo Patre manarit, sermo tamen propheticus certior est & firmior omni scientiâ, omnique visione & revelatione, quia falli sensus possunt, Scriptura sacra non potest. Quia verò sectarii ipsam Scripturam ad sua dogmata comprobanda perversâ interpretatione detorquent; cavendum sollicitè est, ne alio sensu explicetur, quam qui illi tribuitur ab Ecclesia, quæ, cum sit columna & firmamentum veritatis, auctoritatis suæ pondere homines firmat, ne circumferantur omni vento doctrinæ, sed verum Scripturæ sensum à supposititio & adulterino discernant.

2. Ut constet, revelationem à Deo esse, inspicendum est, an habeat condiciones, quas sapientiæ à Deo revelatæ Jacobus Apostolus tribuit dicens (u): *Quæ autem desursum est sapientiæ, primum quidem pudica est, pura scilicet & abstracta ab omni carnali & terrena voluptate: deinde pacifica, semperque tranquilla, & cum nemine contendens: modesta & composita in habitu, gestu, & conversatione: suavis, aliorum scilicet iudicio facile cedens: bonis consentiens, eo-*

rumque sententiæ acquiescens: plena misericordiâ & fructibus bonis, id est, bonis operibus, atque in omnes indigentes opes suas abundanter effundens: non iudicans, sicut plerique faciunt, qui aliorum mores & facta disquirunt, & perperam interpretantur; sine simulatione, sine dolo & fraude, simplex et sincera. Hæc sunt notæ, hi characteres veræ sapientiæ; hæc virtutes, ad quas excitat divina revelatio: quod si ad lites, ad contentiones, ad curas seculi, ad vanitatem, ad superbiam, ad pertinaciam ea, quæ revelantur, impellunt; proculdubio à carnali & mundana sapientiâ, quæ non percipit quæ sunt spiritus Dei, vel à spiritu maligno oriuntur.

3. Si, quod revelatur, eò tendit, ut opus aliquod grande & inusitatum suadeat, non statim ei revelationi tanquam à Deo immixtæ credendum; sed ad examen & iudicium superiorum referenda est, sicut docet Cassianus (x), *Ut nihil quis suo iudicio credens illorum per omnia definitionibus acquiescat; & quid bonum vel malum debeat iudicare, eorum traditione cognoscat.* Callidus enim hostis bonum aliquod interdum suggerit, quod majus & perfectius videtur, ut falsâ ejus specie mens decepta ab eo, quod verè bonum est, recedat; & malo sensim adhæreat. Nihil siquidem verò bono magis contrarium, quam falsa majoris boni species & apprehensio. Sæpè etiam ad bona quædam perfectiora incitat, quæ propriæ professioni & vocationi non congruunt: Sic uxori alligato eremum suadet, solitudini addicto gentium conversionem, infirmo & debili immoderata jejunia, patri-familias studium contemplationis abjectâ curâ rerum domesticarum. Alios movet ad miserationem erga pauperes, ut eos ad avaritiam & amorem pecuniæ, prætextu largiendæ elemosinæ, impellat. Veris item & bonis falsa atque mala permiscet, ad aliqua bona exhortans, & vitia quædam reprehendens, ut conciliatâ sibi apud incautos auctoritate, postea ad mala incitet, blandisque sermonibus venenum instillet.

4. Cum diversæ & inter se pugnantis diversis personis de eadem re revelationes fiunt, contingere potest, ut una vera, altera falsa sit, satagente diabolo priorem veram sequenti falsâ eludere: ut plurimum tamen ambæ suspectæ & dubiæ sunt, ac propterea accuratius examinandæ. Falsa quoque vel saltem suspecta habenda est revelatio,

(f) De prep. animi. ad cont. cap. 81. (t) 1 Petri 2.

(u) Jac. 3: 17.

(x) Coll. 2. cap. 19.

latio; cum ea quae revelantur ad Dei gloriam & hominum salutem non spectant: cum quis luce & splendore in conspectu aliorum perfunditur, nisi sit verè humilis, & diu probatae sanctitatis: cum manifestantur alicujus occulta peccata, quae scire nihil prodest; si praesertim ad ea evulganda, quis impellatur; quod si alicui detegantur, ut peccatorem arguat; subsistere nihilominus debet, & correctionem differre, donec cognoscat à quo spiritu sit illa motio. Quia verò Deus ea dumtaxat revelare solet, quae hominum scientiam excedunt, suspecta redditur revelatio, utpotè non necessaria & supervacua, cum id, quod revelatur, humanà intelligentiā percipi potuit. Porro cum agitur de revelationibus futurorum eventuum, quorum veritas ex successu pendet, notanda est regula, quam ex Angelico Doctore (y), tradidimus supra (x), posse scilicet revelationem veram esse licet effectus minimè sequatur. Nam praeter rationem ibidem allatam aliquando exitus rei, quae revelatur, aliter à nobis, aliter à Deo intelligitur: & idèò humanus loquendi modus in his minimè attendi debet, si falli & errare nolumus. De Christo ejusque regno multa Deo revelant à Prophetis praedicta sunt, quae à carnalibus Hebraeis de regno temporali intelligebantur, cum de spirituali & aeterno scripta sint. Legi potest hac de re diffusè tractans Venerabilis Joannes à Cruce in ascensu Montis Carmeli (a). Docet etiam Bonaventura, familiare esse viris piis decipi in revelationibus: saepe enim orantes ex Dei inspiratione pro alicujus negotii expeditione, conceptà fiduciā rei obtinendae, putant se exaudiri, & quoddam confidentiā proprii sensus loquuntur, à spiritu sancto oriri existimant, & in hoc decipiuntur falsa pro veris, incerta pro certis praedicentes.

5. Solam frequentiam revelationum eas suspectas reddere S. Franciscus Salesius docet (b), cum praesertim illa revelantur, quae non nisi raro manifestari solent, & quae scire non expediat, cujusmodi sunt certitudo salutis, confirmatio in gratia, gradus sanctitatis ad quem quis pervenit, & alia ejusdem generis. Petierat à Gregorio magno hujusmodi revelationem nobilis mulier, cujus curiositatem sanctus Pontifex redarguit his verbis (c). „Quod verò dulcedo tua in suis epistolis subjunxit, importunam se mihi existere, quoadusque scribam mihi esse revela-

„tum, quia peccata tua dimissa sunt, rem & „difficilem & inutilem postulasti. Difficilem „quidem, quia ego indignus sum, cui revelatio „fieri debeat, inutilem verò, quia secunda de pec- „catis tuis fieri non debes, nisi cum jam in die „vitae tuae ultimo plangere eadem peccata mi- „nimè valebis. Quae dies quovis veniat, „semper suspecta, semper trepida metuere cul- „pas debes, atque eas quotidianis sletibus la- „vare. Certè Paulus Apostolus jam ad tertium „caelum ascenderat, in paradysum quoque du- „ctus fuerat, arcana verba audierat, quae homi- „ni loqui non liceret: & tamen adhuc trepidans „dicebat, *Castigo corpus meum, & servituti „subjicio, ne forte aliis praedicans ipse repro- „bus efficiar* (d). „Adhuc timet, qui jam ad cae- „lum ducitur, & jam timere non vult, qui ad- „huc in terra conversatur? Perpende, dulcissi- „ma Filia, quia mater negligentiae solet esse „securitas. Habere ergò in hac vita non debes „securitatem. Magni etiam periculi res est pa- „cisci cum amico, ut statum suum post mortem „revelat: aditus enim aperitur illusionibus, & „qui sic inter se constituunt, vix à defectu fidei „& à vana curiositate excusari possunt. Quare „satius est, ambulare in fide, propriamque salu- „tem cum timore & tremore operari.

V. Postremo loco intueri oportet, quae & quales sint circumstantiae revelationum; proprium enim & accuratum examen requirunt.

1. Revelationes, quae ex diabolo sunt, multos habent annexos discursus & rationes ad persuadendam earum veritatem: tum ingens animae desiderium ingerunt eas in vulgus edendi & publicandi: at si verè à Deo sunt, qui ipsas recipit, silentio premit, solique confessorio humiliter detegit, cujus consilio credit & paret, nihil sibi tribuens, nihil dijudicans. Viros sanctos legimus, revelationes suas numquam aliis aperuisse, nisi charitas posceret, aut superioris iussio urgeret. Divini spiritus indicium est, ab omni re, quae notabilem hominem faciat, abstinere; de seipso modestè loqui, nec verba illa arrogantiae plena usurpare, haec mihi Deus locutus est, haec revelavit. Ne quis verò decipiatur, optimum consilium est observare, quo sine quis moveatur ad ipsas, revelationes manifestandas, levitate, an vanitate; utilitate propria an aliena; uniusne, an multorum: an aliqua appareat nota cupiditatis, avaritiae, vel propriae estimationis: quibus verbis in ipsa narratione utatur,

(y) 2. 2. qu. 171. a. 6. ad 2. (z) Cap. 17. §. 5. n. 1.
(a) Lib. 2. c. 19. §. 20. (b) Lib. 2. ep. 23. (c)
Lib. 6. ep. 22.

(d) 1 Cor. 9: 27.

tur, an humilibus & verecundis, an tumidis & inconsideratis: an paucis se expediat, seu potius prolixior sit. Illud quoque perpendendum, quod S. Theresia docuit, rebus scilicet, quæ revelantur, nullam fidem adhibendam esse ex eo præcisè quòd revelatæ sunt; sed si ad fidem pertinent, illis propter fidem credendum est: si aliquid præcipitur, ad superiorem deferendum, ejusque mandato accedente ex obedientia peragendum est. Hæc viâ ambulans nunquam errabit.

2. Cum Deus aliquid revelat, non loquitur humano modo, unum verbum post aliud proferens, sed plures simul sententias brevi momento promittit; sicut periti nummularii, cum pecuniam solvunt, non unum nummum post alium singillatim dinumerant, sed plures simul uno jactu in mensam effundunt. Hoc modo sibi revelatam à Christo regulam, quam scripsit, S. Brigitta testatur (e); quæ cum satis diffusa sit, brevissimo tamen temporis spatio ita illi dictata fuit, ut nullo modo ipsa enarrare, aut alii comprehendere queant, qualiter brevissimo horæ momento tot simul verba proferri aut percipi possent. Agit de hac mirabili Dei loquela Gregorius in moralibus, qui inter Cætera ait (f): *Cum Deus per semetipsum loquitur, de verba ejus sine verbis & syllabis corde docetur. Sine strepitu sermo est, qui & auditum aperit, & habere sonitum nescit.*

3. Revelationis accessus perpendendus est, an turbulentâ motione hominem quatiat, & quasi æstuantem jactet; an verò placidè & tranquillè adveniat: an in principio lætitiâ ingerat, quæ statim in tristitiâ convertatur; an potius horror initio concipiatur, qui sensim amoveatur & in gaudium desinat: hoc enim veræ, illud falsæ revelationis indicium est. Quòd si in principio vel in progressu accipiens revelationem in terram labitur, ut aliquando contigisse legimus, & inusitatis motibus concutitur, & in his apparet quidpiam indecorum, & quod oculos intuentium offendat, nullum est dubium, quin à diabolo sit. Illi verò, quibus daemon apparet, vix malum aliquod vel incommodum evadunt; ipso saltem horrore vultus notabiles sunt. Loci etiam ratio habenda est, pandit enim Deus secreta sua animæ ab hominum frequentia segregatæ: ac propterea suspectæ sunt revelationes, quæ in publicis locis contingunt, sicut supra de ecstasi dictum est. Discutiendæ item cogitationes, quæ præcesserunt & concomitantur, quia ad hominem præva animo agitantem non advenit Spiritus

Sanctus. Denique effectus revelationis attendi debent, nam falsâ malum exitum semper habet.

4. Ex lumine infuso, quo mens imbuitur, certitudo Dei revelantis & rerum revelatarum colligitur, quemadmodum lumine naturali prima scientiarum principia cognoscimus, & ex iis conclusiones deducimus. Nam sicut vox & se, & loquentem, & rem, cujus est signum, manifestat: ita supernum hoc lumen non solum Deum revelantem, & ea quæ revelantur, sed etiam seipsum palam facit. Ejus siquidem munus est; mentem illustrare, ut certò sciat, Deum esse qui loquitur, quo posito sequitur necessariò vera esse & infallibilia quæ revelantur. Perfudit Abrahami mentem hoc lumen, cum ad filium immolandum se paratum exhibuit, nullatenus dubitans, quin Deus esset, qui sibi hæc victimâ litari præceperat. Nec aliter Samson seipsum cum hostibus ruinâ domus oppressit, quia luce divinâ perfusus hoc gratum Deo futurum perpexit. Sic quædam sanctæ Virgines in ardentem rogam se ultro in testimonium fidei projecerunt, Deo impellente & mentem illuminante: neque enim de illis aliud credere fas est, quarum martyria publico cultu Catholica Ecclesia veneratur. Quia tamen hoc lumen non semper in divinis revelationibus adest, sanum consilium est eas superiori referre, qui ex regulis traditis videat, *urum divina jussio nullo nutet in certo*, sicut sapienter monet Augustinus (g).

5. Ex veris & divinis revelationibus semper anima proficit in cognitione veritatis, & in doctrina ac scientia Sanctorum; & idè inspicendum, an sermo hominis post revelationem celestem sapientiam redolet, an potius terrenam, quæ apud Deum stultitia est. Scriptum est enim (h): *Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius: sic verbum ex cogitatu cordis hominis. Ante sermonem non laudes virum: hæc enim est tentatio seu probatio hominum. Ex abundantia cordis os loquitur, & bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala* (i). His notis discernitur spiritus, à quo sermo procedit. Nam bonus homo sanam doctrinam loquitur, & omnis narratio ejus in præceptis Altissimi: ori suo freenum imponit, sollicitè præcavens, ne in sermone labatur: velox est ad audiendum, tardus ad loquendum; tacendi & loquendi tempus distinguens: sermo ejus sale conditus

(e) Regula cap. 29. (f) Lib. 28. cap. 7.

(g) Ljb. 1. de Civit. Dei cap. 26. (h) Eccl. 27: 7.
(i) Matth. 12.

ditus est, aded ut, qui eum audiunt, compuncti dicant, *verè Filius Dei est iste*. Malus verò per multa phantasmata, multasque ambages in sermone vagatur: verba grandia, magnifica, inusitata profert, quibus admirationem in audientibus, sibi que laudem conciliat: modum non habet, nec linguam continere potest intra terminos rectæ rationis: à recepta sanctorum Patrum doctrina sermo ejus recedit, & novas adinventiones amplectitur, non cessans cœlestes jactare revelationes, sicut olim doctissimus, sed infelicissimus Tertullianus. Quia verò divina charismata, quibus animam à rebus omnibus avulsam, sibi que soli unitam illustrat Spiritus Sanctus, altissima nonnunquam & ineffabilia sunt, aded ut ab ipsa vix intelligi, multò minus verbis explicari queant; sedulo cavendum est, ne dum uni periculo nos subducere satagimus, in alterum gravius labamur. Nam cœlestium donorum sublimitas sæpè excedit vim & significationem omnium vocum, quas ad promendos animi conceptus homines instituerunt; & si quis ea, ut par est, directori pandere velit, lingua cordi non sufficit; unde necesse est, ut nova vocabula novasque phrasas fingat, quibus singularia Dei dona sibi concessa manifestet, quas sanè voces

carnales homines non percipientes, præcipiti sententiâ veluti erroneas damnare solent. Traducitur hoc nomine à nonnullis mystica Theologia, ac si voces contineat obscuras, horridas, inauditas, inintelligibiles, & à placitis Philosophorum ac Theologorum dissentientes, quas vel ludibrio habent tamquam nullius momenti; vel nihil differre putant ab erroribus Begardorum & Illuminatorum dudum damnatis. Integrè voluminis res est, mysticam Theologiam à calumniis imperitorum vindicare, & nos fortassis de hac re alibi, Deo opitulante. Interim moneamus, nemini ex hoc capite erroris sive illusionis notam inurendam, si cum mystico ejus eloquio sanctioris vitæ ac veræ revelationis tradita signa consentiant. Habet mystica Theologia suas voces, quas terminos vocant dialectici, sicut omnes artes & scientiæ: & cum sit omnino supernaturalis, ejus principium, finis, & media, modusque tendendi in finem, voces quoque & phrasas, quibus traditur, naturæ ordinem ac vires, atque humanæ sapientiæ verba transcendunt.

Sed jam tempus est hujus libri finem facere cum gratiarum actione æterno Deo vivo & vero, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ipsi gloria in secula seculorum. Amen.

INDEX CAPITULUM

CAPUT I.

Scopus hujus Libri. Quanta sit hujus Discretionis difficultas, & unde oriatur. Eiusdem necessitas. Eius defectu plures & horribiles lapsus. Ad eam impetrandam oratio. Pag. 223

Cap. II. Duplicem esse gratiam, quarum una justificans & gratum faciens, altera gratis data. Quid utraque sit. Discretionem Spirituum inter gratis datam potissimum locum habere. Quid sit hæc Discretio. An detur per modum habitus. Quid ad eam requiratur. Duo ejusmodi, unus à Deo infusus, alter per modum artis. 225

Cap. III. Ad quid se extendat Discretio spirituum. Varii hominum motus & affectiones. Vox spiritus quid significet. Quid & quotuplex sit spiritus, ad tres

revocari, quorum unus intra nos, duo extra sunt. 228

Cap. IV. Difficile esse discernere à quonam principio sint instinctus, & motus nostri, ab intrinseco, an ab extrinseco. nota aliquot & regula ad id traduntur. 231

Cap. V. Judicium quo sit Discretio non esse certum, & infallibile, nisi adsit expressa revelatio. Ad rectè discernendum inter varios spiritus per modum artis multa requiri. Quaedam ad id regula præscribuntur. 234

Cap. VI. Spiritus sive instinctus divinus quid sit. Quot & quibus modis animam excitet & moveat. Traduntur regula & indicia, quibus à diabolico discerni possit. 238

SI

Cap.

- Cap. VII. Dari quandoque instinctus obscuros & suspectos, de quibus dubium est à quo spiritu sint. Quae cautio in iis adhibenda. Quaedam pro illorum examine documenta. Agitur obiter de singulari quorundam vita, & de dono lacrimarum. 242
- Cap. VIII. Diversas esse motiones divini spiritus. Ad eas dignoscendas mutae regulae assignantur. De multiplici loquela Dei, ejusque discretionem. Quibus signis vera locutio à falsa internoscatur. 247
- Cap. IX. Quae signa divinam inspirationem antecedant, comitentur, & subsequantur. Quomodo optanda & recipienda sit. 255
- Cap. X. De motione quae fit ministerio Angelorum. Quomodo loquantur & illuminent. An hominum mentibus illabi possint. 257
- Cap. XI. De spiritu diabolico, ejusque signis. Quae sint diaboli artes & astutiae. Varia ejus illusiones. Quaedam de Energumenis. De spiritu carnali & mundano. 260
- Cap. XII. De spiritu humano. Mira ejus diversitas. Unde haec oriatur. Quam difficile ipsius cognitio. Quibus signis discerni possit. 265
- Cap. XIII. De consolationibus & desolationibus. Quot sint earum genera, quae causa. Illarum vicissitudo. Quae in illis pericula, quae mala cavenda. Quomodo anima graviore desolatione probari & purgari soleat. 269
- Cap. XIV. De Ecstasi & raptu. Quid & quotuplex sit ecstasis. Quae ejus causa, qui effectus. In quo differat à raptu. Quibus signis ecstases & raptus divini à naturalibus & demoniacis discernantur. 275
- Cap. XV. De visionibus, & apparitionibus. Earum notitiam difficillimam esse. Quaedam de ipsis singulariter notanda. Tria earum genera. Quid sit visio sive apparitio corporalis, quid item imaginaria. 282
- Cap. XVI. De visionibus quae in somnis occurrunt. Quot sint species, quae causa somniorum. Cur plures in somnis quam in vigilia apparitiones fiant. Somnia divina quae sint. Quomodo à demoniacis & naturalibus discernantur. 287
- Cap. XVII. De somniis Prophetiis. Prophetiam in lumine divino praecipue consistere. Tres gradus verum, quae à Prophetis cognoscuntur. Prophetiam non esse habitum. Quotupliciter fiat. Quomodo Propheta aliis manifestet, quae intellectualiter vidit. Nota veri & falsi Prophetae. 291
- Cap. XVIII. De visione intellectuali. Quid sit & quomodo fiat. Sanctorum testimoniiis elucidatur. Cur inexplicabilis dicatur. Qui sint ejus effectus, quod objectum. Immunitus est ab illusionibus. Triplex modus divinae visionis. 298
- Cap. XIX. Iterum de apparitionibus. Quid in his servandum, quid vitandum sit. Apparentium diversa genera. Deus, Angeli, & Sancti quomodo appareant. Divina apparitiones quibus notis ab Angelicis discernantur. Varia Christi apparitiones Imaginariae & corporalis distinctio. Demonum spectra, eorumque signa. Humanorum spirituum visiones. De cultu & adoratione apparentium. 303
- Cap. XX. De revelationibus, earumque discretionem. Quid de privatis censendum. Non esse desiderandas, nec illis remere credendum. Traduntur regulae, quibus vera à falsis discernantur, ex persona cui fit revelatio, ex ipsa revelatione, & ex circumstantiis. Addita quaedam de verbis & phrasibus mysticae Theologiae. 312